

ŽALTVYKSLĖS KOLEKCIJA

PRARASTOJI KARTA

Ernest

HEMINGWAY

FIESTA

ŽALTVYKSLĖ

ERNEST
HEMINGWAY

Fiesta

(Saulė taipgi teka...)

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
POVILAS GASIULIS

ŽALTVYKSLĖ

UDK 820(73)-3
He-191

Versta iš: Ernest Hemingway
FIESTA (The Sun Also Rises)
London, 1964

ISBN 9986-06-150-4

Ši knyga skiriama

HEDLI **ir**
DŽONUI HENDLIUI
NIKANORUI

Visi jūs – prarastoji karta.

GERTRUDE STEIN (iš pokalbio)

Viena giminė praeina, kita ateina, ir žemė tveria per amžius. Saulė taipgi teka ir leidžiasi, ir vėl grįžta į savo vietą, ir vėl iš naujo teka. Vėjas aplanko pietus ir traukia į šiaurę, pereina visa aplinkui ir grįžta tolydžio, ir suka savo ratą. Visos upės teka į jūrą, ir jūra nepatvinsta; ir grįžta jos ten, iš kur ištekėjusios, vėl iš naujo tekėti.

EKLEZIASTAS

PIRMOJI KNYGA

I skyrius

Robertas Konas vienu metu buvo Prinstono pussunkio svorio bokso čempionas. Nemanykite, jog aš labai vertinu tą titulą, tačiau pačiam Konui jis reiškė labai daug. Konas nemėgo bokso, dargi nekentė jo, tačiau mokėsi boksuotis atsidėjęs ir negailėdamas savęs, norėdamas atsikratyti nevisavertiškumo jausmo ir drovumo, savo nuolatinių palydovų Prinstone, kur į jį, žydą, buvo žiūrima iš aukšto. Jis ėmė labiau pasitikėti savimi žinodamas, jog gali nokautuoti kiekvieną, kuris jį įžeis, tačiau, būdamas labai drovus ir visais atžvilgiais malonaus būdo, jis niekad niekur, išskyrus sporto salę, nesigrumdavo. Jis buvo geriausias Spaiderio Kelio mokinys. Spaideris Kelis visus savo jaunuosius džentelmenus mokė boksuotis plunksnos svorio boksiniu stiliumi, nesvarbu, ar tie svėrė šimtą penkis, ar du šimtus penkis svarus. Tačiau Konui toks stilius, matyt, tiko. Jis iš tiesų buvo labai vikrus. Jis taip gerai boksavosi, kad Spaideris leido jam kovoti su sunkesnio svorio boksininku, ir šis visam amžiui suplojo Konui nosį. Tuomet jis ėmė dar labiau nekęsti bokso, nors minėtas atsitikimas suteikė jam savotiško pasitenkinimo ir, savaime suprantama, gerokai pataisė jo nosį. Paskutiniais metais jis per daug skaitė ir pradėjo nešioti akinius. Man neteko sutik-

ti nė vieno jo bendrakursio, kuris jį būtų prisiminęs. Jie net neprisiminė, kad jis yra buvęs pussunkio svorio bokso čempionu.

Aš nepasitikiu atvirais ir nuoširdžiais žmonėmis, ypač jeigu jų pasakojimai apie save panėši į tiesą, ir ilgą laiką įtariau, kad Robertas Konas niekada nėra buvęs pussunkio svorio bokso čempionu, kad galbūt arklys kada užmynė jam ant veido arba jo motina ko nors išsigando ar ką pamatė, arba kad pats, mažas būdamas, į ką nors trenkėsi, bet paskui vienas žmogus paliudijo man tą pat girdėjęs iš Spaiderio Kelio. Spaideris Kelis ne tiktai prisimenąs Koną – jis dažnai pagalvojąs, kaip susiklostė jo likimas.

Robertas Konas iš tėvo pusės priklausė vienai turtingiausių, o iš motinos – vienai seniausių Niujorko žydų giminių. Karo mokykloje, kur jis rengėsi stoti į Prinstono koledžą ir buvo geriausias futbolo komandos žaidėjas, niekas neprikišdavo jam jo tautybės. Kol nebuvo įstojęs į Prinstoną, niekas nebuvo priminęs, jog jis žydas ir dėl to ne toks kaip visi. Jis buvo malonus jaunuolis, draugiškas ir labai drovus, ir Prinstone skaudžiai dėl to kentė. Atsigaudavo tik boksuodamasis, ir iš Prinstono jis išsinešė liguistą nepasitikėjimą savimi ir suplotą nosį, tad vedė pirmą merginą, parodžiusią jam palankumo. Pragyveno su ja penkerius metus, susilaukė trejeto vaikų, išleido didžiąją dalį tėvo paliktų penkiasdešimties tūkstančių (likęs turtas perėjo motinai) ir, nesutardamas su turtinga žmona, virto paniurėliu; ir kai galų gale nusprendė mesti žmoną, ji pati metė jį ir pabėgo su dailininku miniatiūristu. Kadangi jis kelis mėnesius ruošėsi mesti žmoną, bet vis neprisiruošė manydamas, jog, atimdamas save iš jos, pasielgtų per daug žiauriai, šis likimo smūgis jam buvo labai į sveikatą.

Po skyrybų Robertas Konas išvažiavo į Ramiojo vandenyno pakrantę. Kalifornijoje jis pakliuvo į literatūrinius sluoksnius ir,

turėdamas dar šiek tiek iš anų penkiasdešimties tūkstančių, netrukus ėmė finansuoti vieną meno žurnalą. Žurnalas buvo pradėtas leisti Karmelyje, Kalifornijos valstijoje, o savo gyvavimą užbaigė Provinstaune, Masačiusetse. Konas, kuris pirmiau buvo laikomas tik mecenatu ir kurio pavardė pasirodydavo tituliniame puslapyje tiktai redakcinės kolegijos narių sąraše, galiausiai tapo vieninteliu žurnalo redaktoriumi. Žurnalas laikėsi jo pinigais, ir jam patiko redaktoriauti. Jis labai apgailestavo, kad išlaidos pasidarė per didelės ir jis turėjo uždaryti žurnalą.

Beje, tuo metu atsirado naujų rūpesčių. Jį suėmė į nagą viena dama, kuri vylėsi iškilti kartu su žurnalu. Tai buvo energinga moteris, ir Konas net nebandė priešintis. Be to, jis tarėsi mylįs ją. Kai toji dama pamatė, kad žurnalui nelemta iškilti, ji kiek pasibodėjo Konu, tačiau nusprendė, šiaip ar taip, naudotis proga ir išspausti, kas dar įmanoma, tad prikalbėjo Koną važiuoti į Europą, kur jis galėsiąs rašyti. Jiedu atvyko į Europą, kur ta dama buvo gavusi išsilavinimą, ir išgyveno čia trejus metus. Per tuos trejus metus – pirmus jie praleido keliaudami, o paskutinius dvejus Paryžiuje – Robertas Konas turėjo du draugus: Bredoksą ir mane. Su Bredoksu jį siejo literatūra, su manimi – tenisas.

Dama, suvysčiusi Koną (ji buvo vardu Frensė), antriems metams baigiantis pastebėjo, kad jos grožis blėsta, ir nusprendė, jog nepakanka tik šiaip sau turėti Robertą ir nerūpestingai jį išnaudoti, bet reikia už jo ištekėti. Tuo metu Robertą išlaikė jo motina, skirdama jam po tris šimtus dolerių per mėnesį. Nemanau, kad per tuos pustrečių metų Robertas Konas būtų pažvelgęs į kokią kitą moterį. Jis buvo beveik laimingas, tik, kaip ir kiti Europos amerikiečiai, būtų mieliau gyvenęs Amerikoje. Be to, jis pradėjo rašyti. Parašė romaną, ir tas romanas nebuvo toks prastas, kokiu jį vėliau apšaukė kritikai, tačiau vis dėlto buvo

nekoks. Jis daug skaitė, lošė bridžą, žaidė tenisą ir eidavo boksuotis į vieną Paryžiaus sporto salę.

Pirmą kartą aš supratau, kokia Kono damos pozicija jo atžvilgiu tą vakarą, kai mes kartu pietavome. Pavalgę *l'Avenue* restorane, nuėjome į *Café de Versailles* išgerti kavos. Paskui išlenkėme po kelias taureles konjako, ir aš pasakiau, kad man reikia eiti. Konas kalbino mane važiuoti su juo kur nors praleisti savaitgalio. Jis norįs ištrūkti iš miesto ir gerai pamankštinti kojas. Aš pasiūliau nuskristi į Strasbūrą ir iš ten pėsčiomis nueiti į Sen Odilę ar kur kitur pasibastyti po Elzasą.

– Strasbūre turiu pažįstamą merginą, galės pavedžiot mus po miestą, – pasakiau aš.

Kažkas po stalu stuktelėjo man į koją. Aš pamaniau, kad netyčia, ir kalbėjau toliau:

– Ji gyvena ten jau dveji metai ir ganėtinai gerai pažįsta miestą. Labai šauni mergina.

Man dar kartą po stalu stuktelėjo į koją, ir, pakėlęs akis, aš pamačiau, kaip Frensės, Roberto damos, veidas akmenėja, o smakras kyla.

– Pagaliau nebūtinai į Strasbūrą! – tariau aš. – Galim nuvažiuot į Briugę arba Ardėnus.

Konas lengviau atsiduso. Daugiau man niekas nebestukčiojo į koją. Aš palinkėjau labos nakties ir išėjau. Konas pasakė norįs nusipirkti laikraštį ir paėjėsiąs su manimi iki kampo.

– Susimildamas, – tarė jis, – kuriems galams reikėjo užsimint apie tą strasbūrietę? Negi nematei, kaip atrodė Frensė?

– Ne, ko man į ją žiūrėt? Jeigu aš turiu Strasbūre pažįstamą amerikietę, tai kas čia Frensei darbo?

– Nesvarbu, kad ji amerikietė. Nesvarbu, kieno pažįstama. Aš negalėčiau išvažiuot, ir viskas.

– Nekalbėk niekų.

– Tu nepažįsti Frensės. Nereikėjo minėt jokios pažįstamos. Negi nematei, koks buvo jos veidas?

– Gerai, – tariau aš, – važiuokim į Sanlisą.

– Nepyk.

– Aš nepykstu. Sanlise gražu, galėsim apsistot „Didžiajame elnyje“, pavaikštinėsim po mišką ir grįšim namo.

– Gerai, bus labai puiku.

– Na, pasimatysim rytoj korte, – tariau aš.

– Labanakt, Džeikai, – pasakė jis ir buvo beeinąs atgal į kavinę.

– Pamiršai nusipirkt laikraštį, – priminiau aš.

– Ak, tiesa.

Jis paėjo su manim iki kiosko prie sankryžos.

– Tu nepyksti, Džeikai, ką? – paklausė atsigręžęs, su laikraščiu rankoje.

– Ne, ko aš pyksiu?

– Tad susitiksim korte, – pasakė jis ir, nešinas laikraščiu, nuėjo į kavinę. Aš žiūrėjau jam įkandin. Jis man patiko ir, matyt, jam nesaldu buvo gyventi su ja.

II skyrius

Tą žiemą Robertas Konas nusivežė į Ameriką romaną, ir jį priėmė gana nebloga leidykla. Girdėjau, jog dėl tos kelionės jis smarkiai susivaidijo su Frense, ir man atrodo, kad kaip tik tada Frensė jį ir prarado, nes Niujorke jam simpatizavo ne viena moteris ir į Paryžių jis grįžo nebe tas žmogus. Jis labiau negu bet kada žavėjosi Amerika ir nebebuvo toks kuklus, nebebuvo toks malonus. Leidykla išgyrė jo romaną, ir tai gerokai apsuko jam

galvą. Be to, kelios moterys aiškiai rodė jam savo palankumą, ir jo horizontai staiga prasiplėtė. Ketverius metus jam akiratį užstojo žmona. Trejus ar beveik trejus metus iki tol jis matė tik Frensę. Aš įsitikinęs, kad jis nė karto gyvenime nebuvo mylėjęs.

Vesti jį pastūmėjo slogūs koledžo prisiminimai, o mintis, kad pirmajai žmonai jis nebuvo vienintelis pasaulyje, įstūmė jį į Frensės glėbį. Konas dar nebuvo įsimylėjęs, tačiau suprato, jog moterims jis ne tuščia vieta ir kad, jeigu moteris jį myli ir nori su juo gyventi, tai joks ne stebuklas. Jis taip pasikeitė, kad bendrauti su juo darėsi vis nemaloniau. Be to, statydamas kur kas didesnes sumas, negu leido kišenė, jis per keletą rizikingų bridžo partijų su savo pažįstamais niujorkiečiais išloše kelis šimtus dolerių. Po to jis ėmė laikyti save nepralenkiamu bridžo lošėju ir ne kartą sakė, jog blogiausiu atveju esą galima pragyventi vien iš bridžo.

Ir dar vienas dalykas. Jis ėmė skaityti V. H. Hadsoną. Iš pirmo žvilgsnio nekaltas užsiėmimas, tačiau Konas bent kelis kartus perskaitė „Purpurinę šalį". „Purpurinė šalis" – labai kenksminga knyga tam, kas neperskaitė jos būdamas jaunas. Joje pasakojama apie nepaprastus tikro anglo džentelmeno meilės nuotykius baisiai romantiškoje šalyje, kurios gamta knygoje aprašyta labai gražiai. Trisdešimt ketverių metų vyrui vadovautis šia knyga gyvenime taip pat nesaugu, kaip tokio amžiaus žmogui įžengti į Volstritą tiesiai iš prancūzų vienuolyno, apsirūpinusiam visu rinkiniu praktiškų *Alger* serijos knygelių. Esu įsitikinęs, jog Konas kiekvieną „Purpurinės šalies" žodį suprato paraidžiui, nelyginant kokį R. Dž. Dano reportažą. Jis darė, suprantama, šiokių tokių išlygų, tačiau apskritai knygą laikė labai protinga. Tik to ir reikėjo jam uždegti. Aš supratau, kaip labai jis užsidegęs, tik tada, kai Konas vieną dieną užėjo pas mane į redakciją.

– Sveikas, Robertai! – tariau aš. – Kuo nudžiuginsi?

– Ar nenorėtum, Džeikai, nuvažiuoti į Pietų Ameriką? – paklausė jis.

– Ne.

– Kodėl?

– Nežinau. Niekad neturėjau tokio noro. Per brangu. Be to, pačiam Paryžiuj kiek nori pietų amerikiečių.

– Tai netikri pietų amerikiečiai.

– Man jie atrodo velniškai tikri.

Aš turėjau iki traukinio išėjimo parengti savaitinę korespondenciją, o buvau dar tik pusę parašęs.

– Gal girdėjai kokių paskalų? – paklausiau aš.

– Ne.

– Nė vienas tavo pažįstamas iš aukštuomenės nežada skirtis?

– Ne. Klausyk, Džeikai. Jeigu aš padengčiau mudviejų abiejų išlaidas, ar važiuotum su manim į Pietų Ameriką?

– Kodėl būtinai aš?

– Tu moki ispaniškai. Ir šiaip dviese būtų smagiau.

– Ne, – atsakiau aš, – man gerai ir Paryžiuj, o vasarą važiuosiu į Ispaniją.

– Visą gyvenimą svajojau apie tokią kelionę, – tarė Konas. Jis atsisėdo. – Kai pasensiu, bus nebe laikas.

– Kvailas, – tariau aš. – Gali važiuot, kur tik nori. Pinigų turi.

– Taip. Bet niekaip negaliu išsiruošt.

– Nesigraužk, – pasakiau aš. – Visos šalys panašios į kino filmus.

Tačiau man jo pagailo. Jis buvo susikrimtęs.

– Mane vis persekioja mintis, kad gyvenimas taip greit bėga, o aš jo neišnaudoju.

– Niekas, išskyrus matadorus, neišnaudoja visko, ką duoda gyvenimas.

– Kas man tie matadorai. Nenormalus gyvenimas. Aš noriu į Pietų Ameriką. Būtų nuostabi kelionė.

– O nenorėtum į Britų rytinę Afriką pamedžioti?

– Ne, netraukia.

– Ten aš su tavim važiuočiau.

– Ne. Kas man ta Afrika.

– Todėl, kad nesi nieko apie ją skaitęs. Imk ir perskaityk kokią knygą apie meilės nuotykius su juodaodėmis gražuolėmis princesėmis.

– Aš noriu į Pietų Ameriką.

Jis turėjo kieto žydiško užsispyrimo.

– Gal lipam žemyn, ko nors išgersim.

– Argi tau nereikia dirbti?

– Ne.

Mudu nulipome į kavinę pirmame aukšte. Jau seniai įsitikinau, jog tai geriausias būdas atsikratyti draugais. Išgėrei, pasakei: „Na, eisiu, reikia išsiųst keletą telegramų“, ir baigtas kriukis. Laikraštininkui ypač svarbu mokėti taktiškai išsisukti, nes yra toks svarbus mūsų etikos punktas: niekas niekada neturi matyti tavęs dirbant. Žodžiu, nusileidome į barą ir išgėrėme viskio su soda. Konas pažvelgė į dėžes su buteliais pasienyje.

– Gera vietelė, – pasakė jis.

– Daug gėrimų, – pridūriau aš.

– Klausyk, Džeikai, – jis pasirėmė ant baro stalo. – Ar nepajunti kartais, kad gyvenimas bėga, o tu juo nesinaudoji? Ar niekad nepagalvoji, kad jau pragyvenai beveik pusę savo amžiaus?

– Taip, kartais pagalvoju.

– Ar žinai, kad po kokių trisdešimt penkerių metų mūsų nebebus?

– Liaukis, Robertai, – pasakiau aš. – Liaukis, po galais.

– Aš rimtai kalbu.

– Dėl šito aš tikrai nesuku galvos, – tariau aš.

– Vertėtų.

– Turėjau vienu metu dėl ko sukt galvą. Dabar nebesuku.

– Taip. Bet aš vis dėlto noriu važiuoti į Pietų Ameriką.

– Klausyk, Robertai. Niekas nepasikeis, jeigu tu ir išvažiuosi į kokią kitą šalį. Esu patyręs savo kailiu. Nuo savęs nepabėgsi, važinėdamas iš vienos vietos į kitą. Nieko čia nepadarysi.

– Bet tu niekad nesi buvęs Pietų Amerikoj.

– Velniop tą Pietų Ameriką! Jeigu tu ir nuvažiuosi ten su savo dabartine nuotaika, niekas nepasikeis. Paryžius – geras miestas. Kodėl negali čia pradėt gyvent kaip nori?

– Man atsipyko Paryžius ir man atsipyko Lotynų kvartalas.

– Neik tenai. Klajok sau vienas po miestą ir ieškok nuotykių.

– Nieko man neatsitinka. Kartą vaikščiojau vienas visą naktį, ir nieko neatsitiko, tik policininkas su dviračiu sustabdė ir liepė parodyt dokumentus.

– Argi ne gražu mieste naktį?

– Man Paryžius nepatinka.

Še tau, kad nori. Man buvo gaila jo, bet aš niekuo negalėjau jam padėti, nes jis buvo įsikalęs sau į galvą dvi mintis: kad Pietų Amerika – išsigelbėjimas ir kad jam nepatinka Paryžius. Pirmąją mintį jam pakišo kokia nors knyga, antrąją tikriausiai taip pat.

– Na, – tariau aš, – reikia eiti į viršų išsiųsti keletą telegramų.

– Ar būtinai?

– Taip, reikia išsiųst telegramas.

– Ar nieko, jeigu ir aš kartu pasėdėsiu redakcijoj?

– Gerai. Einam.

Jis sėdėjo priekiniame kambaryje ir skaitė laikraščius, o redaktorius, leidėjas ir aš porą valandų uoliai darbavomės. Tada aš išskirsčiau egzempliorius, suantspaudavau paraštėse, sudėjau į porą didelių vokų ir iškviečiau kurjerį, kad nuneštų į Sen Lazaro stotį. Išėjau į kitą kambarį, ir tenai dideliame fotelyje miegojo Robertas Konas. Miegojo, pasidėjęs galvą ant rankų. Buvo gaila jį žadinti, tačiau norėjau užrakinti redakciją ir išeiti. Uždėjau ranką jam ant peties. Jis papurtė galvą.

– Aš negaliu, – pasakė jis ir dar labiau įsikniaubė tarp rankų. – Negaliu. Niekas manęs neprivers.

– Robertai, – tariau aš ir papurčiau jį už peties.

Jis pakėlė galvą. Nusišypsojo ir sumirksėjo.

– Ar aš ką nors kalbėjau?

– Kažką. Labai neaiškiai.

– Viešpatie, koks bjaurus sapnas!

– Turbūt rašomoji mašinėlė užmigdė?

– Tikriausiai. Praeitą naktį visai nemiegojau.

– Kodėl?

– Kalbėjomės, – atsakė jis.

Įsivaizdavau tą jų pokalbį. Turiu bjaurų įprotį vaizduotis savo pažįstamų scenas miegamuosiuose. Iš redakcijos mudu nuėjome į *Napolitain* kavinę išgerti aperityvo ir pasižiūrėti vakarinių vaikštynių bulvare.

III skyrius

Buvo šiltas pavasario vakaras, ir, Robertui nuėjus, aš sėdėjau prie staliuko *Napolitain* kavinės terasoje žiūrėdamas, kaip tirštėja prieblanda ir žiebiasi šviesos reklamos, ir mirkčioja rau-

doni ir žali šviesoforai, ir žmonės eina pro šalį, ir caksi fiakrai šalia nenutrūkstamo taksi srauto, ir vaikštinėja *poules** po vieną ir poromis, ieškodamos vakarienės. Pro mano staliuką praėjo daili mergina, ir aš žiūrėjau, kaip ji tolsta gatve, paskui pamečiau iš akių ir ėmiau stebėti kitą, ir tada pamačiau grįžtant pirmąją. Ji vėl pražingsniavo pro mane, aš sugavau jos žvilgsnį, ir ji priėjusi atsisėdo prie mano staliuko. Pribėgo padavėjas.

– Ką gersi? – paklausiau aš.

– Perno.

– Mažom mergytėm perno nesveika.

– Pats maža mergytė. *Dites, garçon, un pernod***.

– Man taip pat vieną perno.

– Tai ką? – paklausė ji. – Ketini pasilinksmint?

– Aha. O tu ne?

– Nežinau. Nieko negali žinot iš anksto šitam mieste.

– Nepatinka Paryžius?

– Ne.

– Kodėl neišvažiuoji kitur?

– Neturiu kur.

– Bet tau ir čia gerai.

– Būta gerumo!

Perno yra žalsvas absento surogatas. Atmieštas vandeniu, jis pasidaro kaip pienas. Atsiduoda saldymedžiu ir greitai pakelia nuotaiką, bet paskui taip pat greitai ją numuša. Mes sėdėjome ir gėrėme perno, ir mergina atrodė nepatenkinta.

– Na, – tariau aš, – tai pavaišinsi mane vakariene?

* Pažodžiui „vištelės“ (*pranc.*), čia – laisvo elgesio merginos.

** Padavėjau, vieną perno (*pranc.*).

Ji šyptelėjo, ir aš supratau, kodėl ji nenusijuokė. Susičiaupusi atrodė visai graži. Aš užmokėjau už gėrimą, ir mes išėjome į gatvę. Pašaukiau fiakrą, ir vežikas privažiavo prie pat šaligatvio. Patogiai atsirėmę lėtai, lygiai judančiame fiakre, važiavome plačia, šviesia ir apytušte Operos aveniu pro užrakintas parduotuvių duris ir apšviestas vitrinas. Pravažiavome *New York Herald* redakciją, kurios lange pilna laikrodžių.

– Kam čia tiek laikrodžių?

– Jie rodo laiką visoj Amerikoj.

– Meluok sveikas.

Mes pasukome į Piramidžių gatvę, prasispraudėme skersai Rivoli gatvę ir pro tamsius vartus įvažiavome į Tiuilri. Ji prisiglaudė prie manęs, ir aš apkabinau ją. Ji pakėlė akis, laukdama pabučiavimo. Palietė mane, ir aš atstūmiau jos ranką.

– Nereikia.

– Kas yra? Nesveikas?

– Taip.

– Visi nesveiki. Aš taip pat nesveika.

Mes išnirome iš Tiuilri į šviesą, pervažiavome Seną ir pasukome į Šventųjų Tėvų gatvę.

– Tai kam geri perno, jeigu nesveikas?

– O tu?

– Man nekenkia. Moterims nekenkia.

– Kuo tu vardu?

– Žoržetė. O tu?

– Džeikobas.

– Flamandiškas vardas.

– Taip pat ir amerikietiškas.

– Tu ne flamandas?

– Ne, amerikietis.

– Tai gerai. Neapkenčiu flamandų.

Važiavome pro restoraną. Aš šūktelėjau vežikui, kad sustotų. Mes išlipome, ir Žoržetei nepatiko restorano išvaizda.

– Ne kažin kas.

– Taip, – pritariau aš. – Gal pačiai labiau patiktų pas Fojo? Susistabdyk fiakrą ir važiuok.

Aš pasiėmiau ją toptelėjus neaiškiai sentimentaliai minčiai, jog gera būtų pavakarieniauti dviese. Jau seniai nebuvau vakarieniavęs su *poule*, taigi net primiršau, kaip tat nuobodu. Restorane mes pro madam Lavin stalą nuėjome į atskirą kambarėlį. Užkandusi Žoržetė pralinksmėjo.

– Čia ne taip jau blogai, – tarė ji. – Ne itin ištaiginga, tačiau valgyt duoda gerai.

– Geriau negu Lježe.

– Nori pasakyt – Briusely.

Mudu išgėrėme dar vieną butelį vyno, ir Žoržetė leido sau pajuokauti. Ji nusišypsojo ir parodė visus savo išgedusius dantis. Mudu susidaužėme.

– O tu visai nieko, – pasakė ji. – Gaila, kad nesveikas. Mudu sutartume. Kas tau yra?

– Sužeidė kare, – atsakiau aš.

– O, tas nelemtas karas!

Mes tikriausiai būtume įsileidę diskutuoti apie karą iki išvados, kad tai tikra grėsmė civilizacijai ir kad geriau jo nebūtų buvę. Viskas man jau gerokai įgriso, kai kažkas iš kito kambario pašaukė:

– Barnsai! Ei Barnsai! Džeikobai Barnsai!

– Mane kviečia draugas, – paaiškinau aš ir išėjau.

Prie ilgo stalo sėdėjo Bredoksas su kompanija: Konas, Frensė Klain, ponia Bredoks ir dar keli man nepažįstami žmonės.

– Važiuojam į šokius? – paklausė Bredoksas.

– Kokius šokius?

– Na, į dansingą. Ar nežinot, kad mes atgaivinom dansingus? – įsiterpė ponia Bredoks.

– Būtinai važiuokit, Džeikai. Mes visi važiuojam, – iš užstalės atsiliepė Frensė. Ji sėdėjo labai tiesiai ir šypsojosi.

– Be abejo, jis važiuos, – pasakė Bredoksas. – Ateikite išgerti su mumis kavos, Barnsai.

– Gerai.

– Ir atsiveskite savo bičiulę, – juokdamasi pridūrė ponia Bredoks. Ji buvo kanadietė ir atlaidžiai žiūrėjo į tokius dalykus.

– Dėkui, tuojau ateisim, – atsakiau aš ir nuėjau į mažąjį kambarėlį.

– Kas tavo draugai? – paklausė Žoržetė.

– Rašytojai ir menininkai.

– Šitam krante jų begalės.

– Daugiau, negu reikia.

– Ir man taip atrodo. Bet kai kurie nemažai uždirba.

– O, taip.

Mes baigėme valgyti ir išgėrėme vyną.

– Eime, – tariau aš. – Kavą gersim su jais.

Žoržetė atsidarė rankinuką ir, žiūrėdama į veidrodėlį, pasipudravo, paryškino lūpas ir pasitaisė skrybėlaitę.

– Gerai, – pasakė ji.

Mes įėjome į kambarį, pilną žmonių; Bredoksas ir kiti vyrai, sėdį prie stalo, atsistojo.

– Prašom susipažinti – mano sužadėtinė madmuazelė Žoržetė Leblan, – pasakiau aš.

Žoržetė nusišypsojo savo kerima šypsena, ir mes visiems paspaudėme rankas.

– Ar jūs ne giminė dainininkei Žoržetei Leblan? – paklausė ponia Bredoks.

– *Connais pas**, – atsakė Žoržetė.

– Tačiau jūs bendrapavardės, – spyrėsi ponia Bredoks.

– Visai ne, – atsakė Žoržetė. – Mano pavardė Oben.

– Betgi ponas Barnsas pristatė jus kaip madmuazelę Žoržetę Leblan. Taip, taip, tikrai, – neatlyžo ponia Bredoks, kuri iš susijaudinimo, kad kalba prancūziškai, prarasdavo nuovoką, apie ką kalba.

– Jis kvailys, – pasakė Žoržetė.

– Ak, tai, pasirodo, buvo pokštas, – tarė ponia Bredoks.

– Taip, – atsakė Žoržetė. – Dėl juoko.

– Girdi, Henri? – ponia Bredoks per stalą sušuko Bredoksui. – Ponas Barnsas pristatė savo sužadėtinę kaip madmuazelę Leblan, o jos tikroji pavardė – Oben.

– Na, žinoma, brangioji. Madmuazelė Oben, aš su ja seniai pažįstamas.

– Prašom pasakyti, madmuazele Oben, – prašneko Frensė Klain, berte berdama žodžius, ir neatrodė nei tokia išdidi, nei nustebusi kaip ponia Bredoks, kad sugeba kalbėti prancūziškai. – Ar jūs seniai Paryžiuje? Ar jums patinka? Jūs mylite Paryžių, ar ne?

– Kas jinai? – Žoržetė atsisuko į mane. – Ar man kalbėti su ja?

Ji atsigręžė į Frensę, kuri sėdėjo šypsodamasi, sunėrusi rankas, pakreipusi galvą ant savo ilgo kaklo, prasižiojusi vėl prašnekti.

– Ne, man nepatinka Paryžius. Nešvarus, viskas brangu.

– Iš tikrųjų? Man jis atrodo nepaprastai švarus. Vienas švariausių miestų visoje Europoje.

* Nepažįstu tokios (*pranc.*).

– O man nešvarus.

– Labai keista. Galbūt jūs čia neseniai?

– Gana seniai.

– Tačiau čia labai puikūs žmonės. Šito niekas nenuginčys.

Žoržetė pasisuko į mane.

– Nuostabūs tavo draugai.

Frensė buvo apygirtė ir būtų dar šnekėjusi, tačiau padavė kavą, ir Lavinis atnešė likerį, o paskui visi išėjome ir nuvažiavome į Bredokso pasiūlytą dansingą.

Dansingas, kaip paaiškėjo, buvo *bal musette* netoli Panteono. Penkis vakarus čia šokdavo šio rajono darbininkai. Vieną kartą per savaitę klubas virsdavo dansingu. Pirmadieniais būdavo uždarytas. Kai nuvažiavome, ten dar nieko nebuvo, tik policininkas sėdėjo prie durų, šeimininko žmona už cinkuoto baro ir pats šeimininkas. Mums įėjus, laiptais nulipo šeimininkų duktė. Kambaryje buvo stalų ir ilgų suolų, o pačiame gale – šokių aikštelė.

– Galėtų anksčiau rinktis, – pasakė Bredoksas.

Šeimininkų duktė priėjo prie mūsų ir pasiteiravo, ką gersime. Šeimininkas užlipo ant aukštos taburetės prie šokių aikštelės ir pradėjo groti akordeonu. Ant kulkšnies buvo užsirišęs virvutę su varpeliais ir grodamas mušė koja taktą. Visi išėjo šokti. Buvo karšta, ir iš šokių aikštelės grįžome suprakaitavę.

– Viešpatie, – tarė Žoržetė, – kaip pila prakaitas!

– Karšta.

– Nežmoniškai!

– Nusiimk skrybėlaitę.

– Gerai sakai.

Kažkas pakvietė Žoržetę šokti, ir aš nuėjau prie baro. Buvo iš tiesų labai karšta ir malonu klausytis akordeono muzikos karštą vakarą. Stovėjau tarpduryje ir gėriau alų, gaivinamas vėsaus vė-

jelio iš gatvės. Gatve nuo kalno leidosi du taksi. Abu sustojo priešais dansingą. Išlipo būrys jaunikaičių – vieni su megztukais, kiti vienmarškiniai. Šviesoje, krintančioje pro duris, buvo matyti jų rankos ir šviežiai ištrinkti garbiniuoti plaukai. Policininkas, stovįs prie durų, pasižiūrėjo į mane ir šyptelėjo. Jie sugužėjo į vidų. Kai ėjo pro duris, kalbėdami, gestikuliuodami, vaipydamiesi, šviesoje aiškiai mačiau jų baltas rankas, garbiniuotus plaukus, baltus veidus. Su jais buvo Breta. Ji atrodė labai graži ir buvo visai kaip sava tarp savų.

Vienas jų pamatė Žoržetę ir tarė:

– Drįstu pareikšti: matau tikrų tikriausią kekšę. Einu pašokt su ja, Letai. Tu tik žiūrėk.

Aukštas brunetas, pavadintas Letu, atsiliepė:

– Tik jau nesmarkauk.

Garbiniuotasis blondinas atsakė:

– Tik tu nesijaudink, brangusis.

Ir su jais buvo Breta.

Mane apėmė pyktis. Kažkodėl jie visuomet mane pykina. Aš žinau, kad žmonėms jie atrodo įdomūs ir kad reikia būti atlaidžiam, tačiau man norėjosi trenkti bent vienam, bet kuriam, ar dar ką nors padaryti, kad palaužčiau jų pamaivišką įžūlumą. Tačiau netrenkiau, o išėjau į gatvę ir gretimo dansingo bare išgėriau alaus. Alus buvo blogas, ir aš užgėriau jį konjaku. Šis buvo dar blogesnis už alų. Kai grįžau į dansingą, aikštelė buvo pilna šokėjų, ir Žoržetė šoko su aukštuoju blondinu, kuris šokdamas kraipė klubus, galvą, vartė akis. Šokiui pasibaigus, kitas ją pakvietė. Jie priėmė ją į savo kompaniją. Aš žinojau, kad dabar jie visi šokdins ją. Jie visuomet taip daro.

Atsisėdau prie stalo. Konas taip pat sėdėjo. Frensė šoko. Ponia Bredoks atsivedė kažkokį vyriškį ir supažindino mus saky-

dama, kad tai Robertas Prentisas. Jis buvo niujorkietis, kilęs iš Čikagos, pradedąs garsėti romanistas. Kalbėjo truputį su anglišku akcentu. Aš pasiūliau jam išgerti.

– Labai ačiū, – atsakė jis, – ką tik gėriau.

– Išgerkite dar vieną.

– Ačiū, išgersiu.

Mes pasišaukėme šeimininkų dukterį ir užsisakėme po taurelę konjako.

– Girdėjau, jūs iš Kanzas Sičio, – tarė jis.

– Taip.

– Ar linksma jums Paryžiuje?

– Taip.

– Iš tikrųjų?

Aš buvau jau įkaušęs. Ne girtas, toli gražu, tačiau ganėtinai įkaušęs, kad nesivaržyčiau.

– Taip, – atsakiau aš, – taip, po velnių! O jums argi nelinksma?

– Ak, kaip lengvai jūs supykstate! – tarė jis. – Pavydžiu jums šito sugebėjimo.

Aš atsistojau ir nuėjau į šokių aikštelę. Man iš paskos atsekė ponia Bredoks.

– Nepykite ant Roberto, – tarė ji. – Juk jis dar visai vaikas.

– Aš nepykstu, – atsakiau. – Tiktai maniau, kad kiek – susivemsiu.

– Jūsų sužadėtinė turi didelį pasisekimą, – ponia Bredoks žiūrėjo į aikštelę, kur Žoržetė šoko aukštojo bruneto, Leto, glėbyje.

– Kur jau ne, – pasakiau aš,

– Taip, taip, – pritarė ponia Bredoks.

Priėjo Konas.

– Eime, Džeikai, – tarė jis, – išgersim.

Mes nuėjome prie baro.

– Kas tau pasidarė? Atrodai kažko labai susikrimtęs.

– Visai ne. Tik šitas visas spektaklis vemt verčia.

Prie baro priėjo Breta.

– Sveiki, dragužiai!

– Sveika, Breta, – atsakiau aš. – Kodėl tu negirta?

– Nusprendžiau nebepasigerti. Klausykit, duokit žmogui konjako su sodos vandeniu.

Ji stovėjo, rankoje laikydama taurelę, ir aš pastebėjau, jog Robertas Konas žiūri į ją. Taip turbūt žiūrėjo jo protėvis, išvydęs Pažadėtąją žemę. Konas, suprantama, buvo kur kas jaunesnis. Tačiau jo žvilgsnis atrodė toks pat laukiantis, nekantraujantis, pilnas vilčių. Su vilnoniu megztiniu ir tvido sijonu, plaukus susišukavusi aukštyn kaip berniukas, Breta atrodė velniškai graži. Nuo jos viskas ir prasidėjo. Jos figūra buvo išlenkta kaip jachtos, ir tas vilnonis megztinis neslėpė nė vieno linkio.

– Su gražia kompanija susidėjai, Breta, – pasakiau aš.

– Kokie jie žavūs, ar ne? O tu irgi, brangusis. Kur ją pasičiupai?

– *Napolitain* kavinėj.

– Ir puikiai praleidai vakarą?

– Nuostabiai, – atsakiau aš.

Breta nusijuokė.

– Negražu, Džeikai. Tai mūsų visų įžeidimas. Tik pažiūrėk į Frensę arba į Džo.

Tai – Konui.

– Nors iš bėdos – kodėl ne, – tarė Breta. Ji vėl nusijuokė.

– Tu nepaprastai blaivi, – pasakiau aš.

– Iš tiesų. Net keista. Juk tokioj kompanijoj kaip aš dabar – gerk gėręs.

Užgrojo muzika, ir Robertas Konas pasiūlė:

– Neatsisakykite pašokti su manim, ledi Breta.

Breta nusišypsojo jam.

– Aš pažadėjau šitą šokį Džeikobui, – ji nusijuokė. – Tavo velniškai biblinis vardas, Džeikai.

– O kitą? – paklausė Konas.

– Mes tuojau išeinam, – atsakė Breta. – Monmartre turim pasimatymą.

Šokdamas aš pažvelgiau Bretai per petį. Konas stovėjo prie baro ir žiūrėjo į Bretą.

– Na štai. Dar vienas tavo vergas.

– Geriau nekalbėk. Vargšelis. Aš tik dabar pastebėjau.

– Na jau, – pasakiau aš. – Man rodos, kad tau kuo daugiau, tuo geriau.

– Nekalbėk nesąmonių.

– O pati?

– Na gerai. O kas čia tokio?

– Nieko, – atsakiau aš.

Mes šokome akordeonui grojant, ir kažkas dar skambino bandža. Buvo karšta, aš jaučiausi laimingas. Mes sukomės visai arti Žoržetės, kuri šoko su dar vienu iš to būrio.

– Kas tau šovė į galvą ją atsivest?

– Nežinau. Atsivedžiau, ir viskas.

– Romantikos ieškai?

– Ne, nuobodžiauju.

– Dabar?

– Dabar ne.

– Eikim iš čia. Ja yra kam pasirūpint.

– Nori?

– Nekviesčiau, jeigu nenorėčiau.

Mudu nuėjome nuo aikštelės, aš nusikabinau nuo sienos švarką ir apsivilkau. Breta stovėjo prie baro. Konas jai kažką

kalbėjo. Priėjau prie baro ir paprašiau voko. Šeimininkė padavė. Aš išėmiau iš kišenės penkiasdešimties frankų banknotą, įdėjau į voką, užklijavau ir padaviau šeimininkei.

– Jei mergina, su kuria aš atėjau, teirausis manęs, prašom atiduot jai šitą voką, – pasakiau. – O jeigu ji išeis su kuriuo nors iš tų jaunikaičių, palaikykit pas save, aš kada nors atsiimsiu.

– *C'est entendu, Monsieur**, – atsakė šeimininkė. – Jūs išeinate? Taip anksti?

– Taip, – tariau aš.

Mes priartėjome prie durų. Konas tebekalbino Bretą. Ji atsisveikino su juo ir paėmė man už parankės.

– Labanakt, Konai, – pasakiau aš.

Išėję į gatvę, ėmėme dairytis taksi.

– Pražuvo tavo penkiasdešimt frankų, – tarė Breta.

– Tiek to.

– Nė vieno taksi.

– Galim paeit iki Panteono, ten tikrai rasim.

– Geriau užsukim į gretimą barą, išgersim ir pasiųsim ką nors paieškot taksi.

– Taip jau tingi paėjėt.

– Jeigu nebūtina.

Užėjome į gretimą barą, ir aš paprašiau padavėją suieškoti taksi.

– Na štai, – tariau aš, – ir pabėgom nuo jų.

Mudu stovėjom prie aukšto cinkuoto baro ir tylėdami žiūrėjome vienas į kitą. Padavėjas sugrįžo ir pasakė, kad taksi laukia. Breta stipriai suspaudė man ranką. Aš daviau padavėjui franką, ir mes išėjome.

* Suprantama, pone (*pranc.*).

– Kur liept, kad važiuotų? – paklausiau aš.

– Tegu važiuoja kur nori.

Liepiau taksistui važiuoti į Monsuri parką, įlipau ir užtrenkiau dureles. Breta glaudėsi kampe atsilošusi, užsimerkusi. Aš atsisėdau šalia jos. Taksi trūktelėjo ir pajudėjo.

– Ak, mielasis, kaip liūdna man buvo, – tarė Breta.

IV skyrius

Taksi pakilo į kalną, pervažiavo apšviestą aikštę, paskui, vis dar kildamas, ėmė nirti į tamsą, tada nusileido į tamsią gatvę už Sen Etjeno diu Mono ir nučiuožė asfaltu pro medžius ir stovintį autobusą Kontreskarpo aikštėje, paskui įsuko į Muftaro gatvės grindinį. Abiejose gatvės pusėse švietė barų ir vėlai uždaromų parduotuvių langai. Mudu sėdėjome katras sau, bet, automobiliui važiuojant duobėtu senos gatvės grindiniu, prigludome vienas prie kito. Breta buvo nusiėmusi skrybėlę. Sėdėjo atlošusi galvą. Aš mačiau jos veidą vitrinų šviesoje, paskui pasidarė tamsu, o kai išvažiavome į Gobelenų aveniu, vėl jos veidas išniro iš tamsos. Grindinys buvo išardytas, ir ant tramvajaus bėgių acetileno lempos šviesoje dirbo žmonės. Bretos veidas buvo baltas, ir skaisti acetileno viesa išryškino ilgą jos kaklo liniją. Vėl pasidarė tamsu, ir aš pabučiavau ją. Mudu tvirtai prigludome viens prie kito lūpų, paskui ji atsitraukė ir susigūžė pačiame sėdynės kampe. Sėdėjo nuleidusi galvą.

– Neliesk manęs, – tarė ji. – Būk geras, neliesk manęs.

– Kodėl, kas yra?

– Negaliu.

– Ką tu, Breta?

– Nereikia. Juk tu žinai. Negaliu, ir viskas. Ak, mielasis, suprask.

– Nejau tu nemyli manęs?

– Nemyliu? Aš ištyžtu, vos tu palieti mane.

– Ir nieko mes negalim padaryt?

Ji atsitiesė. Aš apkabinau ją, ji prisiglaudė prie manęs, ir sėdėjome visai ramūs. Ji žiūrėjo man į akis tuo keistu savo žvilgsniu, kad imdavai abejoti, ar čia tikrai jos akys. Jos žiūrėjo ir žiūrėjo, kai bet kieno kito akys jau seniai būtų nukreipusios žvilgsnį. Ji žiūrėjo taip, tarsi nebūtų šioje žemėje nieko, į ką ji nedrįstų šitaip žvelgti, o iš tikrųjų ji labai daug ko bijojo.

– Ir nė velnio negalima padaryt, – tariau aš.

– Nežinau, – atsakė ji. – Nebenoriu tų pragariškų kančių iš naujo.

– Geriau mums visai nesimatyt.

– Bet, mielasis, man reikia matyti tave. Juk *tai* – dar ne viskas.

– Taip, bet *tuo* paprastai baigiasi.

– Čia aš kalta. Argi neužmoki žmogus už tai, ką darai?

Ji visą laiką žiūrėjo man į akis. Jos akių gilumas keitėsi, ir kartais jos atrodydavo visiškai seklios. Galėjai jas kiaurai permatyti.

– Kai pagalvoju, kiek jie visi dėl manęs prisikentėjo. Dabar man atėjo laikas užmokėt už tai.

– Nekalbėk kvailysčių, – pasakiau aš. – O be to, tai, kas atsitiko man, daug kam atrodo juokinga. Aš niekad apie tai negalvoju.

– O taip, tikiu.

– Na, užteks apie tai.

– Aš ir pati kažkada iš to juokiausi, – ji nebežiūrėjo į mane. – Brolio draugas taip pat toksai grįžo iš Monso. Atrodė velniškai juokinga. Žmogus juk niekad nieko nežinai, ar ne?

– Taip, – atsakiau aš. – Niekas niekad nieko nežino.

Šitą temą aš buvau beveik išsiaiškinęs. Kažkada, matyt, apsvarsčiau ją iš visų pusių, taip pat ir tai, kad tam tikri sužalojimai ar trūkumai kitiems būna juoko objektas, o sužalotam žmogui menkas malonumas.

– Smagu, – tariau aš. – Labai smagu. Mylėt taip pat labai smagu.

– Tu taip manai? – vėl jos akys atrodė seklios.

– Aš ne tai turiu galvoj. Tam tikru atžvilgiu tai malonus jausmas.

– Ne, – pasakė ji. – Man rodos, tai gyvas pragaras.

– Gera būt kartu.

– Ne, man rodos, kad ne.

– Tu nenori su manim pabūt?

– Man reikia pabūt su tavim.

Dabar mes sėdėjome kaip svetimi. Dešinėje plytėjo Monsuri parkas. Restoranas, kur yra tvenkinys su gyvais upėtakiais ir kur galima sėdėti ir žiūrėti į parką, buvo uždarytas ir tamsus. Taksistas atsisuko.

– Kur važiuosim? – paklausiau aš.

Breta nusigręžė.

– Tegu veža į *Select.*

– *Café Select,* – pasakiau aš. – *Boulevard Montparnasse.*

Mes nuvažiavome žemyn, aplink Belforo liūtą, kuris sergsti pravažiuojančius Monružo tramvajus. Breta žiūrėjo tiesiai į priekį. Važiuojant Raspajo bulvaru, kai pasirodė Monparnaso žiburiai, ji tarė:

– Ar tu neužpyktum, jeigu paprašyčiau vieno dalyko?

– Nekalbėk kvailysčių.

– Pabučiuok mane dar kartą, kol neatvažiavom.

Kai taksi sustojo, aš išlipau ir užmokėjau. Breta lipo, dėdamasi skrybėlę. Padavė man ranką. Jos ranka virpėjo.

– Žiūrėk, ar aš labai baisiai atrodau?

Ji užsismaukė savo vyrišką skrybėlę ant akių ir nuėjo į kavinę. Viduje, prie baro ir prie staliukų, sėdėjo beveik visa kompanija, kuri buvo dansinge.

– Sveiki, bičiuliai, – tarė Breta. – Noriu išgert.

– O, Breta! Breta! – prie baro prasibrovė mažutis graikas portretistas, kuris save vadino hercogu ir kuri visi vadino Zizi. – Ką aš jums pasakysiu!

– Sveikas, Zizi, – pasisveikino Breta.

– Noriu jus supažindinti su vienu savo draugu, – pasakė Zizi. Priėjo apkūnus vyriškis. – Grafas Mipipopolas – mano draugė ledi Ešli.

– Labai malonu, – tarė Breta.

– Ar linksma gerbiamajai ledi Paryžiuje? – paklausė grafas Mipipopolas. Ant jo laikrodžio grandinėlės kabojo briedžio dantis.

– Labai, – atsakė Breta.

– Paryžius puikus miestas, – tęsė grafas. – Bet aš manau, kad Londone taip pat yra kur pasilinksminti.

– O taip, – pritarė Breta. – Londone neapsakomai linksma.

Nuo vieno staliuko mane pašaukė Bredoksas:

– Barnsai, ateikit išgerti. Toji jūsų mergelė sukėlė čia tokį skandalą.

– Dėl ko?

– Šeimininkų duktė kažką apie ją pasakė. Skandalas! Bet jos nepaimsi! Išsitraukė savo geltonąjį bilietą ir pareikalavo, kad šeimininkų duktė irgi parodytų. Sakau, tikras skandalas.

– Ir kuo baigėsi?

– Kažkas ją išsivedė. Visai daili mergina. Gražiai varo žargonu. Neišeikit, išgersim.

– Ne, – atsakiau aš. – Drožiu namo. Kono nematėt?

– Jiedu su Frense išvažiavo namo, – įsiterpė ponia Bredoks.

– Vargšas, jis atrodo toks susikrimtęs, – tarė Bredoksas.

– Tikrai, tikrai, – patvirtino ponia Bredoks.

– Drožiu namo, – pakartojau. – Labos nakties.

Prie baro atsisveikinau su Breta. Grafas pirko šampaną.

– Gal išgersite su mumis taurę vyno, sere? – pasiūlė jis.

– Ne. Labai ačiū. Man reikia eit.

– Tu tikrai išeini? – paklausė Breta.

– Taip, – atsakiau aš. – Bjauriai skauda galvą.

– Ryt pasimatysim?

– Užeik į redakciją.

– Vargu.

– Tai kur susitiksim?

– Kur nors. Apie penktą.

– Tada anapus upės.

– Gerai. Penktą būsiu *Crillon*.

– Bet tikrai ateik.

– Nesijaudink, – patikino Breta. – Nejau aš kada tave apgavau?

– Ar Maikas rašo?

– Šiandien gavau laišką.

– Labos nakties, sere, – pasakė grafas.

Aš išėjau į gatvę ir nužingsniavau Sen Mišelio bulvaro link, praėjau pro *Rotonde*, kur prie staliukų dar sėdėjo nemažai žmonių, žvilgtelėjau skersai gatvę į *Dôme* staliukus, pasklidusius iki pat šaligatvio pakraščio. Nuo vieno staliuko kažkas man pamojo, bet aš neįžiūrėjau kas ir praėjau pro šalį. Norėjau namo. Monparnaso bulvaras buvo tuščias, Lavinio restoranas uždarytas, o priešais *Closerie des Lilas* krovė vienas ant kito staliukus. Praėjau pro Nėjaus paminklą, stovintį tarp šviežiai sulapojusių

kaštonų, apšviestą anglinių lempų. Į pjedestalą buvo atremtas išblukęs purpurinis vainikas. Aš sustojau ir perskaičiau užrašą ant kaspino: nuo bonapartininkų grupuočių ir data, neprisimenu kokia. Jis labai puikiai atrodė, maršalas Nėjus, apsiavęs botfortais, iškėlęs kardą tarp šviežių, žalių Indijos kaštonų lapų. Mano butas buvo kaip tik skersai gatvę, pačioje Sen Mišelio bulvaro pradžioje.

Namsargės kambarėlyje degė šviesa, aš pabeldžiau į duris, ir ji padavė man paštą. Palinkėjau jai labos nakties ir užlipau į savo kambarį. Gavau du laiškus ir keletą laikraščių. Apžiūrėjau vokus valgomajame, užsidegęs dujinę lempą. Laiškai buvo iš Amerikos. Vienas – banko pranešimas, kad mano indėlio likutis 2432 doleriai ir 60 centų. Aš išsiėmiau čekių knygelę ir iš tos sumos atskaičiavau sumą keturių čekių, kuriuos buvau išrašęs nuo mėnesio pradžios. Pamačiau, kad turiu dar 1832 dolerius 60 centų. Užsirašiau sumą kitoje lapelio pusėje. Antrame laiške buvo pranešimas apie vestuves. Ponas Aloizijus Kerbis su žmona praneša apie savo dukters Ketrinos sutuoktuves – aš nepažinojau nei tos merginos, nei vyro, už kurio ji išteka. Tikriausiai išsiuntinėjo žinutes visam miestui. Juokingas vardas – Aloizijus. Buvau įsitikinęs, kad jeigu turėčiau pažįstamą tokiu vardu, tikrai prisiminčiau. Gražus katalikiškas vardas. Pranešimas buvo su herbu. Kaip tas Zizi: „graikų hercogas“! Ir tas grafas. Grafas – savotiškas žmogus. Breta taip pat turi titulą. Ledi Ešli. Velniop Bretą. Eikit po velnių, ledi Ešli.

Užsidegiau lempą prie lovos, išjungiau dujinę ir atidariau plačiau miegamojo langus. Lova stovėjo toli nuo langų, ir aš, atsisėdęs prie jos, ėmiau rengtis. Tramvajaus bėgiais pradundėjo naktinis traukinys, išvežiojąs į turgavietes daržoves. Prisiklausydavau jų trinksėjimo naktimis, kai negalėdavau užmigti. Reng-

damasis žiūrėjau į save veidrodyje, įtaisytame didžiulėje drabužių spintoje šalia lovos. Prancūziškas kambario apstatymas. Turbūt praktiška. Iš visų galimų sužeidimo atvejų – būtent toks... Iš tikrųjų juokinga. Apsivilkau pižama ir atsiguliau. Turėjau du bulių kovų laikraščius ir išvyniojau juos iš banderolių. Vienas buvo oranžinis. Kitas geltonas. Abiejuose tos pačios naujienos, ir nesvarbu, kurį pirma perskaitysiu, kitą bus nebeįdomu skaityti. *Le Toril* geresnis, todėl pasiėmiau jį. Perskaičiau visą nuo pradžios iki galo, net smulkias žinutes ir skelbimus. Užpūčiau lempą. Gal kaip nors užmigsiu.

Į galvą ėmė lįsti mintys. Sena nuoskauda. Iš tiesų – absurdiška būti taip sužalotam ir dar per atsitraukimą tokiame nerimtame fronte, kaip tas italų. Italų ligoninėje ketinome sukurti organizaciją. Itališkas jos pavadinimas labai juokingas. Įdomu, kaip klojasi kitiems, italams. Tai buvo Milane, centrinėje ligoninėje. Pontės korpuse. Kitas korpusas vadinosi Zonda. Ten stovėjo Pontės, o gal Zondos, paminklas. Tenai mane ir aplankė tasai ryšių pulkininkas. Tai buvo juoko. Tada aš pirmą kartą pralinksmėjau. Buvau visas sutvarstytas. Bet jam viską papasakojo. Tada jis pasakė savo nuostabiąją kalbą: „Jūs, svetimšalis, anglas (visi svetimšaliai buvo anglai), paaukojote daugiau negu gyvybę.“ Tai bent kalba! Norėčiau pasikabinti ją redakcijoje ir papuošti elektros lempučių girliandomis. Jis nesusijuokė. Tikriausiai įsivaizdavo save mano vietoje. „*Che mala fortuna! Che mala fortuna!**“

Aš turbūt niekada gerai nesuvokiau, ką tai reiškia. Stengiausi nuleisti juokais, nes žmonėms užtenka savų bėdų. Tikriausiai niekada ir nebūčiau dėl to ėmęs krimstis, jeigu tada, kai mus

* Kokia nelaimė! (*it.*)

išplukdė į Angliją, nebūčiau sutikęs Bretos. Spėju, jog ji tiesiog panoro negalimo. Ką gi, tokia žmogaus prigimtis. Velniop žmones. Katalikų bažnyčia turi nepaprastai gerą vaistą. Puikų patarimą: negalvoti apie tai. O, nuostabus patarimas. Pamėgink, kad geras, juo pasinaudoti. Pamėgink.

Gulėjau nemiegodamas ir mąsčiau, ir mintys šokinėjo nuo vieno daikto prie kito. Paskui nebeįstengiau susilaikyti ir ėmiau galvoti apie Bretą, visa kita išnyko. Aš galvojau apie Bretą, ir mano mintys liovėsi šokinėjusios, ėmė plaukti ramiomis bangomis. Staiga nei iš šio, nei iš to pravirkau. Man palengvėjo, ir aš gulėjau lovoje ir klausiausi, kaip dunda pro šalį sunkūs vagonai, o paskui užmigau.

Pabudau. Apačioje buvo girdėti kažkoks triukšmas. Suklusau ir man pasirodė, jog girdžiu pažįstamą balsą. Užsimečiau chalatą ir priėjau prie durų. Apačioje kalbėjo namsargė. Ji kalbėjo labai piktai. Aš išgirdau savo pavardę ir atsiliepiau, stovėdamas laiptų aikštelėje.

– Tai jūs, pone Barnsai? – šūktelėjo namsargė.

– Taip.

– Čia kažkokia moteris, prikėlė visą gatvę. Kokie gali būti reikalai vidurnaktį? Sako, būtinai turi jus pamatyti. Aš pasakiau, kad jūs miegate.

Paskui išgirdau Bretos balsą. Mieguistam man atrodė, jog ten Žoržetė. Pats nežinau kodėl. Juk ji nežinojo mano adreso.

– Prašom praleisti ją pas mane.

Breta užlipo laiptais į viršų. Pamačiau, kad ji visai girta.

– Kvailai pasielgiau, – tarė ji. – Sukėliau baisų skandalą. Bet tu juk nemiegojai, ar ne?

– O ką, tavo nuomone, veikiau?

– Nežinau. Kiek dabar laiko?

Aš pažvelgiau į laikrodį. Buvo pusė penkių.

– Neįsivaizdavau, kiek gali būti valandų, – tęsė Breta. – Klausyk, gal leistum viešniai atsisėst? Nepyk, mielasis. Ką tik išsiskyriau su grafu. Jis mane čia pavėžėjo.

– Na ir kaip jis tau?

Padėjau ant stalo konjako, sodos vandens.

– Nepilk daug, – tarė Breta. – Nebandyk manęs nugirdyt. Ar grafas? Nieko. Savas žmogus.

– Jis tikrai grafas?

– Būk sveikas! Žinai, kad tikriausiai. Šiaip ar taip, vertas grafo vardo. Velniškai pažįsta žmones! Neįsivaizduoju, kur ir išmoko. Turi Valstijose konditerijos parduotuvių tinklą.

Ji siurbtelėjo gurkšnį iš taurelės.

– Rodos, sakė, kad tinklą. Kažką panašaus. Visas sujungė kažkaip. Pasakojo šiek tiek. Velniškai įdomu. Bet savas, visai savas. Aišku kaip dieną. Iš karto matyt.

Ji nugėrė dar gurkšnį.

– O apskritai jis man nerūpi. Bet tu nepyksti, ką? Jis, žinai, remia Zizi.

– Ar ir Zizi tikras hercogas?

– Greičiausiai. Graikas, supranti. Šlamštas, ne dailininkas! Man grafas labiau patiko.

– Kur tu su juo buvai?

– Visur. Dabar mane čia atvežė. Siūlė dešimt tūkstančių dolerių, kad važiuočiau su juo į Biaricą. Kiek tai būtų svarais?

– Apie du tūkstančius.

– Nieko sau sumelė. Pasakiau, kad negaliu. Bet nė trupučio neužpyko. Pasakiau, kad Biarice turiu per daug pažįstamų.

Breta nusijuokė.

– Menkas tu gėrėjas, – tarė ji.

Buvau tik truputį siurbtelėjęs konjako su soda. Dabar nugėriau didelį gurkšnį.

– Juo geriau. Vieni juokai, – tarė Breta. – Paskui norėjo, kad važiuočiau su juo į Kanus. Pasakiau, kad Kanuose per daug turiu pažįstamų. Į Monte Karlą. Pasakiau, kad ir Monte Karle per daug pažįstamų. Kad visur per daug pažįstamų. Kas tiesa, tai tiesa. O paskui paprašiau, kad atvežtų mane šičia.

Ji žiūrėjo į mane, alkūnę pasidėjusi ant stalo, rankoje laikydama taurelę.

– Nežiūrėk taip į mane, – tarė ji. – Pasakiau jam, kad myliu tave. Ir nemelavau. Nežiūrėk taip į mane. Nė kiek neužpyko. Jis nori rytoj nusivežt mus kur nors papietaut. Nenorėtum?

– Kodėl ne.

– Na, einu.

– Kodėl?

– Norėjau tik pamatyt tave. Kvailiausias sumanymas, jei nori, apsirenk ir einam. Jis su automobiliu čia pat, gatvėj.

– Grafas?

– Jis pats. Ir vairuotojas su livrėja. Pavėžins mane po miestą, paskui Bulonėj papusryčiausim. Pilni krepšiai gardumynų. Pirko pas Zelį. Tuzinas butelių *Mumms*. Nesusigundysi?

– Man rytą reikės dirbt, – atsakiau. – Aš per daug atsilikęs nuo jūsų, nebeprisivysiu ir atrodysiu nuobodus.

– Nebūk mažas.

– Tikrai negaliu.

– Kaip nori. Perduot jam linkėjimus?

– Būtinai. Kuo širdingiausius.

– Labos nakties, mielasis.

– Be švelnybių.

– Eik tu žinai kur!

Atsisveikindami mes pasibučiavome, ir Breta suvirpėjo.

– Einu, – tarė ji. – Labos nakties, mielasis.

– Pabūk dar.

– Ne, reikia eit.

Ant laiptų mes dar kartą pasibučiavome ir, kai aš šūktelėjau, kad atidarytų užkardą, namsargė savo kambarėlyje kažką suniurnėjo. Grįžau į savo kambarį ir pro atvirą langą žiūrėjau, kaip Breta eina gatve prie didelio limuzino, stovinčio prie pat šaligatvio po angline lempa. Ji įlipo, ir automobilis nuvažiavo. Aš atsisukau nuo lango. Ant stalo stovėjo dvi taurelės: viena tuščia, kita – artipilnė konjako su soda. Nunešiau jas į virtuvę ir išpyliau konjaką į plovyklę. Išjungiau valgomajame dujinę lempą, paskui, atsisėdęs ant lovos, nuspyriau šlepetes ir atsiguliau. Štai kokia ta Breta, ir dėl jos aš verkiau. Paskui prisiminiau, kaip ji ką tik ėjo gatve ir lipo į automobilį, ir, žinoma, tuoj vėl apėmė ta pati prakeikta nuotaika. Dieną labai lengva būti bejausmiam, tačiau naktį visai kas kita.

V skyrius

Rytą nuėjau bulvaru į Suflo gatvę išgerti kavos su briošė. Buvo gražus rytas. Liuksemburgo soduose žydėjo Indijos kaštonai. Dvelkė malonia karštos dienos rytmečio gaiva. Gerdamas kavą, perskaičiau laikraščius, paskui surūkiau cigaretę. Gėlininkės, atėjusios iš turgaus, dėliojosi savo prekes. Pro šalį traukė studentai, vieni į vieną pusę – į Teisės institutą, kiti į kitą – į Sorboną. Bulvaru zujo tramvajai ir žmonės, skubą į darbą.

Aš įlipau į autobusą „S“ ir, stovėdamas užpakalinėje aikštelėje, nuvažiavau iki Šventosios Madlenos bažnyčios. Nuo Šven-

tosios Madlenos bažnyčios nuėjau Kapucinų bulvaru iki Operos, o iš ten į redakciją. Mačiau vyriškį, pardavinėjantį šokinėjančias varles, ir vyriškį, pardavinėjantį žaislinius boksininkus. Dar pasukau į šalį, kad neužlipčiau ant siūlų, kuriais mergaitė, jo padėjėja, judino boksininkus. Ji stovėjo nusisukusi, laikydama gijas sukryžiuotose rankose. Prekeivis kalbino du turistus pirkti žaisliukus. Čia pat stovėjo ir spoksojo dar trys turistai. Aš ėjau paskui darbininką, kuris stūmė volą, spausdinantį šaligatvyje drėgnomis raidėmis žodį CINZANO. Gatvė buvo pilna žmonių, skubančių į darbą. Buvo smagu eit į darbą. Perkirtau aveniu ir įsukau į redakciją.

Užlipęs į savo darbo kambarį, perskaičiau prancūzų rytinius laikraščius, parūkiau, paskui sėdau prie rašomosios mašinėlės ir gerai padirbėjau. Vienuoliktą valandą nuvažiavau taksi į d'Orsė krantinę, įėjau į ministeriją ir kartu su kokiu tuzinu korespondentų gerą pusvalandį prasėdėjau klausydamasis, kaip Užsienio reikalų ministerijos pareigūnas, jaunas diplomatas su akiniais raginiais rėmais, kalba ir atsako į klausimus. Ministrų kabineto pirmininkas išvykęs į Lioną sakyti kalbos arba, tiksliau, jau grįžtąs namo. Keli žmonės pateikė klausimus tik tam, kad išgirstų savo balsą, ir porą klausimų paklausė žinių agentūrų darbuotojai, kurie tikrai norėjo gauti atsakymą. Naujienų nebuvo. Iš ministerijos važiavau vienu taksi su Vulsiu ir Kramu.

– Ką veiki vakarais, Džeikai? – paklausė Vulsis. – Niekad tavęs nematyt.

– Būnu kvartale.

– Reikės užsukt kokį vakarą. Į *Dingo*. Ten turbūt visas smagumas, ar ne?

– Taip. Ten arba naujoj – *Select*.

– Vis neprisiruošiu, – pasakė Kramas. – Žinot, kai turi žmoną, vaikų...

– Tenisą pažaidi? – paklausė Vulsis.

– Ne, – atsakė Kramas. – Šįmet, galima sakyt, dar nė karto nežaidžiau. Bandžiau ištrūkt, bet sekmadieniais vis lyja, be to, kortuose marios žmonių.

– Anglijoj šeštadienis poilsio diena, – tarė Vulsis.

– Laimingi, bjaurybės, – atsiduso Kramas. – Na, pala. Nedirbsiu juk visą amžių agentūroj. Turėsiu ir aš laiko važinėt už miesto.

– Geriausias dalykas – turėt automobiliuką ir gyvent užmiesty.

– Pagalvoju ir aš kartais, kad reikėtų kitais metais pirkt automobilį.

– Aš jau namie, – pasakiau. – Užeikit, išgersim.

– Tai kad ačiū, – atsakė Kramas.

Vulsis papurtė galvą:

– Reikia apdorot, ką ten tas šiandien prišnekėjo.

Aš padaviau Kramui du frankus.

– Pakvaišai, Džeikai, – tarė jis. – Aš užmokėsiu.

– Pinigai redakcijos.

– Ne, ne. Aš užmokėsiu.

Atsisveikindamas pamojavau ranka. Kramas iškišo galvą.

– Susitiksim trečiadienį per priešpiečius.

– Būtinai.

Pakilau liftu į redakciją. Manęs laukė Robertas Konas.

– Sveikas, Džeikai, – tarė jis. – Eini priešpiečių?

– Taip. Tik pažiūrėsiu, ar nėra ko nauja.

– Kur valgysim?

– Man tas pat.

Aš žiūrėjau, kas ant mano rašomojo stalo.

– Kur tu norėtum?

– Gal pas Vetcelį? Ten neblogi užkandžiai.

Restorane užsisakėme užkandžių ir alaus. Padavėjas atnešė alų aukštuose aprasojusiuose moliniuose bokaluose; alus buvo šaltas. Užkandžių pridėjo kokių dvylikos rūšių.

– Smagu buvo vakar?

– Ne. Nepasakyčiau.

– Kaip sekasi rašyt?

– Blogai. Antroji knyga nejuda.

– Visiems taip būna.

– Aš tikiu. Bet vis vien neramu.

– Apie Pietų Ameriką nebegalvoji?

– Taigi kad galvoju.

– Tai kas neleidžia važiuot?

– Frensė.

– Hm, – tariau aš. – Vežkis ir ją.

– Nenorės. Jai tokie dalykai nepatinka. Ji mėgsta kompaniją.

– Pasiųsk ją po velnių.

– Negaliu. Turiu vis dėlto šiokių tokių įsipareigojimų jai.

Jis pastūmė lėkštę su agurkų griežinėliais į šalį ir pasiėmė marinuotos silkės.

– Ką tu žinai apie ledi Bretą Ešli, Džeikai?

– Jos pavardė ledi Ešli. Vardas Breta. Labai miela moteris, – pasakiau aš. – Skiriasi ir ketina tekėt už Maiko Kempbelo. Jis dabar Škotijoj. Kam tau reikia?

– Ji nepaprastai patraukli moteris.

– O, taip.

– Ji man atrodo tokia ypatingai subtili. Tokia jautri ir tiesi.

– Labai šauni.

– Aš net nemoku nusakyt, – kalbėjo Konas. – Gal ji tiesiog gerai išauklėta.

– Tu, atrodo, susižavėjęs.

– Taip, tikrai. Nenustebčiau, jei ir įsimylėčiau.

– Ji girtuoklė, – tariau aš. – Myli Maiką Kempbelą ir rengiasi už jo ištekėt. Jis greit turės pinigų kaip šieno.

– Netikiu, kad ji už jo ištekės.

– Kodėl?

– Nežinau. Netikiu, ir viskas. Ar tu seniai su ja pažįstamas?

– Taip, – atsakiau aš. – Per karą gulėjau ligoninėj, kur ji dirbo gailestingąja sesele.

– Ji tuomet tikriausiai buvo visai jaunutė.

– Dabar jai trisdešimt ketveri.

– Kada ji ištekėjo už Ešlio?

– Per karą. Po to, kai jos mylimasis pakratė kojas nuo dizenterijos.

– Ar ne per stipriai pasakyta?

– Dovanok. Netyčia. Aš tik norėjau pateikt tau faktus.

– Netikiu, kad ji galėtų tekėt už nemylimo žmogaus.

– Ji taip padarė du kartus, – pasakiau aš.

– Netikiu.

– Tai kam, – tariau aš, – klausinėji kvailų klausimų, jeigu nepatinka mano atsakymai?

– Aš neklausiau, kiek kartų ji buvo ištekėjusi.

– Tu prašei pasakyt, ką aš žinau apie Bretą Ešli.

– Aš neprašiau, kad tu ją užgauliotum.

– Eik po velnių.

Jis perbalęs pakilo ir stovėjo kitapus stalo, priešais lėkštutes su užkandžiais, išblyškęs ir netverdamas įtūžiu.

– Sėskis, – tariau aš. – Nekvailiok.

– Atsiimk savo žodžius.

– A, nebūk gimnazistas.

– Atsiimk savo žodžius.

– Gerai, gerai. Atsiimu viską. Kaip gyvas nesu nieko girdėjęs apie Bretą Ešli. Dabar patenkintas?

– Ne. Ne dėl to. Tu pasiuntei mane po velnių.

– Na gerai, neik po velnių, – tariau aš. – Sėskis. Dar tik pradėjom priešpiečius.

Konas nusišypsojo ir atsisėdo. Atrodė patenkintas, galėdamas atsisėsti. Ką velnią jis būtų daręs, jeigu nebūtų atsisėdęs?

– Tu, Džeikai, velniškai užgauliai kalbi.

– Dovanok. Nevaldau liežuvio. Aš visai taip negalvoju.

– Tikiu, – tarė Konas. – Tu tikrai esi, galima sakyt, geriausias mano draugas, Džeikai.

Tegu tave dievai, pagalvojau aš.

– Pamiršk, ką pasakiau, – tariau garsiai. – Atsiprašau.

– Gerai. Taika. Nebepykstu.

– Puiku. Užsisakom dar ko nors.

Baigę valgyti, nuėjome į *Café de la Paix* ir išgėrėme kavos. Jaučiau, kad Konui knieti pakalbėti apie Bretą, bet vis nusukdavau kalbą. Pasišnekėjome apie šį bei tą, ir atsisveikinęs pasukau į redakciją.

VI skyrius

Penktą valandą *Crillon* viešbutyje laukiau Bretos. Čia jos neradau, todėl sėdau ir parašiau keletą laiškų. Laiškai išėjo nekokie, tačiau pagalvojau, kad *Crillon* herbiniame popieriuje jie atrodys solidesni. Bretos vis nebuvo, todėl maždaug be ketvirčio šeštą nulipau į barą, ir su barmenu Žoržu išgėrėme po *Jack*

Rose. Į barą Breta taip pat nebuvo užsukusi, ir išeidamas dar kartą pasidairiau viršuje, paskui sėdau į taksi ir paprašiau nuvežti į *Select.* Važiuodamas per Seną, mačiau virtinę tuščių baržų, kurias traukė pasroviui, aukštai iškilusias iš vandens, ir artėjant prie tilto baržininkai ėmė į rankas ilgas kartis. Upė buvo graži. Paryžiuje visada malonu važiuoti tiltais.

Taksi apsuko paminklą semaforo išradėjui, kuris atvaizduotas išradimo momentu, ir įniro į Raspajo bulvarą, o aš atsilošiau, kol įveiksime tą kelio dalį. Raspajo bulvaru man visada nyku važiuoti. Kaip ir P. L. M. ruože yra viena vieta tarp Fonteneblo ir Montero, kur važiuojant mane apima mirtinas nuobodulys ir nykuma. Gal tai dėl kokių nors asociacijų, kurias sukelia kelionė tomis negyvomis vietomis. Paryžiuje yra ir daugiau gatvių, tokių pat nykių kaip Raspajo bulvaras. Pėsčias šita gatve aš mielai vaikštau. Tačiau važiuoti ja man tikra kančia. Gal buvau kada nors apie ją skaitęs. O Robertui Konui visas Paryžius buvo toks. Įdomu, kas Konui įdiegė bodėjimąsi Paryžiumi? Tikriausiai Menkenas. Menkenas, rodos, nekenčia Paryžiaus. Daug jaunimo mokosi iš Menkeno, ką mėgti ir ko nemėgti.

Taksi sustojo priešais *Rotonde.* Jeigu važiuoji iš dešiniojo Senos kranto į Monparnasą, pasakyk kokią nori kavinę, taksi vis tiek nuveš į *Rotonde.* Po dešimtmečio tikriausiai veš į *Dôme.* Tačiau man buvo nebetoli, ir aš nužingsniavau pro liūdnus *Rotonde* staliukus į *Select.* Bare sėdėjo keletas žmonių, o terasoje – vienas Harvis Stounas. Priešais jį stovėjo krūva lėkštelių, jis buvo seniai nesiskutęs.

– Sėskis, – tarė Harvis. – Aš tavęs laukiau.

– Kas yra?

– Nieko. Laukiau, ir tiek.

– Lenktynėse nebuvai?

– Ne. Nuo sekmadienio nebuvau.

– Kas girdėt iš Valstijų?

– Nieko. Ničnieko.

– Kas yra?

– Nežinau. Baigta. Nenoriu daugiau turėt reikalų.

Jis pasilenkė ir pasižiūrėjo man tiesiai į akis.

– Nori, pasakysiu vieną dalyką, Džeikai?

– Na?

– Penkios dienos, kai aš nieko nevalgęs.

Mintyse greit sumečiau. Prieš tris dienas „Niujorko“ bare pralošiau Harviui pokerio kauliukais du šimtus frankų.

– Kas atsitiko?

– Neturiu pinigų. Neatsiuntė, – jis patylėjo. – Keistas dalykas, Džeikai, tikrai. Kai man taip atsitinka, aš tenoriu būt vienas. Noriu lindėt savo kambary. Aš kaip katė.

Įsikišau ranką į kišenę.

– Šimto pakaks, Harvi?

– Aha.

– Kilk. Einam, pavalgysim.

– Nėr ko skubėt. Išgerkim.

– Geriau pavalgyk.

– Ne. Kai man taip atsitinka, man tas pat, ar aš valgau, ar ne.

Mes išgėrėme. Harvis padėjo man lėkštutę prie savųjų.

– Tu pažįsti Menkeną, Harvi?

– Taip. O ką?

– Kaip jisai?

– Nieko. Pasako labai juokingų dalykų. Paskutinį kartą, kai pusryčiavau su juo, kalbėjom apie Hofenhamerį. „Bėda ta, – sako, – kad jis dedasi šventuoliu.“ Neblogai pasakyta.

– Neblogai.

– Jis išsisėmė, – kalbėjo Harvis. – Viską, ką žinojo, parašė, o dabar rašo apie tai, ko nežino.

– Jis gal visai neblogas rašytojas, – tariau aš. – Bet aš negaliu jo skaityt.

– Niekas dabar jo neskaito, – pasakė Harvis, – tiktai tie, kurie kažkada skaitė Aleksandro Hamiltono instituto darbus.

– Hm, – tariau aš, – tai irgi buvo neblogas dalykas.

– Žinoma, – pritarė Harvis.

Valandėlę sėdėjome susimąstę.

– Dar po vieną portveino?

– Gerai, – pasakė Harvis.

– Antai ateina Konas, – tariau aš.

Robertas Konas ėjo skersai gatvę.

– Kretinas, – metė Harvis.

Konas priėjo prie mūsų staliuko.

– Sveiki, latrai, – pasisveikino jis.

– Sveikas, Robertai, – tarė Harvis. – Aš ką tik pasakiau Džeikui, kad tu kretinas.

– Kaip tai suprast?

– Atsakyk greitai. Negalvojęs. Ką tu darytum, jei galėtum daryt, kas tik tau patinka?

Konas susimąstė.

– Negalvok. Atsakyk tuoj pat.

– Nežinau, – atsakė Konas. – Kaip – ką daryčiau?

– Aš sakau, ką tu norėtum daryt? Kas tau pirmiausia ateitų į galvą. Nesvarbu, ar kvailas dalykas, ar ne.

– Nežinau, – atsakė Konas. – Jeigu taip dabar, tai aš turbūt imčiau vėl žaist futbolą. Juolab kad esu pasitreniravęs.

– Apsirikau, – tarė Harvis. – Tu ne kretinas. Tiktai tavo sulėtėjęs brendimas.

– Velniškai juokingai kalbi, Harvi, – atitarė Konas. – Vieną sykį tau kas nors suplos snukį!

Harvis Stounas nusikvatojo.

– Tu taip manai? Deja, niekas nesuplos. Nes man tai vis tiek. Aš ne boksininkas.

– Kai taip atsitiks, tau nebebus vis tiek.

– Tai kad ne. Čia tu didžiai klysti. Esi nesupratingas.

– Užteks apie mane.

– Kaip nori, – pasakė Harvis. – Man vis tiek. Tu man tuščia vieta.

– Užteks, Harvi, – tariau aš. – Išgerk portveino.

– Ne, – atsakė jis. – Eisiu kur nors pavalgyt. Iki pasimatymo, Džeikai.

Jis pakilo nuo stalo ir nuėjo šalin. Aš stebėjau, kaip Harvis skersai kerta gatvę – nedidukas, kresnas, iš lėto, bet pasitikėdamas savimi, iriasi pro automobilius.

– Jis mane baisiausiai siutina, – tarė Konas. – Negaliu jo pakęst.

– O aš jį mėgstu, – atsakiau. – Man jis patinka. Nesinori pykt ant jo.

– Suprantu, – atrėmė Konas. – O mane jis nervina.

– Šiandien rašei?

– Ne. Negaliu įsivažiuot. Daug sunkiau negu su pirmąja knyga. Baisiai sunkiai einasi.

Tasai sveikas pasididžiavimas, kurio pilnas jis grįžo pavasarį iš Amerikos, buvo išgaravęs. Tada jis tikėjo savo darbu, ir jį kamavo tiktai nuotykių troškulys. Dabar to tikrumo nebeliko. Man atrodo, kad aš nesugebu aiškiai parodyti Roberto Kono. Dalykas tas, kad kol jis nebuvo įsimylėjęs Bretos, negirdėjau iš jo nė žodžio, kuriuo jis būtų išsiskyręs iš kitų. Būdavo gražu žiūrėti į jį

teniso korte, į dailiai sudėtą, besirūpinantį savim; jis gerai žaidė bridžą ir kažkuo nenusakomu priminė studentą. Kompanijoje jis savo kalba niekuo neišsiskirdavo. Dėvėdavo polo marškinėlius, – taip juos vadindavo koledže, gal ir dabar taip tebevadina, – tačiau nesistengė atrodyti jaunesnis. Nemanau, kad jis kada nors labai rūpinosi drabužiais. Jo išorę suformavo Prinstonas. Jo vidų sukūrė dvi moterys, jos jį išauklėjo. Jis buvo mielai berniokiškai linksmas, ir šio bruožo nepajėgė sunaikinti net auklėtojos, ir aš jo turbūt taip pat neparodžiau. Žaisdamas tenisą, jis mėgdavo laimėti. Jis mėgdavo laimėti gal dar labiau negu, pavyzdžiui, Lenglenas. Kita vertus, jis neširsdavo pralaimėjęs. Kai įsimylėjo Bretą, visas jo meistriškumas nuėjo niekais. Jį ėmė nugalėti tenisininkai, kuriems jis iki tol buvo neįkandamas. Ir jis visai nepykdavo.

Taigi, mes sėdėjome kavinės *Select* terasoje, o Harvis Stounas nuėjo skersai gatvę.

– Važiuojam į *Closerie des Lilas*, – tariau aš.

– Turiu pasimatymą.

– Kada?

– Frensė bus čia penkiolika aštuntos.

– Štai ir ji.

Frensė Klain ėjo mūsų link per gatvę. Ji buvo aukšta ir eidama plačiai mosikavo rankomis. Pamojo mums ir nusišypsojo. Žiūrėjome, kaip ji artėja.

– Sveiki, – tarė ji. – Kaip gerai, kad tu čia, Džeikai. Man reikia su tavim pasikalbėt.

– Sveika, Frense, – pasisveikino Konas. Jis šypsojosi.

– O! Sveikas, Robertai. Ir tu čia? – ji kalbėjo berte berdama žodžius. – Bjauri šiandien man diena. Šitas štai, – ji kryptelėjo galva į Koną, – neparėjo namo pietų.

– Nebuvom susitarę.

– O, taip. Bet tu neperspėjai tarnaitės. O aš pati buvau susitarusi susitikti su Paula, bet redakcijoj jos neradau. Nuvažiavau į *Ritz*, laukiau jos, bet ji neatėjo, o papietauti *Ritz* man, aišku, neužteko pinigų.

– Tai ką darei?

– Ką darysi? Išėjau, – ji dėjosi linksma. – Aš visada laikausi žodžio. O kiti nesilaiko. Galėjau, žinoma, susiprotėt. Na, kaip tu gyveni, Džeikai?

– Gerai.

– Atsivedei į dansingą gražią merginą, o paskui pasprukai su tąja Breta.

– Tau ji nepatinka? – paklausė Konas.

– Man ji atrodo neapsakomai žavi. O kaip tau?

Konas nieko neatsakė.

– Klausyk, Džeikai, man reikia su tavim pasikalbėt. Palydėk mane į *Dôme*. Pabūk, Robertai, čia, gerai? Eime, Džeikai.

Mes perkirtom Monparnaso bulvarą ir atsisėdom prie staliuko. Priėjo berniukas su *Paris Times*, aš nusipirkau ir atsiverčiau laikraštį.

– Kas atsitiko, Frense?

– O, vieni niekai, – atsakė ji. – Tik tiek, kad jis nori mane mest.

– Kaip?

– Visiems pasakojo, kad mes tuoksimės, ir aš pasisakiau motinai ir kitiems, o dabar jis jau nebenori.

– Kodėl?

– Jis nutarė dar pagyvent. Aš jaučiau, kad taip bus, kai jis išvažiavo į Niujorką.

Ji pakėlė galvą ir pažvelgė į mane labai giedromis akimis, stengdamasi kalbėti nerūpestingu tonu.

– Aš netekėsiu už jo, jeigu jis nenori. Žinoma, netekėsiu. Dabar nė už ką netekėčiau. Tik, man atrodo, jau truputį per vėlu, nes mes laukėm trejus metus ir aš ką tik gavau ištuoką.

Tylėjau.

– Sakėm, bus didelė šventė, o dabar tik scenos. Kaip vaikai. Baisiausiai pykstamės, jis rauda ir prašo, kad būčiau protinga, bet vesti jis negalįs, ir viskas.

– Liūdni dalykai.

– Taigi, kad liūdni. Aš paaukojau jam pustrečių metų. Dabar nežinau, ar kas mane beims. Prieš dvejus metus, Kanuose, galėjau ištekėt už ko panorėjus. Pagyvenę vyrai, kurie pageidavo vest ir ieškojo elegantiškos žmonos, mane dievino. O dabar nežinau, ar begausiu vyrą.

– O, ištekėtum ir dabar už bet ko.

– Ne, nemanau. Be to, aš jį myliu. Ir norėčiau turėt vaikų. Tikėjausi, jog mes turėsim vaikų.

Ji pažvelgė į mane labai giedru žvilgsniu.

– Aš nelabai myliu vaikus, bet nenoriu galvot, jog niekad jų neturėsiu. Vyliausi, kad turėsiu vaikų ir paskui juos pamilsiu.

– Jis turi vaikų.

– O, taip. Jis turi vaikų ir jis turi pinigų, ir jis turi turtingą motiną, ir jis parašė knygą, o ką aš rašau, ničniekas nespausdina. Nors aš taip pat neblogai rašau. Ir aš visai neturiu pinigų. Galėjau prisiteist alimentus, bet norėjau kuo greičiau gaut ištuoką.

Ji vėl pažvelgė į mane tuo savo giedru žvilgsniu.

– Tai neteisinga. Iš dalies pati esu kalta, bet ne visai. Galėjau anksčiau susiprotėt. Ir kai su juo apie tai kalbu, jis tik rauda ir sako negalįs manęs vest, ir viskas. Bet kodėl jis negali? Būčiau gera žmona. Su manim būtų lengva sutart. Aš jam netrukdau. Bet viskas veltui.

– Liūdni dalykai.

– Taigi, kad liūdni. Bet kas iš tų kalbų, tiesa? Grįžkim į kavinę.

– Ir aš, žinoma, čia niekuo negaliu padėt.

– Niekuo. Tik nesakyk jam, kad aš tau viską papasakojau. Žinau, ko jis nori, – pirmą kartą per visą pokalbį ji pamiršo tą nepakenčiamai giedrą linksmumą. – Jis nori grįžt į Niujorką vienas ir būti ten, kai išeis jo knyga, ir patikt jaunom mergiotėm. Štai ko jis nori.

– O gal joms nepatiks. Nemanau, kad jis būtų toksai. Rimtai.

– Tu, Džeikai, nepažįsti jo taip, kaip aš. Jis tikrai to nori. Aš žinau. Žinau. Todėl jis ir nenori vest. Jis nori šį rudenį – vienas – atšvęst savo didįjį triumfą.

– Gal grįžtam į kavinę?

– Taip. Eime.

Mes pakilome nuo stalo – išgerti mums taip ir neatnešė – ir nuėjome skersai gatvę į *Select*, kur Konas sėdėjo ir šypsojosi mums iš kitapus marmurinio staliuko.

– Na, ko šypsais? – paklausė jo Frensė. – Labai laimingas jauties?

– Šypsaus iš tavo ir Džeiko paslapčių.

– O, tai, ką aš papasakojau Džeikui, jokia paslaptis. Netrukus ją visi sužinos. Aš tik norėjau Džeikui viską padoriau nušviest.

– Apie ką? Kad važiuoji į Angliją?

– Taip! Kad važiuoju į Angliją. Ak, Džeikai! Visai buvau pamiršusi. Aš važiuoju į Angliją.

– Tai labai puiku.

– O taip, padoriose šeimose visuomet taip daroma. Robertas siunčia mane į Angliją. Jis man duos du šimtus svarų, ir aš važiuosiu pasisvečiuot pas draugus. Ar ne žavu? Tik draugai kol kas apie tai dar nieko nežino.

Ji pasisuko į Koną ir nusišypsojo. Konas jau nebesišypsojo.

– Tu man būtum davęs tik šimtą svarų, ar ne, Robertai? Bet aš be dviejų šimtų nenusileidau. Jis tikrai labai dosnus. Tiesa, Robertai?

Nežinau, kaip galima sakyti tokius siaubingus dalykus Robertui Konui. Yra žmonių, iš kurių nevalia tyčiotis. Atrodo, pasaulis sugrius, tuoj pat subyrės tavo akyse, jei tik imsi juos įžeidinėti. Tačiau štai Konas sėdėjo ir klausėsi. Viskas vyko mano akivaizdoje, ir aš nepajutau nė menkiausio noro nutraukti tą pokalbį. Ir tai buvo tik nekalti juokai, palyginti su tuo, kas dėjosi toliau.

– Kaip tu gali taip kalbėt, Frense? – nutraukė ją Konas.

– Jis dar stebisi! Važiuoju į Angliją. Važiuoju pasisvečiuot pas draugus. Ar tau teko kada svečiuotis pas pažįstamus, kurie visai tavęs nelaukia? Nieko, nieko, jie turės priimt mane. „Kaip gyvenate, brangioji? Seniai matyta! Kaip laikosi jūsų brangioji mamytė?" Taip, o kaipgi laikosi mano brangioji mamytė? Ji iššikeitė visus pinigus į prancūzų karo bonus. Taip, taip. Turbūt visam pasauly tik ji viena taip padarė. „O kaip Robertas?" – ar kaip nors panašiai, labai atsargiai, apie Robertą. „Pasistenkite, mieloji, apie jį neužsiminti. Vargšei Frensei taip nepasisekė..." Tai bus smagu, Robertai, tiesa? Ar tau neatrodo, Džeikai, kad bus labai smagu?

Ji atsisuko į mane, šypsodamasi savo siaubingai giedra šypsena. Galėjo džiaugtis, kad turi klausytoją.

– O kur būsi tu, Robertai? Aš pati kalta, suprantu. Dėl visko aš pati kalta. Kai priverčiau tave mesti tą sekretoriukę iš žurnalo, galėjau susiprotėt, kad ir mane tu lygiai taip mesi. Džeikas nieko nežino. Papasakot jam?

– Susimildama, Frense, nutilk.

– Ne, aš jam papasakosiu. Su Robertu žurnale dirbo tokia sekretoriukė. Be galo meilus padarėlis, ir jam ji atrodė nuostabi, o paskui pasirodžiau aš, ir jis ėmė manyt, kad aš taip pat ne mažiau nuostabi. Tada priverčiau jį mest sekretoriukę, o jis buvo ją atsivežęs į Provinstauną iš Karmelio, kai redakcija kraustėsi, ir net neapmokėjo jai kelionės atgal. Kad tik man įtiktų. Tada aš jam buvau graži. Ar ne taip, Robertai? Nesuprask klaidingai, Džeikai, su sekretore viskas buvo labai platoniška. Ir netgi ne platoniška. Teisybę sakant, nieko ten nebuvo. Tik tiek, jog ji pasirodė jam tokia dailutė. Ir jis metė ją, kad tik man įtiktų. Na ką gi, kas pakelia kardą, nuo kardo ir žūsta. O ką, skambus posakis. Įsidėmėk jį, Robertai, pravers kitai knygai. Supranti, Robertas nutarė pasirinkt medžiagos naujai knygai. Juk taip, Robertai? Todėl jis ir meta mane. Jis nusprendė, kad aš nelabai fotogeniška. Jis, matai, visą šitą laiką, kol gyvenom kartu, rašė knygą ir buvo taip užsiėmęs, kad pamiršo viską, kas įvyko tarp mūsų. Todėl jis dabar nori paieškoti naujos medžiagos. Ką gi, reikia tikėtis, jog jam pavyks rast ką nors velniškai įdomaus. Klausyk, mielasis Robertai. Aš noriu tau šį tą pasakyt. Tik nesupyk, gerai? Nekelk scenų savo damoms. Pasistenk. Juk bardamasis tuoj pradedi verkt ir taip pačiam savęs pagailsta, kad nebegali įsimint, ką kalba tavo pašnekovė. Taip tu niekad neatsiminsi dialogų. Pasistenk būt šaltesnis. Žinau, tai labai sunku. Bet atmink – tai literatūros labui. Imk pavyzdį iš manęs. Važiuoju į Angliją ir tyliu. Literatūros labui. Reikia padėt jauniems rašytojams. O kaip tu manai, Džeikai? Bet tu ne jaunas rašytojas. O tu, Robertai, ar jaunas? Tau jau trisdešimt ketveri. Tačiau dideliam rašytojui tai nedaug. Tokiam, kaip, pavyzdžiui, Hardis. Arba Anatolis Fransas. Neseniai numirė. Robertui jis, tiesa, atrodo nekoks rašytojas. Taip jam sakė jo draugai prancū-

zai. Jis pats prancūziškai skaito tik šiaip sau. Juk jis blogesnis rašytojas už tave, Robertai, ar ne? Kaip tu manai, ar jam irgi reikėdavo ieškot naujos medžiagos? Kaip tau atrodo, ką jis sakydavo savo meilužėms, atsisakydamas jas vesti? Įdomu, ar jis irgi raudonuodavo? O, ką aš sugalvojau! – ji pakštelėjo pirštinėta ranka sau per lūpas. – Dabar man, Džeikai, paaiškėjo, kodėl Robertas manęs neveda. Ką tik atėjo į galvą. *Select* kavinėj mačiau viziją. Mistika, ar ne? Kada nors čia prikals paminklinę lentą. Kaip Lurde. Nori, kad pasakyčiau, Robertai? Štai, klausykis. Labai paprasta. Stebiuosi, kaip anksčiau nesusiprotėjau. Robertas, supranti, seniai svajojo turėt meilužę ir, jei neves manęs, vadinasi, bus ją turėjęs. „Ji buvo jo meilužė daugiau negu dvejus metus." Supranti, kaip išeina? O jeigu vestų mane, kaip visą laiką prisiekinėjo, būtų po visos romantikos. Kaip tau atrodo, ar ne geniali mano mintis? Taip ir yra. Pažiūrėk į jį ir pasakyk, ar ne tiesą sakau. Kur tu eini, Džeikai?

– Į barą, žvilgtelėsiu, ar nėra Harvio Stouno.

Kai ėjau pro duris, Konas pakėlė akis. Jis buvo išbalęs. Ko jis ten sėdi? Ko sėdi ir klausosi jos?

Stovėdamas prie baro, pro langą mačiau juos abu. Frensė kalbėjo, šypsodamasi savo giedrąja šypsena ir žvelgdama jam tiesiai į veidą, tolydžio klausdama: „Ar ne tiesa, Robertai?" O gal dabar to nebeklausė. Gal sakė ką kita. Aš tarstelėjau barmenui, kad nieko nenoriu, ir išėjau pro šonines duris. Tarpduryje atsigręžiau ir pro dvigubą stiklą išvydau, jog jie tebesėdi. Jinai tebekalbėjo. Patraukiau šonine gatvele į Raspajo bulvarą. Pro šalį važiavo taksi, susistabdžiau ir pasakiau vairuotojui savo namų adresą.

VII skyrius

Vos tik pradėjau lipti laiptais, namsargė pabeldė į stiklines savo būdelės duris, aš sustojau, ji išėjo ir padavė man kelis laiškus ir telegramą.

– Štai paštas. Ir buvo pas jus atėjusi viena ponia.

– Kortelės nepaliko?

– Ne. Ji atėjo su tokiu ponu. Ta pati, kur buvo vakar naktį. Aš jums pasakysiu, ji labai maloni.

– Ar ji buvo su kuo iš mano draugų?

– Nežinau. Nesu jo mačiusi. Toks didelis. Didelis didelis. O ji labai maloni. Labai labai maloni. Vakar naktį ji buvo, matyt, truputį... – ji pasidėjo galvą ant rankos ir pasūpavo aukštyn žemyn. – Pasakysiu atvirai, pone Barnsai. Vakar naktį ji man atrodė ne tokia *gentille**. Vakar naktį aš apie ją susidariau visai kitą nuomonę. Bet dabar pasakysiu, ji yra *trés, trés gentille***. Ji iš labai geros šeimos. Iš visko matyt.

– Ji nieko neprašė pasakyt?

– Prašė. Jie sakė, kad po valandos vėl ateis.

– Kai ateis, pakvieskit pas mane.

– Gerai, pone Barnsai. Bet ta ponia, ta ponia! Gal kiek keistoka, tačiau *quelqu'une, quelqu'une****!

Namsargė, prieš tapdama namsarge, laikė gėrimų kioską Paryžiaus hipodrome. Jos darbas buvo *pelouse*****, tačiau ji atidžiai stebėjo *pesage****** publiką ir dabar didžiavosi, galėdama

* Miela (*pranc.*).
** Labai labai miela (*pranc.*).
*** Ne bet kas (*pranc.*).
**** Pigios vietos hipodrome (*pranc.*).
***** Vietos publikai hipodrome (*pranc.*).

pranešti man, kuris iš mano svečių gerai išauklėtas, kas iš geros šeimos, o kas yra *sportsman*, prancūzai taria šį žodį kirčiuodami paskutinį skiemenį. Bėda tik ta, kad tiems, kurie nepatekdavo nė į vieną iš šitų trijų kategorijų, dažniausiai būdavo pasakoma, jog manęs nėra namie. Vienas mano draugas, toks liesas, tarsi amžinai neprivalgęs dailininkas, kuris madam Diuzinel, matyt, neatrodė nei gerai išauklėtas, nei iš geros šeimos, nei *sportsman*, parašė man laišką, prašydamas išrūpinti jam leidimą praeiti pro namsargę, kad galėtų kartkartėmis vakare užsukti pas mane.

Aš užlipau į savo butą spėliodamas, kokiu būdu Breta galėjo taip sužavėti namsargę. Telegrama buvo nuo Bilo Gortono, jis pranešė, jog atvyksta garlaiviu „Prancūzija". Padėjau paštą ant stalo, nuėjau į miegamąjį, nusirengiau ir nusimaudžiau po dušu. Šluostydamasis išgirdau skambutį. Užsimečiau chalatą, įsispyriau į šlepetes ir atidariau duris. Tai buvo Breta. Už jos stovėjo grafas. Jis laikė didžiulę rožių puokštę.

– Sveikas, brangusis, – tarė Breta. – Nenori įsileist?

– Prašom. Aš maudžiausi.

– Tai laimingas! Maudėsi!

– Tik po dušu. Prašom sėstis, grafe Mipipopolai. Ką gersite?

– Nežinau, ar jūs mėgstate gėles, pone, – tarė grafas, – tačiau drįsau atnešti jums rožių.

– Duokite man, – Breta paėmė rožes. – Atnešk vandens, Džeikai.

Aš nuėjau į virtuvę, prileidau vandens į molinį ąsotį, Breta pamerkė rožes ir pastatė valgomojo stalo viduryje.

– Och! Na ir dienelė!

– Tu pamiršai, kad buvom susitarę susitikt *Crillon*?

– Argi? Buvom susitarę? Matyt, visai nusitašiau.

– Jūs buvote visiškai girta, brangioji, – tarė grafas.

– Matyt. O grafas – tikras šaunuolis.

– Namsargė tave baisiausiai išgyrė.

– Kur negirs. Daviau du šimtus frankų.

– Išprotėjai.

– Ne savo, jo, – ji kryptelėjo galva į grafą.

– Pamaniau, kad derėtų truputį atsilyginti jai už praėjusią naktį. Buvo taip vėlu.

– Jis nuostabus, – tarė Breta. – Nieko nepamiršta.

– Tu taip pat, brangioji.

– Pasakos, – pasakė Breta. – Koks malonumas būtų viską prisimint? Tai klausyk, Džeikai, ar duosi ko išgert, ar ne?

– Pasiimk, o aš einu, apsirengsiu. Žinai, kur yra.

– Ką jau ką.

Rengdamasis girdėjau, kaip Breta pastatė taureles, paskui sifoną, o vėliau jiedu kažką kalbėjosi. Rengiausi neskubėdamas, atsisėdęs ant lovos krašto. Jaučiausi nuvargęs ir baisiai be nuotaikos. Breta įėjo į kambarį su taurele rankoje ir atsisėdo ant lovos.

– Kas atsitiko, mielasis? Blogai jauties?

Ji vėsiomis lūpomis pabučiavo mane į kaktą.

– Ak Breta, kaip aš tave myliu.

– Mielasis, – tarė ji. Paskui: – Nori, aš jį išsiųsiu iš čia?

– Nereikia. Jis malonus žmogus.

– Išsiųsiu.

– Nereikia, nesiųsk.

– Išsiųsiu.

– Kaip dabar nei iš šio, nei iš to?

– Pamatysi. Tu neik, būk čia. Aš tau sakau, jis iš proto kraustos dėl manęs.

Ji išėjo iš kambario. Aš atsiguliau kniūbsčias ant lovos. Man buvo labai sunku. Girdėjau juos kalbantis, bet nesiklausiau. Breta vėl pasirodė ir prisėdo šalia manęs.

– Vargšelis, mano mielas, – ji paglostė man galvą.

– Ką tu jam pasakei? – gulėjau nusigręžęs. Nenorėjau jos matyti.

– Išsiunčiau šampano. Jis mėgsta važinėt šampano.

Kiek palūkėjusi:

– Tau geriau, mielasis? Galva bent kiek lengvesnė?

– Šiek tiek.

– Gulėk ramiai. Jis nuvažiavo į kitą miesto galą.

– Ar negalėtume mudu gyvent kartu, Breta? Ar negalėtume paprasčiausiai gyvent kartu?

– Nemanau. Aš negalėčiau būt tau ištikima. O tu to nepakęstum.

– Pakenčiu.

– Tai būtų visai kita. Mano yda, Džeikai. Tokia gimiau.

– Ar negalėtume bent trumpam išvažiuot iš Paryžiaus?

– Nieko gera nebūtų. Jeigu nori, važiuokim. Bet aš ir kitur negalėčiau ramiai gyvent. Net ir su mylimuoju.

– Žinau.

– Bjauru, ar ne? Kas iš to, kad sakysiu, jog myliu tave?

– Tu žinai, kad aš tave myliu.

– Verčiau nekalbėkim. Kalbos – tuščias dalykas. Aš išvažiuoju nuo tavęs, o paskui grįš Maiklas.

– Kodėl tu išvažiuoji?

– Bus geriau tau. Bus geriau man.

– Kada?

– Kuo greičiau.

– Kur?

– Į San Sebastijaną.

– O ar negalėtume važiuot kartu?

– Ne. Dabar, kai viską pasakėm viens kitam, tai būtų absurdas.

– Tavęs neįtikinsi.

– Ak, tu supranti ne blogiau už mane. Nesispyriok, mielasis.

– Taip, suprantu, – pritariau aš. – Žinau, kad tavo tiesa. Aš tiesiog be nuotaikos, o kai esu be nuotaikos, kalbu kaip kvailys.

Atsisėdau, pasilenkiau, susiradau prie lovos batus ir apsiaviau. Tada atsistojau.

– Mielasis, nežiūrėk taip.

– O kaip tu nori, kad žiūrėčiau?

– Nekvailiok. Aš rytoj išvažiuoju.

– Rytoj?

– Taip. Ar aš nesakiau? Rytoj.

– Tuomet išgerkim. Tuoj grįš ir grafas.

– Taip. Turėtų jau grįžt. Kad tu žinotum, koks jis keistas. Šampano pirkimas jam baisiai didelis dalykas.

Mudu nuėjome į valgomąjį. Aš paėmiau butelį ir įpyliau konjako Bretai ir sau. Pasigirdo skambutis. Atidariau duris – tai buvo grafas. Už jo stovėjo vairuotojas su pintine šampano.

– Kur liepti, kad padėtų, sere? – paklausė grafas.

– Tegu neša į virtuvę, – atsakė Breta.

– Neškite čionai, Anri, – mostelėjo ranka grafas. – Dabar nulipkite žemyn ir atneškite ledą, – jis stovėjo virtuvės tarpduryje ir žiūrėjo įkandin pintinės. – Manau, kad vynas turėtų jums patikti, – tarė jis. – Žinau, kad dabar Valstijose retai tenka ragauti gero vyno, bet šitą aš gavau iš vieno pažįstamo prekybininko.

– O, jūs visur turit pažįstamų prekybininkų, – pasakė Breta.

– Jis augina vynuoges. Turi tūkstančius akrų vynuogynų.

– Kokia jo pavardė? – paklausė Breta. – Našlė Kliko?

– Ne, – atsakė grafas. – Muinsas. Baronas.

– Ar ne nuostabu? – tarė Breta. – Visi mes tituluoti. Kodėl tu be titulo, Džeikai?

– Patikėkite manimi, sere, – grafas paėmė man už alkūnės. – Iš titulo jokios naudos. Dažniausiai jis tik daug kainuoja.

– Na jau, nežinau. Kartais velniškai praverčia, – paprieštaravo Breta.

– Nepamenu, kad man būtų buvę iš jo kokios naudos.

– Nemokėjot pasinaudoti. Mano titulas visad atverdavo didžiausius kreditus.

– Prašom sėstis, grafe, – tariau aš. – Leiskit, padėsiu jūsų steką.

Grafas žiūrėjo į Bretą, kuri sėdėjo kitame stalo gale, po dujine lempa. Ji rūkė cigaretę ir kratė pelenus ant kilimo. Breta pamatė, kad aš tai pastebėjau.

– Negalvok, Džeikai, aš nenoriu sudegint. Bet kad tu neduodi žmogui peleninės.

Suradau kelias pelenines ir išdėliojau ant stalo. Vairuotojas įnešė kibirėlį su ledu, apibarstytu druska.

– Įstatykite du butelius, Anri, – paliepė grafas.

– Įsakysite ką daugiau, pone?

– Nieko. Laukite automobilyje, – jis atsisuko į mus su Breta: – ar važiuosime pietauti į Bulonę?

– Kaip norit, – atsakė Breta. – Aš tai nė kąsnelio nepraryčiau.

– O aš visada mėgstu gerai pavalgyt, – tarė grafas.

– Įsakysite įnešti vyną čia, pone? – paklausė vairuotojas.

– Taip, neškit jį čia, Anri, – pasakė grafas. Jis išsiėmė masyvų kiaulės odos portsigarą ir pasiūlė man: – Norite pamėginti tikro amerikietiško cigaro?

– Ačiū, – atsisakiau aš. – Pabaigsiu cigaretę.

Jis nupjovė cigaro galą auksiniu rėžtuku, pritaisytu ant laikrodžio grandinėlės.

– Mėgstu, kad cigarą būtų lengva traukti, – tarė grafas. – Pusės cigarų tiesiog neįmanoma užsitraukti.

Jis užsidegė cigarą ir rūkė, žiūrėdamas į Bretą kitoje stalo pusėje.

– Kai jūs išsiskirsite, ledi Ešli, titulo nebeturėsite.

– Taip. Kaip gaila.

– O ne, – tarė grafas. – Jums jo ir nereikia. Jūs ir taip aristokratė.

– Dėkoju. Jūs labai malonus.

– Aš rimtai, – grafas išpūtė dūmų kamuolį. – Jūs aristokratiškiausia iš visų mano pažįstamų. Jūs tokia gimusi. Ir tiek.

– Labai malonu girdėti, – pasakė Breta. – Mamytė apsidžiaugtų. Gal užrašytumėt kur nors, pasiųsčiau kartu su laišku.

– Aš ir jai pačiai galėčiau pasakyti, – tarė grafas. – Nesijuokiu iš jūsų. Aš niekad iš žmonių nesijuokiu. Juokis iš žmonių – įsigysi priešų.

– Jūsų teisybė, – pritarė Breta. – Jūsų švenčiausia teisybė. Aš visad juokiuosi iš žmonių ir neturiu nė vieno draugo. Tik štai Džeiką.

– Jūs iš jo nesijuokiat.

– Teisybė.

– Ar tikrai? – paklausė grafas. – Gal juokiatės kada iš jo?

Breta pažvelgė į mane, ir jos akių kampučiuose susimetė raukšlelės.

– Ne. Aš niekad iš jo nesijuokiu.

– Na, matot, – pasakė grafas. – Jūs iš jo nesijuokiat.

– Velniškai nuobodi kalba, – tarė Breta. – Gal po gurkšnelį to šampano?

Grafas pasilenkęs ištiesė ranką ir pasukiojo butelius spindinčiame kibirėlyje.

– Dar neatšalęs. Jums kad tik gerti, brangioji. Kodėl negalima šiaip sau pasikalbėti?

– Aš jau prisikalbėjau velniai žino kiek. Aš Džeikui viską išsipasakojau.

– Norėčiau išgirsti jus rimtai kalbant, brangioji. Kai kalbate su manim, jūs niekad neužbaigiate frazių.

– Leidžiu jums pačiam užbaigt. Tegu kiekvienas užbaigia, kaip kam patinka.

– Labai įdomus metodas, – grafas pasilenkė ir pasukiojo butelius. – Bet aš vis dėlto norėčiau kada nors pasiklausyti, kaip jūs kalbat.

– Ar ne kvaišelis? – tarė Breta.

– Štai, – grafas iškėlė vieną butelį. – Šitas, atrodo, šaltas.

Aš atnešiau rankšluostį, grafas sausai nušluostė butelį ir pakėlė aukštyn.

– Labiau mėgstu šampaną iš didžiųjų butelių. Ten vynas geresnis, bet jis būtų ne taip greit atšalęs.

Jis laikė butelį ir žiūrėjo į jį. Aš išėmiau taures.

– Galėtumėt ir atkimšt, – priminė Breta.

– Taip, brangioji. Tuojau atkimšiu.

Šampanas buvo nuostabus.

– Čia tai bent vynas, – Breta pakėlė taurę. – Reikėtų pakelt tokį tostą: „Už Jo Didenybę!“

– Šitas vynas per daug geras, kad būtų galima jį už ką nors gerti, brangioji. Negalima maišyti jausmų su tokiu vynu. Jis netektų skonio.

Bretos taurė buvo tuščia.

– Galėtumėt parašyt knygą apie vynus, grafe, – pasakiau aš.

– Pone Barnsai, – atsakė grafas, – aš nieko nenoriu iš vyno, tik kad jis man teiktų malonumą.

– Tad dar truputį to malonumo, – Breta pastūmėjo savo taurę.

Grafas pylė labai atsargiai.

– Prašom, brangioji. Gerkite lėtai, ir jūs patirsite didelį malonumą. O paskui galite pasigerti.

– Pasigerti?

– Brangioji, girta jūs žavi.

– Tu tik paklausyk, ką jis tauškia.

– Pone Barnsai, – grafas pripylė man pilną taurę. – Aš nemačiau kitos tokios moters, kuri girta būtų taip pat žavi, kaip ir blaivi.

– Tikriausiai mažai esat matęs, ar ne?

– Ne, brangioji. Labai daug. Aš labai daug matęs.

– Gerkite savo vyną, – tarė Breta. – Visi mes daug matę. Galiu pasakyt, kad Džeikas matė nė kiek ne mažiau už jus.

– Brangioji, aš tikiu, kad ponas Barnsas daug matęs. Nemanykite, kad aš abejoju, pone. Bet aš taip pat daug matęs.

– Be abejo, brangusis, – pritarė Breta. – Aš tik paerzinau.

– Aš buvau septyniuose karuose ir keturiose revoliucijose, – pasakė grafas.

– Kariavote?

– Esu ir kariavęs, brangioji. Ir buvau sužeistas strėlėmis. Ar matėt kada strėlių žaizdas?

– Parodykit.

Grafas atsistojo, atsisagstė liemenę ir marškinius. Paskui užsikėlė apatinius baltinius iki kaklo; jo krūtinė buvo juoda, ir stambūs raumenys ryškėjo lempos šviesoje.

– Matot?

Ten, kur baigiasi šonkauliai, bolavo du iškilūs randai.

– Pažiūrėkit ant nugaros, kur jos išėjo.

Virš juosmens buvo tokie pat randai, storumo sulig pirštu.

– Na, na. Nieko sau.

– Perėjo kiaurai.

Grafas kišosi marškinius į kelnes.

– Kur tai atsitiko?

– Abisinijoj. Tuomet man buvo dvidešimt vieneri metai.

– Ką jūs ten veikėt? – paklausė Breta. – Tarnavot kariuomenėj?

– Keliavau su reikalais, brangioji.

– Aš tau sakiau, kad jis mūsiškis. Argi ne? – Breta atsigręžė į mane. – Aš myliu jus, grafe. Jūs angelas.

– Aš laimingas, tai girdėdamas. Bet tai netiesa.

– Nebūkit mažas.

– Matote, pone Barnsai, kadangi aš labai daug patyriau gyvenime, man dabar viskas teikia malonumą. Ar jums taip neatrodo?

– O taip. Žinoma.

– Aš žinau, – tęsė grafas. – Tai ir yra visa paslaptis. Reikia išmokt pažinti tikrąsias vertybes.

– Ar toms jūsų vertybėms niekad nieko neatsitinka? – paklausė Berta.

– Ne. Dabar nebeatsitinka.

– Niekada neįsimylite?

– Visada, – pasakė grafas. – Aš visada įsimylėjęs.

– Ir ką tai duoda jūsų vertybėms?

– Meilė taip pat turi vietą tarp mano vertybių.

– Neturit jūs jokių vertybių. Jūs lavonas, ir daugiau nieko.

– Ne, brangioji. Jūs klystate. Aš visai nesu lavonas.

Mes išgėrėme tris butelius šampano, ir grafas paliko pintinę virtuvėje. Pietavome viename Bulonės restorane. Pietūs buvo

labai geri. Maistas užėmė garbingą vietą tarp kitų grafo vertybių. Kaip ir vynas. Grafas per pietus buvo itin geros formos. Kaip ir Breta. Buvo labai smagu.

– Kur norėtumėte nuvažiuoti? – paklausė grafas po pietų.

Mes buvome likę vieni visame restorane. Du padavėjai stovėjo prie durų. Jie norėjo namo.

– Galėtume užvažiuot į Monmartrą, – pasakė Breta. – Kaip puikiai praleidom laiką, tiesa?

Grafas net spinduliavo. Jis buvo be galo patenkintas.

– Jūs labai puikūs žmonės, – tarė jis, vėl rūkydamas cigarą. – Kodėl judu nesusituokiate?

– Kiekvienas iš mudviejų nori eit savu keliu, – pasakiau aš.

– Ir nenori gadint viens kitam karjeros, – papildė Breta. – Na, kylam. Eime iš čia.

– Išgerkim dar konjako, – tarė grafas.

– Geriau nusivežkim į Monmartrą.

– Čia ramiau. Gerkim čia.

– Su savo ramybe! – pratarė Breta. – Kam jums, vyrams, ta ramybė?

– Mums patinka ramybė, – atrėmė grafas. – Kaip jums patinka triukšmas, brangioji?

– Na gerai, – tarė Breta. – Išgerkim.

– *Sommelier**! – pašaukė grafas.

– Klausau, pone.

– Kokio turite seniausio konjako?

– Tūkstantis aštuoni šimtai vienuoliktų metų, pone.

– Atneškite butelį.

– Na ir įsileido! Atkalbėk jį, Džeikai.

* Restorano patarnautojas, rekomenduojantis lankytojams vynus (*pranc.*).

– Žinote, brangioji, aš už savo pinigus daugiau randu vertybių sename konjake negu kitose senienose.

– Daug turite senienų?

– Pilni namai.

Galiausiai nuvažiavome į Monmartrą. Pas Zelį buvo pilna žmonių, dūmų ir triukšmo. Įeinančius pasitikdavo kurtinama muzika. Mudu su Breta šokome. Žmonių buvo tiek daug, kad vos galėjome pajudėti. Negras būgnininkas pamojavo Bretai. Mus iš visų pusių suspaudė, ir mes šokome vienoje vietoje priešais jį.

– Kaip laikodės?

– Puikiausiai.

– Tai giraai.

Negro veidas buvo vienos lūpos ir dantys.

– Jis geras mano draugas, – tarė Breta. – Puikus būgnininkas.

Muzika nutilo, ir mes ėmėme brautis prie staliuko, kur sėdėjo grafas. Paskui vėl užgrojo, ir mudu vėl pradėjome šokti. Aš pažiūrėjau į grafą. Jis tebesėdėjo prie staliuko ir teberūkė cigarą. Muzikai nutilus pasakiau:

– Eime.

Breta pasuko stalelio link. Vėl užgrojo, ir mes tęsėme šokį, suspausti iš visų pusių.

– Tu netikęs šokėjas, Džeikai. Užvis geriausiai šoka Maiklas.

– Taip, jis nuostabus.

– Jis apskritai turi daug privalumų.

– Aš jį mėgstu, – atsakiau. – Jis man velniškai patinka.

– Aš už jo išteku, – tarė Breta. – Keista. Visą savaitę nė karto apie jį nepagalvojau.

– Nejau tu jam nerašai?

– Aš? Niekad nerašau laiškų.

– O jis tikriausiai rašo?

– Dažnai. Ir, beje, labai gražius laiškus.

– Kada tuoksitės?

– Ką aš žinau? Kai tik gausiu ištuoką. Maiklas dabar bando išmelst iš motinos pinigų.

– Gal aš galėčiau jums padėt?

– Nekalbėk niekų. Maiklo giminės turi pinigų kaip šieno.

Muzika nutilo. Mes grįžome prie staliuko. Grafas atsistojo.

– Nuostabu, – pasakė jis. – Jūs atrodėte labai labai puikiai.

– Ar jūs nešokate, grafe? – paklausiau aš.

– Ne. Aš per senas.

– Dar ką išsigalvos, – tarė Breta.

– Brangioji, aš šokčiau, jeigu man tai teiktų malonumą. Man malonu žiūrėti, kaip šokate judu.

– Puiku, – pasakė Breta. – Kada nors dar pašoksiu jums. O kur jūsų bičiulis Zizi?

– Žinot, ką aš jums pasakysiu? Aš jį remiu, bet stengiuosi jo nematyti.

– Jis sunkoko būdo.

– Mano nuomone, jo laukia graži ateitis. Tačiau aš nenoriu jo matyti, ir tiek.

– Džeikas taip pat.

– Man nuo jo per nugarą šaltis eina.

– Nors, – grafas patraukė pečiais, – ką gali žinoti, kas iš jo išeis? Šiaip ar taip, jo tėvas buvo geras mano tėvo draugas.

– Eime šokti, – tarė Breta.

Mes šokome. Buvo labai ankšta ir tvanku.

– Ak, mielasis, – prabilo Breta, – kad tu žinotum, kaip man liūdna.

Man staiga pasirodė, kaip kartais būna, jog kartojasi kažkas, kas jau yra buvę.

– Prieš minutę tau buvo linksma.

Būgnininkas garsiai uždainavo:

– *Dar niekas dukart...*

– Viskas praėjo.

– Kas atsitiko?

– Nežinau. Šlykščiai jaučiuosi, ir viskas.

– ..., – traukė būgnininkas. Paskui paėmė lazdeles.

– Nori išeit?

Man vėl pasirodė – kaip būna per košmarą, – jog viskas kartojasi, kažkas, ką buvau kažkada daręs ir dabar vėl turiu daryti iš naujo.

– ..., – švelniai dainavo būgnininkas.

– Eime, – tarė Breta. – Gerai?

– ..., – šūktelėjo būgnininkas ir nusišypsojo Bretai.

– Gerai, – pasakiau aš.

Mes atsiskyrėme nuo šokėjų būrio. Breta nuėjo į drabužinę.

– Breta nori išeiti, – pasakiau grafui.

Jis linktelėjo.

– Taip? Labai gerai. Paimkite mano automobilį. Aš dar pabūsiu čia, pone Barnsai.

Mudu paspaudėme vienas kitam rankas.

– Labai puikiai praleidome laiką, – tariau aš. – Tikiuosi, jūs leisite man... – išsiėmiau iš kišenės piniginę.

– Pone Barnsai, nebūkite juokingas, – pasakė grafas.

Breta, apsisupusi šaliu, priartėjo prie mūsų. Ji pabučiavo grafą ir ranka sulaikė jį už peties, kad nesistotų. Kai ėjome pro duris, atsigręžiau ir pamačiau, kad prie grafo staliuko jau sėdi trys merginos. Mes įlipome į didelį grafo automobilį. Breta pasakė vairuotojui savo viešbučio adresą.

– Nelydėk, nereikia, – tarė ji prie viešbučio.

Paskambino, ir iš vidaus atrakino duris.

– Tikrai?

– Taip. Būk geras.

– Labos nakties, Breta, – tariau aš. – Man labai liūdna, kad tu jautiesi nelaiminga.

– Labanakt, Džeikai. Labanakt, mielasis. Daugiau nepasimatysim.

Mes pasibučiavome, stovėdami prie durų. Ji atstūmė mane. Mes dar kartą pasibučiavome.

– Ak, nereikia! – šūktelėjo Breta, greitai nusisuko ir įėjo į viešbutį.

Vairuotojas parvežė mane namo. Aš padaviau jam dvidešimt frankų, jis pridėjo pirštus prie kepurės snapelio ir pasakė:

– Labos nakties, pone.

Ir nuvažiavo.

Aš paskambinau. Durys atsidarė, užlipau į savo kambarį ir nuėjau miegoti.

ANTROJI KNYGA

VIII skyrius

Paskui nemačiau Bretos, kol ji negrįžo iš San Sebastijano. Iš ten nuo jos buvau gavęs tik vieną atviruką su Končos vaizdu. Ji rašė: „Mielasis! Ramybė ir sveikata. Visiems labų dienų. Breta."

Nemačiau nė Roberto Kono. Girdėjau, jog Frensė išvykusi į Angliją, o nuo Kono gavau raštelį, kad išvažiuoja dabar porai savaičių iš Paryžiaus, pats nežinąs kur, tačiau labai prašąs nepalikti jo, kai keliausiu į Ispaniją pažvejoti, kaip buvome taręsi praėjusią žiemą. Aš galįs bet kada susisiekti su juo, rašė jis, per jo bankininką.

Breta buvo išvažiavusi. Konas nelindo man į akis su savo bėdomis, džiaugiausi, kad nereikia žaisti teniso, turėjau daug darbo, vaikščiojau į žirgų lenktynes, tolydžio pietavau su draugais ir leidau laiką redakcijoje, patvarkydamas šį tą į priekį, kad galėčiau viską palikti savo sekretoriui, kai išdumsiu su Bilu Gortonu birželio pabaigoje į Ispaniją. Bilas Gortonas atvyko, paviešėjo porą dienų pas mane ir išvažiavo į Vieną. Jis buvo labai linksmas ir sakė, kad Valstijose nuostabu. Niujorke nuostabu. Buvęs nuostabus teatro sezonas, ir iškilęs gražus atžalynas gėjų pussunkio svorio boksininkų. Kiekvienas jų turįs perspektyvų paūgėti, priaugti svorio ir sumušti patį Dempsį. Bilas buvo la-

bai patenkintas. Jis gavo daug pinigų už savo paskutinę knygą ir tikėjosi gauti dar daugiau. Paryžiuje mudu su juo smagiai praleidome laiką, o paskui jis išvažiavo į Vieną. Žadėjo grįžti po trijų savaičių, ir tada mes ketinome traukti į Ispaniją – pažvejoti ir pažiūrėti Pamplonos fiestos. Jis atrašė, kad Viena nuostabi. Paskui gavau jo atviruką iš Budapešto: „Džeikai, Budapeštas nuostabus miestas." Dar vėliau – telegramą: „Grįžtu pirmadienį."

Pirmadienio vakare jis pasirodė pas mane. Aš išgirdau, kaip sustojo taksi, priėjau prie lango ir šūktelėjau jam; jis pamojavo ranka ir ėmė lipti į viršų, tempdamas savo lagaminus. Sutikau jį ant laiptų ir perėmiau vieną lagaminą.

– Na, – tariau aš, – kiek supratau, nuostabiai pakeliavai.

– Nuostabiai, – atsakė jis. – Budapeštas, vienu žodžiu, nuostabus.

– O kas Vienoj?

– Nieko gera, Džeikai. Nieko gera. Maniau, jog bus geriau.

– Kaip suprast? – aš išėmiau taureles ir sifoną.

– Buvau pasigėręs, Džeikai. Buvau girtas kaip dūmas.

– Keista. Išgerk, ar ką.

Bilas pasitrynė ranka kaktą.

– Keistas dalykas, – tarė jis. – Nežinau, net kaip ten išėjo. Kažkaip netikėtai.

– Ar ilgai?

– Keturias dienas, Džeikai. Keturias dieneles.

– O kur?

– Neatsimenu. Išsiunčiau tau atviruką. Tą gerai pamenu.

– Ką daugiau darei?

– Bijau pameluot. Gal ką ir dariau.

– Papasakok.

– Negaliu prisimint. Sakau, ką prisimenu.

– O dar? Išgerk ir prisimink.

– Na va, šis tas, – pasakė Bilas, – iš bokso varžybų. Buvo grandiozinės profesionalų varžybos dėl Vienos prizo. Boksavosi toks negras. Jį aiškiausiai atsimenu.

– Pasakok.

– Nuostabus negras. Panašus į Tigrą Flauersą, tik keturiskart stambesnis. Staiga visi kad pasiuto svaidytis kuo pakliuvo. Aš tai ne. Mat negras nokautavo vienietį. Pakėlė pirštinę. Norėjo pasakyt kalbą. Kilnumo įsikūnijimas. Išsižiojo sakyt kalbos. O baltasis, vienietis, kad dės jam. Tada negras šaltu veidu bac ir nokautavo vienietį. Visi – svaidytis kėdėmis. Parvežėm negrą savo automobiliu namo. Net drabužių nepasiėmė. Apsivilko mano paltu. Dabar viską atsimenu. Didelis sporto vakaras.

– Ir kas paskui?

– Paskolinau negrui drabužių, ir nuvažiavom pasiimt jo pinigų. Ten pareiškė, jog šis dar skolingas už kėdes. Įdomu, kas vertė? Negi aš?

– Tikriausiai ne tu.

– Tavo teisybė. Visai ne aš. Buvo dar toks vyrukas. Vadinom jį, rodos, Harvardo profesorium. Dabar prisimenu. Studijuoja muziką.

– Ir ką pešėt?

– Nieko gera, Džeikai. Niekur nėr teisybės. Impresarijus pareiškė, jog negras žadėjęs nenokautuoti vieniečio. Negras pažeidęs kontraktą. Vieniečio Vienoj nokautuot negalima. „Dievuliau, pone Gortonai, – sako man negras, – aš visas keturiasdešimt minučių nieko jam nedariau, kad tik jis laimėtų. Tas vyrelis, matyt, patrūko bešokinėdamas prieš mane. Aš nė karto jam nesudaviau“.

– Pinigų gavot?

– Nė cento, Džeikai. Išmeldėm tiktai negro drabužius. Dar kažkas pavogė jo laikrodį. Nuostabus negras. Padariau didelę klaidą, kad važiavau į Vieną. Nieko gera, Džeikai. Nieko gera.

– O ką darė negras?

– Grįžo į Kelną. Ten gyvena. Vedęs. Turi šeimą. Parašys, sakė, laišką ir atsiųs skolą. Nuostabus negras. Tikiuosi, daviau jam teisingą adresą.

– Reik manyt.

– Na, einam pavalgyt, – tarė Bilas. – O gal nori išgirst daugiau kelionės įspūdžių?

– Pasakok.

– Eime pavalgyt.

Mes nulipome žemyn ir patraukėme Sen Mišelio bulvaru. Buvo šiltas birželio vakaras.

– Kur eisim?

– Jei nori, eime į salą.

– Eime.

Nužingsniavome bulvaru į centrą. Danfero ir Rošro gatvės ir bulvaro sankryžoje stovi paminklas – du žmonės plevėsuojančiais chalatais.

– Aš žinau, kas čia tokie, – Bilas apžvelgė monumentą. – Ponai farmacijos išradėjai. Paryžiuj tu manęs neapmausi.

Mes ėjome toliau.

– Čia parduodamos iškamšos, – tarė Bilas. – Nori ką nors nusipirkt? Pavyzdžiui, gražią šunelio iškamšą?

– Eime, – pasakiau aš. – Tu įkaušęs.

– Labai gražios šunelių iškamšos, – tarė Bilas. – Tikrai pagyvintų tavo butą.

– Eime.

– Vieną, tik vieną šunelio iškamšą. Man tai kas, galiu pirkt, galiu nepirkt. Bet paklausyk, Džeikai: tik vieną šunelio iškamšą.

– Nagi, Bilai...

– Kai nusipirksi, tai bus tau brangiausias dalykas pasauly. Paprastas pasikeitimas vertybėmis. Tu jiems – pinigus. Jie tau – šunelio iškamšą.

– Nusipirksim grįždami.

– Gerai. Tebus, kaip tu nori. Kelias į pragarą grįstas nenupirktom šunelių iškamšom. Aš nusiplaunu rankas.

Mes ėjome toliau.

– Ko tu taip staiga pamilai šunis?

– Visada mylėjau šunelius. Visada buvau didelis gyvuliukų iškamšų mylėtojas.

Mes sustojome išgerti.

– Mėgstu išgert, tas tiesa, – tarė Bilas. – Pabandyk ir tu, Džeikai.

– Aš atsilikęs nuo tavęs keliais litrais.

– Nenuleisk nosies. Niekad nenuleisk nosies. Mano sėkmės paslaptis: niekad nenuleidžiu nosies. Žmonėse niekad nenuleidžiu nosies.

– Kur gėrei?

– Buvau užsukęs į *Crillon*. Žoržas suplakė porą *Jack Rose*. Žoržas – didis vyras. Žinai, kokia jo sėkmės paslaptis? Jis niekad nenuleidžia nosies.

– Tu nuleisi nosį, kai išgersi dar tris perno.

– Tik ne žmonėse! Jeigu pajusiu, kad nukabinu nosį, pasišalinsiu. Šiuo atžvilgiu aš kaip katė.

– Kada buvai susitikęs Harvį Stouną?

– *Crillon* bare, Harvis buvo truputį nuleidęs nosį. Nevalgęs tris dienas. Nieko nebevalgo. Šalinasi kaip katė. Nelabai linksma.

– Jis geras vyras.

– Nuostabus. Bet verčiau jis nesišalintų kaip katė. Mane erzina.

– Ką šįvakar veiksim?

– Man tas pat. Tik nenuleiskim nosių. O ką, jeigu čia rastume kietai virtų kiaušinių? Jeigu čia būtų kietai virtų kiaušinių, mums nereikėtų trenktis valgyt į tą salą.

– Ša, – tariau aš. – Pavalgysim kaip žmonės.

– Aš tik pasiūliau, – atsakė Bilas. – Ar jau judėsim?

– Eime.

Mes išėjome į bulvarą. Pro šalį pravažiavo fiakras. Bilas pažiūrėjo jam įkandin.

– Matai tą fiakrą? Per Kalėdas aš tau padovanosiu jo iškamšą. Visiems draugams dovanosiu gyvuliukų iškamšas. Aš – rašytojas natūralistas.

Pravažiavo taksi, kažkas pamojo, paskui pabeldė vairuotojui, kad sustotų. Taksi atbulas privažiavo prie šaligatvio. Jame sėdėjo Breta.

– Gražuolė, – pasakė Bilas. – Ketina mus pagrobti.

– Sveiki! – tarė Breta. – Sveiki!

– Bilas Gortonas – ledi Ešli.

Breta nusišypsojo Biliui.

– Aš ką tik iš kelionės. Nespėjau nė nusimaudyt. Maiklas grįš vakare.

– Puiku. Eime pavalgyt su mumis, ir visi nueisim jo sutikt.

– Reikia apsišvarint.

– Niekai! Eime.

– Reikia nusimaudyt. Jis atvažiuos tik po devynių.

– Tuomet einam išgersim, o paskui galėsi sau maudytis.

– Šitaip galiu. Protingas pasiūlymas.

Mes įlipome į taksi. Taksistas atsigręžė.

– Sustokit prie artimiausio bistro, – pasakiau aš.

– Geriau į *Closerie*, – tarė Breta. – Negaliu gert to bjaurybės konjako.

– *Closerie des Lilas.*

Breta pasisuko į Bilą.

– Jūs seniai šitam košmariškam mieste?

– Aš ką tik iš Budapešto.

– Kaip Budapeštas?

– Nuostabus. Budapešte buvo nuostabu.

– Paklausk jį apie Vieną.

– Viena, – tarė Bilas, – keistas miestas.

– Kaip ir Paryžius, – Breta šypsojosi, žiūrėdama į Bilą, ir jos akių kampučiuose virpėjo raukšlelės.

– Tikrai, – pasakė Bilas. – Lygiai kaip Paryžius šiuo momentu.

– Gerą pradžią esat padaręs.

Mes susėdome *Closerie des Lilas* terasoje, ir Breta užsisakė viskio su soda, aš to paties, o Bilas vėl pasiėmė perno.

– Kaip gyveni, Džeikai?

– Puikiai, – atsakiau aš. – Labai gerai praleidau laiką.

Breta pažvelgė į mane.

– Kvailė, kad važiavau, – tarstelėjo ji. – Tik kvailiai važiuoja iš Paryžiaus.

– Kaip praleidai laiką?

– Nieko, neblogai. Įdomiai. Bet nebuvo itin smagu.

– Buvai ką sutikus?

– Beveik nieko. Niekur nevaikščiojau.

– Negi nesimaudei?

– Ne. Nieko neveikiau.

– Primena Vieną, – tarė Bilas.

Breta prisimerkusi pasižiūrėjo į jį.

– Tai šit kaip jūs gyvenot Vienoj.

– Vienoj buvo visko.

Breta dar kartą jam nusišypsojo.

– Šaunus tavo draugas, Džeikai.

– Jis geras vyras, – pasakiau aš. – Iškamšų specialistas.

– Tai buvo kitoj šaly, – pareiškė Bilas. – Ir, be to, visi gyvuliukai buvo negyvi.

– Dar vieną, – tarė Breta, – ir bėgu. Būkit geri, pasiųskit padavėją taksi.

– Stovi, ana, visa eilė. Prieš pat kavinę.

– Puiku.

Mes išgėrėme ir palydėjome Bretą į taksi.

– Nepamirškit – dešimtą į *Select*. Būtinai ateikit abudu. Bus Maiklas.

– Mes ateisim, – pažadėjo Bilas.

Taksi pradėjo važiuoti, ir Breta pamojavo mums.

– Tai bent moteris! – tarė Bilas. – Velniškai maloni. Kas tas Maiklas?

– Jos būsimas vyras.

– Aišku, aišku, – pasakė Bilas. – Visada, kai su kuo susipažįstu, reikalai būna pasiekę tokią stadiją. Ką man jiems nusiųst? Kaip manai, ar patiktų jiems pora iškimštų lenktyninių žirgų?

– Einam pavalgyt.

– Ar ji iš tikrųjų ledi? – paklausė Bilas, kai važiavome taksi į Šventojo Liudviko salą.

– O taip. Įrašyta kilmės knygoj, ir taip toliau.

– Aišku, aišku.

Mes pietavome madam Lekomt restorane, pačiame salos gale. Ten buvo pilna amerikiečių, ir gavome pastovėti, kol atsiras laisvų vietų. Kažkas įtraukė tą restoraną į *American Women's Club* sąrašą su nuoroda, jog tai originalus restoranas, kur dar nėra įkėlęs kojos nė vienas amerikietis, ir mes turėjome laukti staliuko ištisas keturiasdešimt penkias minutes. Bilas pietaudavo šitame restorane 1918 metais, tuoj po paliaubų sudarymo, ir madam Lekomt be galo apsidžiaugė jį pamačiusi.

– Bet staliuko tai neparūpino, – pasakė Bilas. – Vis tiek puiki moteris.

Užsisakėme gerus pietus – keptos vištienos su šviežiomis šparaginėmis pupelėmis ir bulvių koše, salotų, obuolių pyrago ir sūrio.

– Lankytojų pas jus nestinga, – pasakė Bilas madam Lekomt.

Ji pakėlė ranką.

– Ką ir kalbėti!

– Praturtėsit.

– Tikiuosi.

Išgėrę kavos ir po vieną konjako, gavome sąskaitą, užrašytą, kaip visada, kreida ant grifelinės lentelės (tai, be abejo, buvo vienas „originalumo" požymių), užsimokėjome, atsisveikinome ir išėjome.

– Niekad pas mus nebeužeinate, pone Barnsai, – priekaištavo madam Lekomt.

– Per daug tėvynainių.

– Ateikite priešpiečių. Tada mažiau žmonių.

– Gerai. Būtinai užeisiu.

Mes žingsniavome po medžiais, kurie auga visu salos pakraščiu, Orleano krantinės šone. Kitapus upės buvo matyti apardytos senų namų sienos. Tuos namus griovė.

– Nuties gatvę.

– Tikriausiai, – atsakė Bilas.

Pasivaikščiodami apėjome aplink visą salą. Upė buvo tamsi, ir pro šalį, tviskėdamas šviesomis, praplaukė *bateau mouche**, praplaukė greitai ir tyliai ir išnyko po tiltu. Už upės buvo matyti Dievo Motinos katedra, atsirėmusi į nakties dangų. Mes ėjome mediniu pėsčiųjų tiltu iš Betiuno krantinės į kairįjį Senos krantą ir sustojome, ir žiūrėjome į Dievo Motinos katedrą. Nuo tilto sala atrodė tamsi, namai iškilę į dangų ir medžiai kaip šešėliai.

– Gražu, – tarė Bilas. – Viešpatie, kaip gera sugrįžus.

Pasirėmėme ant medinių tilto turėklų ir sužiurome į kitą pusę, į didžiųjų tiltų šviesas. Vanduo apačioje buvo lygus ir juodas. Jis be garso tekėjo pro tilto polius. Pro mus praėjo jaunuolis su mergina. Jie ėjo apsikabinę per liemenis. Mes peržingsniavome per tiltą ir pasukome Kardinolo Lemuano gatve. Eiti reikėjo į kalną, ir mudu atpėsčiavom iki pat Kontreskarpo aikštės. Tarp medžių švietė anglinė lempa, o po medžiais stovėjo pasirengęs važiuoti autobusas „S“. Iš *Nègre Joyeux* sklido muzika. Pro *Aux Amateurs* kavinės langą mačiau ilgą cinkuotą baro stalviršį. Terasoje gėrė darbininkai. Atviroje *Aux Amateurs* virtuvėje mergaitė kepė aliejuje bulves. Greta stovėjo puodas su troškinta mėsa. Mergaitė įdėjo mėsos į lėkštę seniui, kuris stovėjo, laikydamas rankoje butelį raudono vyno.

– Nori išgert?

– Ne, – atsakė Bilas, – man jau pakaks.

Pasukome iš Kontreskarpo aikštės į dešinę ir patraukėme lygiomis siauromis gatvelėmis su aukštais senais namais. Kai kurie namai stovi išsikišę į gatvę, kiti atokiau. Išėjome į Geležinio

* Upės tramvajus (*pranc.*).

Puodo gatvę ir žingsniavome iki Šventojo Jokūbo gatvės, o iš ten – į pietus, pro *Val de Grâce* ligoninės kiemą, palei geležinę tvorą pasiekėme Por Rojal bulvarą.

– Kur dabar? – paklausiau aš. – Einam į *Select* pas Bretą ir Maiką?

– Kodėl ne?

Mes ėjome Por Rojal bulvaru iki pat Monparnaso, tada pro *Closerie des Lilas*, Lavinio restoraną, pro mažąsias kavinukes, pro Damua kavinę, skersai gatvę į *Rotonde* ir pro jos šviesas ir staliukus įžengėme į *Select*.

Maiklas artėjo tarp staliukų mūsų pasitikti. Jis buvo įdegęs ir trykštantis sveikata.

– Sveikas, Džeikai! – tarė jis. – Sveikas! Sveikas! Kaip gyvuoji, drauguži?

– Atrodai labai pasitaisęs, Maikai.

– Taip, taip. Smarkiai pasitaisiau. Nieko neveikiau, tik vaikščiojau. Kiauras dienas ant kojų. Išgerdavau tik kartą per dieną – su motina per arbatą.

Bilas jau buvo bare. Jis stovėjo, kalbėdamasis su Breta, kuri sėdėjo ant aukštos taburetės, užsikėlusi koją ant kojos. Buvo be kojinių.

– Malonu tave matyt, Džeikai, – tarė Maikas. – Aš jau, žinai, truputį įkaušęs. Stebiesi, ar ne? Matai, kokia mano nosis?

Jo tarpuakyje raudonavo ruoželis sukrešusio kraujo.

– Tokios senutės lagaminai perkirto, – tarė Maikas. – Norėjau jai padėt, siekiau, o jie kaip virto ant manęs.

Breta pamojo jam nuo baro su kandikliu ir prisimerkė.

– Senutė, – tarė Maikas. – Jos lagaminai kad virto ant manęs. Eime pas Bretą. Tai bent boba! Tu nuostabi moteris, Breta. Kur gavai šitą skrybėlę?

– Pažįstamas nupirko. Nepatinka?

– Klaiki skrybėlė. Įsigyk geresnę.

– O, mes dabar pinigingi, – tarė Breta. – Klausyk, tu dar nepažįstamas su Bilu? Tu nuostabiai atidus, Džeikai, – ji atsisuko į Maiką. – Bilas Gortonas. Šitas girtuoklis – Maikas Kempbelas. Ponas Kempbelas – piktybinis bankrotas.

– Faktas. Žinai, vakar Londone sutikau savo buvusį partnerį. Tą, kuris mane sužlugdė.

– Ką sakė?

– Pakvietė išgert. Nutariau, kad neverta atsisakyt. Žinai, Breta, tu tikrai puiki boba. Gal sakysit, ji ne gražuolė?

– Gražuolė. Su tokia nosim?

– Nuostabi nosis. Nenusigręžk, noriu ją matyt. Na, ar ne puiki boba?

– Ar nevertėjo mums palaikyt jo dar Škotijoj?

– Žinai, Breta, šiandien eisim anksti į lovytę.

– Žiūrėk, ką kalbi, Maiklai. Neužmiršk, kad prie baro yra damų.

– Ar ne daili boba, a? Kaip tau atrodo, Džeikai?

– Šįvakar bokso varžybos, – tarė Bilas. – Nenorėtumėt nueit?

– Varžybos? – paklausė Maikas. – Kas boksuojasi?

– Ledu su kažkuo.

– Ledu – geras boksininkas, – pasakė Maikas. – Labai norėčiau pamatyt, labai... – jis bandė suimti save į rankas. – Bet negaliu. Turiu štai pasimatymą su šita. Klausyk, Breta, būtinai nusipirk naują skrybėlę.

Breta užsimaukšlino ant akies savo vyrišką skrybėlę ir nusišypsojo iš po atbrailų.

– Judu abu galit bėgt į varžybas. Poną Kempbelą reikės gabent tiesiai namo.

– Aš negirtas, – pasipriešino Maikas. – O jei ir girtas, tai visai nedaug. Klausyk, Breta, tu puiki boba.

– Eikit į varžybas, – tarė Breta. – Ponas Kempbelas darosi nepakenčiamas. Kas čia per meilės pareiškimai, Maiklai?

– Klausyk. Tu nuostabi boba.

Mes palinkėjome jiems labos nakties.

– Dovanokit, kad negaliu eit, – atsiprašė Maiklas.

Breta nusijuokė.

Prie durų atsigręžiau. Maikas, pasirėmęs viena ranka į barą ir palinkęs prie Bretos, kažką kalbėjo. Breta žiūrėjo į jį gana šaltu žvilgsniu, tačiau jos akių kampučiai juokėsi.

Mudu išėjome į gatvę, ir aš paklausiau:

– Tai ar einam į varžybas?

– Be abejo, – atsakė Bilas. – Tik ne pėsti.

– Maikas labai susižavėjęs savo moterimi, – pasakiau aš, kai jau sėdėjome taksi.

– Taip, – pritarė Bilas. – Ir negalima jo už tai labai peikt.

IX skyrius

Ledu ir Kido Frensio dvikova ringe vyko birželio dvidešimtosios vakare. Buvo įdomu. Rytojaus rytą gavau Roberto Kono laišką iš Endajės. Jis rašė ramiai leidžiąs laiką, maudąsis, retkarčiais žaidžiąs golfą ir dažnai bridžą. Endajėje puikus paplūdimys, tačiau jis labai laukiąs, kada važiuosime pažvejoti. Kada aš rengiuosi į Ispaniją? Jei nupirkčiau jam dvigubo valo, jis užmokėsiąs, kai susitiksime Ispanijoje.

Tą pat rytą aš iš redakcijos parašiau Konui, kad mudu su Bilu išvykstame iš Paryžiaus dvidešimt penktą dieną, o jei kas

pasikeis, pasiųsiu telegramą; susitiksime Bajonėje, iš ten autobusu važiuosime per kalnus į Pamploną. Vakare, apie septintą valandą, užsukau į *Select* pasimatyti su Maiklu ir Breta. Tenai jų nebuvo, ir aš nuėjau į *Dingo*. Jie sėdėjo kavinėje prie baro.

– Sveikas, brangusis, – Breta ištiesė ranką.

– Sveikas, Džeikai, – tarė Maikas. – Sako, vakar buvau gerokai įkaušęs.

– O ir buvai, nesakyk, – patvirtino Breta. – Kaip ne gėda.

– Žiūrėk, – kreipėsi Maikas, – kada tu važiuoji į Ispaniją? O jeigu mes prisidėtume prie jūsų?

– Būtų nepaprastai puiku.

– Tikrai – tu nieko prieš, ką? Aš, supranti, Pamplonoj esu buvęs. Tačiau Breta velniškai norėtų nuvažiuot. Ar tikrai, sakai, mes nebūtume jums našta?

– Nepaistyk niekų.

– Matai, esu truputį išmetęs. Blaivus būdamas neprašyčiau. Bet tu tikrai nieko prieš?

– Liaukis, Maiklai, – tarė Breta. – Kaip tau žmogus dabar pasakys, kad jis prieš? Aš paklausiu jį vėliau.

– Bet tu nieko prieš, ar ne?

– Nebeklausinėk, jei nenori, kad užpykčiau. Mudu su Bilu išvažiuojam dvidešimt penktosios rytą.

– Beje, o kurgi Bilas? – paklausė Breta.

– Šantiji, pakviestas pas kažką pietų.

– Šaunus vyras.

– Puikus vyras, – pritarė Maikas. – Tikrai puikus.

– Tu jo neprisimeni, – tarė Breta.

– Prisimenu, puikiausiai prisimenu. Tai žiūrėk, Džeikai, mes atvažiuosim dvidešimt ketvirtąją, vakare. Breta negali rytą anksti keltis.

– Tikras dalykas!

– Jeigu iki to laiko gausim pinigus ir jeigu tu tikrai nieko prieš.

– Pinigus mes gausim. Aš tuo pasirūpinsiu.

– Sakyk, kokių instrumentų man parsisiųsdint?

– Porą trejetą meškerykočių su ritėmis, valo ir muselių.

– Aš nemeškeriosiu, – įsiterpė Breta.

– Tuomet porą – nereikės pirkti Bilui.

– Gerai, – tarė Maikas. – Pasiųsiu sargui telegramą.

– Tai bus puiku! – tarė Breta. – Ispanija! Turėtų būt *nepaprastai* smagu.

– Dvidešimt penktoji. Kokia bus diena?

– Šeštadienis.

– Tai jau reikia pradėt ruoštis.

– Žinot ką? – tarė Maikas. – Aš einu į kirpyklą.

– O man reikia nusimaudyt, – pasakė Breta. – Būk geras, Džeikai, palydėk mane iki viešbučio.

– Mūsų viešbutis tikrai labai žavus, – pareiškė Maikas. – Mano nuomone, tai viešnamis.

– Parvažiavę palikom lagaminus čia, *Dingo*, ir viešbuty mūsų paklausė, ar mums reikia kambario tik pusdieniui. Baisiausiai apsidžiaugė, kad liekam visai nakčiai.

– Mano supratimu, tai viešnamis, – pakartojo Maikas. – Kas kas, o aš žinau.

– Baik, baik. Eik verčiau apsikirpt.

Maikas išėjo. Mudu su Breta dar pasėdėjome prie baro.

– Dar po vieną?

– Galim.

– Dabar kitas dalykas, – pasakė Breta.

Mes žingsniavome Delambro gatve.

– Kai sugrįžau, dar nesimatėm, – tarė Breta.

– Taip.

– Kaip tavo nuotaika, Džeikai?

– Puiki.

Breta pažvelgė į mane.

– Klausyk, – pratarė ji. – Ar Robertas Konas irgi važiuos?

– Taip. O ką?

– Ar tau neatrodo, kad jam gali būti skaudoka?

– Kodėl?

– Kaip manai, su kuo aš buvau San Sebastijane?

– Sveikinu, – pasakiau aš.

Mes ėjome toliau.

– Kodėl tu taip pasakei?

– Nežinau. O ką norėjai, kad pasakyčiau?

Nužingsniavome iki kampo ir pasukome.

– Jis elgėsi visai neblogai. Tik ėmė darytis nuobodokas.

– Argi?

– Aš maniau, jam tai išeis į naudą.

– Galėtum užsiiminėt labdara.

– Nepradėk blevyzgot.

– Nepradėsiu.

– Tu tikrai nežinojai?

– Tikrai, – atsakiau. – Aš apie tai beveik negalvojau.

– Kaip manai, ar nebus jam per skaudu?

– Jo reikalas, – pasakiau aš. – Parašyk jam, kad važiuotų. Jeigu norės – galės nevažiuot.

– Aš parašysiu, kad jis turėtų laiko atsisakyt.

Paskui aš nemačiau Bretos iki birželio dvidešimt ketvirtosios vakaro.

– Gavai iš Kono laišką?

– Taip! Jis alpsta iš džiaugsmo.

– Kad tu prasmegtum!

– Ir aš nusistebėjau. Rašo nekantraująs pasimatyt su manim.

– Ar jis mano, kad tu važiuoji viena?

– Ne. Aš parašiau, kad važiuojam visi kartu. Maiklas ir visi.

– Jis nuostabus.

– Tikrai.

Rytojaus dieną jiems turėjo atsiųsti pinigus. Mes sutarėme susitikti Pamplonoje. Jie važiuoja tiesiai į San Sebastijaną ir ten sėda į traukinį. Susitinkame visi Pamplonoje pas Montoją. Jeigu jie vėliausiai pirmadienį nepasirodo, mes išvykstame į kalnus, į Burgetę, žvejoti. Į Burgetę eina autobusas. Aš aprašiau visą maršrutą, kad jie galėtų sekti paskui mus.

Mudu su Bilu įsėdome d'Orsė stotyje į rytinį traukinį. Diena išpuolė labai puiki, ne per daug karšta, ir gamtovaizdis jau pačioje kelionės pradžioje buvo labai gražus. Mes papusryčiavome vagone restorane. Eidamas iš restorano, paprašiau palydovą bilietų pietums pirmoje pamainoje.

– Tik penktoje.

– Ką tai reiškia?

Tame traukinyje pietus visuomet duodavo ne daugiau kaip dviem pamainom, ir kiekvienoje pamainoje atsirasdavo užtektinai laisvų vietų.

– Visos rezervuotos, – paaiškino vagono restorano palydovas. – Penktoji pamaina bus pusę keturių.

– Blogi reikalai, – pasakiau Bilui.

– Duok jam dešimt frankų.

– Imkit, – tariau aš. – Mes norėtume valgyti pirmoje pamainoje.

Palydovas įsidėjo pinigus į kišenę.

– Ačiū, – tarė jis. – Siūlyčiau ponams nusipirkti sumuštinių. Visos vietos pirmose keturiose pamainose užsakytos per kompanijos valdybą.

– Tu toli nueisi, broli, – pasakė Bilas jam angliškai. – Jeigu būčiau davęs tau penkis frankus, būtum, ko gera, pasiūlęs mums šokt iš traukinio.

– *Comment**?

– Eik po velnių! – riktelėjo Bilas. – Tegul atneša sumuštinių ir butelį vyno. Pasakyk tu jam, Džeikai.

– Atsiųskit į kitą vagoną, – nusakiau, kur mūsų vietos.

Be mūsų, kupė dar važiavo vyras su žmona ir paauglys jų sūnus.

– Jei neapsirinku, jūs amerikiečiai? – kreipėsi į mus vyriškis. – Kaip kelionė?

– Nuostabi, – atsakė Bilas.

– Gerai darot. Keliaukit, kol jauni. Mudu su mama seniai norėjom pavažinėt po Europą, bet reikėjo šiek tiek palaukt.

– Jeigu būtum norėjęs, būtum galėjęs atvažiuot čia prieš dešimt metų, – tarė žmona. – Amžinai kartodavai: „Pirma pamatyk Ameriką!" Bet, šiaip ar taip, pakeliavom nemažai.

– Žiūriu, kad čia, traukiny, daugybė amerikiečių, – tarė vyras. – Septyni vagonai daitoniškių, iš Ohajo valstijos. Piligrimai. Aplankė Romą, dabar važiuoja į Biaricą ir Lurdą.

– Tai štai kas jie per vieni. Piligrimai. Puritonų gauja, – tarė Bilas.

– Jūs, vyrukai, iš kokio Valstijų krašto?

– Iš Kanzas Sičio, – atsakiau aš. – Jis iš Čikagos.

– Abudu važiuojat į Biaricą?

* Ką? (*pranc.*)

– Ne. Į Ispaniją pažvejot.

– Aš pats tai ne žvejys. Mūsų krašte, tiesa, žvejų nemažai. Pas mus, Montanoj, žvejok žvejojęs. Kartais išvažiuoju su draugais, bet kad būčiau mėgėjas, tai ne.

– Prižvejoji jau tu, kur ne! – tarė žmona.

Jis pamerkė mums.

– Tos moterys! Visos tokios. Jei ten kas ąsotėlį paleidžia per rankas ar atsiranda dėžėlė alaus, tai joms jau velnio darbas, Dievo rykštė.

– Vyrai irgi geri, – žmona kreipėsi į mus. Ji pasiglostė sijoną. – Kad jam įtikčiau, balsavau prieš „sausąjį įstatymą" ir šiaip mėgstu turėt namie kokį lašelį alaus, o jis dabar, matai, ką šneka. Stebuklas dar, kaip jie atranda, kas už jų teka.

– O ar žinot, – paklausė Bilas, – kad tų tėvų piligrimų pulkai laikys užėmę vagoną restoraną iki pusės ketvirtos?

– Ką jūs sakot! Negali būti!

– Pabandykit gaut vietą.

– Atrodo, mama, bus geriausia, jeigu nueisim ir dar kartą papusryčiausim.

Ji atsistojo ir pasitaisė suknelę.

– Jūs, vyrukai, pasaugosit mūsų daiktus? Eime, Hubertai.

Visi trys išėjo į vagoną restoraną. Vos jiems dingus už durų, palydovas paskelbė, kad pradedama aptarnauti pirmoji pamaina, ir piligrimai su savo ganytojais patraukė vorele koridoriumi. Mūsų draugas su šeima vis negrįžo. Koridoriuje pasirodė padavėjas, nešinas mūsų sumuštiniais ir buteliu šabli. Mes jį pasišaukėme.

– Šiandien turėsit darbelio, – tariau aš.

Jis linktelėjo.

– Dabar, nuo pusės vienuoliktos, prasidės.

– Kada mes pavalgysim?

– Jūs! O kada aš?

Jis paliko dvi taureles vynui, mes užmokėjome už sumuštinius ir davėme jam arbatpinigių.

– Lėkščių ateisiu, – pasakė jis, – arba atneškit, kai eisit.

Mes valgėme sumuštinius ir gėrėme šabli, ir žiūrėjome pro langą į gamtovaizdį. Javai buvo tik pradėję bręsti, ir laukai raudonavo aguonomis. Ganyklos buvo žalios, pro šalį bėgo gražios giraitės, o kartais didelės upės ir pilys tolumoje tarp medžių.

Ture išlipome ir nusipirkome dar vieną butelį vyno, o kai sugrįžome, kupė patogiai sau sėdėjo ponas iš Montanos, jo žmona ir sūnus Hubertas.

– Ar Biarice yra kur paplaukyti? – paklausė Hubertas.

– Tas vaikas nenurimsta be vandens, – tarė motina. – Sunku tokiam amžiuj nusėdėt traukiny.

– Paplaukyti kur yra, – pasakiau aš. – Tačiau blogu oru pavojinga.

– Pavalgėt? – paklausė Bilas.

– Taip.

Mes suėjom kartu su visais, ir mus, matyt, palaikė iš to paties būrio. Vienas padavėjas mums kažką pasakė prancūziškai, o paskui tris išsiuntė atgal.

– Mus taip pat, aišku, palaikė šventakupriais, – pasakė vyras. – Akivaizdus Katalikų bažnyčios galios įrodymas. Gaila, kad jūs, vyručiai, ne katalikai. Pavalgytumėt kaip visi.

– Aš katalikas, – atsakiau. – Užtat ir pikta.

Pagaliau penkiolika penktos pavalgėme ir mes. Bilas buvo jau visai rimtai suirzęs. Jis prikibo prie kunigo, grįžtančio kartu su viena piligrimų grupe.

– O kada duos pavalgyt protestantams, tėve?

– Aš nieko nežinau. Ar jūs neturit bilietų?

– Nedaug trūksta, kad įstotum į kukluksklaną, – pasakė Bilas.

Kunigas atsigręžęs pasižiūrėjo į jį.

Vagone restorane padavėjai penktą kartą aptarnavo *table d'hôte**. Padavėjas, kuris aptarnavo mus, buvo visas šlapias. Jo balto švarko pažastys buvo raudonos.

– Matyt, geria daug vyno.

– Arba dėvi raudonus apatinius baltinius.

– Paklauskim.

– Nereikia. Jis per daug išvargęs.

Traukinys sustojo pusvalandžiui Bordo, ir mes pro stotį išėjome truputį pasivaikščioti. Į miestą eiti neužteko laiko. Paskui važiavome per landus ir žiūrėjome, kaip leidžiasi saulė. Pušynuose buvo iškirstos plačios tarsi alėjos biržės, ir jų gale, tolumoje, plytėjo miškingos kalvos. Apie pusę aštuonių valgėme vakarienę ir pro atvirus vagono restorano langus žiūrėjome į kraštovaizdį. Tai buvo smėlėtas viržynų ir pušynų kraštas. Pasitaikydavo nedidelių kirtimų su sodybomis, kartkartėmis pro šalį praslinkdavo lentpjūvė. Sutemo, ir iš tamsos pro langą į mus padvelkė sausas smėlėtos dirvos karštis. Apie devintą valandą jau buvome Bajonėje. Vyriškis, jo žmona ir Hubertas paspaudė mums rankas. Jie važiavo iki La Negresės, ten turėjo persėsti į Biarico traukinį.

– Ką gi, leiskit palinkėt sėkmės, – tarė vyriškis.

– Atsargiau ten tose bulių kovose.

– Gal pasimatysim Biarice, – pasakė Hubertas.

Mes išlipome su lagaminais ir meškerėmis ir pro tamsią stotį išėjome į apšviestą aikštę, prie išsirikiavusių fiakrų ir viešbučių

* Bendras pietų stalas viešbučiuose ir restoranuose (*pranc.*).

autobusų. Ten, tarp viešbučių agentų, laukė Robertas Konas. Iš pradžių jis mūsų nepamatė. Paskui atėjo pasitikti.

– Sveikas, Džeikai. Kaip sekėsi kelionė?

– Puikiai, – atsakiau aš. – Bilas Gortonas.

– Labai malonu.

– Eime, – tarė Robertas. – Aš pasamdžiau fiakrą.

Jis buvo šiek tiek trumparegis, aš iki tol nebuvau pastebėjęs. Žiūrėjo į Bilą prisikišęs ir truputį varžydamasis.

– Važiuojam į mano viešbutį. Visai nieko, geras viešbutis.

Sulipome į fiakrą, vežikas užkėlė lagaminus ant pasostės, užlipo pats, pliaukštelėjo botagu ir mes per tamsų tiltą nuvažiavome į miestą.

– Labai džiaugiuosi, susipažinęs su jumis, – tarė Robertas Bilui. – Džeikas man tiek daug apie jus pasakojo, ir esu skaitęs jūsų knygas. Ar nupirkai man valo, Džeikai?

Fiakras sustojo priešais viešbutį, mes visi išlipome ir suėjome į vidų. Viešbutis buvo geras, ir tarnautojai mus sutiko labai maloniai. Mudu su Bilu gavome po nedidelį jaukų kambarėlį.

X skyrius

Rytas išaušo giedras. Visur laistė gatves. Mes visi papusryčiavome vienoje kavinėje. Bajonė gražus miestas. Jis panašus į labai švarius Ispanijos miestukus ir stovi ant didelės upės. Jau dabar, tokį ankstyvą rytą, ant tilto buvo labai karšta. Mes perėjome per tiltą, paskui pasivaikščiojome po miestą.

Aš abejojau, ar Maiko meškerės spės ateiti iš Škotijos laiku, todėl ėmėme ieškoti žvejybos reikmenų parduotuvės ir galų gale nupirkome meškerę Bilui antrame aukšte virš galanterijos

krautuvės. Pardavėjas buvo kažkur išėjęs, tad turėjome palaukti, kol jis grįš. Pagaliau jis atėjo, ir mes pigiai įsigijome neblogą meškerę ir du graibštus.

Vėl išėję į gatvę, apžiūrėjome katedrą. Konas pasakė, kad ji esanti puikus kažko pavyzdys, neprisimenu ko. Katedra atrodė labai graži, graži ir nekrintanti į akis, kaip ispaniškos bažnyčios. Paskui palei seną fortą išėjome prie vietinės *Syndicat d'Initiative* kontoros, iš kur turėjo išvažiuoti autobusas. Ten mums pasakė, kad iki liepos pirmos autobusai nevažinėsią. Turistinėje bendrovėje sužinojome, kiek kainuoja kelionė automobiliu į Pamploną, ir išsinuomojome automobilį už keturis šimtus frankų viename dideliame garaže, ten pat už kampo, už municipalinio teatro. Automobilis turėjo atvažiuoti prie viešbučio mūsų paimti po keturiasdešimties minučių, ir mes užsukome į kavinę aikštėje, kur buvome pusryčiavę, išgerti alaus. Buvo karšta, tačiau miestas tebedvelkė ankstaus rytmečio gaiva, ir buvo malonu sėdėti kavinėje. Papūtė vėjelis, ir galėjai justi, kad jis nuo jūros. Aikštėje vaikštinėjo balandžiai, ir namai buvo geltoni, saulės nublukinti, ir nesinorėjo išeiti iš kavinės. Tačiau reikėjo grįžti į viešbutį susipakuoti lagaminų ir užsimokėti už nakvynę. Atsiskaitėme už alų (metėme burtus ir, atrodo, Konui teko mokėti), tada patraukėme į viešbutį. Mudviem su Bilu išėjo tik po šešiolika frankų už kambarį plius dvidešimt procentų už patarnavimus ir, pasiuntę daiktus apačion, ėmėme laukti Roberto Kono. Vestibiulyje ant parketo pamačiau tarakoną, turbūt kokių trijų colių ilgio. Aš parodžiau jį Bilui, paskui užmyniau batu. Mudu nusprendėme, kad jis bus atklydęs iš sodo. Viešbutis buvo tikrai nepaprastai švarus.

Pagaliau Konas nulipo, ir mes visi išėjome prie automobilio. Tai buvo didelis automobilis nudengiamuoju stogu, vairuoto-

jas vilkėjo baltą kelioninį apsiaustą mėlyna apykakle ir rankogaliais. Mes jį paprašėme pakelti viršų. Jis sukrovė mūsų lagaminus, mašina pasileido gatve ir pasuko iš miesto. Pravažiavome kelis gražius sodus ir ilgu žvilgsniu palydėjome tolstantį miestą, paskui pro šalį ėmė bėgti žalios kalvos ir kelias vis kilo aukštyn. Pralenkėme daug baskų su jaučiais arba karvėmis pakinkytais vežimais, nemaža gražių ūkelių; namai buvo žemais stogais, visi nubaltinti. Visame baskų krašte žemė žalia ir derlinga, vienkiemiai ir kaimai atrodo turtingi ir švarūs. Kiekvienas kaimas turi pelotos aikštelę, ir kai kur matėme vaikus, saulėkaitoje mėtančius sviedinį. Ant bažnyčių sienų ryškėjo užrašai, draudžią žaisti prie jų pelotą, namai buvo raudonais čerpių stogais, paskui kelias pasisuko, ėmė staigiai kilti į kalno šlaitą, žemai plytėjo slėnis, ir kalvos traukėsi atgal prie jūros. Pačios jūros neišvydome. Ji buvo per toli. Tik kalvos, už jų – kitos kalvos, ir buvo aišku, kurioje pusėje jūra.

Pervažiavome Ispanijos sieną. Nedidelis upokšnis ir tiltas, ir vienoje pusėje ispanų karabinieriai lakuotomis bonapartėmis, su trumpais šautuvais ant pečių, o kitoje – riebūs prancūzai, ūsuoti ir su kepurėmis. Atidarė tiktai vieną mūsų lagaminą ir paėmę peržiūrėjo dokumentus. Abiejose sienos pusėse buvo po universalinę parduotuvę ir viešbutį. Vairuotojui reikėjo eiti užpildyti kažkokių popierių dėl automobilio, taigi mes išlipome ir priėjome prie upokšnio pasižiūrėti, ar yra upėtakių. Bilas bandė ispaniškai pasikalbėti su vienu karabinieriumi, bet ne kažin kas išėjo. Robertas Konas, rodydamas pirštu, paklausė, ar yra upokšnyje upėtakių, ir karabinierius patikino, jog yra, bet nedaug.

Aš paklausiau, ar jis žvejojąs, ir jis atsakė, kad ne, nemėgstąs.

Tuo metu, žengdamas plačiais žingsniais, prie tilto atėjo senis ilgais, saulės nublukintais plaukais ir barzda, jis vilkėjo drabu-

žius, kurie atrodė pasiūti iš džiuto maišų. Rankoje turėjo ilgą lazdą, o ant nugaros buvo užsimetęs ožiuką surištomis kojomis, tabaluojančia galva.

Karabinierius pamojo kardu, kad jis grįžtų. Senis, netaręs nė žodžio, apsigręžė ir nužingsniavo baltu keliu atgal į Ispaniją.

– Kodėl nepraleidot to senio? – paklausiau aš.

– Jis neturi paso.

Aš pasiūliau karabinieriui cigaretę. Jis paėmė ir padėkojo.

– Ką jis dabar darys? – paklausiau aš.

Karabinierius nusispjovė į dulkes.

– Paprasčiausiai – perbris upelį.

– Ar daug čia būna kontrabandos?

– Būna, – atsakė jis. – Praeina.

Išėjo vairuotojas, lankstydamas popierius ir kišdamasis į vidinę švarko kišenę. Mes susėdome į automobilį, ir jis nuriedėjo baltu dulkėtu keliu į Ispaniją. Iš pradžių kraštovaizdis atrodė beveik toks pat; paskui, serpantinu vis kildami aukštyn, pasiekėme perėją ir pagaliau atsidūrėme tikroje Ispanijoje. Čia kalnai buvo pailgi, rudi, su retomis pušelėmis, ir kai kur tolumoje ant šlaitų augo bukų sąvašynai. Kelias ėjo pačiu perėjos viršumi, paskui staiga smuko žemyn, vairuotojas supypsėjo, pristabdė automobilį ir pasuko į šalį, kad nekliudytų dviejų vidukelėje miegančių asilų. Mes nusileidome nuo kalnų ir pervažiavome ąžuolyną; jame ganėsi baltų galvijų banda. Dar žemiau prasidėjo vešlios pievos ir skaidrūs upeliai, ir mes perkirtome vieną upokšnį, paskui nykų kaimelį, tada vėl ėmėm kilti aukštyn. Kilome vis aukščiau ir aukščiau, įveikėme antrą perėją, pasukome šlaitu, paskui į dešinę, kelias nuvingiavo žemyn, ir pietuose išvydome naują kalnų virtinę; kalnai buvo rudi, nudeginti saulės, keistai išraižyti tarpeklių.

Netrukus nusileidome nuo kalnų, ir dabar abiejose kelio pusėse augo medžiai ir tekėjo upokšnis, ir geltonavo pribrendusių javų laukai, ir kelias bėgo į priekį labai baltas ir tiesus, paskui kiek pakilo. Kairėje, toli ant kalvos, stovėjo sena pilis, aplink ją spietėsi namai, javų laukas siekė pilies sienas ir vilnijo vėjuje. Aš sėdėjau priekyje, šalia vairuotojo, ir atsigręžiau. Robertas Konas miegojo, tačiau Bilas dairėsi ir linktelėjo man. Važiavome per didelę lygumą, ir dešinėje pro medžius sužvilgo saulėje plati upė. Tolumoje, iškilęs virš lygumos, pasirodė Pamplonos plokščiakalnis ir miesto sienos, ir didelė ruda katedra, ir laužyta kitų bažnyčių linija horizonte. Už plokščiakalnio buvo kalnai, ir kur tik žiūrėjai – visur buvo kalnai, o priešais – kelias, toks baltas, bėgo per lygumą tiesiai į Pamploną.

Mes įvažiavome į miestą iš kitos plokščiakalnio pusės; dulkėtas kelias, apsodintas medžiais, kilo įstrižai aukštyn ir išsilygino naujojoje miesto dalyje, kuri buvo statoma už senamiesčio sienų. Prariedėjome pro cirką, aukštą baltą pastatą, kuris prieš saulę atrodė lyg iš betono, o paskui šalutine gatvele patekome į didžiąją aikštę ir sustojome priešais Montojos viešbutį.

Vairuotojas padėjo mums iškelti lagaminus. Būrys vaikų spoksojo į automobilį, aikštėje buvo karšta, žaliavo medžiai, ant stiebų kabojo vėliavos, ir buvo gera pasislėpti nuo saulės po arkada, juosiančia visą aikštę. Montoja apsidžiaugė, mus pamatęs, paspaudė rankas ir davė mums gerus kambarius su langais į aikštę. Mes nusiprausėme, apsivalėme ir nulipome į valgomąjį priešpiečių. Vairuotojas taip pat pavalgė priešpiečius, paskui mes jam užmokėjome, ir jis išvažiavo atgal į Bajonę.

Montojos viešbutyje du valgomieji. Vienas antrame aukšte, langais į aikštę. Kitas – žemiau aikštės lygio, su durimis į šoninę gatvelę, kuria rytais prabėga buliai, genami į areną. Apatinia-

me valgomajame visuomet vėsu, ir mes labai gerai pavalgėme. Pirmą kartą valgydamas Ispanijoje, visados stebiesi: užkandžiai, kiaušinių patiekalas, du mėsos patiekalai, daržovės, salotos, desertas, vaisiai. Reikia išgerti daug vyno, kol visa tai sudoroji. Robertas Konas bandė atsisakyti antro mėsiško patiekalo, bet mes neišvertėme, ir padavėja atnešė jam kažko kito, atrodo, lėkštę šaltos mėsos. Nuo tada, kai susitikome Bajonėje, Konas buvo labai nervingas. Jis nenuvokė, ar mes žinome, jog Breta buvo su juo San Sebastijane, ir todėl jautėsi nei šiaip, nei taip.

– Taigi, – tariau aš, – vakare turėtų atvažiuot Breta su Maiku.

– Kažin, ar jie atvažiuos, – suabejojo Konas.

– Kodėl? – paklausė Bilas. – Žinoma, kad atvažiuos.

– Jie visados vėluoja, – tariau aš.

– Aš manau, kad jie greičiausiai neatvažiuos, – pasakė Robertas Konas.

Pasakė tai tokiu tonu, tarsi būtų žinojęs, ko mes nežinome, ir suerzino mus abu.

– Kertam iš penkiasdešimties pesetų. Aš sakau, kad jie atvažiuos šįvakar, – tarė Bilas. Jis visuomet kerta lažybų, kai jį kas įpykina, ir paprastai kerta kvailai.

– Kertam, – sutiko Konas. – Puiku. Nepamiršk, Džeikai. Penkiasdešimt pesetų.

– Aš ir pats nepamiršiu, – pasakė Bilas.

Mačiau, kad jis įpykęs, ir norėjau apraminti.

– Kad jie atvažiuos – tai aišku, – tariau aš. – Bet galbūt ne šįvakar.

– Nori atšaukt? – paklausė Konas.

– Ne. Kam man atšaukinėti. Jei nori, galim kirst nors ir iš šimto.

– Gerai. Suderėta.

– Baikit, – pasakiau aš. – Arba turėsit surašyt lažybų protokolą ir dalį pinigų atiduot man.

– Gerai, – atsakė Konas. Jis nusišypsojo. – Tu vis tiek tikriausiai atsiloši iš manęs per bridžą.

– Dar neišlošei, – tarė Bilas.

Mes išėjome ir po arkada nužingsniavome į *Iruña* kavinę išgerti kavos. Konas pasakė einąs nusiskusti.

– Klausyk, – kreipėsi į mane Bilas, – ar aš turiu nors kokią galimybę laimėt lažybas?

– Tikrai menką. Jie visados vėluoja. Jeigu negavo pinigų, tai šįvakar garantuotai neatvažiuos.

– Aš pasigailėjau vos išsižiojęs. Tačiau nesilažint negalėjau. Šiaip jis nieko vyras, bet iš kur tos jo slaptos žinios? Juk mes susitarėm su Maiku ir Breta, kada susitiksim.

Pamačiau Koną, artėjantį mūsų link per aikštę.

– Antai jis ateina.

– Kad vėl nepradėtų rodyt savo žydiškos visažinystės.

– Kirpykla uždaryta, – pasakė Konas. – Atidarys tik ketvirtą.

Mes gėrėme kavą *Iruña* kavinėje, sėdėdami patogiuose pintuose krėsluose ir žiūrėdami iš po vėsios arkados į didelę aikštę. Paskui Bilas nuėjo rašyti laiškų, o Konas į kirpyklą. Ji tebebuvo uždaryta, todėl jis nutarė grįžti į viešbutį ir išsimaudyti vonioje, o aš pasėdėjau priešais kavinę, tada išėjau pasivaikščioti po miestą. Buvo labai karšta, tačiau laikiausi šešėliuotos gatvių pusės, perėjau per turgų ir džiaugiausi, kad vėl esu Pamplonoje. Aš nužingsniavau į *Ayuntamiento** ir susiradau seną poną, kuris kiekvienais metais parūpina man bilietus į bulių kovas, ir jis pasakė gavęs pinigus, kuriuos aš išsiunčiau jam iš Paryžiaus, ir atnauji-

* Municipalitetas (*isp.*).

nęs mano abonementą, taigi viskas sutvarkyta. Tarp kita ko, senasis ponas yra archyvaras, jo kontoroje saugomi visi miesto archyvai. Kontora turi dvejas duris – vienos apmuštos žalia gelumbe, kitos storos, medinės, – ir aš išėjau, palikdamas senį, sėdintį tarp popierių, kuriais buvo nukrautos visos sienos iki pat lubų, ir uždariau abejas duris, o gatvėje durininkas sustabdė mane ir nuvalė man švarką.

– Matyt, važiavot automobiliu, – pasakė jis.

Apykaklė ir pečiai buvo pilki nuo dulkių.

– Iš Bajonės.

– Aš ir sakau, – tarė jis. – Iškart supratau, kad jūs važiavot automobiliu, taip apdulkėjęs.

Ir aš daviau jam dvi varines monetas.

Gatvės gale pamačiau katedrą ir nuėjau prie jos. Kai išvydau ją patį pirmą kartą, man jos fasadas pasirodė negražus, tačiau dabar patiko. Įžengiau į vidų. Ten tvyrojo prieblanda ir kolonos kilo aukštyn, žmonės meldėsi, kvepėjo smilkalais, švietė keli dideli, nuostabiai gražūs vitražai. Aš atsiklaupiau ir ėmiau melstis, ir pasimeldžiau už visus, ką tik prisiminiau, už Bretą, Maiką, Bilą, Robertą Koną ir patį save, už visus matadorus, atskirai už kiekvieną, kuris man patiko, ir urmu už visus kitus, paskui dar kartą pasimeldžiau už save ir pajutau, kad mane pradeda imti miegas, todėl pasimeldžiau, kad bulių kovos būtų geros ir kad fiesta būtų linksma, ir kad mums sektųsi žvejoti. Ėmiau svarstyti, už ką dar reikėtų sukalbėti maldą, ir man atėjo mintis, jog norėčiau turėti pinigų, todėl pasimeldžiau už tai, kad užsidirbčiau daug pinigų, o tada ėmiau galvoti apie tai, kaip juos užsidirbus, ir begalvodamas prisiminiau grafą, ėmiau spėlioti, kur jis dabar, ir man buvo gaila, kad po to vakaro Monmartre jo daugiau nemačiau, ir prisiminiau kažką juokinga, ką

Breta buvo man apie jį sakiusi, ir visą tą laiką, kol klūpojau, kaktą prispaudęs prie medinio suolo atkaltės, ir tariausi meldžiąsis, man buvo truputį gėda ir apmaudu, kad aš toks blogas katalikas, tačiau supratau, kad nieko čia nepadarysi, bent tuo tarpu, o gal ir niekuomet, bet kad, šiaip ar taip, tai didi religija, ir gailėjausi, kad nesu pamaldžiai nusiteikęs, bet tikėjausi, kad gal kitą kartą būsiu pamaldesnis; paskui išėjau į karštą saulę ant katedros laiptų, ir dešinės rankos smilius ir nykštys tebebuvo drėgni, ir aš jaučiau, kaip jie džiūsta prieš saulę. Saulė kepino negailestingai, aš perėjau į kitą pusę prie namų sienų ir šalutinėmis gatvelėmis sugrįžau į viešbutį.

Kai susirinkome pietauti, paaiškėjo, kad Robertas Konas išsimaudė, nusiskuto, apsikirpo, išsitrinko galvą su šampūnu ir kažkuo susitepė plaukus, kad nesišiauštų. Jis labai jaudinosi, o aš nebandžiau jo raminti. Traukinys iš San Sebastijano turėjo ateiti devintą valandą, ir jeigu Breta su Maiku važiuoja, tai tik tuo traukiniu. Be dvidešimties devintą mes dar nebuvome įpusėję valgyti. Robertas Konas pakilo nuo stalo ir pasakė eisiąs į stotį. Aš pasakiau irgi eisiąs – norėjau jį paerzinti. Bilas pasakė, tegu jis būsiąs prakeiktas, jeigu paliksiąs nebaigtus valgyti pietus. Pažadėjau, kad mudu tuoj grįšime.

Nuėjome į stotį. Man buvo malonu stebėti, kaip Konas jaudinasi. Aš tikėjausi, jog Breta atvažiuos. Traukinys vėlavo, ir mes laukėme jo, susėdę ant bagažo vežimėlio tamsoje prie stoties. Niekados, gal tik per karą, nebuvau matęs, kad žmogus taip nervintųsi, kaip Robertas Konas, – arba taip nekantrautų. Mane apėmė piktdžiuga. Tai bjauru, tačiau aš ir jaučiausi bjauriai. Konas nuostabiai mokėjo pažadinti žmoguje velnią.

Neilgai trukus išgirdome kitame plokščiakalnio gale tolimą traukinio švilpuką, o paskui pamatėme iš už kalvos iškylant lo-

komotyvo prožektorių. Mes įėjome į stotį ir atsistojome tarp kitų žmonių prie pat vartų, traukinys įvažiavo ir sustojo, žmonės pasipylė pro vartus.

Jųdviejų nebuvo. Laukėme tol, kol visi išlipo, išėjo iš stoties ir susėdo į autobusus, fiakrus arba su draugais ar giminėmis patraukė pėsti per tamsų miestą.

– Aš taip ir žinojau, – tarė Robertas.

Mes žingsniavome atgal į viešbutį.

– Aš maniau, kad jie vis dėlto atvažiuos, – atsakiau.

Kai sugrįžome į viešbutį, Bilas valgė vaisius ir baigė tuštinti butelį vyno.

– Tai neatvažiavo?

– Ne.

– Ar tau, Konai, nieko, jeigu aš atiduosiu tą šimtą pesetų ryt rytą, ką? – paklausė Bilas. – Aš dar neturiu išsikeitęs pinigų.

– Et, pamiršk, – atsakė Robertas Konas. – Lažinkimės dėl ko nors kita. Ar galima kirst lažybų iš bulių kovų?

– Galima, – tarė Bilas, – bet nereikia.

– Tai būtų tas pat, kas kirst lažybų iš karo, – pritariau aš. – Čia svarbiausia ne pinigai.

– Nekantrauju pamatyt bulių kovas, – pasakė Robertas.

Prie mūsų stalo priėjo Montoja. Rankoje jis laikė telegramą.

– Čia jums, – jis padavė telegramą man.

Perskaičiau: „Nakvojame San Sebastijane."

– Nuo jų, – tariau aš ir įsidėjau telegramą į kišenę. Šiaip būčiau paleidęs per rankas. Pasiliko nakvot San Sebastijane, – pridūriau. – Siunčia jums linkėjimų.

Kodėl man taip knietėjo jį erzinti, ir pats nežinau. Nors, be abejo, žinau. Aš buvau pavydo apakintas, negalėjau atleisti jam to, kas nutiko. Galbūt tai ir natūralu – bet nuo to nebuvo leng-

viau. Taip, aš jo neapkenčiau. Nemanau, kad būčiau rimtai jo nekentęs iki tol, kol per priešpiečius pradėjo rodyti savo visažinystę – o paskui dar ir gražintis. Todėl ir įsidėjau telegramą į kišenę. Šiaip ar taip, ji buvo atsiųsta man.

– Taigi, – tariau aš, – rytoj dieniniu autobusu reikėtų išvažiuot į Burgetę. Jeigu jie ryt vakare atvyks, galės mus vytis.

Iš San Sebastijano į Pamploną ėjo tik du traukiniai: vienas rytinis, o kitas naktinis, kurio mes ir buvome nuėję sutikti.

– Nebloga mintis, – pasakė Konas.

– Juo greičiau prie upokšnio, juo geriau.

– Man vis tiek, kada išvažiuosim, – tarė Bilas. – Geriau greičiau.

Dar truputį pasėdėjome *Iruña* kavinėje, išgėrėme kavos, paskui patraukėme pasivaikščioti prie cirko, tada po lauką ir po medžiais ant skardžio krašto, prie tamsios upės, ir aš anksti nuėjau miegoti. Bilas ir Konas turbūt iki vėlumos sėdėjo kavinėje, nes kai jie grįžo, aš jau miegojau.

Rytą nupirkau tris bilietus į Burgetę. Tvarkaraštyje buvo parašyta, kad autobusas išvyksta antrą valandą. Anksčiau nėjo joks autobusas. Aš sėdėjau *Iruña* kavinėje, skaitydamas laikraščius, ir pamačiau Koną, kertantį aikštę. Jis priėjo prie staliuko ir atsisėdo į pintą krėslą.

– Jauki kavinukė, – tarė jis. – Kaip išsimiegojai, Džeikai?

– Miegojau kaip užmuštas.

– Aš ne kažin kaip. Be to, mudu su Bilu vėlai ir grįžom.

– Kur buvot?

– Čia. Kai uždarė, nuėjom į kitą kavinę. Ten šeimininkas moka vokiškai ir angliškai.

– *Suizo*?

– Aha. Labai malonus senukas. Man ana kavinė labiau patiko.

– Dieną ten nieko gera, – pasakiau aš. – Baisiai karšta. Beje, nupirkau bilietus.

– Aš šiandien nevažiuoju. Keliaukit judu su Bilu.

– Aš nupirkau bilietą ir tau.

– Duok šen. Aš atsiimsiu pinigus.

– Penkios pesetos.

Robertas Konas išėmė sidabrinį penkių pesetų pinigą ir padavė man.

– Man reikia likt čia, – tarė jis. – Supranti, aš bijau, kad nebūtų kokio nesusipratimo.

– Kodėl? – paklausiau aš. – Jeigu jie sumanė pasisvečiuot San Sebastijane, tai mes jų nesulauksim tris keturias dienas.

– Tas ir yra, – pasakė Robertas. – Gal jie tikėjosi susitikt su manim San Sebastijane ir todėl ten pasiliko?

– Dėl ko taip manai?

– Matai, aš kažką panašaus rašiau Bretai.

„Tai kurių velnių ten nepasilikai ir nepalaukei jų?“ – buvau besakąs, bet susilaikiau. Pamaniau, kad jis pats susipras, tačiau, matyt, nesusiprato.

Dabar jis nebesivaržė, ir jam buvo malonu šnekėti, kai davė man suprasti, jog tarp jo ir Bretos kažkas buvo.

– Ką gi, mes su Bilu išvažiuojam tuoj po priešpiečių, – tariau aš.

– Labai norėčiau važiuot kartu. Visą žiemą juk svajojom apie žūklę, – jis kalbėjo labai jausmingai. – Bet man reikia pasilikt. Aš privalau. Kai tik jie atvažiuos, tuoj pat atgabensiu juos pas jus.

– Eime paieškot Bilo.

– Man reikia į kirpyklą.

– Tad iki priešpiečių!

Bilą radau kambaryje. Jis skutosi.

– Taip, taip, jis vakar man pasakojo, – tarė Bilas. – Išpažino visas savo paslaptis. Sakė turėjęs susitikt su Breta San Sebastijane.

– Melavo, niekšas!

– Na, na, – tarė Bilas. – Neširsk. Nepradėk širst pačioj kelionės pradžioj. Bet vis dėlto įdomu, kaip tu susidraugavai su šituo tipeliu?

– Neerzink.

Bilas atsisuko, pusiau nusiskutęs, paskui vėl ėmė kalbėti į veidrodį, muilindamasis barzdą.

– Ar ne tu atsiuntei jį žiemą pas mane į Niujorką su rekomendaciniu laišku? Laimė dar, kad aš žmogus keliauninkas. Galėjai atsiųst, jei turi, ir daugiau pažįstamų žydelių, – jis pasitrynė nykščiu smakrą, apžiūrėjo jį ir vėl ėmė gremžti.

– Tu irgi turi klasiškų pažįstamų.

– O taip! Turiu ir aš vieną kitą pašlemėką. Bet jiems toli gražu iki Roberto Kono. Ir keisčiausia, kad jis malonus žmogus. Jis man patinka. Tačiau yra nepakenčiamas.

– Jis kartais velniškai malonus.

– Žinau. Tai ir yra žiauriausia.

Aš nusijuokiau.

– Bepigu tau juoktis, – tarė Bilas. – Tu nesėdėjai vakar su juo iki dviejų nakties.

– O ką, labai įkyrėjo?

– Jis nepakenčiamas. Kaip ten vis dėlto yra su juo ir Breta? Nejau tarp jų iš tikrųjų kas nors buvo?

Jis pakėlė smakrą ir pasukiojo jį į vieną ir į kitą pusę.

– Taip. Ji buvo išvažiavusi su juo į San Sebastijaną.

– Kokia kvailystė! Kodėl ji taip darė?

– Norėjo išvažiuot už miesto, o viena ji niekur negali važiuoti. Sakė maniusi, jog tai jam išeis į naudą.

– Kokių kvailysčių žmonės nepridaro! Kodėl ji nevažiavo su kuo nors iš savo kompanijos? Su tavim, – jis numykė pusiau žodžio ir tuoj pat pridūrė: – arba su manim? Kodėl ne su manim? – jis įdėmiai pasižiūrėjo į veidrodį, šepetuku persibraukė per abu žandus. – Štai kur garbingas veidas. Tai veidas, kuriuo gali pasitikėt bet kuri moteris.

– Ji tada nebuvo jo mačiusi.

– O gaila! Visos moterys turėtų jį pamatyt. Jį reikėtų demonstruot visuose šalies ekranuose. Kiekvienai moteriai, nueinančiai nuo altoriaus, turėtų būt įteikiamas šito veido atvaizdas. Motinos tegu pasakoja dukterims apie šį veidą. „Sūnau mano, – jis parodė į mane skustuvu, – ženkie ing Vakarus su šiuo veidu ir stiprėkie kartu su savo šalimi".

Jis pasilenkė prie dubens, nusiprausė šaltu vandeniu, išsitrynė spiritu ir atidžiai įsižiūrėjo į veidrodį, ištempęs ilgą viršutinę lūpą.

– Dievulėliau! – tarė jis. – Koks šlykštus snukis!

Jis žiūrėjo į veidrodį.

– O tas Robertas Konas, – patylėjęs tarė Bilas, – tai mane vemt verčia, ir tegu eina jis po velnių, ir aš esu be galo patenkintas, kad jis pasilieka čia ir kad mes važiuosim žvejot be jo.

– Teisybę sakai.

– Mes važiuojam gaudyt upėtakių. Mes gaudysim upėtakius Iračio upėj, o dabar per priešpiečius pasigersim nuo čionykščio vyno, o paskui puikiai pasivažinėsim autobusu.

– Tad judam. Eime į *Iruña* ir pradedam, – pasakiau aš.

XI skyrius

Saulė kepinte kepino, kai mes po priešpiečių išėjome su lagaminais ir meškerėmis į aikštę, pasirengę vykti į Burgetę. Autobuso viršuje jau buvo prisėdę žmonių, o kiti lipo kopėtėlėmis. Bilas užlipo į viršų, ir Robertas atsisėdo greta jo, užimdamas man vietą, o aš grįžau į viešbutį pasiimti poros butelių vyno kelionei. Kai atėjau, autobusas buvo pilnas. Viršuje žmonės sėdėjo ant lagaminų ir dėžių, ir visos moterys mosavo vėduoklėmis. Buvo tikrai labai karšta. Robertas nulipo žemyn, ir aš įsispraudžiau į vietą, kurią jis buvo man užėmęs, ant vienintelio medinio suolo išilgai autobuso.

Robertas Konas stovėjo arkados šešėlyje, laukdamas mūsų išvažiuojant. Skersai autobusą, atsirėmęs į mūsų kojas, sėdėjo baskas su dideliu odiniu vynmaišiu ant kelių. Jis pasiūlė Bilui ir man vyno, ir kai aš pakėliau vynmaišį prie lūpų, jis taip meistriškai ir taip netikėtai pamėgdžiojo automobilio signalą, kad aš išliejau truputį vyno, ir visi ėmė juoktis. Jis atsiprašė ir įkalbėjo mane išgerti dar. Kiek vėliau jis antrąkart ūktelėjo kaip automobilis ir vėl mane apgavo. Labai gerai pamėgdžiojo automobilio signalą. Baskams tai patiko. Bilo kaimynas kažką kalbėjo jam ispaniškai, tačiau Bilas nieko nesuprato, todėl pasiūlė jam butelį vyno. Tas rankos mostu parodė nenorįs. Jis pasakė, kad per karšta ir kad per daug gėręs per priešpiečius. Kai Bilas pasiūlė antrąkart, nugėrė didelį gurkšnį, o tada butelis apėjo visą autobuso galą. Visi mandagiai sriūbtelėjo po gurkšnelį, paskui liepė mums užkimšti butelį ir pasidėti. Jie siūlė mudviem paragauti vyno iš savo odinių vynmaišių. Visi jie buvo valstiečiai ir keliavo į kalnus. Galiausiai, po dar kokių poros netikrų signalų, autobusas pajudėjo, ir Robertas Konas atsi-

sveikindamas pamojavo mums, o visi baskai pamojavo jam. Už miesto pasidarė vėsiau. Buvo smagu keliauti aukštai, po pat medžių šakomis. Autobusas važiavo labai greitai, ir traukė gaivus vėjelis. Kai leidomės keliu į pakalnę ir dulkės gulė ant medžių lapų, atsigręžę matėme pro medžius gražų vaizdą: miestą ant skardžio virš upės. Baskas, kuris gulėjo atsirėmęs į mano kojas, parodė vynmaišio kakleliu į miestą ir pamerkė mums. Paskui linktelėjo galva.

– Gražu, ar ne?

– Baskai šaunūs žmonės, – tarė Bilas.

Baskas, kuris gulėjo atsirėmęs į mano kelius, buvo nuo saulės įrudęs kaip balnas. Jis, kaip ir kiti baskai, vilkėjo juodą palaidinę. Rudame sprande ryškėjo įsirėžusios raukšlės. Jis atsigręžė ir pasiūlė Biliui savo vynmaišį. Bilas padavė jam vieną iš mūsų butelių. Baskas pagrasė pirštu ir, delnu įkalęs kamštį, grąžino butelį. Jis įspraudė Biliui į rankas vynmaišį.

– *Arriba! Arriba!* – pasakė jis. – Pakelk!

Bilas, atlošęs galvą, pakėlė vynmaišį, ir vynas ėmė srovele bėgti jam į burną. Kai baigęs gerti nuleido vynmaišį, jam per smakrą nuvarvėjo keli lašai vyno.

– *No! No!* – sušuko keletas balsų. – Ne taip.

Vienas atėmė vynmaišį iš savininko, kuris pats buvo berodąs, kaip reikia gerti. Tas jaunas vaikinas ištiestoje rankoje aukštai pakėlė vynmaišį ir taip stipriai suspaudė, kad vynas ėmė čiurkšle trykšti jam į gerklę. Jis laikė vynmaišį toli nuo savęs, ir čiurkšlė tiesia trajektorija tryško jam į burną, ir jis gurkšnojo vienodai ir neskubėdamas.

– Ei! – šūktelėjo vynmaišio savininkas. – Kieno vyną mauki?

Geriantysis pagrasė jam mažuoju pirštu ir nusišypsojo mums akimis. Paskui jis staigiai nukando čiurkšlę, greit kilstelėjo vyn-

maišį aukštyn ir nuleidęs atidavė savininkui. Tas mirktelėjo mums. Savininkas liūdnai pateliūskavo vynmaišį.

Mes įvažiavome į miestą ir sustojome priešais užeigą, vairuotojas užkėlė dar kelis ryšulius. Paskui tęsėme kelionę, ir už miesto kelias ėmė kilti aukštyn. Žemė aplink buvo dirbama, uolėti skardžiai leidosi tiesiai į laukus. Javų laukai lipo šlaitais aukštyn. Dabar, kai pakilome aukščiau, javus šiureno vėjas. Kelias buvo baltas ir dulkėtas, ir dulkės kilo iš po ratų ir ilgai stovėjo ore. Kelias kopė į kalnus, ir vešlus javų laukai liko žemai. Vos keli lopeliai javų buvo matyti plikų kalnų pašlaitėse ir abipus upokšnių. Mes staigiai įsukome į kelio pakraštį, praleisdami šešis paskui vienas kitą įkinkytus mulus, jie ėjo ilga vora, traukdami aukštą furgoną, prikrautą prekių. Furgonas ir mulai buvo dulkėti. Paskui sekė dar viena vora mulų ir furgonas. Šitas buvo prikrautas rąstų ir, mums važiuojant pro šalį, *ariero** pasilenkė ir uždėjo storus medinius stabdžius. Žemė čia buvo bevaisė, kalnai uolėti, o lietaus išvagotas molis sukepęs.

Už posūkio išniro miestelis, ir nelauktai abipus atsivėrė žalias slėnis. Per miestelį tekėjo upokšnis, ir namai skendėjo vynuogynuose.

Autobusas sustojo priešais užeigą, daug keleivių nulipo ir daug bagažo ištraukė iš po didžiulio brezento, nukėlė nuo autobuso stogo. Mudu su Bilu nulipę patraukėme į užeigą. Žemoje apytamsėje patalpoje nuo lubų kabojo balnai ir pakinktai, baltos medinės šakės, ryšuliai brezentinių batų su virveliniais padais, kumpiai, lašinių paltys, česnakų pynės ir ilgos dešros. Čia tvyrojo vėsi prieblanda, ir mes atsistojome prie ilgo medi-

* Gyvulių varovas (*isp.*).

nio prekystalio, už kurio dvi moterys pardavinėjo gėrimus. Už jų buvo lentynos, prikrautos maisto ir kitokių prekių.

Mudu išgėrėme po taurelę aguardientės ir už abi sumokėjome keturiasdešimt sentimų. Aš padaviau moteriai penkiasdešimt sentimų, kad jai liktų arbatpinigių, tačiau vieną monetą ji grąžino pamaniusi, jog nenugirdau kainos.

Tuo metu įėjo pora mūsų baskų ir užsispyrė būtinai mus pavaišinti. Jie pavaišino mus, paskui mes pavaišinome juos, paskui jie paplojo mums per nugaras ir užsakė dar po porciją. Paskui vėl užsakėme mes, tada visi išėjome į šviesą ir karštį ir vėl sulipome ant autobuso. Dabar visiems pakako vietos ant suolo, ir baskas, kuris pirma gulėjo ant skardinio stogo, atsisėdo tarp mūsų. Moteris, kuri pardavinėjo degtinę, išėjo, šluostydamasi rankas į prikyštę, ir ėmė kalbėti su kažkuo, sėdinčiu autobuse. Paskui pasirodė vairuotojas, švytuodamas dviem tuščiais pašto krepšiais, ir įlipo į autobusą. Visiems mojuojant, mes nuvažiavome.

Kelias tuojau išnėrė iš žaliojo slėnio, ir vėl mes buvome kalnuose. Bilas šnekučiavo su vynmaišio savininku.

Vienas vyras pasilenkė per suolo atkaltę ir angliškai paklausė:

– Jūs amerikiečiai?

– Taip.

– Buvau ten, – pasakė jis. – Prieš keturiasdešimt metų.

Jis buvo senas, įdegęs kaip ir kiti, su žila šeriuota barzda.

– Na ir kaip?

– Ką jūs sakot?

– Ar patiko Amerika?

– Aa, taip. Aš buvau Kalifornijoj. Labai gražu.

– Kodėl išvykot?

– Ką jūs sakot?

– Kodėl jūs sugrįžot čia?

– A-a! Aš sugrįžau vesti. Norėjau važiuoti atgal, bet mano žmona nemėgsta keliaut. Iš kur jūs?

– Iš Kanzas Sičio.

– Buvau ten, – tarė jis. – Buvau Čikagoj, Sen Luise, Kanzas Sity, Denveryje, Los Andžele, Solt Leik Sity.

Jis stropiai išvardijo miestus.

– Kiek laiko ten gyvenot?

– Penkiolika metų. Paskui grįžau ir vedžiau.

– Gal išgerkim?

– Gerai, – atsakė jis. – Amerikoj tokio nėra, a?

– Kiek tik nori, tik turėk pinigų.

– Ko jūs čia atvažiavot?

– Į Pamploną, pasižiūrėt fiestos.

– Mėgstat bulių kovas?

– Taip. O jūs ne?

– Kodėl? – atsakė jis. – Aš nesakiau, kad nemėgstu.

Paskui, patylėjęs:

– O kur važiuojat dabar?

– Į Burgetę pažvejot.

– Na, – pasakė jis, – linkiu sugaut daug žuvų.

Jis paspaudė mums ranką ir nusigręžė. Baskai buvo sužavėti. Jis įsitaisė patogiau ir kiekvieną kartą, kai atsisukdavau pasižiūrėti kraštovaizdžio, nusišypsodavo man. Tačiau atrodė, kad pokalbis su amerikiečiais jį gerokai nuvargino. Daugiau jis nekalbėjo.

Autobusas vis kopė į kalną. Žemė buvo bevaisė, iš molio kyšojo akmenys. Pakelėmis neaugo žolė. Atsigręžę matėme apačioje nusidriekusį slėnį. Dar toliau sklypai ant šlaitų atrodė kaip žali ir rudi kvadratėliai. Pačiame horizonte dunksojo rudi kalnų gūbriai. Jie buvo keistų formų. Mums kylant aukštyn, horizonto linija keitėsi. Autobusas lėtai stūmėsi įkalnėn, ir matėme

vis naujus kalnus, iškylančius pietuose. Paskui kelias perlipo keterą, išsilygino ir įniro į giraitę. Giraitė buvo kamštinių ąžuolų, ir saulės spinduliai pluoštais skverbėsi pro šakas, tarp medžių ganėsi galvijai. Tada kelias pakilo į aukštumėlę, ir priešais išvydome banguojančią žalią lygumą ir už jos tamsius kalnus. Jie buvo ne tokie kaip anie rudi, saulės išdeginti kalnai, kuriuos palikome užpakalyje. Šitie buvo apaugę miškais, ir jų šlaitais leidosi debesys. Žalioji lyguma tiesėsi į tolį, padalyta tvorų, ir baltas kelias švietė pro medžius, kurie dviem eilėmis kirto lygumą iš pietų į šiaurę. Privažiavę aukštumėlės kraštą, pamatėme lygumoje raudonų Burgetės stogų ir baltų namų virtinę, o už jų, ant pirmo tamsaus kalno – pilką skardinį Ronsevalio vienuolyno stogą.

– Antai *Roncevaux*, – pratariau aš.

– Kur?

– Ana ten, kur prasideda kalnai.

– Šalta, – tarė Bilas.

– Aukštai esam, – pasakiau aš. – Bus apie dvylika šimtų metrų.

– Pasiutusiai šalta, – pakartojo Bilas.

Autobusas išsuko į lygų tiesų kelią, kuris vedė į Burgetę. Perkirtome kryžkelę ir tiltą per upokšnį. Burgetės namai stovi abipus kelio. Šalutinių gatvių nėra. Pravažiavome pro bažnyčią ir mokyklos kiemą, ir autobusas sustojo. Mes nulipome, vairuotojas nukėlė mūsų lagaminus ir dėklą su meškerėmis. Priėjo karabinierius su trikampe kepure ir geltonais sukryžiuotais diržais.

– Kas čia? – jis parodė į dėklą su meškerėmis.

Atidariau ir parodžiau. Jis paklausė, ar mes turime leidimus žvejoti, ir aš išėmiau leidimus. Jis pasižiūrėjo į datą ir mostelėjo, kad eitume šalin.

– Ar viskas gerai? – paklausiau aš.

– Taip. Be abejo.

Mes nužingsniavome gatve pro nubaltintus akmeninius namus į viešbutį. Ištisos šeimos sėdėjo ant slenksčių ir žiūrėjo į mus.

Apkūni moteriškė, viešbučio šeimininkė, išėjo iš virtuvės ir padavė ranką. Ji nusiėmė akinius, pavalė ir vėl užsidėjo. Lauke kilo vėjas, ir viešbutyje buvo šalta. Moteris pasiuntė su mumis į viršų tarnaitę, kad parodytų kambarį. Kambaryje buvo dvi lovos, prausykla, drabužių spinta ir didelė įrėminta plieno graviūra. *Nuestra Señora de Roncesvalles*. Vėjas dūzgeno langines. Kambarį gavome šiaurinėje namo pusėje. Mes nusiprausėme, apsivilkome megztiniais ir nulipome į valgomąjį. Jis buvo akmeninėmis grindimis, žemomis lubomis ir ąžuolo lentelėmis išmuštomis sienomis. Langinės buvo uždarytos, o nuo šalčio iš burnos ėjo garas.

– Dievulėliau! – tarė Bilas. – Nejau ir rytoj bus taip šalta! Tokiu oru aš jau nebraidysiu po vandenį.

Pačiame kambario kampe, už medinių stalų, stovėjo pianinas, ir Bilas nuėjęs ėmė skambinti.

– Reikia apšilt, – pasakė jis.

Aš susiieškojau šeimininkę ir paklausiau, kiek reikia mokėti už kambarį su valgiu. Ji susikišo rankas po prikyšte ir nusuko akis.

– Dvylika pesetų.

– Ką jūs, mes Pamplonoj tiek mokėjom!

Ji nieko neatsakė, tik nusiėmė akinius ir nuvalė prikyšte.

– Per brangu, – pasakiau aš. – Mes dideliam viešbuty tiek mokėjom.

– Mes įskaitom ir už vonią.

– O pigesnių kambarių neturit?

– Vasarą ne. Dabar pats sezonas.

Mes buvome vieninteliai gyventojai visame viešbutyje. Et, pagalvojau, tos kelios dienos.

– Ar tai kartu su vynu?

– O taip.

– Gerai, – pasakiau. – Tai gerai.

Grįžau pas Bilą. Jis papūtė į mane, kad pamatyčiau, kaip šalta, ir skambino toliau. Atsisėdau prie vieno stalo ir ėmiau žiūrinėti paveikslus ant sienos. Viename buvo triušiai, negyvi, kitame – fazanai, taip pat negyvi, ir trečiame – negyvos antys. Visi paveikslai tamsūs, tarsi aprūkę. Prie sienos stovėjo bufetas, pilnas butelių su likeriu. Aš juos visus apžiūrėjau. Bilas tebeskambino.

– Kaip sakai, jeigu taip dabar karšto romo punšo? – paklausė jis. – Skambindamas sušylu tik tam kartui.

Aš išėjau ir paaiškinau šeimininkei, kas toks yra romo punšas ir kaip jį pagaminti. Po keliolikos minučių tarnaitė įnešė į kambarį garuojantį molinį ąsotį. Bilas atėjo nuo pianino, ir mes gėrėme karštą punšą klausydamiesi vėjo ūžimo.

– Romo nepadauginta.

Aš nuėjau prie bufeto, paėmiau butelį romo ir įpyliau kokią pusę stiklinės į ąsotį.

– Savivalė, – tarė Bilas. – Įstatymo pažeidimas.

Pasirodžiusi tarnaitė padengė stalą vakarienei.

– Čia velniškai pučia, – pasakė Bilas.

Tarnaitė įnešė didelę vazą su karšta daržovių sriuba ir vyno. Po to valgėme keptus upėtakius ir kažkokią troškintą mėsą, ir žemuoges iš didelio dubens. Už vyną atskirai mokėti nereikėjo, ir tarnaitė, nors ir nedrąsiai, tačiau mielai nešiojo jį mums. Senoji buvo įėjusi kartą, suskaičiavo tuščius butelius.

Po vakarienės užlipome į savo kambarį ir rūkėme, ir skaitėme lovose, kad būtų šilčiau. Naktį pabudau ir girdėjau, kaip ūžia vėjas. Buvo gera gulėti šiltai lovoje.

XII skyrius

Rytą atsibudęs priėjau prie lango. Dangus buvo išsigiedrijęs, ir kalnų nebedengė debesys. Kieme po langu stovėjo keli vežimai ir senas diližanas, kurio medinis stogas buvo suskilęs ir sueižėjęs nuo karščio bei lietaus. Tikriausiai užsilikęs nuo tų laikų, kai dar nebuvo autobusų. Ožys stryktelėjo ant vieno vežimo, o nuo jo – ant diližano stogo. Jis kratė galvą, žiūrėdamas į apačioje stovinčias ožkas, o kai pabaidžiau, nušoko žemėn.

Bilas tebemiegojo, todėl apsirengiau, koridoriuje apsiaviau ir nulipau į apačią. Ten nebuvo girdėti nė gyvos dvasios, ir aš atstūmęs durų velkę išėjau į orą. Pajutau ankstaus rytmečio vėsą, saulė dar nebuvo nudžiovinusi rasos, kuri iškrito vėjui nurimus. Apieškojau daržinę už viešbučio ir, suradęs kažką panašaus į kauptuką, nusileidau prie upokšnio pasikasti sliekų jaukui. Upokšnis buvo skaidrus ir seklus, bet neatrodė, kad jame būtų upėtakių. Vešliame krante įkirtau kauptuką ir išverčiau velėnos gabalą. Sliekų aptikau. Jie pranykdavo, vos man pakėlus velėną, bet aš kasiau labai atsargiai ir prisirinkau nemažai. Parausiojęs drėgną žemę prie pat vandens, pririnkau sliekų į dvi tuščias skardines nuo tabako ir apibarsčiau žemėmis. Ožkos žiūrėjo, kaip aš kasu. Grįžęs į viešbutį, virtuvėje radau šeimininkę ir paprašiau, kad pusryčiams duotų kavos ir paruoštų šaltus priešpiečius. Bilas buvo pabudęs, sėdėjo ant lovos krašto.

– Mačiau tave pro langą, – tarė jis. – Nenorėjau trukdyt. Ką tu ten veikei? Užkasei pinigus?

– Eik tu, tinginių panti!

– Darbavaisi visuomenės labui? Nuostabu! Daryk taip kiekvieną rytą.

– Judinkis, – paraginau aš. – Laikas keltis.

– Ką? Keltis? Kad tu nesulauktum!

Jis įlipo į lovą ir užsitraukė antklodę iki pat smakro.

– Įtikink mane, kad tikrai reikia keltis.

Aš rankiojau meškeriojimo reikmenis ir dėjau į krepšį.

– Negi tu nenori, kad atsikelčiau?

– Aš einu valgyt.

– Valgyt? Ko nesakei iš karto? Maniau, tu tik juokauji, kad man reikia keltis. Valgyt? Puiku. Dabar tai protingai kalbi. Eik, dar pakask sliekų, ir aš tuoj nulipu žemyn.

– Eik tu žinai kur!

– Darbuokis visuomenės labui, – Bilas apsimovė apatinėmis. – Būk ironiškas ir gailestingas.

Aš pasiėmiau krepšį, graibštus, meškeres ir išėjau iš kambario.

– Ei, sugrįžk!

Įkišau galvą pro duris.

– Nejau neparodysi nė trupučio ironijos ir gailesčio?

Aš parodžiau jam „nosį".

– Tai ne ironija.

Lipdamas laiptais, girdėjau Bilą dainuojant: „Ironija ir Gailestis. Kada pajusi tu... O duoki jiems Ironijos ir duoki jiems Gailesčio. O, duoki jiems Ironijos. Kada pajusite... Truputį ironijos. Truputėlį gailesčio..." Jis dainavo, kol nulipo žemyn. Melodija buvo kaip „Skamba vakarą tylų varpai man ir mano mergaitei". Aš skaičiau ispanišką praėjusios savaitės laikraštį.

– Kas tie tavo ironija ir gailestis?

– Ką? Tu nieko nežinai apie Ironiją ir Gailestį?

– Ne. Kas juos išgalvojo?

– Visi. Visas Niujorkas pamišęs dėl Ironijos ir Gailesčio. Kaip kažkada dėl Fratelinių.

Įėjo tarnaitė, nešina kava ir sviestu apteptais skrebučiais. Arba, tiksliau, pakepinta ir sviestu aptepta duona.

– Paklausk, ar jos turi džemo, – tarė Bilas. – Būk ironiškas.

– Ar jūs turit džemo?

– Kur čia tavo ironija? Gaila, nemoku ispaniškai.

Kava buvo gardi, ir gėrėme ją iš didelių puodelių. Tarnaitė įnešė stiklinę lėkštutę aviečių džemo.

– Ačiū.

– Ei! Tik jau ne šitaip, – tarė Bilas. – Pasakyk ką nors su ironija. Suskelk ką nors apie Primą de Riverą.

– Galėčiau paklaust, kokį džemą, jos nuomone, užvirė Rifė.

– Blogai, – tarė Bilas. – Labai blogai. Nesugebi, štai ir viskas. Nesupranti ironijos. Esi be gailesčio. Pasakyk ką nors su gailesčiu.

– Robertas Konas.

– Pusė bėdos. Jau geriau. Dabar sakyk, kodėl Konas pasigailėtinas? Būk ironiškas.

Jis nugėrė didelį gurkšnį kavos.

– Eik velniop! – tariau aš. – Per daug ankstyvas metas.

– Na štai. Ir dar sakaisi norįs būt rašytojas. Tu tesi žurnalistėlis. Žurnalistas ekspatriantas. Turėtum būt ironiškas, vos tik iškeli iš lovos koją. Turėtum atsibust pritvinkęs gailesčio.

– Varyk toliau, – tariau aš. – Iš kur ištraukei šituos tauškalus?

– Iš žmonių. Ar tu neskaitai? Su niekuo nesusitinki? Žinai, kas tu esi? Ekspatriantas. Kodėl negyveni Niujorke? Tada žinotum visus šituos dalykus. Ko tu nori? Kad aš kasmet važinėčiau pas tave ir viską atpasakočiau?

– Išgerk dar kavos, – pasakiau aš.

– Gerai. Kavą gerti tau sveika. Joje yra kofeino. Kofeinas – tavo išganymas. Kofeinas vyrą užkelia ant josios žirgo ir moterį

paguldo į jojo kapą. Tu žinai, kokia tavo nelaimė? Tu ekspatriantas. Paskutinės rūšies ekspatriantas. Nežinojai to? Nė vienas, apleidęs gimtąjį kraštą, neparašė nieko, verto spausdint. Netgi laikraščiuose.

Jis gėrė kavą.

– Tu ekspatriantas. Atitrūkai nuo tautos kamieno. Daraisi manieringas. Tave žudo netikri europietiški idealai. Tu skęsti alkoholy. Tau galvoj tik seksas. Leidi laiką plepalams ir nieko nedirbi. Tu ekspatriantas, supranti? Šlaistaisi po kavines.

– Pavydėtinas gyvenimėlis, – pasakiau. – Kada gi aš dirbu?

– Tu nedirbi. Vieni sako – tave išlaiko moterys. Kiti sako – tu impotentas.

– Ne. Tiesiog nelaimingo atsitikimo auka.

– Tik niekam nesisakyk, – tarė Bilas. – Apie tokius dalykus geriau nekalbėt. Tegu tai būna tavo paslaptis. Kaip Henrio dviratis.

Jis buvo smagiai įsivažiavęs, tačiau nutilo. Išsigandau, jog jis pamanė, kad užgavo mane tuo savo juoku apie impotenciją. Norėjau, kad jis dar kalbėtų.

– Visai ne dviratis, – pratęsiau aš. – Jis jodinėjo raitas.

– Aš girdėjau, jog tai buvo triratis.

– Orlaivis, – tariau aš, – irgi kai kuo primena triratį. Vairalazdė panaši.

– Bet jo nereikia minti.

– Teisybė, – pasakiau aš, – minti jo nereikia.

– Gal pakaks, – tarė Bilas.

– Kaip nori. Aš tiktai užsistojau už triratį.

– O be to, jis man atrodo visai geras rašytojas, – pasakė Bilas. – O tu velniškai geras vyras. Ar tau kas sakė, kad tu geras vyras?

– Aš nesu geras vyras.

– Klausyk. Tu velniškai geras vyras, ir aš myliu tave labiau už viską pasauly. Niujorke negalėčiau tau šito pasakyt. Tai reikštų, kad aš pederastas. Dėl to ir Pilietinis karas kilo. Abraomas Linkolnas buvo pederastas. Jis buvo įsimylėjęs generolą Grantą. Džefersonas Deivis taip pat. Vergus Linkolnas išlaisvino, pralošęs lažybas. Dred Skoto bylą suorganizavo Blaivininkų lyga. Seksas viską paaiškina. Pulkininko ledi ir Džudė O'Gredi – širdy lesbietės.

Jis nutilo.

– Nori išgirst daugiau?

– Varyk, – tariau aš.

– Daugiau nežinau. Papasakosiu per pietus.

– Ech tu, Bilai, Bilai...

– Eik tu, latre!

Mes susikrovėme į kuprinę užkandžius ir du butelius vyno, ir Bilas užsidėjo ją ant pečių. Aš nešiau meškeres ir graibštus, persimetęs per petį. Išėjome keliu, tada pasukome per pievą ir radome taką per laukus į mišką artimiausio kalno pašlaitėje. Žingsniavome laukais smėlėtu taku. Laukai buvo kalvoti, apaugę žole, tačiau žolė atrodė lyg avių nugraužta. Galvijai ganėsi aukščiau, kalnuose. Girdėjome miške jų varpelius.

Takas nuvedė mus prie liepto per upokšnį. Tai buvo aptašytas rąstas, o turėklą atstojo nulenktas medelis. Seklioje užlajoje prie upokšnio ant smėlėto dugno mirgėjo juodi buožgalviai. Mes užkopėme į statų krantą ir patraukėme per kalvotus laukus. Atsigręžę matėme Burgetę, baltus namus ir raudonus stogus, ir baltą kelią, kuriuo, keldamas dulkes, riedėjo sunkvežimis.

Gale lauko radome dar vieną, sraunesnį upokšnį. Smėlėtas keliukas vedė per brastą į mišką. Taku pasiekėme lieptą žemiau brastos, išėjome į keliuką ir paskui į mišką.

Tai buvo bukų giria. Storos senų medžių šaknys pūpsojo paviršiuje, o šakos pynėsi tarpusavy. Mes žengėme keliu tarp bukų kamienų, o saulės spinduliai krito pro lapus ir mirgėjo ant žolės. Medžiai buvo dideli ir ūksmingi, tačiau giraitėj šviesos pakako. Pomiškį sudarė tik žolė, lygi, labai žalia ir švelni. Didžiuliai pilki medžiai atrodė tartum susodinti parke.

– Štai kur tikra gamta, – pasakė Bilas.

Kelias kopė į kalną, mes atsidūrėme girios tankmėje, o kelias vis kilo ir kilo. Kartais jis smukdavo žemyn, bet tuoj ir vėl imdavo stačiai kilti. Visą laiką girdėjome girioje bandos varpelius. Pagaliau užkopėme į viršūnę. Stovėjome pačioje viršūnėje paties aukščiausio kalno toje miškingų kalnų virtinėje, kurią matėme iš Burgetės. Saulėtoje kalno pusėje, nedidelėje laukymėje, augo žemuogės.

Netrukus kelias iš miško nuvingiavo išilgai kalnų virtinės. Kiti kalnai nebuvo apaugę miškais, ten plytėjo geltonų prožirnių laukai. Tolumoje matėme stačius skardžius, apaugusius tamsiai žaliais medžiais ir nusėtus pilkais akmenimis, – Iračio upės vagą.

– Eisim šituo keliu išilgai keteros, per visus tuos kalnus, paskui per mišką, ten, ant anų kalnų, ir nusileisim į Iračio slėnį, – parodžiau Bilui.

– Pakilnosim kojas!

– Be abejo, toloka, jeigu nori neskubėdamas tą pačią dieną suvaikščiot ir dar pameškeriot.

– Neskubėdamas! Gražiai pasakyta. Turėsim spaust kaip pasiutę, kad suspėtume vien nueit tenai ir grįžt. O kada žvejot?

Kelias buvo ilgas ir vaizdai labai gražūs, tačiau mes pasijutome nuvargę, kai pagaliau stačiu keliu iš miškingų kalnų nusileidome į Rio de la Fabrikos slėnį.

Kelias išvedė mus iš ūksmingo miško į karštą saulę. Priešais driekėsi upės slėnis. Už upės kilo status kalnelis. Ant kalnelio augo grikiai. Ant šlaito tarp medžių pamatėme baltą namuką. Buvo labai karšta, ir mes sustojome medžių pavėsyje prie užtvankos.

Bilas atrėmė savo nešulį į medį, mes sunarstėme meškerykočius, pritvirtinome rites, prisitaisėme pavadėlius ir pasiruošėme meškerioti.

– Tu tikrai manai, kad čia yra upėtakių? – paklausė Bilas.

– Knibždėte knibžda.

– Aš meškeriosiu su musele. Gal turi Makginčio muselių?

– Yra kelios.

– Tu meškeriosi su jauku?

– Aha. Aš lieku prie užtvankos.

– Na, tada aš pasiimsiu museles, – jis užkabino vieną muselę ant kabliuko. – Kur geriau: prieš srovę ar pasroviui?

– Pasroviui geriausia. Bet daug yra ir aukščiau.

Bilas nuėjo krantu.

– Paimk sliekų.

– Nereikia. Jeigu ant muselių nekibs, aš šiaip sau pamėtysiu.

Bilas stovėjo ant kranto ir žiūrėjo į upę.

– Klausyk! – sušuko jis pro užtvankos gaudesį. – Gal įdėjus vyną į aną šaltinį pakelėj?

– Gerai! – atsiliepiau aš.

Bilas pamojavo ir nutolo paupiu. Aš išėmiau iš kuprinės butelius su vynu ir nunešiau prie šaltinio, kuris tekėjo iš geležinio vamzdžio. Šaltinis buvo uždengtas lenta, aš pakėliau ją ir, tvirčiau įmygęs kamščius, suleidau butelius į vandenį. Vanduo buvo toks šaltas, kad užgėlė ranką. Uždėjau lentą tikėdamasis, jog vyno niekas neaptiks.

Pasiėmiau meškerę, kuri stovėjo atremta į medį, dėžutę su jauku, graibštą ir nuėjau ant užtvankos. Ją pastatė, kad upe būtų galima plukdyti medžius. Šliuzas buvo atidarytas, ir aš atsisėdęs ant vieno aptašyto rąsto ėmiau žiūrėti į ramų vandenį priešais slenkstį, nuo kurio vanduo krito kriokliu. Putotame vandenyje prie pat užtvankos buvo gilu. Man bekabinant jauką, iš putoto vandens į krioklį šoko upėtakis, ir srovė jį nunešė atgal. Dar nebaigus kabinti jauko, į krioklį šoko antras upėtakis, padarydamas tokį pat gražų lanką, ir pranyko griaudžiančiame vandenyje. Aš užkabinau didoką grimzdą ir įleidau valą į putotą vandenį prie pat užtvankos.

Nė nepajutau, kaip užkibo pirmasis upėtakis. Pradėjęs traukti pamačiau, kad jau turiu, ir ištraukiau jį, besidaužantį, beveik dvilinkai perlinkusiu meškerykočiu iš kunkuliuojančio vandens. Iškėliau ant užtvankos. Upėtakis buvo nemažas, ir aš kaukštelėjau jo galvą į rąstą, o kai jis suspurdėjęs išsitiesė, paleidau į krepšį.

Kol aš jį traukiau, dar keli upėtakiai šoko į krioklį. Vos tik užkabinau jauką ir vėl užmečiau, užkibo antras, aš jį ištraukiau kaip pirmąjį. Netrukus turėjau šešis. Visi buvo maždaug vienodi. Suguldžiau juos į gretą, galva prie galvos, ir apžiūrėjau. Buvo nuostabiai gražūs, tvirti ir stangrūs nuo šalto vandens. Diena pasitaikė karšta, todėl išskrodžiau juos, išėmiau vidurius su visomis žiaunomis ir permečiau per upę. Upėtakius nusinešiau į pakrantę aukščiau užtvankos, išskalavau šaltame kietame vandenyje, paskui prilaužiau paparčių ir sudėjau į krepšį – trys upėtakiai ant paparčių sluoksnio, paskui vėl sluoksnis paparčių ir vėl trys upėtakiai – galop viską apklojau paparčiais.

Jie labai gražiai atrodė tarp paparčių, krepšys dabar buvo išsipūtęs, ir aš padėjau jį po medžiu, pavėsyje.

Ant užtvankos kepino karštis, todėl padėjau skardinėlę su sliekais į pavėsį šalia krepšio, išsiėmiau iš kuprinės knygą ir atsisėdau po medžiu paskaityti, kol Bilas ateis valgyti.

Buvo truputis po pusiaudienio, pavėsis menkas, tačiau aš vis tiek sėdėjau, atsirėmęs į vieną iš dviejų greta augančių medžių, ir skaičiau. Skaičiau A. E. V. Meisono knygą, nuostabų apsakymą apie žmogų, kuris Alpėse sušalo ir įsmuko į plyšį ledyne, ir jo sužadėtinė pasižadėjo laukti lygiai dvidešimt ketverius metus, kol jo kūnas išeis ant morenų, ir jos mylimasis taip pat laukė, ir jiedu vis dar laukė, kai atėjo Bilas.

– Kiek sugavai? – paklausė jis.

Jis laikė meškerę, krepšį ir graibštą vienoje rankoje ir buvo visas suprakaitavęs. Per užtvankos triukšmą aš neišgirdau, kaip jis priėjo.

– Šešis. O tu?

Bilas atsisėdo, atidarė krepšį, ištraukęs paguldė ant žolės didelį upėtakį. Paskui išėmė dar tris, vieną už kitą didesnius, ir suguldė greta, medžio šešėlyje. Jo veidas buvo prakaituotas ir laimingas.

– O kokie tavo?

– Mažesni.

– Parodyk.

– Sudėjau į krepšį.

– Tikrai – kokio didumo?

– Tokie kaip tavo mažiausias.

– Nemulkini?

– Deja, ne.

– Visus ant sliekų?

– Aha.

– Eik tu, tinginy!

Bilas susidėjo upėtakius į krepšį ir nuėjo prie upės, mosuodamas neužsegtu krepšiu. Jo kelnės tamsavo iki juosmens šlapios, ir aš supratau, jog jis buvo įsibridęs į vandenį.

Nužingsniavau keliu prie šaltinio ir išėmiau butelius su vynu. Jie buvo šalti. Kol sugrįžau po medžiais, ant butelių nusėdo drėgmės lašeliai. Išdėliojau užkandžius ant laikraščio ir atkimšau vieną butelį, o antrą pastačiau prie medžio. Bilas sugrįžo šluostydamasis rankas, jo krepšyje pūpsojo paparčiai.

– Pažiūrėkim, kas čia per gėrimas, – tarė jis. Ištraukęs kamštį, užsivertė butelį ir nugėrė. – Uū! Net akys ant kaktos virsta!

– Duok paragaut.

Vynas buvo šaltas kaip ledas ir šiek tiek karstelėjęs.

– Visai neblogas vynas, – pagyrė Bilas.

– Dėl to, kad atšaldytas, – pasakiau aš.

Mes išvyniojome priešpiečius.

– Vištiena.

– Virti kiaušiniai.

– O druskos yra?

– Pirma kiaušinis, – tarė Bilas. – Paskui višta. Netgi Brajenas tą suprato.

– Jis mirė. Skaičiau vakar laikrašty.

– Eik eik! Negali būt!

– Taip. Brajenas mirė.

Bilas padėjo praluptą kiaušinį.

– Ponai! – tarė jis ir išvyniojo iš laikraščio vištos kulšį. – Aš darysiu atvirkščiai. Brajeno garbei. Tebus tai duoklė Didžiajam Piliečiui. Pirma višta, paskui kiaušinis.

– Įdomu, kelintą dieną Dievas sukūrė vištą?

– A, – tarė Bilas, čiulpdamas vištos kulšį, – iš kur mes galim žinot? Nereikia klausinėt. Mūsų būtis žemėje neilga. Linksminkimės tad ir tikėkime, ir Dievui dėkokime.

– Valgyk kiaušinį.

Bilas skėtriojosi, vienoje rankoje laikydamas vištos koją, kitoje – butelį vyno.

– Pagarbinkime Dievo dovanas. Pagarbinkime dangaus paukščius. Pagarbinkime vynuogių sunką. Nori truputį pagarbint, broli?

– Po tavęs, broli.

Bilas nugėrė didelį gurkšnį.

– Pagarbink truputėlį, broli, – jis padavė man butelį. – Nebejokime, broli. Nepradėkime kaišiot beždžioniškų savo pirštų į šventas vištidės paslaptis. Nuoširdžiai įtikėkim ir tarkim iš tyros širdies – norėčiau, kad tu tartum drauge su manim, bet ką gi mes tarsim, broli? – jis parodė į mane vištos koja ir kalbėjo toliau: – Aš tau pasakysiu. Štai ką mes tarsim, ir aš tai sakau su pasididžiavimu ir noriu, kad tu kartotum paskui mane, suklupęs ant kelių, broli. Te niekas nesigėdina atsiklaupt gamtos prieglobsty. Prisimink, kad girios buvo pirmieji Dievo namai. Klaupkimės tad ant kelių ir tarkim: „Nevalgykit šito, ponia – tai Menkenas".

– Še, – tariau aš. – Pagarbink truputį šito.

Mes atkimšome antrąjį butelį.

– Kas yra? – paklausiau aš. – Tau nepatiko Brajenas?

– Aš jį mylėjau, – atsakė Bilas. – Mes buvom kaip broliai.

– Kaip tu su juo susipažinai?

– Aš su juo ir Menkenu mokiausi Šventojo Kryžiaus mokykloj.

– Ir su Frenkiu Frišu.

– Melas. Frenkis Frišas mokėsi Fordheme.

– O aš, – pasakiau, – mokiausi Lojoloj su vyskupu Maningu.

– Melas, – atkirto Bilas. – Aš pats mokiausi Lojoloj su vyskupu Maningu.

– Tu girtas, – tariau aš.

– Nuo vyno?

– Gal ir nuo vyno.

– Nuo skysčio, – pratarė Bilas. – Kodėl neišnaikina šito prakeikto skysčio?

– Gurkštelk dar.

– Ar mes tiek teturim?

– Tik du butelius.

– Žinai, kas tu esi? – Bilas meiliai žiūrėjo į butelį.

– Ne, – atsakiau aš.

– Tu Blaivininkų lygos agentas.

– Aš lankiau Dievo Motinos koležą su Veinu B. Vileriu.

– Melas, – tarė Bilas. – Aš su Veinu B. Vileriu ėjau į Ostino komercinį koledžą. Jis buvo kurso seniūnas.

– Na, – pasakiau aš, – tegyvuoja blaivybė!

– Čia tu gerai pasakei, klasioke, – pritarė Bilas. – Tegyvuoja blaivybė, kai manęs nebebus gyvo!

– Tu girtas.

– Nuo vyno?

– Nuo vyno.

– Ką gi, galimas daiktas.

– Nori nusnūst?

– Noriu.

Mes sugulėme galvomis pavėsyje ir žiūrėjome į medžių šakas.

– Miegi?

– Ne, – atsakė Bilas. – Galvoju.

Aš užsimerkiau. Buvo gera gulėti ant žemės.

– Klausyk, – tarė Bilas. – Kaip ten tau yra su ta Breta?

– O kas?

– Tu buvai ją įsimylėjęs?

– Buvau.

– Ir ilgai?

– Su pertraukom – apskritai velniškai ilgai.

– Po velnių! – tarė Bilas. – Atleisk, bičiuli.

– Niekis, – atsakiau. – Persirgau.

– Tikrai?

– Tikrai. Tik man būtų šimtą kartų mieliau, jeigu apie tai nekalbėtume.

– Tu neužpykai, kad paklausiau?

– Ko aš turėčiau pykti?

– Na, aš miegu, – pasakė Bilas. Jis užsidengė veidą laikraščiu. – Klausyk, Džeikai, – vėl prabilo jis. – Tu tikrai katalikas?

– Formaliai.

– Ką tai reiškia?

– Nežinau.

– Na gerai, aš miegu, – tarė jis. – Netrukdyk man, tu per daug plepi.

Aš taip pat užmigau. Kai pabudau, Bilas krovė kuprinę. Buvo jau pavakarys, ir ilgi medžių šešėliai siekė užtvanką. Nuo gulėjimo ant žemės visas kūnas užtirpo.

– Kas čia dabar? Keliesi? – paklausė Bilas. – Kodėl nepalaukei ryto?

Aš pasirąžiau ir pasitryniau akis.

– Sapnavau labai gražų sapną, – tarė Bilas. – Neprisimenu ką, bet buvo labai gražus sapnas.

– Aš, atrodo, nieko nesapnavau.

– Reikia sapnuot. Sapnuot ir svajot, – pasakė Bilas. – Visi mūsų didieji verslo vyrai buvo svajotojai. Prisimink Fordą, prisimink prezidentą Kulidžą. Prisimink Rokfelerį. Prisimink Džo Deividsoną.

Aš išardžiau savo ir Bilo meškeres ir sukišau į dėklą. Ritėms atsirado vieta meškeriojimo reikmenų krepšyje, Bilas sutvarkė kuprinę, ir mes įdėjome į ją vieną krepšelį su upėtakiais. Kitą paėmiau aš.

– Kažin, – tarė Bilas, – ar nieko nepamiršom?

– Sliekus.

– Su savo sliekais. Kišk čia.

Jis buvo užsidėjęs kuprinę ant nugaros, ir aš įkišau skardines su sliekais į vieną šoninę kišenėlę.

– Ar dabar jau viskas?

Apžiūrėjau žolę po guobomis.

– Viskas.

Mes nužingsniavome keliu į mišką. Namo, į Burgetę, buvo toli, ir jau visai sutemo, kai mes per laukus išėjome į kelią ir pro miestelio namus šviečiančiais langais grįžome į viešbutį.

Burgetėje išbuvome penkias dienas ir gerai pažvejojome. Naktys buvo šaltos, o dienos karštos, ir visą laiką, net ir per pačią kaitrą, pūtė vėjelis. Tačiau karščio pakako, ir gera būdavo įbristi į šaltą vandenį, o kai išlipdavai ir atsisėsdavai ant kranto, saulė greit išdžiovindavo. Mes radome vieną upokšnį su tokiu giliu užutėkiu, kad buvo galima plaukyti. Vakarais trise lošdavome bridžą – su anglu Hariu, kuris pėsčias atėjo iš Sen Žano Pjė de Poro į Burgetę pažvejoti ir gyveno mūsų viešbutyje. Jis buvo labai mielas žmogus ir du kartus ėjo su mumis prie Iračio. Nei iš Roberto Kono, nei iš Bretos su Maiku nebuvo jokios žinios.

XIII skyrius

Vieną rytą nulipau į apačią pusryčių, ir tas anglas Haris jau sėdėjo prie stalo. Užsidėjęs akinius, skaitė laikraštį. Jis pakėlė akis ir nusišypsojo.

– Labas rytas, – tarė. – Jums laiškas. Buvau pašte, ir man kartu padavė jūsų laišką.

Laiškas buvo ant stalo ties mano vieta, atremtas į kavos puodelį. Haris toliau skaitė laikraštį. Aš atplėšiau voką. Laiškas buvo persiųstas iš Pamplonos. Rašytas sekmadienį San Sebastijane.

Mielas Džeikai!

Atvykom čia penktadienį. Breta kelionėj apkeipo, todėl sustojom trim dienom pas savo senus draugus pailsėt. Būsim Pamplonoj, Montojos viešbuty, antradienį, nežinau kelintą valandą. Gal atsiųstum autobusu raštelį, kur mes trečiadienį galėtume jus rasti. Širdingiausi linkėjimai ir atsiprašom, kad vėluojam, tačiau Breta iš tikrųjų buvo leisgyvė, bet iki antradienio ji pasitaisys, teisybę sakant, jau ir dabar jaučiasi gerai. Aš puikiai žinau jos būdą ir stengiuosi ją prižiūrėti, bet tai ne taip lengva. Visiems labų dienų.

Maiklas

– Kokia šiandien savaitės diena? – paklausiau Harį.

– Rodos, trečiadienis. Taip, tikrai trečiadienis. Net keista, kaip greit žmogus čia, kalnuose, atpranti skaičiuot dienas.

– Taip. Beveik savaitė, kai mes čia.

– Tikiuosi, išvykt dar neketinat?

– Deja, taip. Turbūt jau šiandien popietiniu autobusu išvažiuosim.

– Kaip gaila! Tikėjausi, jog dar bent sykį eisim kartu prie Iračio.

– Mums reikia važiuot į Pamploną. Susitarėm ten susitikt su draugais.

– Tai man nesiseka! Taip smagiai čia leidom laiką.

– Važiuokim į Pamploną. Palošim bridžą, o paskui ten bus velniškai puiki fiesta.

– Labai norėčiau. Ačiū, kad kviečiate. Bet aš vis dėlto pasiliksiu. Man nebedaug liko laiko žvejojimui.

– Norit pagaut Iratyje pačių didžiųjų?

– Tikrai norėčiau. Ten yra milžiniškų upėtakių.

– Norėčiau ir aš dar kokį kartelį pabandyt.

– Tai ir pabandykit. Pasilikit bent dienai. Būkit draugas.

– Kad mums tikrai reikia važiuot į miestą, – pasakiau aš. – Kaip gaila.

Po pusryčių mudu su Bilu sėdėjome, šildydamiesi prieš saulę, ant suolo prie viešbučio ir svarstėme gautą naujieną. Aš pamačiau mergaitę, ateinančią keliu iš miestelio centro. Ji priėjo prie mūsų ir išėmė telegramą iš odinio krepšelio, kabančio ant šono.

– *Por ustedes?**

Aš žvilgtelėjau į telegramą. Adresas buvo „Barnsui, Burgetė“.

– Taip. Mums.

Ji išsiėmė knygutę, aš pasirašiau ir daviau jai porą varinių monetų. Telegrama buvo parašyta ispaniškai: *„Vengo jueves Cohn.“*

Parodžiau Bilui.

– Ką reiškia žodis *Cohn*? – paklausė jis.

– Kokia kvaila telegrama! – tariau aš. – Jis galėjo už tą pačią kainą pasiųst dešimt žodžių. „Atvykstu ketvirtadienį.“ Baisi paslaptis, ar ne?

* Ar jums? (*isp.*)

– Konas pasakė viską, kas jam svarbu.

– Šiaip ar taip, mes išvažiuojam, – pasakiau aš. – Nėra prasmės tempt Bretą ir Maiką čia ir vėl atgal prieš fiestą. Atsakysim jam?

– Galim, – tarė Bilas. – Būkim mandagūs.

Mes nuėjome į paštą ir paprašėmė telegrafo blanko.

– Ką jam pranešim? – paklausė Bilas.

– „Atvykstam šįvakar." Ir užteks.

Mes užmokėjome už telegramą ir sugrįžome į viešbutį. Haris laukė mūsų, ir mes visi trys nuėjome į Ronsevalį. Apvaikščiojome vienuolyną.

– Įspūdinga vietelė, – pasakė Haris, kai išėjome iš vienuolyno. – Bet, žinot, man tokie dalykai ne per daug.

– Man taip pat, – pritarė Bilas.

– Bet vis vien įspūdinga vieta, – tarė Haris. – Gerai, kad pamačiau. Seniai ketinau čia užlipt.

– Bet vis dėlto ne tas, kas žūklė, ar ne? – paklausė Bilas. Jam Haris patiko.

– Kur ten.

Mes stovėjome priešais seną vienuolyno koplyčią.

– Ar ne smuklė ten, anapus kelio? – paklausė Haris. – Ar man tik akyse rodosi?

– Atrodo kaip smuklė, – tarė Bilas.

– Ir man regis, jog smuklė, – pasakiau aš.

– Imkim, – tarė Haris, – ir pagarbinkim ją, – jis tą pagarbinimą pasigavo iš Bilo.

Mes išgėrėme po butelį vyno. Haris neleido mums užmokėti. Jis neblogai kalbėjo ispaniškai, ir užeigos šeimininkas iš mūsų su Bilu nepaėmė pinigų.

– Klausykit, bičiuliai, jūs nežinot, kaip man buvo smagu su jumis.

– Mes nuostabiai praleidom laiką, Hari.

Haris buvo jau truputį įkaušęs.

– Klausykit, jūs nežinot, kaip man buvo smagu. Po karo mažai tesu turėjęs tokių dienų.

– Kada nors mes dar pameškeriosim kartu. Paminėsit mano žodį, Hari.

– Būtiniausiai. Mes iš tikrųjų labai smagiai praleidom laiką.

– Gal dar buteliuką?

– Puiki idėja! – pasakė Haris.

– Moku aš, – tarė Bilas. – Arba mes negeriam.

– Leiskit užmokėt man. Išties didžiausias malonumas jus pavaišint.

– Šį kartą malonumą turėsiu aš, – pasakė Bilas.

Užeigos šeimininkas įnešė ketvirtą butelį. Mūsų taurės tebestovėjo ant stalo. Haris pakėlė savo taurę.

– Klausykit. Šitą dalyką verta pagarbinti.

Bilas paplojo jam per nugarą.

– Mielasis Hari, drauguži.

– O žinot, mano tikra pavardė ne Haris. Tikra – Vilsonas-Haris. Su brūkšneliu, suprantat?

– Mielasis drauguži, Vilsonai-Hari, – tarė Bilas. – Mes vadinam tave Hariu iš meilės.

– Klausykit, Barnsai. Jūs nežinot, kaip man smagu su jumis.

– Pagarbinkit dar taurelę, – tariau aš.

– Barnsai! Jūs nežinot, Barnsai, jūs negalit ir įsivaizduot. Viskas.

– Išgerkit, Hari!

Grįždami iš Ronsevalio, mudu su Bilu ėjome Hariui iš šonų. Viešbutyje pavalgėme priešpiečius, ir Haris palydėjo mudu į autobusą. Jis davė mums savo vizitinę kortelę su namų, klubo ir darbo adresais Londone, o kai įlipome į autobusą, abiem

mums įteikė po voką. Aš atplėšiau savąjį ir radau kokį tuziną muselių. Haris buvo pats jas padaręs. Jis visada museles darydavosi pats.

– Klausykit, Hari... – pradėjau aš.

– Ne, ne! – pasakė Haris. Jis lipo iš autobuso. – Tai visai ne pirmarūšės muselės. Tik, sakau, jeigu jūs kada su jomis meškeriosit, gal prisiminsit, kaip puikiai mes kažkada kartu praleidom laiką.

Autobusas pajudėjo. Haris stovėjo prie pašto. Jis mojavo mums. Kai mes išvažiavome į kelią, jis apsisuko ir nuėjo atgal į viešbutį.

– Geras vyras Haris, ar ne? – tarė Bilas.

– Jam, atrodo, tikrai buvo smagu su mumis.

– Hariui? Aiškus daiktas.

– Gaila, kad nevažiavo į Pamploną.

– Jis nori pažvejot.

– Taip. Be to, sunku pasakyt, kaip mūsų anglai sutartų tarpusavy.

– Tikrai.

Mes pasiekėme Pamploną vakarop, ir autobusas sustojo prie Montojos viešbučio. Aikštėje tiesė elektros laidus – rengėsi apšviesti aikštę fiestai. Autobusui sustojus, pribėgo keli vaikai ir muitinės valdininkas visiems išlipantiems liepė atrišti savo nešulius čia pat ant šaligatvio. Mes įėjome į viešbutį, ir ant laiptų aš sutikau Montoją. Jis paspaudė mums rankas, šypsodamasis savo drovia šypsena.

– Jūsų draugai čia, – tarė jis.

– Ponas Kempbelas?

– Taip, ponas Konas, ponas Kempbelas ir ledi Ešli.

Jis šypsojosi, tarsi norėdamas dar kažką pasakyti.

– Kada jie atvyko?

– Vakar. Aš palikau jums tuos pačius kambarius.

– Puiku. Ar ponui Kempbelui davėt kambarį į aikštės pusę?

– Taip. Visus kambarius, kuriuos tada išrinkome.

– Kur jie dabar?

– Atrodo, nuėjo pasižiūrėti pelotos.

– O kaip buliai?

Montoja nusišypsojo.

– Šįvakar, – tarė jis. – Šįvakar septintą atveš Viljaro bulius, o rytoj – Miuros. Ar visi eisite pasižiūrėti?

– O taip. Jie dar nėra matę desenkachonados.*

Montoja uždėjo man ant peties ranką.

– Pasimatysim ten.

Jis vėl nusišypsojo. Jis visad šypsodavosi taip, tarsi bulių kovos būtų buvusi mudviejų vienų paslaptis; truputį gėdinga, bet iš tiesų šventa paslaptis, žinoma tik mudviem. Jis visada šypsodavosi taip, tarsi pašaliniam ta mums vieniems suprantama paslaptis atrodytų kažkuo nepadori. Nereikia atskleisti paslapties žmonėms, kuriems nelemta ją suprasti.

– Jūsų draugas taip pat *aficionado*? – Montoja nusišypsojo Bilui.

– Jis atvyko pasižiūrėt Šventojo Fermino šventės iš paties Niujorko.

– Taip? – mandagiai nusistebėjo Montoja. – Bet jis ne toks *aficionado* kaip jūs.

Jis vėl droviai uždėjo ranką man ant peties.

– Ne, – atsakiau aš. – Jis tikras *aficionado*.

– Bet vis tiek ne toks kaip jūs.

* Bulių išleidimas iš narvų (*isp.*).

Aficion reiškia aistrą. *Aficionado* yra aistringas bulių kovų entuziastas. Visi geri toreadorai apsigyvendavo Montojos viešbutyje – tai yra tie, kurie turėjo tikrą *aficion*. Kartais apsistodavo ir toreadorų amatininkų, tačiau antrą kartą jie čia jau nebeužsukdavo.

Tikrieji atvažiuodavo kasmet. Montojos kambaryje kabojo jų nuotraukos. Jos buvo dedikuotos Chuanitui Montojai arba jo seseriai. Nuotraukos tų toreadorų, kuriais Montoja tikėjo, buvo įrėmintos. Toreadorų be *aficion* nuotraukas Montoja laikė rašomojo stalo stalčiuje. Ant daugumos jų buvo itin įsiteikiantys užrašai. Bet jos nieko nereiškė. Vieną dieną Montoja paėmė visas tas nuotraukas ir sumetė į šiukšlių krepšį. Jis nenorėjo jų turėti.

Mudu dažnai pasikalbėdavome apie bulių kovas ir toreadorus. Aš jau kelinti metai apsistodavau pas Montoją. Kalbėdavomės mudu neilgai. Tiesiog būdavo malonu sužinoti, ką katras galvojame. Atvažiuodavo vyrų iš tolimų miestų ir, prieš išvykdami iš Pamplonos, jie užsukdavo kelioms minutėms pas Montoją šnektelėti apie bulius. Tie vyrai buvo tikri *aficionados*. Jiems visados atsirasdavo kambarys, net perpildytame viešbutyje. Montoja mane su kai kuriais supažindino. Iš pradžių jie būdavo pabrėžtinai mandagūs ir labai stebėdavosi, kad aš amerikietis. Kažkodėl manoma, kad amerikietis negali turėti *aficion*. Jis gali vaidinti, net žavėtis ir savo susižavėjimą laikyti *aficion*, tačiau tikras *aficionado* jokiu būdu negali būti. Kai jie įsitikindavo, kad aš tikrai turiu *aficion*, – ir čia nereikėdavo jokio slaptažodžio nei kokių privalomų klausimų, tai greičiau būdavo savotiškas sielos egzaminas, kai išsišneki beveik neklausiamas, atsakydamas į neaiškias užuominas, – tada jie taip pat droviai uždėdavo ant peties ranką arba tik pasaky-

davo: „*Buen hombre*“*. Bet dažniausiai paliesdavo petį. Atrodė, jog jie paliečia tave, norėdami įsitikinti.

Toreadorui su *aficion* Montoja galėjo atleisti viską. Jis galėjo atleisti nervų priepuolius, baimę, nepateisinamus poelgius, bet kokius nusižengimus. Tam, kuris turėjo *aficion*, jis galėjo atleisti viską. Taip jis man atleido už mano bičiulius. Jis niekad nieko nesakydavo, tačiau mums abiem būdavo nesmagu kalbėti apie juos, kaip nesmagu kalbėti apie tai, kaip buliai subado arklius.

Kai parvažiavome, Bilas nuėjo tiesiai į viršų. Aš radau jį kambaryje prausiantis ir rengiantis.

– Na, – tarė jis, – prisišnekėjai ispaniškai?

– Jis sakė, kad šįvakar atveš bulius.

– Susiieškom kompaniją ir einam pasižiūrėt.

– Gerai. Jie tikriausiai sėdi kavinėj.

– Turi bilietus?

– Taip. Paėmiau į visas desenkachonadas.

– O kas ten būna? – jis prieš veidrodį pirštais patempė žandą žiūrėdamas, ar neliko pasmakrėje kur nenuskusta.

– Gana įdomu, – atsakiau aš. – Išleidžia bulius po vieną iš narvų, aptvare juos pasitinka jaučiai ir neduoda jiems badytis, ir buliai puola jaučius, o jaučiai laksto aplink kaip kokios senmergės ir stengiasi juos nuramint.

– Ar buliai bado jaučius?

– Žinoma. Kartais puola tiesiai ant jaučio ir pribaigia.

– O jaučiai nieko negali padaryt?

– Ne. Jie stengiasi susidraugaut su buliais.

– Ir kam juos ten laiko?

* Geras žmogus (*isp.*).

– Buliams nuramint, kad jie nenusilaužytų ragų į akmens sienas arba nesubadytų vieni kitų.

– Smagu būt jaučiu.

Mes nulipome laiptais, išėjome pro duris ir nužingsniavome per aikštę į *Iruña* kavinę. Aikštėje stovėjo du vieniši bilietų kioskai. Jų langai su užrašais SOL, SOL Y SOMBRA ir SOMBRA* buvo uždaryti. Juos atidarys tiktai fiestos išvakarėse.

Kitoje aikštės pusėje balti *Iruña* kavinės pinti staliukai ir krėslai stovėjo ne tik po arkada, bet ir prie pat gatvės. Aš apžvelgiau staliukus, ieškodamas Bretos ir Maiko. Jie buvo čia: Breta, Maikas ir Robertas Konas. Breta dėvėjo baskišką beretę. Maikas taip pat, Robertas Konas buvo vienplaukis ir su akiniais. Breta pamatė mus ir pamojo. Kai artėjome, Breta prisimerkusi žiūrėjo į mus.

– Sveiki, bičiuliai! – sušuko ji.

Breta labai džiaugėsi. Maikas susijaudinęs turėjo įprotį kratyti ranką. Robertas Konas padavė mums ranką todėl, kad mes ką tik parvažiavome.

– Kur jūs buvot prasmegę? – paklausiau aš.

– Aš juos atvežiau, – pasakė Konas.

– Nesąmonė, – tarė Breta. – Jei ne tu, mes būtume čia seniausiai atvažiavę.

– Niekad jūs nebūtumėt čia atvažiavę.

– Nesąmonė! Kokie jūs, vyručiai, nudegę! Žiūrėk, koks Bilas.

– Ar gerai pažvejojot? – paklausė Maikas. – Mes taip norėjom nuvažiuot.

– Neblogai. Mudu jūsų pasigedom.

– Aš būčiau nuvažiavęs, – tarė Konas, – bet nusprendžiau, kad reikia atvežt juos.

* Saulė, saulė ir pavėsis, pavėsis (*isp.*).

– Tu mus atvežei! Kokia nesąmonė.

– Tikrai gerai pažvejojot? – paklausė Maikas. – Ir daug sugaudavot?

– Būdavo dienų, kad visi po tuziną. Su mumis žvejojo dar toks anglas.

– Pavarde Haris, – pasakė Bilas. – Nepažinojai tokio, Maikai? Jis irgi kariavo.

– Laimės kūdikis! – tarė Maikas. – Tai bent buvo gyvenimėlis! O kad sugrįžtų tos mielosios dienelės!

– Nepradėk kvailiot.

– Tu kariavai, Maikai? – paklausė Konas.

– Ir dar kaip.

– Jis buvo pasižymėjęs kareivis, – tarė Breta. – Papasakok jiems, kaip tavo žirgas lėkė per Pikadilį.

– Nepasakosiu. Pasakojau bent keturis kartus.

– Man nepasakojai, – tarė Robertas Konas.

– Ne, šito nepasakosiu. Tai žemina mano reputaciją.

– Papasakok jiems apie savo medalius.

– Ne. Tas atsitikimas labai žemina mano reputaciją.

– Koks ten atsitikimas?

– Breta papasakos. Ji pasakoja visus atsitikimus, kurie žemina mano reputaciją.

– Breta, papasakok. Mes klausom.

– Pasakot?

– Aš pats.

– Kokius medalius tu gavai, Maikai?

– Negavau aš jokių medalių.

– Turėjai kokių nors gaut.

– Gavau tikriausiai kaip ir visi. Bet aš jų taip ir neatsiėmiau. Kartą buvo surengtas toks baisiai iškilmingas banketas, turėjo

dalyvaut Velso princas, ir kvietimuose buvo parašyta, kad būtume su medaliais. O aš neturiu jokių medalių. Užvažiuoju pas savo siuvėją, rodau kvietimą, kvietimas padaro jam didelį įspūdį, ir aš, pasinaudojęs tuo, sakau: „Parūpinkit man keletą medalių“. O jis: „Kokių medalių, sere?“ Aš sakau: „Bet kokių. Duokit keletą medalių, ir tiek“. Tada jis klausia: „Kokius medalius jūs gavot, sere?“– „Ir kur aš galiu žinot? – sakau aš. Gal jis manė, kad aš neturiu kas veikti ir tik skaitau karinius biuletenius? – Duokit kiek negaila. Išrinkit pats“. Jis surado kelis medalius, tokius, žinot, miniatiūrinius medaliukus, padavė su dėžute, aš įsidėjau į kišenę ir užmiršau. Nuvažiavau į tą banketą, bet kaip tik tą vakarą nušovė Henrį Vilsoną, ir nei princas neatvažiavo, nei karalius neatvažiavo, ir nederėjo būti su medaliais, ir visi šaunuoliai nusisegė medalius, o manieji buvo kišenėj.

Jis nutilo, kad mes nusijuoktume.

– Ir viskas?

– Viskas. Gal aš blogai papasakojau?

– Labai blogai, – tarė Breta. – Bet nesvarbu.

Mes visi nusijuokėme.

– O, tiesa, – tarė Maikas. – Prisiminiau. Tam bankete buvo baisiai nuobodu, aš neiškenčiau ir išėjau. Paskui, tą pat vakarą, tik vėliau, randu kišenėj dėžutę. Kas čia? – manau sau. – Medaliai? Prakeikti karo medaliai? Nuplėšiau visus – jie, žinot, ant tokių juostelių – ir išdalijau. Po vieną visom mergiotėm. Kaip suvenyrus. Jos manė, kad aš dievaižin koks narsus kareivis. Dalija, įsivaizduojat, medalius naktiniam klube. Šaunuolis.

– Papasakok iki galo, – tarė Breta.

– Ar jums ne juokinga? – paklausė Maikas. Mes visi nusijuokėme. – Labai juokinga buvo. Dievaži. Taigi, o paskui siuvėjas parašė man, kad grąžinčiau medalius. Atsiuntė ir žmogų.

Siuntinėjo laiškus bent kelis mėnesius. Pasirodo, kažkoks vyrukas buvo palikęs juos nuvalyt. Šaunus kareiva. Brangino savo medalius kaip kažin ką, – Maikas patylėjo. – Velniškai nepasisekė vargšui siuvėjui, – užbaigė jis.

– Nori pasakyt, priešingai, – tarė Bilas. – Aš manyčiau, kad tam siuvėjui velniškai pasisekė.

– Baisiai geras siuvėjas. Dabar, mane matydami, nepatikėsit, – tarė Maikas. – Aš mokėdavau jam po šimtą svarų per metus, kad tik jis man neįkyrėtų. Ir jis niekad nesiųsdavo man sąskaitų. Jam buvo didelis smūgis, kai aš subankrutavau. Tuoj po to nuotykio su medaliais. Todėl ir laiškai pasidarė tokie pikti.

– Kaip tu subankrutavai? – paklausė Bilas.

– Dvejopai, – atsakė Maikas. – Pamažu, o paskui staigiai.

– Ir dėl ko?

– Dėl draugų, – atsakė Maikas. – Turėjau begales draugų. Netikrų draugų. O be to, turėjau daug kreditorių. Tikriausiai niekas visoj Anglijoj neturėjo tiek kreditorių kaip aš.

– Papasakok jiems apie teismą, – tarė Breta.

– Neprisimenu, – pasakė Maikas. – Buvau truputį įkaušęs.

– Įkaušęs! – sušuko Breta. – Tu buvai girtas kaip dūmas!

– Įdomus nuotykis, – tarė Maikas. – Neseniai susitikau savo buvusį kompanioną. Kvietė išgert.

– Papasakok apie savo garbųjį advokatą, – tarė Breta.

– Nepasakosiu, – atsakė Maikas. – Mano garbusis advokatas taip pat buvo girtas kaip dūmas. O apskritai, žinot, tai labai liūdna tema. Ar mes eisim pažiūrėt, kaip iškrauna tuos bulius, ar ne?

– Einam.

Mes pasišaukėme padavėją, užsimokėjome ir išėjome į miestą. Iš pradžių ėjau su Breta, bet tuoj iš kitos pusės prisigretino

Robertas Konas. Ir žingsniavome trise – pro *Ayuntamiento*, nuo kurio balkono kabojo vėliavos, paskui pro prekyvietę ir stačia gatve žemyn prie tilto per Argą. Daug žmonių ėjo pasižiūrėti bulių, puskarietės leidosi į pakalnę ir važiavo per tiltą, ir virš minios kyšojo vežikai, arkliai ir botagai. Už tilto pasukome keliuku į aptvarus. Praėjome pro vyno parduotuvę, kurios lange buvo skelbimas: „Geras vynas. 30 sentimų litras."

– Štai kur ateisim, kai baigsis ištekliai, – pasakė Breta.

Mums einant pro šalį, moteris, stovinti vyno parduotuvės tarpduryje, žiūrėjo į mus. Ji šūktelėjo kažkam į vidų, lange pasirodė trys merginos ir taip pat ėmė žiūrėti. Jos žiūrėjo į Bretą.

Prie aptvarų vartų du vyrai rinko iš įeinančiųjų bilietus. Mes suėjome pro vartus. Kieme augo medžių, ir stovėjo žemas namas akmeninėmis sienomis. Pačiame gale buvo akmeninė aptvarų siena su skylėmis, kurios tarsi ambrazūros žiojėjo išilgai fasado. Į sieną buvo atremtos kopėčios, žmonės lipo kopėčiomis ir stojosi ant sienų tarp aptvarų. Žengdami per žolę pro medžius prie kopėčių, praėjome pro didelius, pilkai nudažytus narvus su buliais. Kiekviename narve buvo po vieną bulių. Juos atvežė traukiniu iš vienos Kastilijos ganaderijos, iškrovė stotyje nuo platformų ir atgabeno čia išleisti iš narvų į aptvarus. Ant kiekvieno narvo buvo ganaderijos savininko pavardė ir įspaudas.

Mes užlipome ir susiradome vietos ant sienos, ties pat aptvaru. Aptvaro sienos buvo nubaltintos, ant žemės pakreikta šiaudų, pasieniais stovėjo medinės ėdžios pašarui ir loviai vandeniui.

– Pažvelkit ana ten, – tariau aš.

Už upės ant plokščiakalnio plytėjo miestas. Ant senamiesčio sienų ir pylimų stovėjo žmonės. Visi trys pylimai atrodė tarsi trys juodi brūkšniai. Aukščiau, namų languose, buvo matyti

žmonių galvos. Plokščiakalnio pakrašty į medžius buvo prilipę berniūkščių.

– Jie, matyt, kažko laukia, – tarė Breta.

– Jie nori pamatyt bulius.

Maikas ir Bilas stovėjo ant priešingos aptvaro sienos. Jie pamojavo mums. Pavėlavusieji stojo mums už nugarų ir spaudė mus, kitų stumiami.

– Kodėl nepradeda? – paklausė Robertas Konas.

Prie vieno narvo prikinkė mulą, ir jis nutempė narvą prie aptvaro vartų. Vyrai, kilsteldami dalbomis, atsuko narvą tiesiai į vartus. Kiti stovėjo ant sienos, pasirengę pakelti aptvaro vartus ir narvo dureles. Kitame aptvaro gale atsidarė vartai, ir, muistydami galvom, siūbuodami liesais šonais, smulkiais žingsneliais įbėgo du jautukai. Jie sustojo greta vienas kito prie sienos, atsisukę į vartus, pro kuriuos turėjo pasirodyti bulius.

– Nelabai jie linksmi, – pasakė Breta.

Vyrai nuo sienos pasilenkė ir pakėlė aptvaro vartus. Paskui pakėlė narvo dureles.

Aš persisvėriau per sieną, norėdamas pažvelgti į narvo vidų. Ten buvo tamsu. Kažkas padaužė geležine sija į narvą. Viduj tartum kažkas sprogo. Bulius, badydamas ragais medines narvo sienas, kėlė didelį triukšmą. Paskui pamačiau tamsoje juodą snukį ir ragų šešėlį, ir, kaukšėdamas kanopomis per lentas, bulius puolė į aptvarą, slystelėjęs priekinėmis kojomis ant šiaudų, sustojo, pastatęs pūpsantį raumenų gūbrį, virpėdamas visu kūnu, ir pažiūrėjo į žmones, stovinčius ant sienų. Abu jaučiai ėmė trauktis atbuli prie sienos, panarinę galvas, tačiau nenuleisdami akių nuo buliaus.

Bulius pamatė ir šoko į priekį. Žmogus, stovįs už vienų ėdžių, suriko ir padaužė kepure per lentą, ir bulius, nespėjęs pribėgti

prie jaučių, pasisuko; įsirėžė, puolė prie ėdžių ir ėmė badyti lentas greitais, skvarbiais smūgiais dešiniu ragu.

– Viešpatie, koks gražus! – tarė Breta. Bulius stovėjo tiesiai po mumis.

– Žiūrėk, kaip jis moka darbuotis ragais, – tariau aš. – Kaip boksininkas – turi dešinį ir kairį smūgį.

– Tikrai?

– Stebėk.

– Nespėju.

– Palauk, tuoj įleis kitą.

Prie vartų jau stovėjo kitas narvas. Tolimam kampe žmogus, slėpdamasis už lentinės priedangos, paerzino bulių, ir, kol bulius žiūrėjo į tą pusę, vartai buvo pakelti, į aptvarą įbėgo antras bulius.

Jis puolė tiesiai prie jaučių, ir du vyrai, išnirę iš už priedangos, ėmė šūkauti, norėdami nukreipti bulių į šalį. Jie aukė: *Ha! Ha! Toro!* ir mosikavo rankomis, bet bulius bėgo, nieko nepaisydamas; jaučiai pasisuko šonais į bulių, pasirengę atremti smūgį, ir bulius dūrė vienam iš jų.

– Nusisuk, – tariau aš Bretai.

Ji žiūrėjo tartum pakerėta.

– Puiku, – pasakiau aš. – Jei tik tavęs nepykina.

– Mačiau! – tarė ji. – Mačiau, kaip jis dūrė pirma kairiu ragu, paskui dešiniu.

– Šauniai!

Jautis kaip parkrito, taip ir gulėjo, ištiesęs kaklą, užvertęs galvą. Staiga bulius paliko jį ir pasileido prie kito jaučio, kuris stovėjo aptvaro gale, muistydamas galvą, stebėdamas, kas dedasi. Jautis nevikriai pabėgėjo tolyn, bulius pasivijo jį ir nesmarkiai bakstelėjo jam į šoną, o paskui atsisuko ir, pastatęs gūbrį,

pažvelgė į žmones ant sienų. Jautis priėjo prie buliaus ir pabandė apuostyti, o bulius lyg iš įpratimo dar kartą jam bakstelėjo. Paskui pats apuostė jautį, ir abu nubidzeno prie pirmojo buliaus.

Kai išbėgo dar vienas bulius, visi trys, du buliai ir jautis, stovėjo kartu, suglaudę galvas, atstatę ragus į naujoką. Per kelias minutes jautis nuramdė naujoką ir atvedė prie bandos. Kai išleido paskutinius du bulius, visa banda stovėjo kartu.

Subadytasis jautis atsikėlė ir stovėjo prie sienos. Nė vienas bulius nėjo prie jo, ir jis nebandė prisidėti prie bandos.

Mes nulipome nuo sienos drauge su minia ir paskutinį kartą žvilgtelėjome pro ambrazūras į bulius. Dabar visi jie stovėjo ramūs, nuleidę galvas. Išėję į gatvę, paėmėme puskarietę ir nuvažiavome į kavinę. Maikas su Bilu pasirodė po kokio pusvalandžio. Jų kažkur užeita išgerti.

Mes sėdėjome kavinėje.

– Nepaprastai įdomu, – pasakė Breta.

– Ar tie paskutinieji kovos taip pat gerai, kaip ir pirmieji? – paklausė Robertas Konas. – Jie baisiai greit nurimo.

– Jie visi viens kitą pažįsta, – atsakiau aš. – Jie pavojingi tik po vieną arba po du, po tris.

– Ką tai reiškia – pavojingi? – paklausė Bilas. – Man jie visi atrodė vienodai pavojingi.

– Bulius nori žudyt tik kai esti vienas. Žinoma, jeigu tu ten įeitum ir atitrauktum kurį nuo būrio, tada tas taptų pavojingas.

– Per daug sudėtinga, – pasakė Bilas. – Niekad neatitrauk manęs nuo būrio, Maikai.

– O vis dėlto, – tarė Maikas, – puikūs buliai, ar ne? Matėt, kokie jų ragai?

– Kur nematysi! – atitarė Breta. – Seniau aš nė neįsivaizdavau, kaip jie atrodo.

– O matėt, kaip tas subadė jautį? – paklausė Maikas. – Nepaprastai puikus bulius.

– Bjaurus jaučio gyvenimas, – pasakė Robertas Konas.

– Tu taip manai? – paklausė Maikas. – O man atrodo, kad tau patiktų būt jaučiu, Robertai.

– Ką tuo nori pasakyt, Maikai?

– Jų gyvenimas toks ramus. Jie visados tyli ir tik trainiojasi aplink.

Visiems pasidarė nesmagu. Bilas nusijuokė. Robertas Konas įsižeidė. Maikas kalbėjo toliau:

– Tikrai man atrodo, kad tau patiktų būt jaučiu. Niekad nereikėtų nieko sakyt. Nagi, Robertai! Pasakyk ką nors. Nesėdėk užsičiaupęs.

– Jau pasakiau, Maikai. Pamiršai? Apie jaučius.

– Pasakyk dar ką nors. Ką nors juokinga. Ar nematai, kokie mes visi linksmi?

– Liaukis, Maikai. Tu girtas, – įsiterpė Breta.

– Aš negirtas. Aš kalbu rimtai. Ar Robertas Konas nesiliaus sekiojęs kaip jautis paskui Bretą?

– Nutilk, Maiklai. Parodyk, kad esi gerai išauklėtas.

– Velniop išauklėjimą! Ar yra kas nors gerai išauklėtas, išskyrus bulius? Ar buliai ne žavūs? Negi tau jie nepatiko, Bilai? Kodėl tu nieko nesakai, Robertai? Ko čia sėdi, susukęs snukį? Tai kas, kad Breta gulėjo su tavim! Ji gulėjo su daugybe geresnių vyrų negu tu.

– Nutilk, – tarė Konas. Jis atsistojo. – Nutilk, Maikai.

– Nesistok ir nevaidink, jog ketini man smogt. Visai nebaisu! Verčiau pasakyk, Robertai, ko sekioji paskui Bretą kaip nususęs jautpalaikis. Nejau nežinai, kad esi nepageidaujamas? Aš žinau, kada esu nepageidaujamas. Kodėl gi tu nežinai, kada esi nepa-

geidaujamas? Atvažiavo į San Sebastijaną, niekieno nekviestas, ir sekioja Bretą kaip prakeiktas jautpalaikis. Manai, taip gražu?

– Nutilk. Tu girtas.

– Gal ir taip. O kodėl tu ne girtas? Kodėl tu niekad nepasigeri, Robertai? Tau nebuvo labai smagu San Sebastijane, nes niekas iš mūsų pažįstamų nekvietė tavęs į svečius. Ir negali jų dėl to kaltint. Juk negali? Aš prašiau, kad jie kviestų. Bet jie nekvietė. Ir tu negali jų kaltint. Juk negali? Na, atsakyk man. Ar tu gali juos dėl to kaltint?

– Eik po velnių, Maikai.

– Aš jų nekaltinu. O tu? Ko sekioji paskui Bretą? Kur tavo išsiauklėjimas? Kaip *man* jaustis? Kaip tau atrodo?

– Tau tik ir kalbėt apie išsiauklėjimą, – tarė Breta. – Pats mat esi be galo išsiauklėjęs.

– Eime, Robertai, – tarė Bilas.

– Ko sekioji paskui ją?

Bilas atsistojo ir paėmė Konui už parankės.

– Neišeikit, – tarė Maikas. – Robertas Konas pastatys mums išgert.

Bilas išsivedė Koną. Konas buvo išblyškęs, net pažaliavęs. Maikas kalbėjo toliau. Aš sėdėjau tylėdamas. Breta atrodė pasipiktinusi.

– Klausyk, Maiklai, liaukis kvailiojęs, – nutraukė jinai. – Aš, žinoma, nesakau, kad jis neteisus, – pridūrė pasisukusi į mane.

Maiko balsas vėl buvo ramus. Mes trys buvome draugai.

– Aš ne toks girtas, kaip jums atrodo, – tarė jis.

– Aš žinau, kad tu negirtas, – pasakė Breta.

– Nė vienas mes čia nesam blaivus, – atitariau aš.

– Aš pasakiau tik tai, ką galvoju.

– Bet *kaip* tu pasakei! – Breta nusijuokė.

– Bet vis tiek jis kvailys. Atvažiavo į San Sebastijaną, kur jo ničniekas nelaukė. Sekiojo paskui Bretą ir tik *žiūrėjo* į ją. Vemt verčia.

– Jis tikrai nekaip elgėsi, – pritarė Breta.

– Štai ką aš tau pasakysiu. Breta turėjo ne vieną meilužį. Ji man viską pasipasakoja. Ji davė man paskaityt to Kono laiškus. Tik aš neskaičiau.

– Baisiai kilnu!

– Ne, tik tu paklausyk, Džeikai. Breta ir seniau turėjo meilužių. Bet nė vienas nebuvo žydas ir niekad po to nesekiodavo iš paskos.

– Velniškai geri vyrukai, – pasakė Breta. – Bet visa tai niekai, ką čia ir kalbėt. Mudu su Maiklu suprantam viens kitą.

– Ji davė man Roberto Kono laiškus. Bet aš neskaičiau.

– Brangusis, tu neskaitai niekieno laiškų. Net ir mano.

– Negaliu skaityt laiškų, – tarė Maikas. – Keista, ar ne?

– Tu nieko neskaitai.

– Ne. Čia tu apsirinki. Aš daug skaitau. Tik namie.

– Paskui pradėsi rašyt, – tarė Breta. – Štai ką, Maiklai: susiimk truputį. Pakęsk kaip nors šį kartą. Ką jau padarysi, kad jis čia. Nesugadink mums fiestos.

– Tegu jis elgiasi, kaip pridera.

– Jis susitvarkys. Aš jam pasakysiu.

– Geriau pasakyk jam tu, Džeikai. Tegu arba susitvarko, arba nešdinas iš čia.

– Taip, – atsakiau, – tam aš pats tinkamiausias.

– Klausyk, Breta, pasakyk Džeikui, kaip Robertas tave vadina. Tai nuostabu!

– Oi ne, negaliu.

– Pasakyk. Čia juk visi draugai. Juk mes visi draugai, Džeikai?

– Negaliu. Per daug kvaila.

– Tada aš pasakysiu.

– Nesakyk, Maiklai. Nekvailiok.

– Jis vadina ją Kirke, – tarė Maikas. – Sako, kad ji paverčianti vyrus kiaulėmis. Velniškai gerai pasakyta. Gaila, kad aš ne rašytojas.

– O, žinai, jis būtų geras rašytojas, – pritarė Breta. – Kaip jis rašo laiškus!

– Žinau, – pasakiau aš. – Jis parašė man iš San Sebastijano.

– Tas tai niekis, – tęsė Breta. – Jis parašo labai įdomių laiškų.

– Tai ji privertė mane parašyt. Pati apsimetė negaluojanti.

– Bet aš tikrai negalavau.

– Kylam, – pasakiau aš. – Einam valgyt.

– Kaip dabar man elgtis su Konu? – paklausė Maikas.

– Lyg niekur nieko.

– Aš ir nesijaudinu, – pareiškė Maikas. – Man nėra ko gėdytis.

– Jeigu jis užsimins, sakyk, kad buvai girtas.

– Aišku. Bet keisčiausia, kad man atrodo, jog tikrai buvau girtas.

– Eime, – paragino Breta. – Ar už tuos nuodus jau užmokėta? Man dar reikia prieš pietus nusimaudyt.

Mes ėjome skersai aikštę. Buvo tamsu, ir aplink visą aikštę po arkada švietė kavinių langai. Žvyruotu taku po medžiais grįžom į viešbutį.

Jie užlipo į viršų, o aš šnektelėjau su Montoja.

– Na, kaip patiko buliai? – paklausė jis.

– Labai. Puikūs buliai.

– Neblogi, – Montoja palingavo galva, – bet ne per geriausi.

– Kuo jie jums nepatiko?

– Nežinau. Neatrodė labai geri, ir viskas.

– Suprantu.

– Bet neblogi buliai.

– Taip, neblogi.

– O jūsų draugams patiko?

– Labai.

– Tai gerai, – pasakė Montoja.

Aš užlipau į viršų. Bilas stovėjo savo kambario balkone ir žiūrėjo į aikštę. Priėjau prie jo.

– Kur Konas?

– Savo kambary.

– Kaip jaučiasi?

– Aišku, siaubingai. Maikas elgėsi bjauriai. Kai pasigeria, jis bjaurus.

– Jis nebuvo toks jau girtas.

– Kur tau nebuvo! Aš geriau žinau, kiek mes išgėrėm, prieš ateidami į kavinę.

– Paskui prasiblaivė.

– Na ir kas. Elgėsi jis šlykščiai. Aš nemėgstu Kono, dievaži, ir manau, kad jis kvailai padarė važiuodamas į San Sebastijaną, bet kalbėt taip, kaip Maikas, negalima.

– Kaip tau patiko buliai?

– Nuostabūs. Puikus reginys.

– Ryt atveš Miuros bulius.

– Kada prasidės fiesta?

– Užporyt.

– Reikia neleist Maikui pasigert. Per daug bjauru paskui.

– Metas apsitvarkyt prieš pietus.

– Gerai sakai. Įsivaizduoju, kaip ten bus smagu.

– O, manai, ne?

Per pietus iš tiesų buvo labai smagu. Breta vilkėjo juodą be rankovių vakarinę suknelę. Atrodė labai graži, Maikas elgėsi

taip, lyg nieko nebūtų atsitikę. Aš gavau eiti atvesti Robertą Koną. Jis buvo santūrus ir oficialus, ir jo veidas tebebuvo griežtas ir pablyškęs, bet galop pralinksmėjo. Konas negalėjo atitraukti akių nuo Bretos. Atrodė, jog tai jam didžiausia laimė. Tikriausiai jam buvo malonu žiūrėti į ją, tokią gražią, ir žinoti, kad jis buvo išvažiavęs su ja ir kad visi tai žino. Šito niekas negalėjo iš jo atimti. Bilas visą laiką juokavo. Taip pat ir Maikas. Jiedu tiko į porą.

Pietūs buvo tokie, kaip, pamenu, karo metais. Daug vyno, tariamas laisvumas ir nuojauta to, kas bus ir ko negali išvengti. Išgėrus vyno, nuotaika pasitaisė, ir buvau beveik laimingas. Visi atrodė geri ir malonūs.

XIV skyrius

Nežinau, kiek buvo valandų, kai atsiguliau. Prisimenu, kaip nusirengiau, apsivilkau chalatą ir išėjau į balkoną. Žinojau, kad esu labai girtas, ir, grįžęs į kambarį, užsidegiau lempą ties lovos galvūgaliu ir ėmiau skaityti. Skaičiau Turgenevą. Tikriausiai perskaičiau tuos pačius du puslapius bent kelis kartus. Tai buvo apsakymas iš „Medžiotojo užrašų“. Buvau jį seniau skaitęs, bet dabar atrodė, lyg skaityčiau pirmą kartą. Aiškiai įsivaizdavau gamtą, ir nebe taip spaudė smilkinius. Buvau labai girtas ir nenorėjau užsimerkti, kad neimtų suktis galva. Skaitant tai praeina.

Išgirdau laiptais lipant Bretą ir Koną. Konas prie durų palinkėjo jai labos nakties ir nuėjo į savo kambarį. Maikas jau miegojo. Mudu kartu grįžome į viešbutį prieš valandą. Jai įėjus, jis pabudo, ir jie ėmė kalbėtis. Girdėjau juos juokiantis. Aš išjungiau šviesą ir bandžiau užmigti. Skaityti nebereikėjo. Galėjau

užsimerkti ir nejusti svaigulio. Tačiau miegas neėmė. Nesuprantu, kodėl tamsoje viskas atrodo kitaip negu šviesoje. Būta ko nesuprasti, po velnių!

Kažkada aš apie tai daug galvojau ir pusę metų, eidamas miegoti, negesindavau šviesos. Nieko sau, išmintingas sumanymas! Šiaip ar taip, velniop moteris. Eik velniop, Breta Ešli.

Moterys puikios draugės. Nepaprastai puikios. Visų pirma, kad turėtum pagrindą draugystei, turi moterį įsimylėti. Breta buvo man draugė. Aš niekad negalvojau, ką ta draugystė duoda jai. Aš ėmiau šį tą, nieko neduodamas. Sąskaita dėl to ateis truputį vėliau. O gauti ją būtinai gausi. Gali būti garantuotas.

Tariausi užsimokėjęs už viską. Ne taip, kaip kad moterys moka ir moka, ir moka. Tai ne atpildas ar bausmė. Paprastas pasikeitimas vertybėmis. Kažko atsisakai ir už tai kažką kita įgyji. Arba dirbi dėl ko nors. Už viską, kad ir apytikriai gera, kokiu nors būdu moki. Daugelis dalykų, už kuriuos aš mokėjau, man patiko, ir aš gerai leidau laiką. Moki žiniomis arba patyrimu, arba rizika, arba pinigais. Džiaugtis gyvenimu – tai mokytis gauti už savo pinigus ką nors vertinga ir suvokti tai. O gauti ką nors vertinga už savo pinigus galima. Pasauly viską galima pirkti. Kokia puiki teorija. Po penkerių metų, pagalvojau aš, ji atrodys tokia pat kvaila kaip visos kitos puikiosios mano teorijos.

Bet gal tai ir netiesa. Gal gyvendamas šį tą ir sužinai. Man nesvarbu, kas yra gyvenimas. Aš tik noriu žinoti, kaip gyventi. Galbūt sužinojęs, kaip gyventi, suprastum ir kas yra gyvenimas.

Vis dėlto Maikas verčiau būtų nekalbėjęs taip bjauriai su Konu. Maikas nemoka gerti. Breta moka. Bilas moka. Konas niekad nepasigeria. Maikas, pasiekęs tam tikrą laipsnį, būna nemalonus. Man patiko, kai jis užgauliojo Koną. Tačiau geriau jis to nebūtų daręs, nes paskui aš pasibjaurėjau pačiu savimi. Tai

ir yra moralu: vėliau bjauriesi. Ne, tai turbūt amoralu. Drąsus teiginys. Kokių tik niekų neprigalvoji per naktis. Nesąmonės, pasakytų Breta. Nesąmonės! Bendraudamas su anglais, įpranti mąstyti jų žodžiais. Kasdienėje kalboje anglai (bent jau aukštoji visuomenė) turbūt vartoja mažiau žodžių negu eskimai. Tiesa, aš nieko nežinau apie eskimų kalbą. Gal eskimų kalba ir labai graži. Arba irokėzų. Apie irokėzų kalbą aš taip pat nieko nežinau. Anglai kalba lanksčiomis frazėmis. Viena frazė išreiškia ką tik nori. Bet man jie patinka. Patinka, kaip jie kalba. Sakysim, Haris. Bet Haris – ne iš aukštosios visuomenės.

Aš vėl užsidegiau šviesą ir ėmiau skaityti. Skaičiau Turgenevo apsakymą. Žinojau, kad skaitydamas jį dabar, kai protas sujaudrintas per didelio kiekio konjako, viską gerai įsiminsiu ir paskui man atrodys, jog visa tai kažkada atsitiko man pačiam. Tai priklausys man. Štai dar vienas geras dalykas, už kurį moki ir paskui turi. Užmigau tiktai paryčiui.

Kitos dvi dienos Pamplonoje praėjo ramiai, be skandalų. Miestas rengėsi fiestai. Darbininkai statė stulpus vartams, kuriais bus užtveriamos šoninės gatvelės, kai buliai rytais iš aptvarų gatvėmis bėgs į cirką. Darbininkai kasė duobes ir į jas leido stulpus, ant kiekvieno stulpo buvo pažymėtas numeris ir jo vieta. Už miesto, ant plokščiakalnio, bulių arenos tarnautojai treniravo nusistovėjusius pikadorų arklius, leisdami juos šuoliais per kietą, saulės išdegintą plotą už cirko. Didieji arenos vartai stovėjo atdari, ir viduje šlavė amfiteatrą. Arena buvo suplūkta ir palaistyta, ir dailidės keitė išklibusias ar suskilusias barjero lentas naujomis. Stovėdamas arenos pakraštyje, ant lygaus suvoluoto smėlio, galėjai žiūrėti aukštyn į tuščias tribūnas ir matei, kaip senikės šluoja tarpsuolius.

Lauke jau buvo pastatytos tvoros nuo paskutiniosios miesto gatvės iki bulių arenos vartų, jos atrodė kaip ilgas aptvaras; juo pirmąjį bulių kovų rytą miniai įkandin bėgs buliai. Miesto pakraštyje, kur bus arklių ir galvijų mugė, po medžiais įsikūrė čigonai. Vyno ir degtinės pardavėjai statėsi kioskus. Vienas kioskas reklamavo anyžinę degtinę. Audeklas su užrašu ANIS DEL TORO kabojo ant lentų, nutviekstas karštos saulės. Didžiojoje aikštėje, miesto centre, dar nebuvo matyti jokių pokyčių. Mes sėdėjome baltuose pintuose krėsluose kavinės terasoje ir žiūrėjome, kaip atvažiuoja autobusai ir išlaipina valstiečius, atvykstančius į turgų, ir kaip į autobusus sulipa ir išvažiuoja valstiečiai su nešuliniais krepšiais, pilnais visokių pirkinių. Be tų aukštų pilkų autobusų, aikštėje nebuvo nė gyvos dvasios, tik dar balandžiai ir žmogus, kuris su žarna laistė žvyruotą aikštę ir gatves.

Vakarais būdavo *paseo**. Po pietų vieną valandą visos dailios merginos, įgulos karininkai, visi madų paisantys miesto žmonės vaikštinėdavo gatve prie aikštės, o į kavinę rinkdavosi ta pati vakarinė publika.

Rytais paprastai sėdėdavau kavinėje, skaitydamas Madrido laikraščius, paskui vaikštinėdavau po miestą arba išeidavau į užmiestį. Kartais su manimi eidavo Bilas. Kartais jis sėdėdavo savo kambaryje ir rašydavo. Robertas Konas rytais mokydavosi ispanų kalbos arba vargdavo, kol patekdavo į kirpyklą nusiskusti. Breta su Maiku keldavosi tik apie pusiaudienį. Paskui kavinėje visi gerdavome vermutą. Gyvenome ramiai, ir niekas nepasigerdavo. Porą kartų buvau nuėjęs į bažnyčią, kartą su Breta. Ji sakė norinti pasiklausyti, kaip aš atlieku išpažintį, bet aš atsakiau, kad tai ne tik neįmanoma, bet ir ne taip įdomu, kaip atro-

* Vaikštynės (*isp.*).

do, o be to, aš atlikčiau išpažintį jai nesuprantama kalba. Išėję iš bažnyčios, susitikome Koną, ir, nors buvo aišku, kad jis sekė mus, jis buvo labai linksmas ir malonus, mes visi trys pasivaikščiodami nuėjome į čigonų taborą, ir viena čigonė pabūrė Bretai.

Buvo puikus rytas, aukštai virš kalnų plaukė balti debesys. Naktį truputį nulijo, ir ant plokščiakalnio dvelkė gaivia vėsa, ir buvo matyti nuostabūs vaizdai. Visi jautėmės gerai nusiteikę, žvalūs, ir aš nė kiek nepykau ant Kono. Tokią dieną niekas negali sudrumsti nuotaikos.

Buvo fiestos išvakarės.

XV skyrius

Sekmadienį, liepos šeštąją, per patį vidurdienį, fiesta sprogo. Kitaip apibūdinti negalima. Visą rytą važiavo iš kaimų žmonės, tačiau jie išsisklaidydavo po miestą ir minioje jų nebepastebėdavai. Aikštėje, nutviekstoje karštos saulės, buvo taip pat ramu, kaip ir kitomis dienomis. Valstiečiai sėdėjo atkampiose vyninėse. Tenai jie gėrė, rengdamiesi fiestai. Jie buvo taip neseniai atvykę iš savo lygumų ir kalnų, jog galėjo tik pamažėle pradėti perkainoti gyvenimo vertybes. Jie neįstengė iš karto mokėti kavinių kainų. Vyninėse jie gaudavo kiek dera už savo pinigą. Pinigai dar turėjo apibrėžtą vertę, matuojamą darbo valandomis ir bušeliais parduotų grūdų. Fiestos įkarštyje jiems bus nebesvarbu, nei kiek mokėti, nei kur pirkti.

Bet dabar, pirmąją Šventojo Fermino šventės dieną, jie nuo ankstaus ryto sėdėjo vyninėse. Eidamas rytą siauromis gatvelėmis į katedrą išklausyti mišių, pro atviras vyninių duris girdėjau juos dainuojant. Jie po truputį kaito. Vienuoliktą valandą per mi-

šias bažnyčioje buvo daug žmonių. Šventasis Ferminas taip pat ir bažnytinė šventė.

Išėjęs iš katedros, nusileidau pakalnėn, paskui pakilau gatve į aikštę ir patraukiau į kavinę. Buvo apie pusiaudienį. Prie vieno staliuko sėdėjo Robertas Konas ir Bilas. Marmurinių staliukų ir baltų pintų krėslų nebebuvo. Juos pakeitė ketiniais staliukais ir paprastomis sudedamosiomis kėdėmis. Kavinė priminė karo laivą, parengtą mūšiui. Šiandien padavėjai neleido ramiai visą rytą skaityti laikraštį kaip anomis dienomis, kai, būdavo, niekas neprieina paklausti, ar norėsi ko užsisakyti. Padavėjas pasirodė, vos tik aš atsisėdau.

– Ką geriat? – paklausiau Bilą ir Robertą.

– Cheresą, – atsakė Konas.

– *Jerez*, – užsisakiau ir aš.

Dar padavėjas nebuvo atnešęs chereso, kai virš aikštės pakilo raketa, skelbianti fiestos pradžią. Ji sprogo, ir aukštai, virš Gajarės teatro, kitapus aikštės, sudūlavo pilkas dūmų kamuolys. Dūmai kabojo danguje tarsi sprogus šrapneliui, ir, man bežiūrint, tiesdama dūmų juostą skaisčiame danguje, iškilo antra raketa. Jai sprogstant, pamačiau akinamą tvykstelėjimą, o paskui ir antrą dūmų debesėlį. Kai sprogo antroji raketa, po arkada, kur prieš minutę buvo tuščia, jau būriavosi tiek žmonių, kad padavėjas, iškėlęs butelį virš galvos, vos ne vos prasibrovė pro minią prie mūsų staliuko. Žmonės plūdo į aikštę iš visų kraštų, ir girdėjome gatve artėjant dūdeles, fleitas ir būgnus. Grojo *riau-riau*, dūdelės šaižiai švilpė, būgnai dunksėjo, o paskui muzikantus šokdami ėjo vyrai ir berniukai. Muzikai nutilus, jie visi pritūpdavo ant žemės, o kai dūdelės ir fleitos vėl suspigdavo ir sausai, dusliai sudunksėdavo plokšti būgneliai, visi strykteldavo aukštyn ir šokdavo toliau. Minioje tebuvo matyti šokėjų galvos ir pečiai, judantys aukštyn žemyn.

Per aikštę susirietęs ėjo vyras, grodamas dūdele, o paskui jį, šūkaudami ir tampydami už drabužių, pulku sekė vaikai. Jis su savo palyda perkirto aikštę, ir pro kavinę įsuko į šoninę gatvelę. Mes išvydome raupuotą, be išraiškos jo veidą, kai vyras prasilenkė su mumis – tebegrodamas, tebelydimas vaikų šūksmų ir tampymosi.

– Tai, matyt, nevisprotis, – tarė Bilas. – Dievulėliau, tik pažiūrėkit, kas ten!

Pasirodė šokėjai. Jie užtvenkė visą gatvę – ir vieni vyrai. Jie šoko pagal savo orkestro muziką. Ir visi, matyt, priklausė kažkokiam klubui ar sąjungai, visi vilkėjo mėlynomis darbinėmis palaidinėmis, po kaklais buvo pasirišę raudonas skepetas ir ant dviejų stiebų nešė didžiulį lozungą. Lozungas šoko aukštyn ir žemyn kartu su jais, kai jie, apsupti minios, plūdo į aikštę.

„Tegyvuoja vynas! Tegyvuoja užsieniečiai!“ – toks buvo šūkis.

– Kur tie užsieniečiai? – paklausė Konas.

– Mes užsieniečiai, – atsakė Bilas.

Visą laiką kilo raketos. Prie visų staliukų sėdėjo žmonės. Aikštė tuštėjo, žmonės ėjo į kavines.

– Kur Breta su Maiku? – paklausė Bilas.

– Einu paieškot, – tarė Konas.

– Atvesk čia.

Fiesta prasidėjo. Ji buvo švenčiama dieną naktį septynias paras. Nesiliovė šokiai, nenutrūko gėrimas, netilo triukšmas. Visa, kas dėjosi, galėjo dėtis tik per fiestą. Galiausiai viskas pasidarė nerealu, ir ėmė atrodyti, jog niekas negali turėti padarinių. Atrodė negražu galvoti per fiestą apie padarinius. Ir per visą fiestą, net jei aplink buvo ramu, rodės, jog turi šaukti visa gerkle, kad tave išgirstų. Ir panašiai jauteisi bet ką kita veikdamas. Tai buvo fiesta, ir ji truko septynias dienas.

Po pietų įvyko iškilminga bažnytinė procesija. Šventąjį Ferminą nešė iš vienos bažnyčios į kitą. Procesijoje dalyvavo visa miesto valdžia, ir pasaulietinė, ir bažnytinė. Mes jų negalėjome pamatyti pro žmones. Priešais ir paskui procesiją, šokdami *riau-riau*, ėjo šokėjai. Minioje bangavo būrys šokėjų geltonais marškiniais. Per žmones, užtvindžiusius visas šonines gatveles ir šaligatvius, mums toje procesijoje pavyko įžvelgti tik trisdešimties pėdų didumo milžinus, persirengėlius indėnus, maurus, karalių ir karalienę, kurie oriai sukosi valso žingsniu pagal *riau-riau* muziką.

Visi jie sustojo priešais koplyčią, kur paskui šventąjį Ferminą suėjo miesto galvos, palikę prie durų kareivių sargybą, šokėjus, kurie stovėjo išlindę iš milžinų karkasų, ir neūžaugas, kurie nardė tarp žmonių, tarškindami pūslėmis. Mes buvome beeiną į vidų, kur kvepėjo smilkalais ir vorele traukė žmonės, tačiau tarpduryje Bretą sulaikė, nes ji buvo vienplaukė, todėl apsigręžėme ir nužingsniavome gatve į miestą. Šaligatviuose stovėjo žmonės, laukdami sugrįžtant procesijos. Keli šokėjai apsupo ratu Bretą. Ant kaklų jiems kabojo dideli baltų česnakų vainikai. Jie paėmė mudu su Bilu už rankų ir įtraukė į ratą. Bilas taip pat pradėjo šokti. Visi jie dainavo. Ir Breta norėjo šokti, bet jie neleido. Jie norėjo suktis aplink ją kaip apie statulą. Dainai pasibaigus aštriu šūksmu *riau-riau*, jie įsitempė mus į vyninę.

Mes nuėjome prie baro. Jie užsodino Bretą ant vyno statinės. Apytamsė vyninė buvo pilna vyrų, kurie dainavo šiurkščiais balsais. Už baro buvo leidžiamas iš statinių vynas. Aš padėjau pinigus už vyną, bet vienas vyras paėmė juos ir įkišo man atgal į kišenę.

– Noriu odinio vynmaišio, – tarė Bilas.

– Čia pat yra dirbtuvė, – pasakiau aš. – Einu nupirksiu porą.

Šokėjai nenorėjo manęs išleisti. Trys sėdėjo šalia Bretos ant aukštų vyno statinių ir mokė ją gerti iš vynmaišio. Jie užkabino jai ant kaklo česnakų vainiką. Vienas bruko į ranką taurelę. Kitas mokė Bilą dainos. Dainavo jam tiesiai į ausį. Taktą mušė į Bilo nugarą.

Aš paaiškinau, kad netrukus grįšiu. Iš vyninės nuėjau gatve, ieškodamas dirbtuvės, kur dirbami odiniai vynmaišiai. Šaligatviais plūdo žmonės, daugelio dirbtuvių buvo nuleistos langinės, ir aš negalėjau jos rasti. Dairydamasis į abi puses, priartėjau prie bažnyčios. Paskui paklausiau vieną žmogų, ir jis, paėmęs mane už rankos, privedė prie dirbtuvės. Langinės buvo uždarytos, tačiau durys atviros.

Viduje kvepėjo šviežiai rauginta oda ir karšta derva. Vienas vyras rašė su trafaretu užrašus ant gatavų vynmaišių. Vynmaišiai krūvomis kabojo palubėje. Žmogus, kuris mane atvedė, nukabino vieną, pripūtė, kietai užsuko kaklelį ir užšoko ant jo.

– Žiūrėkit – nepraleidžia.

– Man reikia dar vieno. Didesnio.

Jis nukabino iš palubės didžiulį vynmaišį, į kurį galėjo tilpti visas galonas. Išpūtė, rodės, kad žandai trūks, ir, laikydamasis už kėdės, atsistojo ant vynmaišio.

– Ką jūs su jais darysit? Parduosit Bajonėj?

– Ne. Aš iš jų gersiu.

Jis patapšnojo man per nugarą.

– Geras žmogus. Aštuonios pesetos už abu. Pigiau nerasit.

Vyras, kuris darė užrašus ant naujų vynmaišių ir mėtė juos į krūvą, liovėsi dirbęs.

– Tikrai, – pasakė jis. – Aštuonios pesetos – pigu.

Aš užmokėjau, išėjau į gatvę ir grįžau į vyninę. Viduje buvo dar tamsiau negu pirma ir pilna žmonių. Bretos ir Bilo

niekur nepastebėjau, ir man pasakė, kad jie galiniame kambaryje. Prie baro mergaitė pripylė abu mano vynmaišius. Į vieną tilpo du litrai. Į kitą – penki. Abiejų pripildymas kainavo tris pesetas šešiasdešimt sentimų. Kažkoks nematytas vyras, stovįs šalimais prie baro, norėjo užmokėti už mano vyną, tačiau galiausiai užsimokėjau aš pats. Tada jis užsispyrė mane pavaišinti. Nesutiko, kad aš atsilyginčiau tuo pačiu, tačiau pasakė mielai praskalausiąs gerklę vynu iš naujo vynmaišio. Jis iškėlė didįjį, penkių litrų, vynmaišį ir suspaudė, gėrimas ėmė trykšti jam į gerklę.

– Dėkui, – pasakė jis ir atidavė vynmaišį.

Galiniame kambaryje, apsupti šokėjų, ant statinių sėdėjo Breta ir Bilas. Apsikabinę vieni kitus per pečius, visi jie dainavo. Maiklas su keliais vienmarškiniais vyrais sėdėjo prie staliuko ir valgė iš vieno dubens žuvis, sutaisytas su svogūnais ir actu. Visi gėrė vyną ir dažė duoną aliejuje ir acte.

– Sveikas, Džeikai! – sušuko Maikas. – Eikš čia! Prašom susipažint su mano draugais. Mes užkandžiaujam.

Maikas supažindino mane su vyrais, sėdinčiais prie staliuko. Jie pasisakė Maikui savo vardus ir pasiuntė žmogų atnešti man šakučių.

– Nesuvalgyk žmonių vakarienės, Maiklai, – šūktelėjo nuo vyno statinės Breta.

– Nenoriu palikt jūsų be vakarienės, – pasakiau aš, kai man padavė šakutes.

– Valgyk, – tarė žmogus. – Kam, manai, čia padėta?

Aš atsukau didžiojo vynmaišio kaklelį ir paleidau jį per rankas. Visi išgėrė, laikydami vynmaišį ištiestose rankose toli nuo savęs. Iš lauko, užgoždama dainavimą, sklido pro šalį einančios procesijos muzika.

– Ar ne procesija? – paklausė Maikas.

– *Nada**, – atsakė kažkuris. – Nieko ten nėra. Gerkit. Kilstelkit maišelį.

– Kur jie tave rado? – paklausiau Maiką.

– Kažkas mane atvedė, – atsakė Maikas. – Sakė, kad jūs čia.

– Kur Konas?

– Išvirto iš koto, – atsiliepė Breta. – Jį kažkur išnešė.

– Kur jis?

– Nežinau.

– Iš kur mes galim žinot? – tarė Bilas. – Manau, kad jis nebegyvas.

– Jis gyvas, – paprieštaravo Maikas. – Aš žinau, jis gyvas. Tik nuo *Anis del Mono* išvirto iš koto.

Jam paminėjus *Anis del Mono*, vienas iš vyrų prie stalo pakėlė galvą, išsitraukė iš užančio butelį ir atkišo man.

– Ne, – pasakiau. – Ne, ačiū!

– Taip. Taip. *Arriba!* Kilstelkit buteliuką!

Aš nugėriau. Burnoje pajutau saldymedžio skonį, ir kūne paplito šiluma. Jaučiau, kaip užkaito viduriai.

– Kur, po velnių, Konas?

– Nežinau, – atsakė Maikas. – Paklausiu. Kur yra girtas draugas? – paklausė jis ispaniškai.

– Norite pamatyt?

– Taip, – atsakiau aš.

– Ne aš, – pasakė Maikas, – šitas ponas.

Tas, kuris vaišino mane *Anis del Mono*, nusišluostė burną ir atsistojo.

– Eime.

* Niekas (*isp.*).

Šoniniame kambaryje ant vyno statinių ramiai ilsėjosi Robertas Konas. Tamsoje vos įžiūrėjau jo veidą. Gulėjo apklotas švarku, kitas švarkas buvo sulankstytas ir pakištas po galva. Aplink kaklą ir ant krūtinės bolavo didelis česnakų vainikas.

– Tegu miega, – sušnibždėjo žmogus. – Čia jam gerai.

Konas atsikėlė po poros valandų. Jis įėjo į kambarį su tuo pačiu česnakų vainiku ant kaklo. Ispanai pasveikino jį šūksmais. Konas pasitrynė akis ir šyptelėjo:

– Aš, atrodo, buvau užmigęs.

– O ne, negali būt! – tarė Breta.

– Tu tik buvai negyvas, – pasakė Bilas.

– Gal einam vakarieniaut? – paklausė Konas.

– Įsinorėjai valgyt?

– Taip. O ką? Išalkau.

– Užvalgyk česnakų, Robertai, – tarė Maikas. – Rimtai. Užvalgyk tų savo česnakų.

Konas nutylėjo. Išsimiegojęs jis buvo visai blaivus.

– Tikrai, eime pavalgyt, – tarė Breta. – Man reikia dar nusimaudyt.

– Eime, – pasakė Bilas. – Palydėkim Bretą į viešbutį.

Mes atsisveikinome su daugybe žmonių, paspaudėme daugybę rankų ir išėjome. Lauke buvo tamsu.

– Kas žino, kiek dabar laiko? – paklausė Konas.

– Dabar rytdiena, – pasakė Maikas. – Tu miegojai dvi paras.

– Ne, rimtai, – neatlyžo Konas, – kiek dabar valandų?

– Dešimt.

– Kiek daug mes išgėrėm!

– Tu nori pasakyt – kiek daug *mes* išgėrėm. Tu juk miegojai.

Eidami tamsiomis gatvėmis į viešbutį, matėme virš aikštės kylančias raketas. Šonine gatvele išsukę prie viešbučio išvydome, kad aikštė pilna žmonių; minios viduryje visi šoko.

Viešbutyje gavome gausią vakarienę. Fiestos proga buvo padvigubintos kainos ir paruošti keli nauji patiekalai. Pavalgę išėjome į miestą. Atsimenu, buvau nutaręs nemiegoti visą naktį, kad pamatyčiau, kaip rytą, šeštą valandą, gatvėmis bėgs buliai, tačiau taip suėmė miegas, kad apie ketvirtą atsiguliau ir užmigau. Kiti liko laukti.

Mano kambarys buvo užrakintas, o rakto niekur neradau, todėl užlipau į Kono kambarį ir atsiguliau į vieną lovą. Fiesta buvo švenčiama visą naktį, bet aš taip norėjau miego, kad nieko negirdėjau. Mane pažadino sprogdama raketa, skelbianti, jog iš aptvarų miesto pakraštyje paleidžiami buliai. Jie bėgs gatvėmis į cirką. Buvau stipriai įmigęs ir pabudęs supratau, kad jau vėlu. Apsisiaučiau Kono švarku ir išėjau į balkoną. Siaura gatvelė apačioje buvo tuščia. Visi žiūrovai susitelkė balkonuose. Ūmiai gatvele pasipylė žmonės. Jie bėgo vienu būriu. Už viešbučio pasuko į cirko pusę, paskui juos pasirodė dar didesnis būrys, šie bėgo dar greičiau, ir galų gale – keli atsilikėliai, kurie jau dūmė kiek kabindami. Kiek tolėliau jiems pavymui, muistydami galvas, gatve šuoliais nešėsi buliai. Visi jie pranyko už kampo. Vienas žmogus parkrito, nuriedėjo į griovelį ir gulėjo nejudėdamas. Tačiau buliai pralėkė jo nepastebėję. Jie bėgo vienu būriu.

Jiems pradingus iš akiračio, cirko pusėje pasigirdo minios gausmas. Jis ilgai netilo. Pagaliau sprogo raketa – tai reiškė, kad buliai prabėgo pro žmones į areną ir į aptvarus. Aš sugrįžau į kambarį ir atsiguliau. Balkone visą laiką prastovėjau basas ant cementinių grindų. Pagalvojau, jog visi mūsiškiai tikriausiai cirke. Atsigulęs vėl užmigau.

Mane pažadino įeidamas Konas. Jis pradėjo rengtis, paskui uždarė langą, nes iš kitos gatvės pusės nuo balkono spoksojo žmonės.

– Matei?

– Aha. Mes visi buvom tenai.

– Nieko nesužeidė?

– Vienas bulius arenoj įsisuko tarp žmonių ir kokius šešis ar aštuonis aplamdė.

– Kaip jautėsi Breta?

– Viskas įvyko taip staigiai, kad nebuvo kada ir aiktelt.

– Gaila, kad pramiegojau.

– Mes nežinojom, kur tu esi. Atėjom prie tavo kambario, bet buvo užrakintas.

– Kur buvot per naktį?

– Šokom kažkokiam klube.

– Mane suėmė miegas, – pasakiau aš.

– Kad tu žinotum, kaip aš dabar noriu miego! – tarė Konas. – Ir kada tai baigsis?

– Tik po savaitės.

Bilas pravėrė duris ir įkišo galvą.

– Kur buvai dingęs, Džeikai?

– Žiūrėjau nuo balkono. Kaip tau patiko?

– Nepaprastai.

– Kur eini?

– Miegot.

Visi miegojome iki pusiaudienio. Priešpiečius valgėme po arkada. Mieste buvo pilna žmonių. Turėjome laukti staliuko. Pavalgę nuėjome į *Iruña*. Kavinė buvo sausakimša ir artėjant bulių kovoms jų tolydžio daugėjo, tirštėjo būriai aplink staliukus. Minia dusliai ūžė, kaip paprastai prieš kiekvienas bulių kovas. Jokiu kitu metu kavinėje nebūna tokio gaudesio, nors ir labai daug žmonių susirenka. Ūžesys netilo, įtraukė mus, ir mes jautėmės jo dalimi.

Buvau užsakęs šešias vietas į visas kovas. Trys buvo *barreras*, pirmoji eilė prie arenos, ir trys – *sobrepuertos*, suolai su medi-

niais atlošais amfiteatro viduryje. Maikas nutarė, jog Bretai bus geriau pirmąkart sėdėti aukštai, o Konas pageidavo sėdėti kartu su jais. Mums su Bilu liko *barreras*, ir aš pasiūliau padavėjui atliekamą bilietą, kad parduotų. Bilas ėmė aiškinti Konui, ką daryti ir kur žiūrėti, kad nepastebėtum arklių. Bilas buvo matęs vieną kovų sezoną.

– Baisumo man nebaisu. Kad tik nebūtų nuobodu, – pasakė Konas.

– Taip manai?

– Nežiūrėk į arklį, kai bulius jį badys, – tariau aš Bretai. – Stebėk, kaip bulius puola ir kaip pikadoras stengiasi jo neprisileist, o jeigu arklį sužeis, nežiūrėk, kol jis nusibaigs.

– Truputį nervinuos, – tarė Breta. – Nežinau, ar galėsiu žiūrėt.

– Galėsi, galėsi. Šiaip ten nieko baisaus, jeigu ne arkliai, bet jie būna tik po kelias minutes prie kiekvieno buliaus. Kai negalėsi žiūrėt, nusigręžk.

– Viskas bus gerai, – tarė Maikas. – Aš ją pasaugosiu.

– Manau, kad jums nebus nuobodu, – pasakė Bilas.

– Einu į viešbutį pasiimt žiūronų ir vynmaišio, – tariau aš. – Netrukus grįšiu. Žiūrėkit, nepasigerkit.

– Aš einu su tavim, – pasisiūlė Bilas.

Breta nusišypsojo mums.

Lenkdamiesi saulės svilinamos aikštės, ėjome aplink, po arkada.

– Siutina mane tas Konas, – pasakė Bilas. – Jis toks pilnas žydiškos puikybės, kad, girdi, per bulių kovas jam bus tik nuobodu, daugiau nieko.

– Pažiūrėsim į jį pro žiūronus, – tariau aš.

– Eina jis po velnių!

– Jis ir taip dažnai pas juos lankosi.

– Linkėčiau, kad ir negrįžtų.

Viešbutyje ant laiptų sutikome Montoją.

– Eime, – tarė Montoja. – Norite susipažinti su Pedru Romeru?

– Puiku, – nudžiugo Bilas. – Einam pas jį.

Mes užlipome paskui Montoją į pirmą aukštą ir nuėjome koridoriumi.

– Jis aštuntame kambaryje, – paaiškino Montoja. – Dabar jį rengia kovoms.

Montoja pabeldė ir atidarė duris. Kambarys buvo tamsus, pro langą iš siauros gatvelės spindo mažai šviesos. Dvi lovos, vienuoliškai atskirtos pertvara. Degė elektra. Jaunuolis matadoro drabužiais stovėjo labai tiesus ir rimtas. Jo švarkas kabojo ant kėdės atkaltės. Jam baigė vynioti juostą. Juodi plaukai žvilgėjo elektros šviesoje. Jis vilkėjo baltus lininius marškinius. Ginklanešys baigė vynioti juostą, atsistojo ir pasitraukė į šalį. Pedras Romeras linktelėjo, labai tolimas ir orus, ir paspaudė mums rankas. Montoja pasakė kažką apie tai, kokie mes esą dideli *aficionados* ir kad norį palinkėti jam sėkmės. Romeras klausėsi labai rimtai. Paskui atsisuko į mane. Gražesnio jaunuolio nebuvau matęs.

– Jūs einate į bulių kovas? – tarė jis angliškai.

– Jūs mokate angliškai? – paklausiau aš kaip koks idiotas.

– Ne, – atsakė jis ir nusišypsojo.

Vienas iš trijų vyrų, kurie sėdėjo ant lovų, priėjo ir pasiteiravo, ar mes mokame prancūziškai.

– Jei norite, galiu pabūti vertėju. Ko norėtumėt paklausti Pedro Romero?

Mes padėkojome. Ko gi mes galėjome jį paklausti? Jam buvo tik devyniolika metų, jis buvo vienut vienas, neskaitant gin-

klanešio ir trijų palaižūnų, o po dvidešimties minučių turėjo prasidėti kovos. Mes pasakėme: „*Mucha suerte*“*, paspaudėme jam ranką ir išėjome. Kai darėme duris, jis stovėjo kambaryje vienas su palaižūnais, tiesus ir gražus, ir visai vienas.

– Puikus jaunuolis, ar ne? – tarė Montoja.

– Gražus berniukas, – pritariau aš.

– Jis atrodo kaip tikras toreras, – tęsė Montoja. – Jis gimęs toreras.

– Puikus jaunuolis.

– Pažiūrėsim, kaip jis atrodys arenoj, – pasakė Montoja.

Didysis vynmaišis buvo mano kambaryje, atremtas į sieną; mes pasiėmėme jį ir lauko žiūronus, užrakinome duris ir nulipome žemyn.

Bulių kovos buvo labai geros. Pedras Romeras mudu su Bilu sužavėjo. Montoja sėdėjo gal per dešimtį vietų nuo mūsų. Kai Romeras nudūrė pirmąjį bulių, Montoja sugavo mano žvilgsnį ir linktelėjo galva. Taip, tikras toreras. Jau seniai nebuvo buvę tikro. Iš kitų dviejų matadorų vienas kovėsi gana gražiai, kitas – pakenčiamai. Tačiau nebuvo galima nė lyginti su Romeru, nors buliai jam pakliuvo ne kažin kokie.

Per kovas kelis sykius žiūrėjau atsisukęs pro žiūronus į Maiką, Bretą ir Koną. Jie laikėsi gerai. Breta atrodė rami. Visi trys sėdėjo užsigulę ant betoninių turėklų.

– Duok man žiūronus, – tarė Bilas.

– Ar Konas nenuobodžiauja? – paklausiau aš.

– Žydpalaikis.

Išėję po kovų iš cirko, patekome į spūstį. Prasibrauti pro žmones buvo neįmanoma, todėl leidomės nešami minios, kuri

* Linkime sėkmės (*isp.*).

lėtai tartum ledynas slinko atgal į miestą. Mes jautėmės keistai neramūs, kaip visada po bulių kovų, ir pakilios nuotaikos, kaip po gerų kovų. Fiesta nesiliovė. Dunksėjo būgnai, šaižiai spiegė dūdelės, ir visur žmonių sraute plaukė šokėjų salelės. Jie šoko minioje, todėl negalėjome matyti įmantraus kojų žaismo. Matėme tik, kaip galvos ir pečiai kyla ir leidžiasi, kyla ir leidžiasi. Galų gale išsiyrėme iš minios ir pasukome kavinės link. Padavėjas paliko tris laisvas kėdes, mes užsisakėme po vieną absento ir sėdėjome, žiūrėdami į minią aikštėje ir šokėjus.

– Kaip manai, kas tai per šokis? – paklausė Bilas.

– Savotiška chota.

– Jį šoka nevienodai, – pasakė Bilas. – Pagal kiekvieną melodiją šoka kitaip.

– Gražus šokis.

Tiesiai prieš mus, tuščiame gatvės tarpeklyje, šoko būrys berniukų. Šokio žingsniai buvo labai sudėtingi; jie šoko rimti, susikaupę. Šokdami visi žiūrėjo sau po kojomis. Jų kurpės virviniais padais šlepsėjo ir paukšėjo į grindinį. Susiliesdavo pirštai. Susiliesdavo kulnai. Susiliesdavo kulkšneliai. Paskui muzika staiga nutrūko, trepsėjimas vietoje baigėsi, ir visi šokdami nutolo gatve.

– Ateina mūsų aristokratai, – tarė Bilas.

Jie ėjo skersai gatvę.

– Sveiki, draugai, – pasakiau aš.

– Sveiki, ponai! – pasisveikino Breta. – Užėmėt mums vietas? Kokie jūs malonūs.

– Žinot, – tarė Maikas, – tas Romeras, ar kaip jo vardas, vyras ne bet koks! Ar ne?

– Oi koks gražus, – pasakė Breta. – O dar su tom žaliom kelnėm!

– Breta negalėjo akių nuo jų atitraukt.

– Klausyk, rytoj man paskolinsi žiūronus.

– Kaip patiko kovos?

– Nuostabu. Nepakartojamas reginys!

– O kaip arkliai?

– Negalėjau susilaikyt nežiūrėjus.

– Ji negalėjo nuo jų atitraukt akių, – pasakė Maikas. – Narsi boba.

– Tai, kas jiems atsitinka, tikrai baisu, – pasakė Breta. – Bet vis tiek žiūrėjau.

– Nebuvo bloga?

– Nė kiek.

– O Robertui Konui buvo, – įsiterpė Maikas. – Tu net pažaliavai, Robertai.

– Į pirmąjį arklį man tikrai buvo sunku žiūrėt, – pripažino Konas.

– Ir tau nebuvo nuobodu? – paklausė Bilas.

Konas nusijuokė.

– Ne, nebuvo. Atleiskit, kad taip sakiau.

– Nieko, – pasakė Bilas. – Gerai, kad tik nenuobodžiavai.

– Neatrodė, kad nuobodžiautų, – tarė Maikas. – Aš maniau, jis susivems.

– Ne, taip blogai man nebuvo. O be to, tik minutę.

– Tikrai maniau, kad jis susivems. Tau nebuvo nuobodu, ar ne, Robertai?

– Užteks apie tai, Maikai. Jau sakiau, kad gailiuosi taip pasakęs.

– Net pažaliavo, vargšas. Dievaži.

– Liaukis, Maiklai.

– Negražu nuobodžiaut per pirmas bulių kovas, Robertai, – kalbėjo Maikas. – Gali būt nemalonumų.

– Liaukis, Maiklai, – pakartojo Breta.

– Jis sako, jog Breta sadistė, – tarė Maikas. – Breta ne sadistė. Ji tiktai graži, sveika boba.

– Ar tu sadistė, Breta? – paklausiau aš.

– Tikiuosi, ne.

– Jis sako, kad Breta sadistė, nes turi sveiką, stiprų skrandį.

– Neilgai bus sveikas.

Bilas užšnekino Maiką apie kažką kita ir atitraukė jo dėmesį nuo Kono. Padavėjas atnešė taureles su absentu.

– Ar tau tikrai patiko? – paklausė Bilas Koną.

– Kad patiko, nepasakyčiau. Bet šiaip reginys labai gražus.

– O Viešpatie! Yra ko pažiūrėt! – šūktelėjo Breta.

– Kad bent arklių nebūtų, – tarė Konas.

– Arkliai nesvarbu, – pasakė Bilas. – O tų bjaurumų labai greit imi nepastebėt.

– Bet iš pradžių vis tiek baisoka, – tarė Breta. – Man baisiausia, kai bulius puola ant arklio.

– Buliai puikūs, – pasakė Konas.

– Labai geri, – pritarė Bilas.

– Kitą kartą noriu sėdėt žemai, – Breta nugėrė absento iš savo taurelės.

– Ji nori pamatyt matadorus iš arti, – pasakė Maikas.

– Jie šio to verti, – tarė Breta. – Tas Romeras dar visai vaikas.

– Velniškai gražus jaunuolis, – pasakiau aš. – Buvom nuėję pas jį į kambarį. Nesu matęs gražesnio vaikino.

– Kaip atrodo, kiek jam metų?

– Devyniolika ar dvidešimt.

– Tik pagalvokit!

Antrą dieną bulių kovos buvo dar geresnės negu pirmąją. Breta sėdėjo prie barjero tarp Maiko ir manęs, o Bilas su Konu

nuėjo į viršų. Romeras buvo svarbiausia kovų figūra. Abejoju, ar Breta matė kitus matadorus. Ir niekas nematė, gal tik užkietėję specialistai. Romeras buvo viskas. Buvo dar du matadorai, bet galėjo jų ir nebūti. Aš sėdėjau šalia Bretos ir aiškinau jai, dėl ko yra kas daroma. Pasakiau jai, kad buliui puolant pikadorą reikia žiūrėti ne į arklį, o į bulių, ir pamokiau stebėti, kaip pikadoras smeigia piką, kad jinai suprastų, dėl ko visa tai daroma, kad pamatytų, kaip kiekvienas veiksmas nuosekliai priartina atomazgą, kad kovos jai nebūtų vien reginys, pilnas beprasmiškų klaikybių. Parodžiau jai, kaip Romeras su skraiste nuvilioja bulių nuo kritusio arklio ir kaip su skraiste jį sulaiko ir apsuka, sklandžiai ir grakščiai, nenuilsindamas buliaus. Ji pamatė, kaip Romeras vengia staigių judesių ir saugo bulius paskutiniam momentui, stengdamasis jų nenualsinti ir neišerzinti, tik po truputį nuvarginti. Ji matė, kaip arti prie buliaus dirba Romeras, ir aš parodžiau jai, kokių triukų imasi kiti torerai, kad atrodytų, jog jie dirba arti buliaus. Ji suprato, kodėl jai gražus Romero darbas su skraiste ir kodėl nepatinka kitų.

Romeras nesiblaškė, jo judesiai buvo laisvi, tikslūs, apgalvoti. Kiti, pakėlę alkūnes, rangėsi kaip kamščiatraukiai ir pasvirdavo ant buliaus, kai ragai jau būdavo praėję pro šalį, kad sudarytų pavojaus regimybę. Tačiau tas dirbtinumas gadino visą darbą ir darė nemalonų įspūdį. Romero kova tikrai jaudino, nes jis kaskart išlaikydavo absoliutų judesio linijų grynumą ir visada ramiai, šaltakraujiškai praleisdavo pro save buliaus ragus, ir visada labai arti. Jam nereikėjo pabrėžti artumo. Breta pamatė, kaip tai, kas daroma arti buliaus, yra gražu ir kaip tas pat atrodo juokinga, jeigu daroma kiek tolėliau. Aš papasakojau, kad po Choselito mirties visi matadorai ėmė tobulinti tokią kovos techniką, kuri sukuria dirbtinį pavojaus įspūdį žiūrovams jaudinti, nors mata-

doras visai saugus. Romeras kovojo kaip senieji matadorai, kurių menas ir buvo judesių grynumas plius maksimali rizika, mokėjimas rengti bulių paskutiniam smūgiui, pajungti savo valiai ir sykiu duoti pajusti buliui, kad esi nepasiekiamas.

– Nemačiau, kad jis būtų ką nerangiai padaręs, – pasakė Breta.

– Ir nepamatysi tol, kol jis nepradės bijot, – atsakiau aš.

– Jis niekad nebijos, – tarė Maikas. – Jis per daug moka.

– Jis iš pat pradžių visa mokėjo. Kiti niekad neišmoks to, ką jis mokėjo vos užgimęs.

– Viešpatie, ir kokia išvaizda!

– Žinot, man atrodo, kad ji baigia įsimylėt tą vaikinuką, – pasakė Maikas.

– Nenustebčiau.

– Būk geras, Džeikai, nepasakok jai daugiau apie jį. Verčiau papasakok, kaip jie muša savo senas motinas.

– Papasakok man, kokie jie girtuokliai.

– Baisu! – tarė Maikas. – Dienų dienas geria ir muša savo senas motinas.

– Jis panašus į tokį, – paantrino Bilas.

– Iš tikrųjų, – pasakiau aš.

Prie negyvo buliaus prikinkė mulus, paskui sušvilpė botagai, vyrai šoko bėgti, mulai, tvirtai įsispyrę kojomis, trūktelėjo į priekį ir pasileido šuoliais, ir bulius, su atlaužta galva ir pakeltu vienu ragu, palikdamas smėlyje plačią šliūžę, dingo už raudonųjų vartų.

– Dabar bus paskutinis.

– Ar jau? – paklausė Breta.

Ji užsigulė ant barjero. Romeras pamojo savo pikadorams, kad grįžtų į vietas, ir stovėjo vienas, prispaudęs skraistę prie krūtinės, žiūrėdamas į kitą arenos pusę, iš kur pasirodys bulius.

Kovoms pasibaigus, mes išėjome ir patekome į spūstį.

– Velniškai tos kovos išvargina, – tarė Breta. – Permirkau iki paskutinio siūlelio.

– Nieko, tuoj gausi išgert, – pasakė Maikas.

Kitą dieną Pedras Romeras nesikovė. Su Miuros buliais kovos atrodė labai prastos. Dar kitą dieną kovos išvis nevyko. Tačiau fiesta buvo švenčiama dieną naktį be atvangos.

XVI skyrius

Rytą dulkė lietus. Naktį rūkas nuo jūros aptraukė kalnus. Viršūnių visai nesimatė. Plokščiakalnis plytėjo nykus ir blausus, ir medžių bei namų kontūrai pasikeitė. Išėjau už miesto pasižiūrėti, koks oras. Nuo jūros per kalnus slinko lietaus debesys.

Vėliavos aikštėje karojo šlapios ant baltų stiebų, ir transparantai šlapi kabojo prie namų fasadų, įkyri dulksna tarpais virsdavo lietumi ir suvydavo visus po arkada, aikštėje susitvenkdavo klanai ir šlapios, tamsios gatvės ištuštėdavo; tačiau fiesta vyko be atvangos. Tiktai dabar po stogu.

Žmonės, slėpdamiesi nuo lietaus, sėdėjo susispaudę dengtose amfiteatro tribūnose ir žiūrėjo baskų ir navariečių šokėjų bei dainininkų varžybas, paskui Val Karloso šokėjai su tautiniais drabužiais šoko gatvėse po lietumi, aidint dusliems lapių būgnų dūžiams, o priekyje ant didelių storakojų arklių jojo orkestrų vadovai, jų drabužiai buvo šlapi, arklių gūnios šlapios. Žmonės būrėsi kavinėse, šokėjai taip pat suėjo į kavines, sėdosi už staliukų, tiesdami baltais autais kietai apvyniotas kojas, purtė vandenį nuo varpeliais papuoštų kepurių, kabino raudonus ir violetinius švarkus ant kėdžių atlošų, kad išdžiūtų.

Aš palikau visus kavinėje ir nuėjau į viešbutį nusiskusti prieš pietus. Man skutantis, kažkas pasibeldė į duris.

– Prašom! – šūktelėjau.

Įėjo Montoja.

– Kaip gyvuojate? – paklausė jis.

– Puikiai, – atsakiau aš.

– Šiandien nėra kovų.

– Nėra, – atsakiau, – nieko nėra, tik lietus.

– Kur jūsų draugai?

– *Iruña* kavinėje.

Montoja šyptelėjo savo drovia šypsena.

– Klausykit, – tarė jis. – Jūs pažįstat Amerikos ambasadorių?

– Taip, – atsakiau. – Kas jo nepažįsta.

– Jis dabar Pamplonoj.

– Taip, – pasakiau aš. – Kas jo nematė.

– Ir aš mačiau, – pasakė Montoja. Jis patylėjo.

Aš skutausi toliau.

– Sėskitės, – tariau. – Paprašysiu atnešt ko nors išgert.

– Ne, man reikia eiti.

Baigiau skustis, pasilenkiau ties dubeniu ir apsiploviau veidą šaltu vandeniu. Montoja tebestovėjo. Jis atrodė dar labiau sutrikęs.

– Klausykit, – tarė jis. – Aš ką tik gavau iš pasiuntinybės kvietimą, iš *Grand Hotel*. Jie kviečia Pedrą Romerą ir Marsjalį Lalandą šįvakar pas save išgerti kavos.

– Hm, – pasakiau, – Marsjaliui nieko neatsitiks.

– Marsjalis San Sebastijane. Jiedu su Markesu rytą išvažiavo automobiliu. Nemanau, kad šįvakar grįžtų.

Montoja stovėjo sumišęs. Jis laukė, kad aš ką nors pasakyčiau.

– Nerodykit Romerui to kvietimo, – pasakiau aš.

– Jūs taip manot?

– Žinoma.

Montoja nušvito.

– Aš kreipiausi į jus, nes jūs amerikietis, – tarė jis.

– Aš padaryčiau taip.

– Matot, – tarė Montoja. – Pasikviečia štai tokį vaikinuką. Jie nežino, ko jis vertas. Jie nežino, kuo jis gali tapti. Bet koks svetimšalis gali jam apsukti galvą. Prasideda nuo kavutės *Grand Hotel*, o po metų žmogus žuvęs.

– Kaip Algabenas, – pridūriau aš.

– Taip, kaip Algabenas.

– Nuostabi publika, – tariau aš. – Čia štai gyvena tokia amerikietė, kolekcionuojanti matadorus.

– Žinau. Ir visada reikia jaunų.

– Taip, – atsakiau. – Senieji aptunka.

– Arba išprotėja, kaip Galas.

– Ką gi, – pasakiau. – Šito išvengt nesunku. Reikia tik nerodyt jam kvietimo.

– Jis toks šaunus vaikinukas, – tarė Montoja. – Jis privalo likti tarp savų. Ir neprasidėti su tokiais dalykais.

– Gal išgertume ko nors? – paklausiau aš.

– Ne, – atsakė Montoja, – man metas.

Ir jis dingo už durų.

Aš nulipau žemyn, išėjau į lauką ir pasivaikščiojau po arkada aplink aikštę. Tebelijo. Kyštelėjau galvą į *Iruña*, ar ten nėra mūsiškių; jų ten nebuvo, todėl baigiau apeiti aikštę ir grįžau į viešbutį. Jie pietavo apatiniame valgomajame.

Buvo gerokai pralenkę mane, tad nemačiau prasmės jų vytis. Bilas samdė Maikui batų valytojus. Kai tik kuris kyšteldavo galvą pro duris iš gatvės, Bilas jį pasišaukdavo ir liepdavo valyti Maikui batus.

– Man jau vienuoliktą kartą nuvalė batus, – pasakė Maikas. – Bilas kvailioja.

Žinia, matyt, pasklido tarp batų valytojų. Įėjo dar vienas.

– *Limpia botas?** – kreipėsi jis į Bilą.

– Ne man, – atsakė Bilas. – Šitam senjorui.

Batų valytojas atsiklaupė greta besidarbuojančio draugo ir ėmė valyti kitą batą, kuris jau ir taip žvilgėjo elektros šviesoje.

– Juokdarys tas Bilas, – tarė Maikas.

Aš gėriau raudoną vyną ir buvau taip atsilikęs nuo jų, kad jaučiausi truputį nepatogiai dėl to batų valymo. Apsidairiau po valgomąjį. Prie gretimo staliuko sėdėjo Pedras Romeras. Kai linktelėjau jam, jis atsistojo ir pakvietė mane prie savo staliuko susipažinti su jo draugu. Jų staliukas buvo visai šalia mūsų, beveik lietėsi. Aš susipažinau su tuo draugu, bulių kovų apžvalgininku iš Madrido, mažu žmogeliu perkreiptu veidu. Pasakiau Romerui, kad man labai patiko jo kovos, ir jis labai nudžiugo. Kalbėjomės ispaniškai, o kritikas dar mokėjo šiek tiek prancūziškai. Aš pasilenkiau prie savo staliuko, norėdamas pasiimti butelį su vynu, tačiau apžvalgininkas sulaikė mano ranką. Romeras nusijuokė.

– Gerkite čia, – pasakė jis angliškai.

Jis kalbėjo angliškai drovėdamasis, tačiau su pasitenkinimu, nuolat prisimindamas žodžius, kurių gerai nežinojo, ir klausinėdamas mane, ar taisyklingai pasakė. Ypač norėjo sužinoti, kaip bus angliškai, tiksliai išvertus, *Corrida de toros.* „Bulių kova“ jam atrodė įtartinai. Aš paaiškinau, kad „bulių kova“ ispaniškai būtų *lidia de toros.* Ispaniškas žodis *corrida* anglų kalba reiškia „bulių bėgimas“; prancūziškai – *course de taureaux*, įterpė ap-

* Nuvalyti batus? (*isp.*)

žvalgininkas. Ispanų kalboje nėra žodžio, kuriuo būtų galima tiksliai pavadinti bulių kovas.

Pedras Romeras pasakė, jog jis pramokęs angliškai Gibraltare. Gimęs Rondoje, nelabai toli nuo Gibraltaro. Pradėjęs kautis su buliais Malagos bulių kovų mokykloje. Jis buvęs ten tik trejus metus. Apžvalgininkas pajuokavo, kad Romeras vartojąs labai daug malagiškų posakių. Romeras pasisakė esąs devyniolikos metų. Jo vyresnysis brolis dirbąs su juo banderiljeru, bet jis negyvenąs šitame viešbutyje. Jis apsistojęs mažesniame viešbutyje kartu su visa kuadrilja. Paklausė, kiek kartų aš jį matęs arenoje. Atsakiau, jog tik tris. Iš tikrųjų buvau matęs tik du kartus, bet, padaręs klaidą, nebenorėjau aiškintis.

– Kur dar jūs mane matėt? Madride?

– Taip, – sumelavau. Aš buvau skaitęs jo dviejų pasirodymų Madride aprašymus bulių kovų laikraštuke, todėl nesijaudinau.

– Pirmą ar antrą kartą?

– Pirmą.

– Labai blogai dirbau, – pasakė jis. – Antrą kartą geriau. Prisimeni? – jis pasisuko į apžvalgininką.

Romeras visai nesivaržė. Kalbėjo apie savo darbą lyg apie kažką visai atskirą nuo savęs. Nė trupučio nesididžiuodamas ir nesigirdamas.

– Labai džiaugiuosi, kad jums patinka mano darbas, – tarė jis. – Bet jūs dar ne viską matėt. Ryt, jei gausiu gerą bulių, pasistengsiu parodyt jums tikrą darbą.

Tai pasakęs, jis nusišypsojo pabūgęs, kad bulių kovų apžvalgininkas arba aš nepalaikytume jo pagyrūnu.

– Geidžiu pamatyti, – pasakė kritikas. – Norėčiau būti įtikintas.

– Jam nelabai patinka mano darbas, – Romeras pasisuko į mane. Jo veidas buvo rimtas.

Apžvalgininkas paaiškino, jog jam labai patinkąs Romero darbas, tačiau tobulėti ribų nėra.

– Luktelkit iki rytojaus, jei tik pasitaikys geras bulius.

– Jūs matėt rytdienos bulius? – paklausė mane apžvalgininkas.

– Taip. Mačiau, kai atvežė.

Pedras Romeras palinko į priekį.

– Kaip jums atrodo?

– Labai gražūs, – atsakiau aš. – Maždaug dvidešimt šešių arobų. Labai trumpais ragais. Argi jūs dar nematėt?

– Be abejo, mačiau, – atsakė Romeras.

– Jie nesvers dvidešimt šešių arobų, – pasakė apžvalgininkas.

– Nesvers, – pritarė Romeras.

– Jų ne ragai, o bananai, – pasakė apžvalgininkas.

– Tu vadini juos bananais? – paklausė Romeras. Jis atsisuko į mane ir šyptelėjo. – Jūs nepavadintumėt jų bananais?

– Ne, – atsakiau aš. – Ragai geri.

– Labai trumpi, – tarė Pedras Romeras. – Visai trumpučiai. Bet vis dėlto ne bananai.

– Klausyk, Džeikai! – šūktelėjo nuo kito staliuko Breta. – Pabėgai nuo mūsų?

– Laikinai, – atsakiau. – Šnekamės apie bulius.

– Tik pamanykit!

– Pasakyk jam, kad jo buliai be kukulių, – šūktelėjo Maikas. Jis buvo girtas.

Romeras klausiamai pažvelgė į mane.

– Girtas, – pasakiau aš. – *Borracho! Muy borracho!*

– Galėtum supažindint su savo draugais, – tarė Breta.

Ji neatitraukė akių nuo Pedro Romero. Aš paklausiau juos, ar jie nenorėtų išgerti su mumis kavos. Abu atsistojo. Romero veidas buvo tamsiai rudas. Jaunuolis buvo labai gražių manierų.

Aš supažindinau juos su visais iš eilės, ir jie norėjo atsisėsti prie mūsų, bet buvo maža vietos, todėl kavos gerti persėdome į pasienį, prie didelio stalo. Maikas užsakė butelį fundadoro ir liepė atnešti visiems po taurelę. Buvo daug girto erzelio.

– Pasakyk jam, kad, mano nuomone, rašyt šlykštu, – tarė Bilas. – Na, pasakyk, pasakyk jam. Pasakyk, jog man gėda, kad aš rašytojas.

Pedras Romeras sėdėjo šalia Bretos ir klausėsi, ką ji kalba.

– Na, pasakyk jam! Girdi? – ragino Bilas.

Romeras šypsodamasis pakėlė galvą.

– Šitas ponas, – tariau aš, – rašytojas.

Romerui tai padarė įspūdį.

– Anas taip pat, – pasakiau aš, rodydamas į Koną.

– Jis panašus į Vilaltą, – tarė Romeras, žiūrėdamas į Bilą. – Rafaeli, ar tau jis nepanašus į Vilaltą?

– Nepasakyčiau, – atsakė apžvalgininkas.

– Tikrai, – tarė Romeras ispaniškai. – Jis labai panašus į Vilaltą. O ką veikia girtasis ponas?

– Nieko.

– Ar dėl to jis geria?

– Ne. Jis rengiasi vesti šitą ponią.

– Pasakyk jam, kad jo buliai be kukulių! – Maikas, visai girtas, šūktelėjo iš kitapus stalo.

– Ką jis sako?

– Jis girtas.

– Džeikai! – sušuko Maikas. – Pasakyk jam, kad jo buliai be kukulių!

– Jūs suprantate? – paklausiau aš.

– Taip.

Aš buvau įsitikinęs, jog jis nesuprato, todėl nesijaudinau.

– Pasakyk jam, kad Breta norėtų pamatyt, kaip jis užsimauna tas savo žalias kelnes.

– Vienu tonu žemiau, Maikai.

– Pasakyk jam, kad Breta trokšta sužinot, kaip jis įlenda į tas savo kelnes.

– Vienu tonu žemiau, sakau tau!

Romeras sukiojo tarp pirštų taurelę ir šnekėjosi su Breta. Breta kalbėjo prancūziškai, o jis ispaniškai, kartais angliškai ir juokėsi.

Bilas pripylė taureles.

– Pasakyk jam, kad Breta norėtų užeit...

– Vienu tonu žemiau, Maikai, dėl Dievo meilės!

Romeras šypsodamasis pakėlė galvą.

– Vienu tonu žemiau. Šitą aš supratau, – tarė jis.

Tuo metu į kambarį įėjo Montoja. Jis buvo besišypsąs man, tačiau pamatė, kad tarp manęs ir moters apnuogintais pečiais girtų kompanijoje sėdi Pedras Romeras, rankoje laiko didelę taurę konjako ir juokiasi. Jis net nelinktelėjo.

Montoja išėjo. Maikas atsistojo paskelbti tosto.

– Išgerkim už... – pradėjo jis.

– Pedrą Romerą, – pabaigiau aš.

Visi atsistojo. Pedras buvo labai rimtas, ir mes susidaužėme, ir išgėrėme iki dugno, ir aš stengiausi, kad visa tai kuo greičiau baigtųsi, nes Maikas bandė aiškinti, jog jis norėjęs gerti visai už ką kitą. Bet viskas baigėsi gerai, ir Pedras Romeras, paspaudęs visiems rankas, kartu su apžvalgininku išėjo.

– O Viešpatie! Koks mielas berniukas! – tarė Breta. – Taip norėčiau pamatyt, kaip jis įlenda į tuos savo apdarus. Tikriausiai su batų šaukštu.

– Aš norėjau jam šį tą pasakyt, – pradėjo Maikas. – O Džeikas man trukdė. Kodėl tu man neleidai kalbėt? Gal manai, jog moki ispaniškai geriau už mane?

– Liaukis, Maikai! Niekas tau netrukdė.

– Ne. Man reikia išsiaiškint, – jis nusisuko nuo manęs. – Ar tu, Konai, manai esąs kažin kas? Manai, jog tau vieta mūsų kompanijoj? Mes atvažiavom čia smagiai praleist laiko! Velniai griebtų, Konai, tyliau!

– Liaukis, Maikai, – tarė Konas.

– Tu manai, Bretai tavęs reikia? Manai, visiems labai smagu su tavim? Ko tyli?

– Viską, ką turėjau pasakyt, aš pasakiau aną vakarą, Maikai.

– Gerai, aš ne rašytojas, kaip jūs, – Maikas svyruodamas atsistojo ir atsirėmė į stalą. – Aš ne genijus. Tačiau aš žinau, kada esu nepageidaujamas. Kodėl tu, Konai, nematai, kada esi nepageidaujamas? Išeik. Susimildamas, išeik. Mauk iš čia, susuktas žydiškas snuki! Gal, sakysit, aš neteisus?

Jis pažvelgė į mus.

– Teisus, teisus, – atsakiau aš. – Eime visi į *Iruñą*.

– Na tikrai, ar aš neteisus? Aš myliu šitą moterį.

– Ak, nepradėk iš naujo, Maiklai. Užteks, – tarė Breta.

– Pasakyk, Džeikai, ar aš neteisus?

Konas sėdėjo kaip sėdėjęs prie stalo. Jo veidas buvo išblyškęs, net pažaliavęs, kaip visada, kai jį kas įžeidinėdavo, bet vis dėlto atrodė, jog jam tai malonu. Vaikiška girto heroika. Kenčia už romaną su tituluota moterimi.

– Džeikai, – tarė Maikas. Jis vos neverkė. – Juk tu žinai, kad aš teisus. Klausyk, tu! – jis atsisuko į Koną. – Išeik! Tučtuojau išeik iš čia!

– Neišeisiu, Maikai, – atsakė Konas.

– Aš tave išmesiu.

Maikas ėmė artintis prie jo aplink stalą. Konas atsistojo ir nusiėmė akinius. Jis stovėjo ir laukė, išblyškęs, įsitempęs, išdidus ir tvirtas laukė, pasirengęs susigrumti dėl širdies damos.

– Tikrai, – atsakė Maikas. – Gerai sakai!

Mes išėjome. Kai Maikas klupdamas lipo laipteliais, atsigręžiau ir pamačiau, kad Konas dedasi akinius. Bilas pylėsi į taurelę fundadoro. Breta sėdėjo, nereginčiu žvilgsniu žiūrėdama tiesiai prieš save.

Aikštėje nebelijo, ir pro debesis dirsčiojo mėnulis. Pūtė vėjas. Grojo karinis orkestras, ir žmonės būriavosi kitame aikštės krašte, kur pirotechnikas su sūnumi leido šviečiančius balionus. Balionai kilo trūkčiodami, labai nuožulniai. Kai kuriuos vėjas sudraskydavo arba nublokšdavo į namų sienas. Kartais jie krisdavo ant žmonių. Magnis užsiliepsnodavo, balionas sprogdavo, ir žmonės išlakstydavo į šalis. Aikštėje niekas nešoko. Žvyras buvo per šlapias.

Breta su Bilu pasirodė iš viešbučio ir priėjo prie mūsų. Mes stovėjome minioje ir žiūrėjome į fejerverko karalių doną Manuelį Orkitą, kuris ant nedidelės pakylos virš minios atsargiai stumdė lazdelėmis balionus ir leido juos pavėjui. Bet vėjas nešė visus juos žemyn, ir dono Manuelio Orkito veidas blizgėjo nuo prakaito, apšviestas sudėtingo jo fejerverko, o balionai krito į minią, sproginėjo ir žiro į šalis, šnypšdami ir traškėdami tarp žmonių kojų. Kiekvieną kartą, kai šviečianti popierinė pūslė pakrypdavo, užsidegdavo ir nukrisdavo, minioje pasigirsdavo šauksmai.

– Šaiposi iš dono Manuelio, – tarė Bilas.

– Iš kur žinai, kad jis donas Manuelis? – paklausė Breta.

– Parašyta programoj. *Don Manuel Orquito, esta ciudad** pirotechnikas.

– *Globos illuminados***, – tarė Maikas. – *Globos illuminados* rinkinys. Taip parašyta afišoj.

* Šio miesto (*isp.*).

** Šviečiantys balionai (*isp.*).

Vėjas nešė į šalį orkestro muziką.

– Kad bent vienas pakiltų, – tarė Breta. – Tas donas Manuelis netveria pykčiu.

– Jis tikriausiai kelias savaites dirbosi tuos balionus, kad jie pakiltų su šūkiu: „Garbė šventajam Ferminui“, – pasakė Bilas.

– *Globos illuminados*, – tarė Maikas. – Krūva prakeiktų *globos illuminados*.

– Eime, – paragino Breta. – Ko mes čia stovim?

– Jos malonybė geidžia išgert, – tarė Maikas.

– Kad tu ir atspėji, – pasakė Breta.

Kavinėje buvo pilna žmonių ir labai triukšminga. Niekas mūsų nepastebėjo. Laisvo staliuko neradome. Buvo baisus triukšmas.

– Einam iš čia, – tarė Bilas.

Po arkada tebevyko vaikštynės. Šen bei ten prie staliukų sėdėjo sportiniais kostiumais apsivilkę anglai ir amerikiečiai iš Biarico. Moterys spoksojo į praeivius pro lornetus. Mes sutikome vieną Bilo pažįstamą iš Biarico. Jiedvi su drauge apsigyvenusios *Grand Hotel*. Draugei įsiskaudėjusi galva, ir ji nuėjusi miegoti.

– Štai smuklė, – tarė Maikas.

Mes priėjome „Milano“ barą, mažą, ankštą barelį, kur galėjai užvalgyti, o šoniniame kambaryje ir pašokti. Visi susėdome aplink staliuką ir užsisakėme butelį fundadoro. Baras buvo pustuštis. Niekas nesilinksmino.

– Na ir skylė, po velnių! – tarė Bilas.

– Dar labai anksti.

– Pasiimkim butelį, sugrįšim vėliau, – pasakė Bilas. – Tokį vakarą nenorėčiau čia sėdėt.

– Eikim pasižiūrėt anglų, – pasiūlė Maikas. – Mėgstu žiūrėt į anglus.

– Jie baisūs, – tarė Bilas. – Iš kur tokie ir atsirado?

– Atvažiavo iš Biarico, – atsakė Maikas. – Atvažiavo pasižiūrėt originaliosios ispanų fiestos.

– Aš jiems parodysiu fiestą, – pasakė Bilas.

– Jūs nepaprastai graži mergina, – Maikas kreipėsi į Bilo pažįstamą. – Kada čionai atvažiavot?

– Baik, Maiklai.

– Klausyk, bet ji *tikrai* daili mergina. Kur mano būta! Kur buvo mano akys! Tokia dailutė! Ar mes dar nepažįstami? Eime su manim ir Bilu. Mes parodysim anglams fiestą.

– Aš jiems parodysiu fiestą, – tarė Bilas. – Kokių velnių jiems čia reikia?

– Eime, – tęsė Maikas. – Tik mes trise. Mes parodysim prakeiktiems anglams fiestą. Tikiuosi, jus ne anglė? Aš škotas. Neapkenčiu anglų. Aš jiems parodysiu fiestą! Eime, Bilai.

Pro langą mes matėme, kaip jie visi trys, susikibę už parankių, nuėjo į kavinę. Virš aikštės kilo raketos.

– Aš dar pasėdėsiu čia, – tarė Breta.

– Aš liksiu su jumis, – pasakė Konas.

– Ne, ne! – paprieštaravo Breta. – Susimildamas, eik iš čia. Ar nematai, kad mudu su Džeiku norim pasikalbėt?

– Nežinojau, – atsakė Konas. – Aš tik norėjau čia pasėdėt, nes jaučiuos truputį girtas.

– Na ir atrado priežastį! Jei esi girtas, eik miegot. Eik ir gulk.

– Ar labai nemandagiai kalbėjau? – paklausė Breta, Konui išėjus. – Viešpatie, jis man taip įkyrėjo!

– Linksmumo su juo nedaug.

– Jis mane slegia.

– Elgiasi jis nelabai gražiai.

– Velniškai negražiai. O galėjo labai gražiai pasielgt.

– Ir dabar turbūt laukia už durų.

– Turbūt, kaipgi kitaip. Aš, žinai, įsivaizduoju jo būseną. Jis negali patikėt, jog tai nieko nereiškė.

– Suprantu.

– Niekas kitas taip bjauriai nesielgtų. Ak, kaip visa tai man įkyrėjo. O Maiklas! Maiklas irgi geras.

– Maikui tikrai sunku.

– Taip. Bet nereikia būt kiaule.

– Visi elgiasi blogai, – pasakiau aš. – Tik duok progą.

– Tu taip blogai nesielgtum, – Breta pažvelgė į mane.

– Būčiau toks pat kvailys kaip Konas, – atsakiau.

– Brangusis, nekalbėkim nesąmonių.

– Gerai. Kalbėk, kas tau patinka.

– Neširsk. Tu man vienintelis, o šįvakar taip bjauriai jaučiuos.

– Tu turi Maiką.

– Taip, Maiką. Angelas, ne žmogus, ar ne?

– Tu suprask, – tariau aš. – Maikui velniškai sunku, kai tas Konas trainiojasi aplink tave.

– Lyg nežinočiau, mielasis. Būk geras, nebegadink man nuotaikos – ir taip bjauri.

Niekad nebuvau matęs, kad Breta taip nervintųsi. Ji atkakliai vengė mano žvilgsnio ir žiūrėjo tiesiai prieš save į sieną.

– Nori pasivaikščiot?

– Taip. Eime.

Aš užkimšau butelį su fundadoru ir atidaviau barmenui.

– Išgerkim dar po vieną, – tarė Breta. – Mano nervai visai iškleręę.

Išgėrėme po taurelę švelnaus amontiljado konjako.

– Eime, – tarė Breta.

Kai ėjome pro duris, pamačiau Koną, dingstantį tarp kolonų.

– Na žinoma, jis čia, – tarė Breta.

– Jis negali be tavęs.

– Vargšas!

– O man jo negaila. Aš jo nekenčiu.

– Aš taip pat, – ji suvirpėjo. – Nekenčiu jo prakeikto kankinimosi.

Mes žingsniavome, susikibę už parankių, siaura gatvele tolyn nuo žmonių ir aikštės šviesų. Gatvelė buvo tamsi ir šlapia, vingiuojanti įtvirtinimų miesto pakraštyje linkui. Ėjome palei vynines, pro kurių duris į juodą šlapią gatvę krito šviesa ir kartkartėmis pliūpteldavo muzika.

– Nori užeiti?

– Ne.

Už miesto patraukėme tiesiai per šlapią žolę ir užlipome ant akmeninės įtvirtinimų sienos. Aš patiesiau ant akmens laikraštį, ir Breta atsisėdo. Anapus tamsios lygumos tolumoje dunksojo kalnai. Aukštai pūtė vėjas ir nešė pro mėnulį debesis. Po mumis žiojėjo juodi įtvirtinimų grioviai. Užpakaly buvo medžiai ir katedros šešėlis, ir miesto siluetas mėnesienoje.

– Nesisielok, – tariau aš.

– Baisiai bjauriai jaučiuos, – tarė Breta. – Patylėkim.

Mes žiūrėjome į lygumą. Mėnesienoje juodavo ilgos medžių eilės. Keliu į kalną kilo automobilio žibintų šviesos. Kalno viršuje švietė forto žiburiai. Žemai, kairėje, tekėjo upė. Po lietaus vanduo buvo pakilęs, juodas ir lygus. Išilgai krantą dūlavo medžiai. Mes sėdėjome ir žiūrėjome į tolį. Breta žiūrėjo tiesiai prieš save. Staiga ji suvirpėjo.

– Šalta.

– Nori grįžt?

– Eikim per parką.

Mes nulipome nuo sienos. Dangų vėl aptraukė debesys. Parke po medžiais buvo tamsu.

– Ar tu tebemyli mane, Džeikai?

– Taip, – atsakiau aš.

– Žinai, aš žuvus.

– Kas yra?

– Aš žuvus. Einu iš proto dėl to vaikinuko Romero. Atrodo, jog aš jį įsimylėjau.

– Tavim dėtas, to nedaryčiau.

– Negaliu. Aš žuvus. Mane visą tartum kas plėšo.

– Nedaryk to.

– Negaliu. Aš niekad negaliu savęs pergalėt.

– Reikia liautis.

– Kaip aš galiu liautis? Negaliu. Jauti?

Jos ranka virpėjo.

– Aš visa taip.

– Nereikia to daryt.

– Negaliu. Vis vien aš žuvus. Nejau nesupranti?

– Ne.

– Turiu kažką daryt. Turiu padaryt ką nors, ko tikrai noriu. Aš netekau savigarbos.

– Nereikia to daryt.

– Ak brangusis, nebūk toks griežtas. Manai, malonu, kai iš paskos sekioja tas prakeiktas žydas, o Maikas kelia skandalus.

– Žinoma, ne.

– Juk negaliu visą laiką būt girta.

– Taip.

– Ak mielasis, būk geras, būk šalia manęs. Būk šalia manęs ir padėk man.

– Žinoma.

– Aš nesakau, kad tai gerai. Tačiau man galima. Dievas mato, kad aš niekad nesijaučiau tokia paleistuvė kaip dabar.

– Kuo aš tau galiu padėt?

Mudu ėjome žvyruotu parko taku tamsoje po medžiais, paskui medžiai baigėsi, ir pro vartus nužingsniavome gatve į miestą.

Pedras Romeras buvo kavinėje. Jis sėdėjo prie staliuko su kitais matadorais ir bulių kovų apžvalgininkais. Jie rūkė cigarus. Mums įėjus, sužiuro į mus. Romeras nusišypsojo ir nusilenkė. Mes atsisėdome prie staliuko patalpos viduryje.

– Pakviesk jį išgert su mumis.

– Palauk. Jis ateis pats.

– Negaliu į jį žiūrėt.

– O pažiūrėt yra ko, – pasakiau aš.

– Visada aš dariau tik tai, ką norėjau.

– Žinau.

– Aš iš tiesų jaučiuos tikra paleistuvė.

– Hm, – pasakiau aš.

– Viešpatie, – tarė Breta. – Kiek moteris turi iškentėt!

– Tikrai?

– Ak, aš jaučiuos tokia paleistuvė.

Pažvelgiau į matadorų staliuką. Pedras Romeras nusišypsojo. Jis kažką pasakė sėdintiems su juo kartu ir atsistojo. Priėjo prie mūsų staliuko. Aš atsistojau, ir mes paspaudėme jam ranką.

– Gal išgersit su mumis?

– Leiskite man jus pavaišinti, – pasakė jis.

Jis atsisėdo, akimis paprašęs Bretą leidimo. Jo manieros buvo labai puikios. Tačiau jis teberūkė. Cigaras labai tiko jam prie veido.

– Mėgstat cigarus? – paklausiau aš.

– O taip. Rūkau tik cigarus.

Tai teikė jam solidumo. Rūkydamas cigarą, jis atrodė vyresnis. Pastebėjau, kad jo oda švari, lygi, tamsiai ruda. Ant skruostikaulio buvo trikampis randas. Mačiau, jog jis žiūri į Bretą. Jis

jautė, jog tarp jų kažkas yra. Tikriausiai pajuto tai, kada Breta padavė jam ranką. Jis buvo labai atsargus. Man rodos, jis beveik neabejojo, tik nenorėjo padaryti klaidos.

– Jūs kaunatės rytoj? – paklausiau aš.

– Taip, – atsakė jis. – Šiandien Madride sužeidė Algabeną. Girdėjot?

– Ne, – atsakiau aš. – Sunkiai?

Jis papurtė galvą.

– Niekis. Čia, – jis parodė pirštu į delną.

Breta paėmė jo ranką, atlenkė pirštus.

– O! Jūs mokate burti? – paklausė jis angliškai.

– Neprieštaraujat?

– Ne. Man patinka, – jis padėjo ranką ant stalo delnu į viršų. – Pasakykit, kad amžinai gyvensiu ir tapsiu milijonierium, – jis vis dar buvo labai mandagus, tačiau dabar jau nebeabejojo. – Pažiūrėkit, – tarė jis, – ar yra mano rankoj bulių?

Jis nusijuokė. Jo ranka buvo labai daili, plonu riešu.

– Bulių joje tūkstančiai, – tarė Breta. Ji nė kiek nebesinervino. Atrodė labai graži.

– Puiku, – nusijuokė Romeras. – Po tūkstantį durų už kiekvieną, – pasakė man ispaniškai. – Pasakykit dar ką nors.

– Gera ranka, – pasakė Breta. – Manau, kad jis ilgai gyvens.

– Sakykit man. Ne savo draugui.

– Aš sakau, kad jūs ilgai gyvensit.

– Žinau, – pasakė Romeras. – Aš niekad nemirsiu.

Aš pastuksenau pirštais į stalą. Romeras pamatė. Jis papurtė galvą.

– Ne. Nereikia. Buliai geriausi mano draugai.

Aš išverčiau Bretai.

– Jūs žudot savo draugus? – paklausė ji.

– Visada, – atsakė jis angliškai ir nusijuokė. – Kad jie nežudytų manęs, – jis žiūrėjo į ją per stalą.

– Jūs gerai kalbat angliškai.

– Taip, – atsakė jis. – Kartais visai gerai. Tačiau niekas neturi žinoti. Torerui nedera kalbėti angliškai.

– Kodėl? – paklausė Breta.

– Būtų blogai. Žmonėms nepatiktų. Ne, ne.

– Bet kodėl gi?

– Jiems nepatiktų. Matadorai neturi būti tokie.

– O kokie?

Jis nusijuokė, užsismaukė ant akių skrybėlę, kitaip įsikando cigarą ir nutaisė kitokią miną.

– Kaip prie ano stalo, – pasakė jis. Aš žvilgtelėjau tenai. Jis tiksliai pamėgdžiojo Nasjonalio išraišką. Paskui nusišypsojo – šįsyk jau sava šypsena. – Ne, man reikia pamiršti anglų kalbą.

– Nepamirškit dar, – tarė Breta.

– Nepamiršti?

– Ne.

– Gerai.

Jis vėl nusijuokė.

– Norėčiau tokios skrybėlės, – tarė Breta.

– Puiku. Aš jums gausiu tokią.

– Gerai. Tik būtinai!

Aš atsistojau. Romeras taip pat pakilo.

– Sėdėkit, – pasakiau aš. – Eisiu paieškot mūsų draugų, atsivesiu čia.

Jis pažvelgė į mane. Paskutinį kartą, tarsi klausdamas, ar gerai suprato. Labai gerai suprato.

– Sėskitės, – pasakė jam Breta. – Pamokykit mane ispaniškai.

Jis atsisėdo ir pažvelgė į ją per stalą. Aš išėjau. Žmonės nuo matadorų staliuko išlydėjo mane piktais žvilgsniais. Nebuvo labai malonu. Kai po dvidešimties minučių grįžau į kavinę, Breta ir Pedras Romeras buvo išėję. Ant stalo stovėjo kavos puodeliai ir trys tuščios mūsų taurelės. Priėjo padavėjas su servetėle, nurinko taureles, puodelius ir nušluostė stalą.

XVII skyrius

Prie „Milano" baro radau Bilą, Maiką ir Edną. Edna buvo tos merginos vardas.

– Mus išmetė, – pasakė Edna.

– Policija, – pridūrė Maikas. – Čia sėdi keli tokie, kuriems aš nepatinku.

– Aš juos keturis kartus sulaikiau nuo muštynių, – tarė Edna. – Turėsit man patalkininkaut.

Bilas buvo visas raudonas.

– Grįžk, Edna, – tarė jis. – Grįžk pašokt su Maiku.

– Kam kvailiot? – pasakė Edna. – Vėl bus skandalas.

– Prakeikti Biarico paršai, – metė Bilas.

– Eime, – tarė Maikas. – Juk, šiaip ar taip, baras. Jie neturi teisės vieni užimt visą barą.

– Mielas mano Maikas, – pasakė Bilas. – Atvažiuoja čia kažkoks paršas iš Anglijos ir įžeidinėja Maiką, ir nori sugadint mums fiestą.

– Šunsnukiai, – susikeikė Maikas. – Nekenčiu anglų.

– Kaip jie drįsta įžeidinėt Maiką? – neatlyžo Bilas. – Maikas puikus vyras. Kaip jie drįsta įžeidinėt Maiką? Aš to nepakęsiu. Kas kam darbo, kad jis, po velnių, subankrutavo? – jo balsas užlūžo.

– Kas kam darbo? – tarė Maikas. – Man nė motais. Džeikui nė motais. Gal tau tai labai svarbu?

– Ne, – atsakė Edna. – Jūs subankrutavote?

– Aiškus daiktas. Juk tau nė motais, Bilai, ar ne?

Bilas apsikabino Maiką per pečius.

– Norėčiau ir aš būt subankrutavęs. Aš tiems šunsnukiams parodyčiau!

– Ko tu iš jų nori? Jie juk anglai, – pasakė Maikas. – Nusispjaut, ką anglai šneka.

– Galvijai neraliuoti, – tarė Bilas. – Einu, išgrūsiu juos iš baro.

– Bilai, – Edna žvilgtelėjo į mane. – Būk geras, Bilai, nebeik tenai. Neprasidėk su kvailiais.

– O, čia tai teisybė. Kvailiai, – pasakė Maikas. – Aš taip ir žinojau.

– Kaip jie drįsta taip kalbėt apie Maiką? – tarė Bilas.

– Tu juos pažįsti? – paklausiau Maiką.

– Ne. Pirmąkart matau. Jie sako, kad mane pažįsta.

– Aš nepakęsiu, – pasakė Bilas.

– Eime. Einam į *Suizo*, – tariau aš.

– Ednos draugužiai iš Biarico, – pasakė Bilas.

– Jie stačiai kvailiai, – atsiliepė Edna.

– Vienas jų – Čarlis Blekmenas iš Čikagos, – tarė Bilas.

– Kaip gyvas nesu buvęs Čikagoj, – pasakė Maikas.

Edna ėmė juoktis ir niekaip negalėjo liautis.

– Veskit mane iš čia, – tarė ji, – jūs bankrotai.

– Kas ten per skandalas buvo? – paklausiau Edną. Mes žingsniavome per aikštę į *Suizo*. Bilas kažkur dingo.

– Nežinau, kaip ten atsitiko, bet kažkas pašaukė policiją, kad išvestų Maiką iš galinio kambario. Ten buvo žmonių, su kuriais jis susipažino Kanuose. Bet kuo jis jiems galėjo užkliūt?

– Tikriausiai skolingas pinigų, – atsakiau aš. – Žmonės paprastai dėl to labai pyksta.

Aikštėje prie bilietų kioskų laukė dvi eilutės. Žmonės sėdėjo ant kėdžių arba ant žemės, susisupę į skaras arba senus laikraščius. Jie laukė, kada atidarys langelius ir pradės pardavinėti bilietus į bulių kovas. Debesys sklaidėsi, pasirodė mėnulis. Kai kas eilėse miegojo.

Vos mes nuėjome į *Suizo* kavinę, susėdome ir užsisakėme fundadoro, pasirodė Robertas Konas.

– Kur Breta? – paklausė jis.

– Nežinau.

– Ji buvo su tavim.

– Turbūt nuėjo miegot.

– Nenuėjo.

– Aš nežinau, kur ji.

Jo veidas elektros šviesoje atrodė pageltęs. Jis nesisėdo.

– Sakyk man, kur ji.

– Sėskis, – pasakiau. – Aš nieko nežinau.

– Nė velnio. Žinai!

– Priverk burną.

– Pasakyk, kur Breta.

– Nė velnio aš tau nepasakysiu.

– Tu žinai, kur ji.

– Nesakyčiau, jeigu ir žinočiau.

– Eik tu, žinai, po velnių, Konai, – nuo staliuko atsiliepė Maikas. – Breta išdūmė su tuo pienburniu toreadoru. Švenčia medaus mėnesį.

– Užsičiaupk!

– A, eik tu po velnių, – apatiškai nutęsė Maikas.

– Tai teisybė? – Konas pasisuko į mane.

– Eik po velnių!

– Ji buvo su tavim. Ar tai teisybė?

– Eik po velnių.

– Tu man dar pasakysi... – jis žengė žingsnį į priekį: – ...prakeiktas suteneri!

Aš užsimojau ant jo, bet jis išsisuko. Mačiau, kaip jo veidas linktelėjo į šoną elektros šviesoje. Tuomet jis smogė man, ir aš atsisėdau ant šaligatvio. Kai stojausi, jis smogė dar du kartus. Aš parkritau aukštielninkas po stalu. Bandžiau atsistoti, bet nejutau kojų. Žinojau, jog turiu atsikelti ir smogti jam. Man padėjo atsistoti Maikas. Kažkas išpylė ant galvos grafiną vandens. Maikas prilaikė mane per liemenį, paskui suvokiau sėdįs ant kėdės. Maikas tampė man už ausų.

– Maniau, kad jau amžiną atilsį, – tarė Maikas.

– Kur pats, po velnių, buvai?

– O, čia pat.

– Nenorėjai teptis rankų?

– Jis ir Maiką nokautavo, – tarė Edna.

– Nenokautavo, – atsakė Maikas. – Aš tik šiaip gulėjau.

– Gal taip būna kiekvieną vakarą per jūsų fiestas? – paklausė Edna. – Ar tai ne ponas Konas?

– Jau viskas gerai, – pasakiau aš. – Tik galva truputį svaigsta.

Prie mūsų stovėjo keli padavėjai ir aplinkui buvo susirinkęs pulkas žmonių.

– *Vaya!* – sušuko Maikas. – Šalin. Eikit sau.

Padavėjai išsklaidė žmones.

– Gražu buvo pažiūrėt, – tarė Edna. – Kaip tikras boksininkas.

– Jis ir yra boksininkas.

– Gaila, nebuvo Bilo, – tarė Edna. – Būčiau pažiūrėjus, kaip jis būtų griuvęs. Norėčiau pamatyt jį griūvant. Jis toks didelis.

– Aš tikėjausi, kad jis dar ir padavėją partrenks, – pasakė Maikas, – ir bus areštuotas. Norėčiau pamatyt poną Robertą Koną už grotų.

– Dar ko! – atsiliepiau aš.

– Ką jūs! – tarė Edna. – Juokaujat.

– Ne, nejuokauju, – atsakė Maikas. – Aš ne iš tų, kurie mėgsta būti daužomi. Aš netgi jokių žaidimų nežaidžiu.

Maikas išgėrė.

– Aš, žinot, nemėgstu nė medžioklės. Bijok, kad ant tavęs neužvirstų arklys. Kaip jauties, Džeikai?

– Gerai.

– Jūs labai mielas, – tarė Edna Maikui. – Jūs iš tiesų subankrutavot?

– Siaubingai subankrutavau, – atsakė Maikas. – Aš visiems skolingas. Nejau jūs neturit skolų?

– Begalę.

– Aš skolingas visiems, – pareiškė Maikas. – Šįvakar iš Montojos pasiskolinau šimtą pesetų.

– Nei tu pasiskolinai, nei ką, – pasakiau aš.

– Grąžinsiu, – kalbėjo Maikas. – Aš visad grąžinu.

– Todėl ir subankrutavot? – paklausė Edna.

Aš atsistojau. Girdėjau juos kalbantis kažkur labai toli. Tai atrodė kaip blogas vaidinimas.

– Einu į viešbutį, – tariau aš. Paskui girdėjau, jie kalbėjo apie mane.

– Ar jis pats nueis? – klausė Edna.

– Verčiau palydėkim.

– Nueisiu, – atsakiau. – Nelydėkit. Iki pasimatymo.

Ir nuėjau. Jie liko sėdėti prie staliuko. Atsigręžiau ir apžvelgiau juos ir tuščius staliukus. Prie vieno staliuko, pasirėmęs rankomis galvą, sėdėjo padavėjas.

Aikštėje priešais viešbutį viskas man pasirodė nauja ir pasikeitę. Taip, lyg nebūčiau matęs medžių. Lyg nebūčiau matęs vėliavų stiebų, nei teatro fasado. Viskas atrodė kitaip. Jaučiausi kaip kažkada, grįždamas namo iš užmiesčio po futbolo varžybų. Nešinas lagaminėliu su futbolo reikmenimis, ėjau gatve iš stoties per miestą, kuriame praleidau visą gyvenimą, ir viskas atrodė kitaip. Žmonės grėbstė kiemuose lapus ir degino šalikelėje, aš sustojau ir ilgai žiūrėjau. Viskas atrodė labai keistai. Paskui ėjau toliau, ir mano kojos buvo kažkur labai toli, ir viskas tartum artėjo prie manęs iš tolių, ir savo žingsnius girdėjau kažkur labai toli. Mat žaidimo pradžioje man kažkas įspyrė į galvą. Taip buvo ir dabar, einant per aikštę. Taip buvo ir dabar, lipant viešbučio laiptais. Laiptais lipau ilgai, ir man atrodė, jog nešuosi rankoje savo lagaminėlį. Kambaryje degė šviesa. Į koridorių manęs pasitikti išėjo Bilas.

– Klausyk, – tarė jis, – lipk pas Koną. Jam kažkas atsitiko, ir jis visą laiką klausinėja, ar tavęs nėra.

– Eina jis po velnių!

– Eik. Eik pas jį, pažiūrėk, kas jam yra. Man nesinorėjo kopti dar į vieną aukštą.

– Ko tu taip į mane žiūri?

– Aš visai nežiūriu į tave. Lipk pas Koną. Jam kažkas blogai.

– Visai neseniai tu buvai girtas, – tariau aš.

– Tebesu, – atsakė Bilas. – Bet tu eik, aplankyk Koną. Jis nori tave pamatyt.

– Gerai, – nusileidau aš.

Man tik nesinorėjo kopti laiptais. Užlipau, nešinas įsivaizduojamu lagaminėliu. Nuėjau koridoriumi prie Kono kambario. Durys buvo uždarytos, ir aš pasibeldžiau.

– Kas ten?

– Barnsas.

– Įeik, Džeikai.

Aš atidariau duris ir įėjau į vidų, ir pasidėjau savo lagaminėlį. Kambaryje šviesa nedegė. Konas gulėjo tamsoje kniūbsčias ant lovos.

– Sveikas, Džeikai.

– Nevadink manęs Džeiku.

Aš stovėjau prie durų. Lygiai kaip tada, grįžęs namo. Dabar man reikėjo karštos vonios. Sklidinos karštos vonios, kad galėčiau išsitiesti.

– Kur vonia? – paklausiau aš.

Konas verkė. Gulėjo kniūbsčias ant lovos ir verkė. Jis buvo su baltais polo marškinėliais, tokiais, kokius nešiodavo Prinstone.

– Dovanok, Džeikai. Prašau atleisti man.

– Dar atleisk jam!

– Prašau atleisti man, Džeikai.

Aš nieko neatsakiau. Stovėjau prie durų.

– Man protas buvo susimaišęs. Tu suprask.

– Na, gerai jau.

– Aš neištvėriau dėl Bretos.

– Tu pavadinai mane suteneriu.

Man buvo nesvarbu. Aš norėjau į vonią. Norėjau į vonią, pilną karšto vandens.

– Taip, žinau. Labai prašau, pamiršk, kas buvo. Man protas susimaišė.

– Tiek to. Gerai.

Jis verkė. Jo balsas buvo keistas. Gulėjo su baltais marškinėliais tamsoje ant lovos. Polo marškinėliais.

– Ryt rytą aš išvažiuoju.

Jis verkė be garso.

– Aš tiesiog neištvėriau dėl Bretos. Aš iškenčiau baisias kančias, Džeikai. Tai buvo tikras pragaras. Nuo tada, kai mes čia atvažiavom, Breta elgėsi su manim kaip su svetimu. Aš nebegalėjau tverti. Juk aš gyvenau su ja San Sebastijane. Tu turbūt žinai. Aš nebegaliu tverti.

Jis gulėjo ant lovos.

– Na, – tariau, – aš einu į vonią.

– Tu vienintelis mano draugas, ir aš taip mylėjau Bretą.

– Na, – tariau, – lik sveikas.

– Ir visai be reikalo, – pasakė jis. – Ir visiškai be reikalo.

– Kas be reikalo?

– Viskas. Būk geras, Džeikai, pasakyk, kad atleidi man.

– Gerai, – atsakiau. – Nepykstu.

– Aš taip prisikankinau. Aš išgyvenau pragaro kančias, Džeikai. Dabar viskas baigta. Viskas.

– Na, – tariau aš, – lik sveikas. Man reikia eit.

Jis apsivertė, atsisėdo ant lovos krašto, o paskui atsistojo.

– Lik sveikas, Džeikai, – tarė jis. – Tu paduosi man ranką?

– Žinoma. Kodėl gi ne?

Mes paspaudėme vienas kitam ranką. Tamsoje neįžiūrėjau jo veido.

– Na, – tariau aš, – iki rytojaus.

– Aš rytą išvažiuoju.

– Ak, tiesa.

Išėjau. Konas stovėjo tarpduryje.

– Kaip jauties, Džeikai? – paklausė jis.

– Gerai, – atsakiau aš. – Gerai jaučiuos.

Niekaip negalėjau rasti vonios kambario. Galų gale radau. Ten buvo gili akmeninė vonia. Aš atsukau čiaupus, tačiau vanduo nebėgo. Atsisėdau ant vonios krašto. Kai pakilau eiti, pama-

čiau, kad esu be batų. Ėmiau jų ieškoti ir radęs nusinešiau rankoje žemyn. Susiradau savo kambarį, nusirengiau ir atsiguliau.

Pabudau skaudama galva nuo orkestrų, trenkiančių pro šalį gatve. Prisiminiau, jog buvau žadėjęs nusivesti Bilo draugę Edną pažiūrėti, kaip gatvėmis buliai bėgs į cirką. Apsirengiau, nulipau žemyn ir išėjau į šaltą ankstyvo rytmečio orą. Per aikštę žmonės skubėjo į cirką. Kitapus aikštės prie bilietų būdelių tebestovėjo dvi eilės žmonių. Jie laukė bilietų, kuriuos pradės pardavinėti septintą valandą. Skubiai perkirtęs aikštę įėjau į kavinę.

Padavėjas pasakė man, jog mano draugai buvę ir išėję.

– Kiek jų buvo?

Du ponai ir panelė.

Vadinasi, viskas gerai. Bilas ir Maikas su Edna. Praeitą naktį ji bijojo, kad jie išvirs iš kojų. Todėl prašė mane, kad ją nusivesčiau. Aš išgėriau kavos ir nuskubėjau kartu su visais į cirką. Buvau visai blaivus. Tiktai bjauriai skaudėjo galvą. Viskas atrodė ryšku ir aišku, ir miestas kvepėjo rytmečio gaiva.

Žemė nuo miesto pakraščio iki cirko buvo vienas purvas. Palei tvorą iki pat cirko vartų stovėjo žmonės, išoriniai balkonai ir cirko viršus buvo gulte nugulti. Aš išgirdau, kaip iššovė raketa, ir supratau, kad nespėsiu patekti į areną prieš pradedant leisti ten bulius, todėl prasibroviau prie tvoros. Mane plote priplojo prie lentų. Ant kelio, iš abiejų pusių aptverto tvora, policija ragino žmones. Vieni jų ėjo, kiti pustekiniai skubėjo cirko link. Paskui pradėjo bėgti tekini. Vienas girtas vyras paslydo ir pargriuvo. Du policininkai sugriebė jį ir nutempė prie tvoros. Dabar žmonės bėgo kiek įkabindami. Minia pradėjo garsiai šaukti ir, iškišęs galvą pro lentas, aš pamačiau bulius, ką tik įnėrusius iš gatvės į ilgą aptvarą. Jie jau baigė prisivyti bėgančiuo-

sius. Tuo metu kitas girtuoklis žengė nuo tvoros į kelio vidurį su palaidine rankoj. Jis norėjo pamosuoti ja kaip toreadoras skraiste. Prie jo prišoko du policininkai, čiupo už pakarpos, vienas tvojo lazda, ir jie nuvilko jį prie tvoros. Stovėjo prisiploję, kol pro šalį pralėkė paskutiniai žmonės ir buliai. Pirma bulių bėgo tiek daug žmonių, kad tarpuvartėje visi susikimšo, o kai buliai atšuoliavo būriu, sunkūs, purvinais šonais, muistydami ragais, vienas išsiveržė į priekį, pavijo kraštinį vyrą ir iškėlė į orą. Ragui smingant į kūną, abi vyriškio rankos nukaro, jis užrietė galvą, ir bulius mostelėjęs numetė jį ant žemės. Bulius puolė kitą žmogų, bėgantį priešais, bet tas dingo minioje, minia plūstelėjo pro vartus į areną, o buliai iš paskos. Raudonos cirko durys užsidarė, ir žmonės iš laukujų balkonų ėmė spraustis į vidų, pasigirdo riksmas, paskui – vėl riksmas.

Subadytasis žmogus gulėjo kniūbsčias ištryptame purve. Žmonės lipo per tvorą, ir aš per sambrūzdį nieko nemačiau. Cirko viduje skambėjo šūksmai. Kiekvienas jų reiškė, jog į minią puolė bulius. Kuo garsesnis šūksmas, tuo, matyt, baisesni dalykai ten dėjosi. Paskui pakilo raketa – tai reiškė, jog jautukai išvedė bulius iš arenos į aptvarus. Aš pasitraukiau nuo tvoros ir grįžau į miestą.

Čionai dar kartą užėjau į kavinę išgerti kavos su skrebučiais. Padavėjai šlavė kavinę ir šluostė staliukus. Vienas priėjo ir priėmė užsakymą.

– Nieko neatsitiko per *encierro?**

– Ne viską mačiau. Vieną sunkiai sužeidė.

– Kur?

– Čia, – pridėjau vieną ranką prie nugaros, o kitą prie krūtinės, toje vietoje, kur, mano manymu, turėjo išeiti ragas.

* Bulių suvarymas (*isp.*).

Padavėjas linktelėjo ir servetėle nubraukė trupinius nuo stalo.

– Sunki žaizda, – tarė jis. – Ir vis dėl sporto. Dėl pramogos.

Jis nuėjo ir grįžo, nešinas kavinuku ir pieno indeliu didelėmis ąsomis. Įpylė man pieno ir kavos. Dvi srovelės sruvo pro ilgus kaklelius į didelį puodelį. Padavėjas linktelėjo.

– Sunki žaizda, – tarė jis. Pastatęs kavinuką ir pieno indelį, atsisėdo prie staliuko. – Didelė žaizda. Ir viskas dėl smagumo. Tik dėl smagumo. Kaip jums tai atrodo?

– Nežinau.

– Tas ir yra. Viskas dėl smagumo. Įsivaizduokit, smagumas!

– Jūs ne *aficionado*?

– Aš? Kas yra buliai? Galvijai. Žiaurūs galvijai, – jis atsistojo ir prisidėjo ranką prie nugaros. – Per nugarą. Kiaurai per nugarą. Įsivaizduokit, smagumas!

Palingavo galvą ir nuėjo, nešinas indais. Gatve pro šalį žingsniavo du vyrai. Padavėjas šūktelėjo jiems. Jų veidai buvo niūrūs. Vienas papurtė galvą.

– *Muerto!* – atsakė jis.

Padavėjas linktelėjo. Vyrai nuėjo savo keliu. Jie kažkur skubėjo. Padavėjas grįžo prie mano staliuko:

– Girdėjot? *Muerto*. Mirė. Jis mirė. Kiaurai pervėrė ragas. Linksmai praleido rytą. *Es muy flamenco.* *

– Blogai.

– Jokio smagumo, – pasakė padavėjas. – Nematau jokio smagumo.

Dieną sužinojome, kad žmogus, kurį nudūrė bulius, vardu Visentė Gironesas, atvykęs nuo Tafalos. Kitą dieną laikraštyje perskaitėme, kad jis buvo dvidešimt aštuonerių metų, turėjo

* Tai jau per daug (*isp*).

ūkį, žmoną ir du vaikus. Kaip ir iki vestuvių, jis kasmet važinėdavęs į fiestą. Dar kitą dieną pabūti prie velionio iš Tafalos atvažiavo jo žmona, rytojaus dieną Šventojo Fermino koplyčioje buvo atlaikytos mišios, tada Tafalos šokėjų bei gėrėjų sąjungos nariai nulydėjo karstą į geležinkelio stotį. Pirmieji žygiavo būgnai, grojo dūdelės, o paskui vyrus, nešančius karstą, ėjo žmona ir du vaikai... Už jų – visi Pamplonos, Estelos, Tafalos ir Sangesos šokėjų ir gėrėjų sąjungų nariai, kurie tik galėjo dalyvauti laidotuvėse. Karstą įkėlė į bagažo vagoną, o našlė ir du vaikai susėdo šalia vienas kito atvirame trečios klasės vagone. Traukinys trūktelėjo ir nušliaužė žemyn, aplenkdamas plokščiakalnio kampą, paskui lyguma per banguojančius javų laukus tolyn į Tafalą.

Bulius, kuris subadė Visentę Gironesą, buvo vardu Bokanegra iš Sančeso Taberno ganaderijos, turėjo šimtas aštuonioliktą numerį, ir jį tą popietę trečią iš eilės nudūrė Pedras Romeras. Publikai šaukiant, jo ausis buvo nupjauta ir paduota Pedrui Romerui, šis savo ruožtu atidavė ją Bretai, ji suvyniojo ją į nosinę, priklausančią man, ir paliko ausį bei nosinę tarp daugybės *Muratti* cigarečių nuorūkų giliai naktinio staliuko stalčiuje šalia savo lovos Montojos viešbutyje Pamplonoje.

Kai grįžau į viešbutį, ant suolo prie durų sėdėjo naktinis sargas. Jis čia prasėdėjo visą naktį ir labai norėjo miego. Mane išvydęs, jis atsistojo. Tuo pat metu įėjo trys padavėjos. Jos taip pat buvo cirke pasižiūrėti rytinio reginio. Merginos kopė į viršų juokdamosi. Aš užlipau paskui jas į savo kambarį. Nusiaviau batus ir atsiguliau į lovą. Langas į balkoną buvo atviras, ir kambary tvieskė saulė. Miego nenorėjau. Buvo tikriausiai apie pusę keturių, kai nuėjau miegoti, o šeštą pažadino orkestrai. Iš abiejų pusių skaudėjo žandikaulį. Apčiupinėjau pirštais. Prakeiktas

Konas. Būtų smogęs kam nors, kai jį pirmąkart įžeidė, ir išvažiavęs. Jis taip tikėjo, kad Breta jį myli. Ne, jis bus šalia jos, ir tikra meilė viską nugalės. Kažkas pasibeldė.

– Prašom.

Įėjo Bilas su Maiku. Susėdo ant lovos.

– Tai bent *encierro!* – šūktelėjo Bilas. – Čia tai bent *encierro!*

– Klausyk, tu nebuvai ten? – paklausė Maikas. – Bilai, paskambink, kad atneštų alaus.

– Tai bent rytas! – tarė Bilas. Jis nusišluostė prakaitą. – Viešpatie! Tai bent rytas! O čia dar vargšas Džeikas. Vargšas Džeikas, gyva boksininko „kriaušė".

– Kas atsitiko arenoj?

– Dievulėliau! – tepratarė Bilas. – Kas atsitiko, Maikai?

– Bėgo, supranti, į vidų buliai, – ėmė pasakoti Maikas. – O priešais juos – žmonės, ir vienas pargriuvo, ir ant jo suvirto visas pulkas.

– Ir buliai užlėkė ant jų, – pasakė Bilas.

– Girdėjau spiegiant.

– Tai Edna, – tarė Bilas.

– Vyrai vis bėgo į areną ir švytravo marškiniais.

– Vienas bulius lėkė ratu ir švaistė visus per barjerą.

– Apie dvidešimtį nuvežė į ligoninę, – pasakė Maikas.

– Tai bent rytas! – tarė Bilas. – Policininkai, po velnių, nespėjo suiminėt visų, kas norėjo gaut galą, persmeigtas buliaus.

– Paskui jaučiai suvedė juos į aptvarus, – pasakė Maikas.

– Po valandos.

– Ne, po kokio ketvirčio valandos, – nesutiko Maikas.

– Eik tu žinai kur! – tarė Bilas. – Tu buvęs kare. O man atrodė pustrečios valandos.

– Kurgi tas alus? – paklausė Maikas.

– Kur padėjot žaviąją Edną?

– Ką tik nulydėjom namo. Nuėjo miegot.

– Kaip jai patiko?

– Nepaprastai. Mes pasakėm, kad taip būna kiekvieną rytą.

– Ji buvo sužavėta, – pasakė Maikas.

– Ji norėjo, kad mes taip pat eitume į areną, – tarė Bilas. – Ji veiksmo žmogus.

– Aš pasakiau, kad būtų nesąžininga prieš mano kreditorius, – pridūrė Maikas.

– Tai bent rytas! – tarė Bilas. – Tai bent naktis!

– Kaip žandikaulis, Džeikai? – paklausė Maikas.

– Skauda, – atsakiau aš.

Bilas nusijuokė.

– Ko netvojai jam su kėde?

– Gera tau kalbėt, – atsakė Maikas. – Tave jis irgi būtų paguldęs. Aš nė nepajutau, kada jis man vožė. Ką tik stovėjo prieš mane, o paskui žiūriu, kad jau sėdžiu ant žemės, o Džeikas guli po stalu.

– Kur jis tada nuėjo? – paklausiau aš.

– O, štai jinai, – tarė Maikas. – Štai gražuolė mums atnešė alaus.

Kambarinė pastatė ant stalo padėklą su buteliais ir stiklinėmis.

– Dabar atneškite dar tris butelius, – pasakė Maikas.

– Kur nuėjo Konas, kai paguldė mane? – paklausiau Bilą.

– Tai tu nieko nežinai? – Maikas atkimšo vieną butelį. Jis pylė alų, laikydamas stiklinę prie pat kaklelio.

– Tikrai? – paklausė Bilas.

– Nagi, jis parėjo į viešbutį ir rado Bretą su tuo vaikėzu toreadoru jo kambary ir pridaužė tą vargšą toreadorą.

– Negali būt.

– Taip.

– Tai bent naktis! – vėl pakartojo Bilas.

– Jis vos nenugalabijo to nelemto toreadoro. Paskui Konas norėjo išsivežti Bretą. Norėjo, ko gera, padaryt ją dora moterimi. Velniškai jaudinanti scena.

Jis nugėrė kelis didelius gurkšnius alaus.

– Kvailys.

– O paskui?

– Breta davė jam velnių. Išdėjo kaip reikiant. Manau, gerai jį pamokė.

– Dedu galvą, – pasakė Bilas.

– Tada Konas pravirko ir norėjo paspaust tam toreadorui ranką. Norėjo ir Bretai paspaust ranką.

– Įsivaizduoju. Jis ir man paspaudė ranką.

– Rimtai? O tiedu to malonumo atsisakė. Tas toreadoras šaunuolis. Nieko nesako, tik stojasi, krenta ir vėl stojasi. Bet visai paguldyt Konas jo neįstengė. Smagu būtų buvę pažiūrėt.

– Iš kur jūs viską žinot?

– Iš Bretos. Rytą buvau sutikęs.

– Ir kuo baigėsi?

– Štai kuo. Toreadoras sėdi ant lovos. Jau buvo nuvirtęs bent penkiolika kartų, bet vis stojasi muštis. Breta jį laiko, neleidžia keltis. Buvo apsilpęs, bet Breta vis tiek neišturėjo. Tada Konas pasakė daugiau nesimušiąs. Atseit negalįs. Atseit būtų per daug niekšiška. Toreadoras sverdi sverdi prie jo. Konas – prie sienos. „Sakai, nebesimuši?“ „Ne, – sako Konas, – man būtų gėda“. Tada toreadoras iš paskutiniųjų kad drož jam į dantis – ir pats šlept ant grindų. Breta sakė, jis nebepajėgęs atsistot. Konas norėjęs pakelt jį ir nunešt į lovą. Tas sakąs: „Tik pabandyk,

užmušiu. Ir šiaip užmušiu, jei iki ryto neišsinešdinsi iš miesto". Konas verkęs, Breta jį iškeikusi, ir jis norėjęs paspaust jiems rankas. Jau pasakojau.

– Pasakok iki galo, – pasakė Bilas.

– Paskui, rodos, toreadoras sėdėjo ant grindų. Kaupia jėgas, rengiasi dar kartą trenkt Konui. Breta neduoda Konui paspaust rankos, Konas verkia ir aiškina, kaip jis ją mylįs, o ji sako, kad jis mestų iš galvos tas kvailystes. Tada Konas pasilenkė prie toreadoro paspaust rankos. Atseit išsiskirkim gražiuoju. Atsiprašinėjo. O toreadoras vėl kad trenks jam į burną.

– Tai bent velniūkštis! – tarė Bilas.

– Atšaldė Koną, – pasakė Maikas. – Žinot, nemanau, kad Konas dar kada geistų su kuo nors muštis.

– Kada matei Bretą?

– Šįryt. Buvo užėjus pasiimt daiktų. Slaugo tą Romerą.

Jis išpilstė dar vieną butelį alaus.

– Bretai nekas su sveikata. Bet jai patinka slaugyt. Ir mudu taip susipažinom. Ji mane slaugė.

– Žinau, – atsakiau.

– Aš jau girtas, – tarė Maikas. – Bet ir nenoriu prablaivėt. Visa tai labai juokinga, bet ne itin malonu. Man ne itin malonu.

Jis išgėrė alaus.

– Aš Bretai, žinot, išdrožiau pamokslą. Pasakiau, jeigu trankysis su žydais ir toreadorais, ir panašiai, jai geruoju nesibaigs, – jis pasilenkė prie manęs. – Klausyk, Džeikai, ar galiu išgert tavo butelį? Tau atneš kitą.

– Prašom, – pasakiau. – Aš vis tiek negeriu.

Maikas ėmė kimšti butelį.

– Gal atkimštum?

Aš atlenkiau vielinį laikiklį, ištraukiau kamštį ir įpyliau jam alaus.

– Ir žinot, – kalbėjo Maikas, – Breta gražiai atkirto. Ji moka. Aš jai siaubingai išdėjau viską apie žydus ir toreadorus, ir panašiai, o ji, žinot, ką atsakė? „Taip. Aš buvau velniškai laiminga su britų aristokratais!"

Jis išgėrė alaus.

– Gerai atkirto. Ešlis, tas, iš kurio ji gavo titulą, buvo, žinot, jūreivis. Devintasis baronetas. Grįžęs namo, niekad nemiegodavo lovoj. Ir Bretą versdavo gulėt ant grindų. Galų gale, kai visai pamišo, pradėjo grasint ją nužudysiąs. Visada miegodavo su užtaisytu revolveriu. Kai užmigdavo, Breta išiminėdavo kulkas. Nebuvo Bretos gyvenimas toks jau laimingas. Skaudu, kai pagalvoji. Jinai taip moka viskuo džiaugtis, – jis atsistojo. Rankos jam virpėjo. – Einu į savo kambarį. Pabandysiu numigt, – jis nusišypsojo. – Per tą fiestą mažai gaunam miego. Dabar aš pradėsiu ilgai miegot. Kai neišsimiegi, labai blogai. Nervams nesveika.

– Pasimatysim dvyliktą *Iruña* kavinėj, – tarė Bilas.

Maikas dingo tarpdury. Girdėjome, kaip įėjo į gretimą kambarį. Jis paskambino, ir netrukus kambarinė pasibeldė į jo duris.

– Atneškit šešetą butelių alaus ir vieną fundadoro, – paprašė Maikas.

– *Si, señorito**.

– Einu miegot, – tarė Bilas. – Vargšas Maikas. Vakar dėl jo įsivėliau į baisų skandalą.

– Kur? „Milano" bare?

– Aha. Ten buvo vienas žmogus, kažkada Kanuose apmokėjęs Bretos ir Maiko skolas. Jis velniškai šlykščiai elgėsi.

– Žinau tą istoriją.

– O aš nežinojau. Kaip žmonės gali taip kalbėt apie Maiką!

* Taip, pone (*isp.*).

– Blogiausia, kad jie turi teisę.

– Kaip galima taip kalbėt! Kokia čia, po velnių, teisė! Einu miegot.

– Ką nors arenoj nudūrė?

– Atrodo, ne. Tik sunkiai sužeidė.

– Prie vartų vieną nudūrė.

– Šit kaip? – pasakė Bilas.

XVIII skyrius

Vidurdienį visi susirinkome kavinėje. Kavinė buvo pilna žmonių. Valgėme krevetes ir gėrėme alų. Mieste buvo pilna žmonių. Visos gatvės buvo pilnos žmonių. Dideli automobiliai iš Biarico ir San Sebastijano važiavo ir stojo aplink aikštę. Jais vyko žiūrovai į bulių kovas. Važiavo ir turistiniai autobusai. Vienu jų atvyko dvidešimt penkios anglės. Jos sėdėjo dideliame baltame autobuse ir žiūrėjo pro žiūronus į fiestą. Visi šokėjai buvo girti. Įpusėjo paskutinė fiestos diena.

Fiesta tekėjo vientisu, nenutrūkstamu srautu, tik turistiniai autobusai ir automobiliai su pašaliečiais atrodė kaip salelės. Mašinoms ištuštėjus, pašaliečiai ištirpdavo minioje. Paskui jų nebepastebėdavai, tik kai kur tarp stalus apgulusių valstiečių juodomis palaidinėmis šmėkšteldavo jų sportiniai kostiumai, kurie čia taip netiko. Fiesta įtraukė net ir anglus iš Biarico, ir jų taip pat nebebuvo matyti, nebent eidavai pro pat jų staliuką. Gatvėse netilo muzika. Dunksėjo būgnai, švilpė dūdelės. Kavinėse, įsitvėrę stalų arba apsikabinę kits kitą per pečius, šiurkščiais balsais dainavo vyrai.

– Antai ateina Breta, – tarė Bilas.

Aš pakėliau akis ir pamačiau ją, ateinančią tarp žmonių per aikštę; ji žengė, aukštai iškėlusi galvą, tartum ši fiesta būtų surengta jos garbei, o jai malonu ir linksma.

– Sveiki, vyručiai! – pasisveikino ji. – Kad žinotumėt, kaip ištroškau!

– Dar vieną didelį alaus, – užsakė Bilas.

– Ir krevečių?

– Ar Konas išvažiavo? – paklausė Breta.

– Taip, – atsakė Bilas. – Nusisamdė automobilį.

Atnešė alų. Breta paėmė stiklinį bokalą, bet jos ranka drebėjo. Pastebėjusi tai, ji šyptelėjo ir pasilenkusi nugėrė didelį gurkšnį.

– Geras alus.

– Labai geras, – pasakiau aš. Man buvo neramu dėl Maiko. Neatrodė, kad jis būtų numigęs. Tikriausiai visą laiką gėrė, tačiau iki šiol laikėsi.

– Girdėjau, Konas tave primušė, Džeikai, – tarė Breta.

– Ne. Tik partrenkė ant žemės. Daugiau nieko.

– Bet kad matytumėt, kaip jis primušė Pedrą Romerą, – tarė Breta. – Tiesiog baisu.

– Kaip jis jaučiasi?

– Taisosi. Neina iš kambario.

– Labai blogai atrodo?

– Labai. Baisiai sudaužytas. Pasakiau, kad išeinu valandėlei pasimatyt su jumis.

– Ar jis kovos?

– Žinoma. Jeigu neprieštarausit, aš eisiu su jumis.

– Kaip gyvuoja tavo kavalierius? – paklausė Maikas. Jis negirdėjo, ką kalbėjo Breta. – Breta turi toreadorą, – tarė jis. – Ji turėjo žydą, pavarde Konas, bet tas nekaip užsirekomendavo.

Breta atsistojo.

– Aš neketinu klausytis tavo nesąmonių, Maiklai.

– Kaip gyvuoja tavo kavalierius?

– Puikiausiai, – atkirto Breta. – Popiet pats pamatysi.

– Breta turi toreadorą, – pasakė Maiklas. – Gražuolį toreadorpalaikį.

– Gal palydėtum mane, Džeikai? Man reikia su tavim pasikalbėt.

– Papasakok jam apie savo toreadorą, – tarė Maikas. – Velniop tavo toreadorą! – jis taip krustelėjo stalą, kad visi bokalai ir lėkštės su krevetėmis nutarškėjo žemėn.

– Eime, – tarė Breta. – Eime iš čia.

Aikštėje, braunantis pro žmones, paklausiau:

– Na ką?

– Popiet aš jo nematysiu iki pat kovų. Ateis draugai jo aprengt. Jis sako, jie visi labai pyksta ant manęs.

Breta spinduliuote spinduliavo. Ji buvo laiminga. Švietė saulė, diena buvo graži.

– Jaučiuos tarsi iš naujo gimusi, – tarė Breta. – Tu neįsivaizduoji, Džeikai.

– Ką nori, kad padaryčiau?

– Nieko, tik eik su manim į cirką.

– Susitiksim per priešpiečius?

– Ne. Valgysiu su juo.

Mes stovėjome po arkada prie viešbučio durų. Iš vidaus nešė ir statė tarp kolonų staliukus.

– Gal nori pasivaikščiot po parką? – paklausė Breta. – Nelipsiu dar į viršų. Jis tikriausiai miega.

Mes nuėjome per aikštę pro teatrą, paskui per mugę, kartu su minia, plūstančia tarp kioskų ir paviljonų, įsukome į skers-

gatvį, vedantį į *Paseo de Sarasate.* Matėme ten vaikštinėjančius žmones, visi buvo pasipuošę. Priėję iki parko tvoros, jie suko atgal.

– Neikim ten, – tarė Breta. – Nenoriu dabar, kad į mane spoksotų.

Sustojome saulėkaitoje. Buvo šilta ir gera po lietaus, išsisklaidžius debesims nuo jūros.

– Tikiuosi, vėjas aprims, – tarė Breta. – Jam blogai, kai vėjas.

– Ir aš tikiuosi.

– Jis sako, kad buliai geri.

– Geri.

– Ar tai Šventojo Fermino koplyčia?

Breta žiūrėjo į geltoną koplyčios sieną.

– Taip. Iš čia sekmadienį prasidėjo procesija.

– Užeikim, gerai? Pasimelsiu už jį, ar ką.

Mes įžengėme pro sunkias, oda apmuštas duris, kurios atsidarė labai lengvai. Viduje buvo tamsu. Meldėsi daug žmonių. Juos pamatėme, kai akys apsiprato prieblandoje. Atsiklaupėme prie vieno ilgo medinio suolo. Netrukus pajutau, kad Breta atsitiesė, ir pamačiau, jog ji žiūri tiesiai priešais save.

– Eime, – kimiai sušnibždėjo ji. – Eime iš čia. Mane čia slegia.

Kai vėl atsidūrėme kaitrios saulės nutviekstoje gatvėje, Breta pažvelgė į vėjo supamas medžių viršūnes. Malda nenusisekė.

– Nesuprantu, kodėl bažnyčioj imu taip nervintis, – tarė Breta. – Nepadeda man maldos.

Mes ėjome atgal.

– Visai netinku prie dvasiškos aplinkos, – tęsė Breta. – Fizionomija netinka.

Po minutėlės ji tęsė:

– Žinai, aš visai dėl jo nesijaudinu. Aš tik jaučiuos laiminga.

– Labai gerai.

– Bet vis tiek norėčiau, kad vėjas aprimtų.

– Iki penktos gal ir aprims.

– Tikėkimės.

– Galėtum pasimelst, – nusijuokiau aš.

– Nepadeda. Niekad neišsipildo, ko prašau. O tau?

– Visada.

– Nesąmonė, – atkirto Breta. – Nors kai kam gal ir padeda. Tu neatrodai labai dievobaimingas, Džeikai.

– Aš labai dievobaimingas.

– Nesąmonė, – pasakė Breta. – Tik nepradėk pamokslaut. Šiai dienai ir taip visko gana.

Tokią laimingą, tokią nerūpestingą aš ją mačiau pirmą kartą po to, kai ji buvo išvažiavusi su Konu. Mes grįžome prie viešbučio. Visi staliukai jau buvo sustatyti, ir prie kai kurių sėdėjo ir valgė žmonės.

– Prižiūrėk Maiką, gerai? – paprašė Breta. – Kad jis kaip nors laikytųsi.

– Jūsų droigai ušlipo į vihšų, – pasakė vokietis metrdotelis angliškai. Jis nuolat visus šnipinėjo.

Breta atsigręžė į jį:

– Ačiū, labai ačiū. Gal turit dar ką pasakyt?

– Ne, madam.

– Labai gerai, – atsakė Breta.

– Palikit staliuką trims, – pasakiau aš vokiečiui.

Jis nusišypsojo savo šlykščia raudonai balta marmūze.

– Ah madam taip pat falgys čia?

– Ne, – atsakė Breta.

– Tomet, aš manau, ušteks stalo tfiems.

– Nekalbėk su juo, – pasakė Breta. – Maikas turbūt šėlo, – tarė ji ant laiptų.

Lipdami sutikome Montoją. Jis linktelėjo, bet nenusišypsojo.

Užlipome į aukštą, kur buvo mūsų kambariai.

– Pasimatysim kavinėj, – tarė Breta. – Ačiū, Džeikai, labai ačiū.

Ji nutolo koridoriumi į Romero kambarį. Nepasibeldė. Tiesiog atidarė duris ir įėjo į vidų.

Aš pastovėjau prie Maiko kambario durų, paskui pabeldžiau. Atsakymo nebuvo. Paspaudžiau rankeną, ir durys atsidarė. Kambaryje buvo baisi netvarka. Visi lagaminai atidaryti ir drabužiai išmėtyti į šalis. Prie lovos daugybė tuščių butelių. Maikas gulėjo ant lovos, ir jo veidas atrodė tarsi pomirtinė kaukė. Jis atmerkė akis ir pasižiūrėjo į mane.

– Sveikas, Džeikai, – labai iš lėto tarė jis. – Nutariau... truputį... numigt... Seniai norėjau... gerai... išsimiegot...

– Leisk, apklosiu.

– Nereikia... man šilta... Neišeik... Aš dar nemiegu...

– Tuoj užmigsi, Maikai. Nesikrimsk, brolau.

– Breta turi... toreadorą... – pratarė Maikas. – Užtat jos žydelis... išvažiavo...

Jis pasuko galvą ir pasižiūrėjo į mane.

– Pasiutiškai... gerai... ar ne?..

– Taip. O dabar miegok, Maikai. Tau reikia išsimiegot.

– Jau miegu... Truputį... nusnūsiu...

Jis užsimerkė. Aš išėjau iš kambario ir tyliai užvėriau duris. Mano kambaryje sėdėjo Bilas ir skaitė laikraštį.

– Buvai pas Maiką?

– Aha.

– Eime pavalgyt.

– Aš čia nevalgysiu. Tas vokietis, kai vedžiau Maiką į viršų, su mumis velniškai iš aukšto šnekėjo.

– Su mumis taip pat.

– Eime, pavalgysim mieste.

Mudu nulipome žemyn. Ant laiptų sutikome kambarinę, kuri nešė apdengtą padėklą.

– Bretos priešpiečiai, – tarė Bilas.

– Ir berniokėlio, – pridūriau aš.

Terasoje prie mūsų priėjo vokietis metrdotelis. Jo raudoni skruostai blizgėjo. Buvo labai mandagus.

– Aš jums, tfiems ponams, paliko stalą, – pasakė jis.

– Eik ir sėdėk prie jo, – atsakė Bilas.

Mes perėjome skersai gatvę.

Valgėme restorane gatvelėje už aikštės. Restorane sėdėjo vieni vyrai. Visi rūkė, gėrė ir dainavo. Valgis buvo geras, vynas irgi. Kalbėjomės nedaug. Pavalgę nuėjome į kavinę ir stebėjome, kaip pradeda kunkuliuoti fiesta. Tuoj po priešpiečių pasirodė Breta. Ji pasakė, kad buvo užsukusi į savo kambarį ir kad Maikas miegąs.

Kai fiesta užvirė ir žmonių srautas ėmė plūsti cirko link, mes įsiliejome į minią. Breta atsisėdo prie arenos tarp Bilo ir manęs. Tiesiai po mumis buvo kalechonas, tarpas praeiti tarp pirmos eilės ir raudonos barjero tvoros. Užpakaly betoniniai suolai sparčiai pilnėjo. Priešais, už raudonos tvoros, arenos smėlis buvo geltonas ir lygiai suvoluotas. Jis atrodė tartum suplūktas lietaus, tačiau iš tikrųjų buvo išdžiūvęs saulėje, kietas ir lygus. Kalechonu atžingsniavo ginklanešiai ir bulių arenos darbininkai, nešdami ant pečių pintines su kovos skraistėmis ir muletomis. Jos buvo suteptos krauju, kietai sulankstytos ir sudėtos į pintines.

Ginklanešiai atidarė sunkius odinius dėklus ir, kai atrėmė juos į tvorą, pamatėme raudonu audeklu apvyniotas špagų rankenas. Jie išvyniojo raudonas su tamsiomis dėmėmis muletas ir sukaišiojo į jas lazdeles, kad audeklas išsitemptų ir matadoras turėtų už ko suimti. Breta įdėmiai viską stebėjo. Ją domino profesinės smulkmenos.

– Jo pavardė užrašyta ant visų skraisčių ir muletų, – tarė ji. – Kodėl tuos daiktus vadina muletomis?

– Nežinau.

– Įdomu, ar jas kada skalbia?

– Nemanau. Išbluktų.

– Jos tikriausiai sukietėjusios nuo kraujo, – pasakė Bilas.

– Keista, – tarė Breta, – kaip žmogus apsipranti su krauju.

Žemai, siaurame kalechone, ginklanešiai baigė viską ruošti. Visos vietos buvo užimtos. Viršuje ložės taip pat prisipildė. Nebeliko nė vienos tuščios vietos, išskyrus prezidento ložę. Kai jis pasirodys, kovos prasidės. Kitapus smėlėtos arenos, aukštoje koralio tarpuvartėje stovėjo matadorai, persimetę per ranką skraistes, ir šnekėjosi tarpusavyje, laukdami ženklo žygiuoti į areną. Breta žiūrėjo į juos pro žiūronus.

– Še, nori pažiūrėt?

Aš pažvelgiau pro žiūronus ir pamačiau visus tris matadorus. Romeras stovėjo viduryje, Belmontė jam iš kairės, Marsjalis iš dešinės. Užpakalyje rikiavosi kuadriljos, už jų – banderiljerai, o dar toliau, prie aptvaro ir pačiam aptvare, – pikadorai. Romeras vilkėjo juoda eilute. Trikampė skrybėlė buvo užsmaukta ant akių. Ji kliudė įžiūrėti jo veidą, tačiau atrodė, jog jis gerokai sudarkytas. Jis žiūrėjo tiesiai prieš save. Marsjalis vogčia rūkė, suspaudęs saujoje cigaretę. Belmontė žiūrėjo priešais save, atkišęs ilgą vilkišką žiauną; jo veidas buvo išsekęs, pageltęs. Jis žiūrė-

jo nereginčiu žvilgsniu. Nei jis, nei Romeras neatrodė turį ką nors bendra su kitais. Jie buvo visai vieni. Ložėje pasirodė prezidentas, virš mūsų tribūnoje pasigirdo katutės, ir aš padaviau žiūronus Bretai. Ėmė ploti visas cirkas. Užgrojo muzika. Breta žiūrėjo pro žiūronus, paskui padavė man:

– Še, imk.

Mačiau, kaip Belmontė kažką sako Romerui. Marsjalis išsitiesė ir numetė cigaretę, ir, žvelgdami tiesiai prieš save, atmetę galvas, mosuodami laisvosiomis rankomis, trys matadorai žengė į areną. Paskui juos nusitęsė visa procesija: kuadriljos – visi koja į koją, persimetę skraistes, mosuodami laisvomis rankomis, už jų raiti pikadorai, tartum ietis iškėlę pikus. Paskutiniai sekė du mulų kinkiniai ir arenos darbininkai. Matadorai, nenusiėmę skrybėlių, nusilenkė prieš prezidento ložę, paskui priėjo prie barjero po mumis. Pedras Romeras nusimetė sunkią auksu siuvinėtą skraistę ir padavė per tvorą savo ginklanešiui. Jis kažką jam pasakė. Dabar, kai Romeras stovėjo žemai netoli mūsų, buvo matyti, kad jo lūpos paputusios, o paakiai juodi. Veidas sutinęs, išmargintas mėlynėmis. Ginklanešys paėmė skraistę, pažvelgė į Bretą, priėjo prie mūsų ir padavė jai skraistę.

– Ištiesk prieš save, – tariau aš.

Breta pasilenkė. Skraistė buvo sunki ir standi nuo paauksinimų. Ginklanešys atsigręžė, papurtė galvą ir kažką pasakė. Žmogus, sėdįs šalia, pasilenkė pro mane prie Bretos.

– Jis sakė netiesti, – paaiškino jis. – Sulankstykit ir pasidėkit ant kelių.

Breta sulankstė sunkią skraistę.

Romeras nežiūrėjo į mus. Jis kalbėjosi su Belmonte. Belmontė nusiuntė savo paradinę skraistę draugams. Jis pažvelgė į juos ir nusišiepė kaip vilkas – tik burna. Romeras pasilenkė per barje-

rą ir paprašė vandens. Ginklanešys atnešė ąsotį, Romeras išpylė vandenį ant perkelinio kovos skraistės pamušalo ir batu įmynė skraistės kraštą į smėlį.

– Kam tai? – paklausė Breta.

– Sunkesnę lengviau suvaldyt vėjuje.

– Jo veidas atrodo blogai, – tarė Bilas.

– Jis labai blogai jaučiasi, – pasakė Breta. – Jam dabar reikėtų gulėt lovoj.

Pirmasis bulius buvo Belmontės. Belmontė kovėsi labai gražiai. Bet kadangi jis gavo už tai trisdešimt tūkstančių pesetų, o žmonės, kad jį pamatytų, visą naktį laukė eilėje prie bilietų, publika reikalavo, kad jis kovotų geriau negu labai gražiai. Belmontė patraukliausias tuo, kad dirba arti prie buliaus. Bulių kovose yra buliaus teritorija ir matadoro teritorija. Kol matadoras yra savo teritorijoje, jis palyginti saugus. Kiekvieną kartą, kai įžengia į buliaus teritoriją, jam gresia didelis pavojus. Belmontė savo šlovės dienomis visuomet dirbdavo buliaus teritorijoje. Šitaip jis sukurdavo artėjančios tragedijos įspūdį. Žmonės eidavo į koridą pamatyti Belmontės, patirti tragiškų įspūdžių ir galbūt pamatyti Belmontės žūties. Prieš penkiolika metų buvo sakoma, kad, jeigu nori pamatyti Belmontę, eik greitai, kol jis dar gyvas. Vėliau jis dar nužudė daugiau nei tūkstantį bulių. Jam pasitraukus, apie jo darbą pasklido legendos, ir dabar, kai jis sugrįžo, publika nusivylė, nes joks mirtingasis negali dirbti taip arti buliaus, kaip, pasakojo, dirbęs Belmontė, netgi, suprantama, pats Belmontė.

Be to, Belmontė kėlė sąlygas, kad jo buliai nebūtų nei per dideli, nei per daug pavojingais ragais, ir jo kova nebesudarė artėjančios tragedijos įspūdžio, o publika, kuri laukė iš Belmontės, turinčio fistulę, triskart daugiau, negu Belmontė ap-

skritai kada galėjo duoti, jautėsi apvogta ir suvedžiota, ir Belmontės žiauna paniekinamai atvipo, ir jo veidas darėsi vis geltonesnis, ir didėjantis skausmas kaskart vis labiau kaustė jo judesius, ir pagaliau minia ėmė atvirai rodyti savo priešiškumą, tačiau jo veidas reiškė vien panieką ir abejingumą. Jis tikėjosi, jog tai bus didi diena, tačiau tai buvo diena patyčių ir įžeidinėjimų, ir pagaliau kruša pagalvėlių, duonos gabalų ir daržovių pasipylė į jį, į areną, kurioje jis kažkada skynė laurus. Jo žiauna dar labiau atsikišo. Kartais, išgirdęs ką nors labai įžeidžiama, jis atsisukdavo ir išsišiepdavo be lūpų, atkišęs dantis ir ilgą žiauną, ir skausmas nuo kiekvieno judesio vis stiprėjo ir galiausiai geltonas jo veidas liko kaip pergamentas ir, kai antrasis jo bulius buvo nebegyvas ir duonos bei pagalvėlių kruša liovėsi, kai jis atsaliutavo prezidentui su ta pačia vilkiška šypsena ir niekinamu žvilgsniu ir padavė per barjerą savo špagą, kad nušluostytų ir įdėtų atgal į makštis, jis išėjo į kalechoną, pasirėmė ant barjero po mumis ir pasidėjo galvą ant rankų, nieko aplink nematydamas ir negirdėdamas, vien grumdamasis su savo skausmu. Galiausiai jis pakėlė galvą ir paprašė vandens. Truputį nurijo, paskui paskalavo gerklę, išspjovė, pasiėmė skraistę ir grįžo į areną.

Kadangi publika buvo prieš Belmontę, ji buvo už Romerą. Jam pradėjo ploti tą pat minutę, kai jis žengė nuo barjero buliaus link. Belmontė taip pat stebėjo Romerą, stebėjo visą laiką, pats neišsiduodamas. Į Marsjalį jis nekreipė dėmesio, jis žinojo viską, ką Marsjalis gali padaryti ir ko – ne. Jis sugrįžo į areną pasirungti su Marsjaliu, iš anksto įsitikinęs, kad laimės. Jis manė, jog jam teks rungtis su Marsjaliu ir kitomis bulių kovų dekadanso žvaigždėmis, ir jis žinojo, kad jo sąžiningas darbas taip pat skirsis nuo apgaulingo dekadentų technikos grožio, jog jam užteks tik pasirodyti arenoje. Jo sugrįžimą sugadino Romeras.

Romeras visą laiką sklandžiai, ramiai ir gražiai darė tai, ką jis, Belmontė, dabar tik retkarčiais prisiversdavo daryti. Žiūrovai jautė tai, net ir turistai iš Biarico, net ir Amerikos ambasadorius galų gale tą suprato. Belmontė negalėjo stoti į tokias varžybas, nes jos būtų pasibaigusios sunkia rago žaizda arba mirtimi. Jis nebeturėjo sveikatos. Jis nebejautė arenoje įkvėpimo. Jis net nebuvo tikras, ar apskritai kada jį jautė. Viskas buvo kitaip, ir gyvastingumas dabar tik kartkartėmis blyksteldavo jame. Ir dabar jo darbe sušvisdavo būtoji didybė, tačiau ji pasirodydavo esanti nieko verta, apskaičiuota iš anksto, kai, išlipęs iš automobilio ir pasirėmęs ant tvoros, žiūrėdavo į savo draugo ganadero bandą, rinkdamasis nepavojingus bulius. Jis kovėsi su dviem nedidukais, lengvai valdomais trumparagiais buliais, ir jeigu kartais ir pajusdavo grįžtant didybę – tik nedidelę dalelę per skausmą, kuris niekad nesiliovė, – ji buvo apskaičiuota ir parduota iš anksto, ir neteikė jam pasitenkinimo. Didybės buvo, tačiau bulių kovos jam nebeteikė to džiaugsmo kaip seniau.

Pedras Romeras dirbo su įkvėpimu. Jis mylėjo bulių kovas ir, manau, jis mylėjo bulius, ir, manau, jis mylėjo Bretą. Visa, kas buvo jo galioje, jis darė tą popietę prieš ją. Į ją jis nė karto nepažvelgė. Ir todėl kovėsi dar geriau, ir kovėsi jis sau, taip pat ir jai. Kadangi jis nepakėlė galvos ir nežiūrėjo, ar ji patenkinta, viduje jis kovėsi sau, ir tai teikė jam stiprybės, bet kartu kovėsi ir jai. Tačiau jis darė tai, nekenkdamas sau. Kaip tik todėl visą tą popietę jam taip sekėsi.

Jo pirmas *kite* vyko tiesiai po mumis. Trys matadorai iš eilės nuvilioja bulių po to, kai jis puola pikadorą. Pirmas buvo Belmontė. Antras Marsjalis. Tada išėjo Romeras. Visi trys stovėjo į kairę nuo arklio. Pikadoras, užsismaukęs skrybėlę ant akių, ietį smailiu kampu nukreipęs į bulių, paspaudė pentinais arklio šo-

nus ir, kaire ranka laikydamas pavadį, pavarė arklį prie buliaus. Bulius stebėjo. Atrodė, jog jis stebi baltą arklį, bet iš tikrųjų jis stebėjo tribriaunį plieninį ieties smaigalį. Romeras pamatė, kad bulius ima kreipti galvą į šoną. Jis nenorėjo pulti. Romeras mostelėjo skraiste, kad raudona spalva atkreiptų buliaus dėmesį. Bulius instinktyviai puolė – puolė, bet pamatė, kad prieš jį ne raudona skraistė, o baltas arklys, ir žmogus pasilenkė žemyn nuo arklio, ir dūrė plieniniu ilgos lazdyninės ieties smaigaliu į buliaus gūbrį, ir, atsirėmęs ieties, suko arklį, didindamas žaizdą, spausdamas plieninį smaigalį gilyn, kad bulius imtų kraujuoti prieš susitikimą su Belmonte.

Žeidžiamas bulius nesipriešino. Jis nelabai norėjo pulti arklį. Pasisuko ir ištrūko iš pikadoro, ir Romeras nuviliojo jį su skraiste. Jis išvedė jį į arenos vidurį lengvai ir sklandžiai, paskui sustojo tiesiai priešais bulių ir pasiūlė jam skraistę. Bulius užrietė uodegą ir puolė, ir Romeras, tvirtai įsispyręs kojomis, ėmė suktis, vesdamas bulių paskui skraistę. Sudrėkinta, sunki nuo smėlio skraistė išsipūtė kaip burė, ir Romeras sukosi, laikydamas ją prieš pat buliaus snukį. Baigę suktis, jie atsidūrė viens prieš kitą. Romeras nusišypsojo. Bulius vėl puolė, ir Romero skraistė vėl išsipūtė, šį kartą į kitą pusę. Romeras praleisdavo bulių taip arti savęs, kad žmogus ir bulius, ir skraistė, kuri išsipūsdavo ir sukdavosi priešais bulių, susiliedavo į vieną ryškių kontūrų figūrą. Viskas vyko labai lėtai ir ritmingai. Atrodė, tarsi Romeras suptų bulių prieš miegą. Šitaip jis padarė keturias veronikas ir baigė pusveronike, atsukdamas buliui nugarą, ir, viena ranka įsisprendęs į šoną, ant kitos užsimetęs skraistę, nuėjo pirmyn priimti aplodismentų, o bulius stovėjo ir žiūrėjo į tolstančią jo nugarą.

Su savo buliais jis kovojo be priekaištų. Jo pirmasis bulius neprimatė. Po pirmųjų dviejų sukinių su skraiste Romeras tiksliai žinojo, kiek sutrikęs jo regėjimas. Jis dirbo atitinkamai. Tai

nebuvo ideali kova. Tai buvo tik labai gera kova. Publika reikalavo pakeisti bulių. Kilo triukšmas. Negalėjo būti labai graži kova su buliumi, kuris neįžiūri spalvų, tačiau prezidentas nedavė įsakymo pakeisti bulių.

– Kodėl jo nepakeičia? – paklausė Breta.

– Už jį užmokėta. Nenori turėt nuostolių.

– Jie neteisingai elgiasi su Romeru.

– Stebėk, kaip jis vedžioja bulių, kuris neskiria spalvų.

– Nemalonu žiūrėt.

Reginys tikrai nelabai malonus, jeigu nesi abejingas žmogui, kuris tai daro. Bulių, kuris nematė skraistės spalvų nei skaisčiai raudonos muletos, Romeras turėjo prisivilioti savo kūnu. Jis turėjo prieiti taip arti, kad bulius pamatytų jį ir pultų, paskui pakišti buliui audeklą ir užbaigti sukinį klasikiniu stiliumi. Turistams iš Biarico tai nepatiko. Jie manė, kad Romeras bijo, nes kiekvieną kartą, pakišdamas buliui audeklą vietoj savęs, jis žingteldavo į šalį. Jiems labiau patiko, kai Belmontė imitavo save arba kai Marsjalis imitavo Belmontę. Trys tokie sėdėjo už mūsų.

– Kodėl jis taip bijo buliaus? Bulius toks kvaišas, kad tik ir seka paskui muletą.

– Naujokas. Dar neišmoko.

– Bet prieš tai, su skraiste, jis, man rodos, dirbo gana gražiai.

– Matyt, jaudinasi.

Arenos viduryje, vienui vienas, Romeras toliau dirbo savo darbą: prieina taip arti, kad bulius galėtų aiškiai jį įžiūrėti, siūlo savo kūną, siūlo dar kartą, jau arčiau, – bulius stebi buku žvilgsniu, – paskui visai arti, kad buliui atrodytų, jog dabar jis nebepaspruks, dar kartą, ir, buliui puolant, prieš pat ragus pakiša raudoną audeklą tuo nežymiu, vos pastebimu judesiu, kuris taip nepatiko kritiškiems bulių kovų žinovams iš Biarico.

– Dabar jis nudurs, – pasakiau aš Bretai. – Bulius dar stiprus. Nesiduoda nuvarginamas.

Arenos viduryje Romeras atsistojo šonu priešais bulių, ištraukė iš muletos klosčių špagą, pasistiebė ir nusitaikė pro ašmenis. Bulius puolė, ir Romeras puolė. Kad apakintų, jis kairiąja ranka užmetė buliui ant snukio muletą, kairysis petys, kai jis smeigė špagą, įėjo į tarpuragę, ir trumpą mirksnį matadoras ir bulius susiliejo į daiktą: Romeras, pakilęs virš buliaus, dešine ranka spaudė tarp buliaus menčių įvarytos špagos rankeną. Paskui jie atsiskyrė. Romeras, staigiai trūktelėjęs, atsitraukė nuo buliaus ir stovėjo, vieną ranką iškėlęs į viršų, veidu į bulių, perplėštais po pažastimi marškiniais, kurie plevėsavo vėjuje, o bulius su špaga, tvirtai įsmeigta tarp menčių, nuleido galvą, ir jo kojos ėmė linkti.

– Tuoj kris, – tarė Bilas.

Romeras stovėjo taip arti, kad bulius galėjo jį matyti. Nenuleisdamas rankos, jis kažką kalbėjo buliui. Bulius įsirėžė pulti, bet jo kaklas tįstelėjo į priekį, ir jis ėmė svirti, iš pradžių lėtai, paskui staiga griuvo aukštielninkas ir užvertė kojas.

Romeras paėmė iš patarnautojo špagą ir, nešdamas ją ašmenimis žemyn, kitoje rankoje laikydamas muletą, nuėjo prie prezidento ložės, nusilenkė, atsitiesė, priėjo prie barjero ir atidavė špagą ir muletą.

– Blogas bulius, – tarė ginklanešys.

– Net prakaitas išmušė, – pasakė Romeras.

Jis nusišluostė veidą. Ginklanešys padavė jam ąsotį su vandeniu. Romeras pavilgė lūpas. Gerti iš ąsočio jam buvo skaudu. Į mus jis nepasižiūrėjo.

Marsjaliui tai buvo sėkminga diena. Jam dar tebeplojo, kai įėjo paskutinis Romero bulius. Tai buvo tas pats bulius, kuris rytą išsiveržė į priekį ir subadė žmogų.

Per pirmąją kovą labai aiškiai buvo matyti, kad Romero veidas sužalotas. Kiekvienas judesys tai išdavė. Įtemptas, kruopštus darbas su pusakliu buliumi dar labiau išryškino jo būseną. Grumtynės su Konu nepalaužė Romero dvasios, tačiau jo veidas buvo sužalotas, o kūnas sudaužytas. Dabar jis baigė visa tai pamiršti. Kiekvienas judesys arenoje jį gaivino. Bulius buvo geras, stambus, su dideliais ragais, jis sukosi ir puolė klusniai ir tiksliai. Romeras mėgo kaip tik tokius bulius.

Kai jis baigė darbą su muleta ir pasirengė paskutiniam smūgiui, žiūrovai ėmė reikalauti, kad jis dirbtų toliau. Jie nenorėjo, kad bulius būtų nužudytas, jie nenorėjo, kad viskas taip greit baigtųsi. Romeras dirbo toliau. Tai buvo tarsi bulių kovos pamoka. Visi jo manevrai jungėsi vienas su kitu, visi užbaigti, lėti, grakštūs ir tikslūs. Be jokių triukų, be falšo. Be staigių judesių. Kiekvieno manevro aukščiausiame taške ūmiai nudiegdavo širdį. Žiūrovai norėjo, kad tai niekad nesibaigtų.

Bulius stovėjo, išskėtęs kojas, paruoštas paskutiniam smūgiui, ir Romeras nudūrė jį tiesiai po mumis. Nudūrė ne taip, kaip pirmąjį, kai nebuvo kitokios išeities, bet taip, kaip jis norėjo. Jis atsistojo šonu priešais bulių, ištraukė iš muletos klosčių špagą ir nusitaikė pro ašmenis. Bulius sekė jį akimis, Romeras pašnekino bulių ir bakstelėjo jam į koją. Bulius puolė, Romeras laukė puolimo, žemai nuleidęs muletą, nusitaikęs špagą, tvirtai įsispyręs kojomis. Paskui, nežengęs nė žingsnio, traukdamas žemai nuleistą muletą, kurią bulius puolė, jis susiliejo su buliumi į daiktą, špaga sulindo buliui tarp menčių, ir Romeras pasitraukė į kairę, užstodamas muletą, – ir viskas. Bulius bandė žengti į priekį, jo kojos ėmė linkti, jis susvyravo, atsitiesė, paskui suklupo ant priekinių kojų, ir Romero vyresnysis brolis pasilenkė ties juo iš užpakalio ir suvarė trumpą peilį į sprandą prie ragų

pašaknės. Pirmą kartą jis nepataikė. Smogė peiliu antrąkart, bulius apvirto, trūktelėjo ir sustingo. Romero brolis, viena ranka suėmęs buliui ragą, kita – peilio rankeną, pažvelgė į prezidento ložę. Visas amfiteatras mojavo nosinėmis. Prezidentas pasižiūrėjo žemyn iš ložės ir pamosavo nosine. Romero brolis nupjovė juodą įkirptą negyvo buliaus ausį ir nubėgo su ja prie Romero. Bulius gulėjo ant smėlio, sunkus ir juodas, iškišęs liežuvį. Iš visų arenos pusių bėgo berniūkščiai ir stojo aplink jį į ratelį. Jie pradėjo šokti aplink negyvą bulių.

Romeras paėmė iš brolio ausį ir iškėlęs parodė prezidentui. Prezidentas palenkė galvą, ir Romeras, ištrūkęs iš jį supančios minios, atbėgo prie mūsų. Jis pasilenkė per barjerą ir padavė ausį Bretai. Jis linktelėjo galva ir nusišypsojo. Jį apsupo žmonės. Breta atidavė jam skraistę.

– Patiko? – šūktelėjo Romeras.

Breta nieko neatsakė. Jie žiūrėjo vienas į kitą ir šypsojosi. Breta rankoje laikė ausį.

– Nesusikruvink, – pasakė Romeras ir šyptelėjo.

Minia nekantravo. Keli berniūkščiai šūksmais sveikino Bretą. Minia – berniūkščiai, šokėjai ir girti. Romeras apsigręžė ir bandė ištrūkti. Žmonės buvo apsupę jį ir norėjo pakėlę nešti ant rankų. Jis pasimuistė, ištrūko ir, žmonių apsuptas, pasileido bėgti prie vartų. Jis nenorėjo, kad jį neštų ant rankų. Tačiau jį sulaikė ir pakėlė. Jam buvo nepatogu, kojos išskėstos, skaudėjo visą kūną. Žmonės bėgte nešė jį iš arenos. Jis rėmėsi ranka į kažkieno petį. Atsigręžęs pažvelgė į mus tarsi atsiprašydamas. Minia, nešina juo, dingo už vartų.

Mes visi trys grįžome į viešbutį. Breta užlipo į viršų. Mudu su Bilu susėdome apatiniame valgomajame, užvalgėme kietai virtų kiaušinių ir išgėrėme kelis butelius alaus. Atėjo jau persirengęs Belmontė su savo impresarijumi ir dar dviem vyrais. Jie

susėdo prie gretimo staliuko pavalgyti. Belmontė valgė labai mažai. Jie turėjo septintos valandos traukiniu išvykti į Barseloną. Belmontė vilkėjo marškinius mėlynais ruoželiais ir tamsų kostiumą ir valgė minkštai virtus kiaušinius. Kiti trys valgė daug. Belmontė nieko nekalbėjo. Jis tik atsakinėjo į klausimus.

Bilas buvo pavargęs. Aš taip pat. Bulių kovos mums abiem atimdavo daug jėgų. Mes sėdėjome ir valgėme kiaušinius, ir aš žiūrėjau į Belmontę ir jo kompaniją. Tie vyrai atrodė praktiški ir be sentimentų.

– Eime į kavinę, – tarė Bilas. – Noriu absento.

Buvo paskutinioji fiestos diena. Dangumi vėl slinko debesys. Aikštė pritvino žmonių, pirotechnikai rengė vakarui petardas ir dangstė jas bukų šakomis. Į juos žiopsojo berniūkščiai. Mes praėjome pro stovus su raketomis ant ilgų bambukinių stiebų. Prie kavinės buvo daug žmonių. Grojo muzika, šokėjai šoko. Pro šalį nešė milžinus ir nykštukus.

– Kur Edna? – paklausiau Bilą.

– Nežinau.

Mes stebėjome, kaip prasideda paskutinis fiestos vakaras. Nuo absento pasaulis atrodė gražesnis. Aš gėriau jį nesaldintą, ir burnoje maloniai karstelėjo.

– Man gaila Kono, – tarė Bilas. – Jam čia buvo labai nekas.

– Et, eina jis po velnių, – atsakiau.

– Kaip manai, kur jis dabar?

– Grįžo į Paryžių.

– Kaip manai, ką jis dabar darys?

– Eina jis po velnių.

– Kaip manai, ką jis dabar darys?

– Tikriausiai susitaikys su senąja meile.

– Kas ta jo senoji meilė?

– Tokia Frensė.

Mes išgėrėme dar po vieną absento.

– Kada išvažiuoji? – paklausiau aš.

– Ryt.

Po kiek laiko Bilas tarė:

– Ką gi, fiesta buvo puiki.

– Taip, – atsakiau, – nebuvo kada nuobodžiaut.

– Net sunku patikėt, kad visa tai buvo. Lyg koks nuostabus košmaras.

– Taip, – pritariau. – Bet dabar aš viskuo galiu patikėt. Net ir košmarais.

– Kas yra? Nuotaika prasta?

– Velniškai prasta.

– Išgerkim dar absento. Padavėjau! Dar vieną absento šitam ponui.

– Velniškai bjauriai jaučiuos.

– Išgerk, – tarė Bilas. – Gerk neskubėdamas.

Ėmė temti. Fiesta skambėjo kaip skambėjusi. Aš apgirtau, tačiau nuotaika nepasitaisė.

– Kaip jauties?

– Velniškai bjauriai.

– Gal dar vieną?

– Nepadės.

– Pamėgink. Ką gali žinot, gal to vieno tetrūksta. Padavėjau! Dar vieną absento šitam senjorui!

Užuot sulašinęs, supyliau vandenį tiesiai į absentą ir išmaišiau. Bilas įmetė ledo gabaliuką. Aš šaukšteliu stumdžiau ledą rusvame drumstame skystyje.

– Na kaip?

– Gerai.

– Tokio negerk iš karto. Pasidarys bloga.

Aš pastačiau taurę. Ir neketinau gerti iš karto.

– Aš girtas.

– Ir gerai!

– Tu to ir norėjai, ar ne?

– Taip. Pasigerk. Užpilk savo prakeiktą liūdesį.

– Aš jau girtas. Tu to norėjai?

– Sėskis.

– Nesisėsiu, – atsakiau aš. – Einu į viešbutį.

Aš buvau visai girtas. Neprisimenu, ar buvau kada buvęs girtesnis. Parėjęs į viešbutį, užlipau į viršų. Bretos kambario duris pamačiau praviras. Įkišau galvą į kambarį. Ant lovos sėdėjo Maikas. Jis pamojo buteliu.

– Džeikai, – tarė jis. – Užeik, Džeikai.

Aš įėjau ir atsisėdau. Kambarys, jei nežiūrėjau į vieną tašką, siūbavo man prieš akis.

– Breta, supranti, išvažiavo su tuo berniūkščiu toreadoru.

– Negali būt.

– Taip. Ji ieškojo tavęs, norėjo atsisveikint. Jie išvažiavo septintos valandos traukiniu.

– Šit kaip?

– Be reikalo, – tarė Maikas. – Nereikėjo jai taip daryt.

– Tikrai.

– Išgersim? Palauk, paskambinsiu, kad atneštų alaus.

– Aš girtas, – pasakiau aš. – Einu prigulsiu.

– Nusitašei? Aš irgi buvau nusitašęs.

– Taip, – atsakiau, – nusitašiau.

– Na ir į sveikatą, – tarė Maikas. – Eik nusnūsk, Džeikai.

Nuėjau į savo kambarį ir atsiguliau. Lova ėmė plaukti, tad atsisėdau ir įsmeigiau akis į sieną, kad nustotų. Už lango, aikštėje, skambėjo fiesta. Man ji buvo nebeįdomi. Paskui buvo atėję Bilas su Maiku, kvietė eiti valgyti. Aš apsimečiau miegąs.

– Miega. Nežadink.

– Girtas kaip dūmas, – pasakė Maikas.

Jie išėjo.

Aš atsikėliau, išėjau į balkoną ir ėmiau žiūrėti į šokančius aikštėje. Pasaulis nebesisuko. Jis buvo labai aiškus ir šviesus, tik šiek tiek paūkavęs pakraščiuose. Nusiprausiau, susišukavau. Labai keistas atrodžiau sau veidrodyje. Ir nulipau į valgomąjį.

– Štai ir jis! – tarė Bilas. – Šaunuolis, Džeikai! Aš žinojau, kad tu neišvirsi iš koto.

– Sveikas gyvas, girtuokli, – tarė Maikas.

– Išalkau ir pabudau.

– Užvalgyk sriubos, – pasakė Bilas.

Mes sėdėjome trise, ir atrodė, jog prie stalo trūksta bent šešių žmonių.

TREČIOJI KNYGA

XIX skyrius

Rytą viskas jau buvo praeityje. Fiesta baigėsi. Pabudau apie devynias, išsimaudžiau vonioje, apsirengiau ir nulipau žemyn. Aikštė plytėjo tuščia, gatvėse nesimatė žmonių. Aikštėje vaikai rankiojo raketų lazdeles. Kavinės buvo ką tik atidarytos, iš vidaus nešė patogius baltus pintus krėslus ir statė arkados šešėlyje aplink marmurinius staliukus. Šlavė gatves ir laistė su žarna.

Atsisėdau į pintą krėslą ir patogiai atsilošiau. Padavėjas nesiskubino prieiti. Ant arkados kolonų tebebolavo skelbimai apie bulius ir dideli papildomų traukinių tvarkaraščiai. Padavėjas su mėlyna prikyšte išsinešė kibirą vandens, skudurą ir ėmė plėšti skelbimus, drėksdamas juos skiautėmis ir trindamas šlapiu skuduru popierių, prilipusį prie mūro. Fiesta baigėsi.

Aš išgėriau kavos, ir netrukus pasirodė Bilas. Žiūrėjau, kaip jis ateina per aikštę. Jis atsisėdo prie staliuko ir taip pat užsisakė kavos.

– Na, – tarė jis, – štai ir viskas.

– Taip, – pasakiau aš. – Kada išvažiuoji?

– Dar nežinau. Gal paimam automobilį? Ar tu nevažiuoji į Paryžių?

– Ne. Dar savaitę galiu pabūt. Važiuosiu į San Sebastijaną.

– Aš jau noriu namo.

– O ką Maikas ketina daryt?

– Jis važiuoja į Sen Žaną de Lusą.

– Nusisamdykim automobilį ir važiuokim visi kartu iki Bajonės. Iš ten vakare galėsi sėst į traukinį.

– Gerai. Po priešpiečių ir važiuojam.

– Sutarta. Aš pasirūpinsiu dėl automobilio.

Mes pavalgėme priešpiečius ir apsimokėjome sąskaitą. Montoja prie mūsų nepriėjo. Sąskaitą atnešė kambarinė. Vairuotojas sukrovė ir pririšo dalį lagaminų ant automobilio viršaus, kitus susidėjo šalia savęs ant priekinės sėdynės, ir mes susėdome. Automobilis pervažiavo aikštę, išsuko į šoninę gatvelę, pro medžius nusileido į pakalnę ir ėmė tolti nuo Pamplonos. Kelionė neprailgo. Maikas turėjo butelį fundadoro. Aš išgėriau tik porą gurkšnių. Mes persiritome per kalnus, išvažiavome iš Ispanijos, nusileidome baltais keliais į vešlų, drėgną ir žalią baskų kraštą ir galų gale pasiekėme Bajonę. Palikome Bilo daiktus stotyje, ir jis nusipirko bilietą į Paryžių. Jo traukinys turėjo išvažiuoti dešimt po septynių. Išėjome iš stoties. Automobilis laukė mūsų.

– Ką darom su automobiliu? – paklausė Bilas.

– Būta ko jaudintis, – pasakė Maikas. – Pasivažinėkim dar kur nors.

– Puiku, – tarė Bilas. – Kur važiuosim?

– Važiuojam į Biaricą, išgersim.

– Maikas Išlaidusis, – pasakė Bilas.

Mes nuvažiavome į Biaricą ir palikome automobilį priešais vieną labai prašmatnų restoraną. Įėjome į barą, susėdome ant aukštų taburečių ir išgėrėme viskio su soda.

– Moku aš, – tarė Maikas.

– Metam kauliukus.

Mes metėme pokerio kauliukus iš gilaus odinio puodelio. Bilas iškrito po pirmo metimo. Maikas pralošė man ir padavė barmenui šimto frankų banknotą. Viskio porcija kainavo dvylika frankų. Išgėrėme dar po vieną, ir Maikas vėl pralošė. Abu kartus jis davė barmenui daug arbatpinigių. Gretimoje salėje grojo geras džiazo orkestras. Bare buvo jauku. Išgėrėme dar. Aš su keturiais karaliais iškritau po pirmo metimo. Metė Bilas ir Maikas. Maikas su keturiais valetais laimėjo vieną metimą. Bilas laimėjo antrą. Per lemiamą metimą Maikas išmetė tris karalius ir susilaikė. Jis padavė kauliukų puodelį Bilui. Bilas pakratė ir metė, iškrito trys karaliai, tūzas ir dama.

– Mokėk, Maikai, – tarė Bilas. – Lošėjau tu, lošėjau.

– Man labai gaila, – tarė Maikas, – bet aš negaliu.

– Kodėl?

– Nebeturiu pinigų, – atsakė Maikas. – Prašvilpiau. Teturiu dvidešimt frankų. Še, imk dvidešimt frankų.

Bilo veidas persimainė.

– Man vos užteko sumokėt Montojai. Dar gerai, kad nors tiek liko.

– Išrašyk čekį, aš tau duosiu pinigų, – tarė Bilas.

– Ačiū už gerą širdį, bet, supranti, aš negaliu išrašinėt čekių.

– Kur manai gaut pinigų?

– Atsiųs. Man turi atsiųst pinigus už dvi savaites. Sen Žane viešbuty pagyvensiu kreditan.

– Ką darysim su automobiliu? – paklausė mane Bilas. – Laikysim dar jį?

– Ar ne vis tiek? Truputį kvailai atrodo.

– Išgerkim dar po vieną, – tarė Maikas.

– Gerai. Aš moku, – pasakė Bilas. – O Breta ar turi pinigų? – paklausė jis Maiką.

– Vargu. Aš užmokėjau Montojai beveik jos vienos pinigais.

– Tai ji nė kiek su savim neturi? – paklausiau aš.

– Ko gera. Ji ne turtuolė. Gauna per metus penkis šimtus svarų ir iš tų tris šimtus penkiasdešimt išmoka kaip procentus žydams.

– Gražiai pelnosi, – tarė Bilas.

– Taigi. Beje, jie netikri žydai. Mes juos tiktai vadinam žydais. Man rodos, jie škotai.

– Tai ji nė kiek su savim neturi? – paklausiau aš.

– Greičiausiai, kad ne. Išvažiuodama ji viską atidavė man.

– Na, – tarė Bilas, – išgeriam dar po vieną.

– Čia tai gera idėja! – pritarė Maikas. – O šnekos apie finansus – tuščias darbas.

– Taip, – pasakė Bilas.

Mudu su Bilu metėme, katram mokėti už paskutinius du kartus. Bilas pralošė ir užmokėjo.

Mes išėjome prie automobilio.

– Kur norėtum nuvažiuot, Maikai? – paklausė Bilas.

– Pavažinėkim šiaip. Bus į sveikatą mano kreditui. Pasivažinėkim truputį.

– Puiku. Norėčiau pamatyt pajūrį. Važiuojam link Endajės.

– Pajūry aš nieko negausiu kreditan.

– Ką gali žinot, – pasakė Bilas.

Mes važiavome pajūrio keliu. Pro šalį bėgo žali laukai, baltos raudonstogės vilos, miškeliai ir skaisčiai mėlynas, toli atslūgęs ir prie kranto smulkiai vilnijantis vandenynas. Pervažiavome Sen Žaną de Lusą ir kelis pajūrio kaimus. Už kalvotos lygumos, per kurią driekėsi kelias, matėme kalnus, skiriančius mus nuo Pamplonos. Kelias bėgo tolyn. Bilas žvilgtelėjo į laikrodį. Metas buvo grįžti. Jis pabeldė į stiklą ir liepė vairuotojui sukti atgal. Automobilis gręždamasis įvažiavo į pakelės žolę. Dabar už mūsų buvo miškas, priešais – pieva, dar toliau – jūra.

Sen Žane sustabdėme automobilį prie viešbučio, kuriame Maikas ketino apsistoti, ir jis išlipo. Vairuotojas įnešė jo lagaminus. Maikas stovėjo prie automobilio.

– Sudie, vyrukai, – tarė Maikas. – Velniškai puiki buvo fiesta.

– Lik sveikas, Maikai, – pasakė Bilas.

– Iki pasimatymo, – atsisveikinau aš.

– Dėl pinigų nesijaudinkit, – tarė Maikas. – Tu užmokėk už automobilį, Džeikai, o aš tau atsiųsiu savo dalį.

– Lik sveikas, Maikai.

– Likit sveiki, vyrukai. Man su jumis buvo velniškai smagu.

Mudu paspaudėme jam ranką. Pamojavome iš automobilio. Maikas stovėjo ant kelio ir žiūrėjo mums įkandin. Į Bajonę grįžome prieš pat išvykstant traukiniui. Nešikas atnešė iš bagažinės Bilo lagaminą. Aš palydėjau Bilą iki vartelių į platformą.

– Lik sveikas, drauguži, – tarė Bilas.

– Lik sveikas, brolau.

– Buvo puiku. Nuostabiai praleidau laiką.

– Paryžiuj ilgai pabūsi?

– Ne. Septynioliktą išplaukiu. Lik sveikas, drauguži!

– Lik sveikas, brolau!

Jis išėjo pro vartelius prie traukinio, nešikas su lagaminais – priešais jį. Aš žiūrėjau, kaip nuvažiuoja traukinys. Bilas stovėjo prie lango. Langas praslinko pro šalį, visas traukinys praslinko pro šalį, ir bėgiai liko tušti. Pro stotį grįžau prie automobilio.

– Kiek mes jums skolingi? – paklausiau vairuotoją. Už kelionę iki Bajonės buvome sutarę šimtą penkiasdešimt pesetų.

– Du šimtus pesetų.

– Kiek prisidės, jeigu grįždamas pavėžėsit mane į San Sebastijaną?

– Penkiasdešimt pesetų.

– Neieškokit kvailių.

– Trisdešimt penkios pesetos.

– Vis vien per daug, – pasakiau aš. – Nuvežkit mane į viešbutį *Panier Fleuri.*

Prie viešbučio užsimokėjau pridėdamas arbatpinigių. Automobilis buvo balkšvas nuo dulkių. Perbraukiau per dulkes meškerės dėklu. Dulkės buvo paskutinis dalykas, rišąs mane su Ispanija ir fiesta. Vairuotojas užvedė variklį ir nuvažiavo gatve. Žiūrėjau, kaip automobilis pasuko į kelią Ispanijon. Įėjau į viešbutį ir išsinuomojau kambarį. Man davė tą patį kambarį, kuriame nakvojau, kai atvažiavau į Bajonę su Bilu ir Konu. Atrodė, jog tai buvo labai seniai. Aš nusiprausiau, apsivilkau švarius marškinius ir išėjau į miestą.

Laikraščių kioske nusipirkau *New York Herald* ir atsisėdau kavinėje paskaityti. Buvo keista vėl pasijusti Prancūzijoje. Viskas čia alsavo provincijos ramybe. Beveik gailėjausi, kad nevažiavau su Bilu į Paryžių, bet Paryžius būtų buvęs šventės tęsinys. O man tam kartui gana fiestų. San Sebastijane bus ramu. Sezonas prasidės tiktai rugpjūtyje. Viešbutyje išsinuomosiu gerą kambarį, skaitysiu, maudysiuosi. Ten puikus paplūdimys. Išilgai pajūrio palei paplūdimį yra nuostabi medžių alėja, ir iki sezono pradžios tenai atostogauja daug vaikų su auklėmis. Vakarais priešais *Marinas* kavinę po medžiais gros orkestras. Sėdėsiu sau kavinėje ir klausysiuosi koncertų.

– Kaip čia maitina? – paklausiau padavėją. Iš kavinės buvo durys į restoraną.

– Skaniai. Labai skaniai. Viskas labai skanu.

– Puiku.

Užėjau į restoraną ir pavalgiau pietus. Prancūzijoje tai buvo labai sotūs pietūs, tačiau po Ispanijos atrodė, kad porcijos perne-

lyg tiksliai atsvertos. Neturėdamas kompanijos, užsisakiau butelį vyno. *Château Margaux*. Buvo malonu gerti iš lėto, skanaujant, ir gerti vienam. Butelis vyno – gera kompanija. Paskui išgėriau kavos. Padavėjas patarė paragauti baskų likerio, vadinamo *Izzarra*. Atnešė butelį ir pripylė taurelę. Pasakė, jog *Izzara* gaminamas iš Pirėnų gėlių. Tikrų Pirėnų gėlių. Likeris pažiūrėti buvo panašus į plaukų tepalą, o iš kvapo priminė itališką stregą. Aš pasakiau, kad jis neštųsi Pirėnų gėles atgal ir paduotų man *vieux marc*.* *Marc* buvo geras. Po kavos išgėriau dar vieną *vieux marc*.

Padavėjas atrodė truputį įsižeidęs dėl tų Pirėnų gėlių, todėl daviau jam daug arbatpinigių. Jis pradžiugo. Vienas malonumas gyventi šalyje, kur taip nesunku pradžiuginti žmones, Ispanijoje niekad nežinai, ar padavėjas tau padėkos. O Prancūzijoje viskas turi aiškų piniginį pagrindą. Niekur kitur gyvenimas nėra toks nesudėtingas. Niekas nekomplikuoja santykių, tapdamas draugu dėl kokių nors neaiškių priežasčių. Jeigu nori patikti žmonėms, išleisk truputį pinigų. Aš išleidau truputį pinigų ir patikau padavėjui. Jis įvertino teigiamas mano savybes. Jis džiaugsis, jeigu aš vėl kada nors čia apsilankysiu. Kada nors užeisiu čionai pavalgyti, ir jis apsidžiaugs mane pamatęs ir norės, kad sėsčiau prie jo staliuko. Tai bus nuoširdus džiaugsmas, nes jis turės realų pagrindą. Aš pasijutau sugrįžęs į Prancūziją.

Kitą rytą, kad įsigyčiau draugų, visiems viešbučio patarnautojams daviau arbatpinigių, daugiau, negu reikėjo, ir rytiniu traukiniu išvažiavau į San Sebastijaną. Stotyje nešikui nedaviau arbatpinigių daugiau, negu reikia, nes nemaniau kada nors dar su juo pasimatysiąs. Aš tik norėjau turėti Bajonėje keletą gerų draugų prancūzų, kuriems būčiau laukiamas svečias,

* Senos markės konjakas (*pranc.*).

jei kartais tektų čia vėl atvažiuoti. Aš žinojau, kad jeigu tik jie mane prisimins, bus man ištikimi draugai.

Irune reikėjo persėsti į kitą traukinį ir parodyti pasą. Gaila buvo palikti Prancūziją. Prancūzijoje gyvenimas toks nesudėtingas. Aš žinojau, kad kvailai elgiuosi, grįždamas į Ispaniją. Ispanijoje dėl nieko negali būti tikras. Žinojau, kad kvailai elgiuosi, tačiau atsistojau su pasu į eilę, muitinėje atidariau lagaminus, nusipirkau bilietą, išėjau pro vartelius, įlipau į vagoną ir po keturiasdešimties minučių ir aštuonių tunelių buvau San Sebastijane.

Net ir karštomis dienomis San Sebastijanas dvelkia gaiviu ankstyvu rytmečiu. Atrodo, jog medžių lapai niekad nenudžiūsta. Gatvės tartum ką tik palaistytos. Ir karščiausiomis dienomis kai kuriose jų vėsu ir ūksminga. Aš nuvažiavau į viešbutį, kuriame kažkada buvau apsistojęs, ir gavau kambarį su balkonu, iš kurio buvo matyti į tolį bėgantys miesto stogai. Kitapus stogų kilo žalias kalno šlaitas.

Išpakavau lagaminus, susidėjau knygas ant staliuko prie galvūgalio, išsiėmiau skutimosi reikmenis, pakabinau į didelę spintą kai ką iš drabužių ir sudėjau ryšulėlį baltinių skalbyklai. Paskui nusimaudžiau duše ir nuėjau pietų. Nuėjau per anksti, kadangi Ispanijoje laikrodžiai dar nebuvo nustatyti pagal vasaros laiką. Atsukau savo laikrodį. Atvažiavęs į San Sebastijaną, gavau vieną valandą viršaus.

Kai ėjau į valgomąjį, durininkas padavė užpildyti blanką policijai. Pasirašiau ir paprašiau dviejų telegrafo blankų. Parašiau telegramą į Montojos viešbutį, prašydamas persiųsti nurodytu adresu visus mano laiškus ir telegramas. Paskaičiavau, kiek dienų būsiu San Sebastijane, ir parašiau telegramą į redakciją, kad palaikytų laiškus, kol grįšiu, tačiau siųstų šešių

dienų laikotarpiu man į San Sebastijaną visas telegramas. Tada nuėjau papietauti.

Pavalgęs užlipau į savo kambarį, truputį paskaičiau ir užmigau. Kai pabudau, buvo pusė penkių. Pasiėmiau maudymosi kostiumą, susivyniojau kartu su šukomis į rankšluostį, nulipau žemyn ir patraukiau gatve į Končos įlanką. Buvo įpusėjęs atoslūgis. Geltonas paplūdimio smėlis po kojomis – lygus ir kietas. Kabinoje apsivilkau maudymosi kostiumu ir nuėjau per lygų smėlį į jūrą. Šiltas smėlis kuteno basas pėdas. Vandenyje ir ant kranto buvo nemaža žmonių. Tolumoje, kur įlankos kraštai, aprietę užutėkį, beveik susilieja į vieną, plytėjo balta mūšos linija ir atvira jūra. Nors buvo atoslūgis, atsirisdavo ir didelių bangų. Jos ateidavo iš tolo ribėdamos, tolydžio didėdamos ir galop švelniai sudužsaid į šiltą smėlį. Aš įbridau į vandenį. Vanduo buvo šaltas. Prieš bangą panėriau, paplaukiau po vandeniu ir išnirau, visai nebejausdamas šalčio. Nuplaukiau prie plausto, užsiropščiau ir atsiguliau ant įkaitusių lentų. Kitame plausto gale buvo įsitaisę vaikinas ir mergina. Mergina, atsisegusi viršutinę maudymosi kostiumo dalį, deginosi nugarą. Vaikinas gulėjo kniūbsčias ant plausto ir šnekėjo su ja. Mergina juokėsi, atsukusi rudą nugarą į saulę. Aš gulėjau ant plausto, kol nudžiūvau. Tada keletą kartų panėriau, sykį giliai, beveik iki dugno. Plaukiau atsimerkęs, ir aplink buvo žalia ir tamsu. Plaustas metė sūdrų šešėlį. Išnirau šalia plausto, užlipau, dar kartą panėriau, stengdamasis išbūti po vandeniu kuo ilgiau, paskui nuplaukiau į krantą. Pagulėjau ant smėlio, kol nudžiūvau, tada nuėjau į kabiną, nusivilkau maudymosi kostiumą, apsiploviau švariu vandeniu ir sausai nusitryniau rankšluosčiu.

Nužingsniavau po medžiais pakrante iki kazino, o iš ten – vėsia gatvele į *Marinas* kavinę. Kavinėje grojo orkestras, ir aš

atsisėdau terasoje, ir buvo gera sėdėti karštą dieną pavėsyje, ir aš išgėriau stiklinę citrinų sulčių su ledo drožlėmis, paskui didelę taurę viskio su soda. Ilgai sėdėjau *Marinas* terasoje, skaičiau, žiūrėjau į žmones ir klausiausi muzikos.

Paskui, kai pradėjo temti, pasivaikščiojau alėja aplink lanką ir grįžau į viešbutį vakarienės. Vyko dviračių lenktynės. *Tour du Pays Basque*, ir dviratininkai tą naktį nakvojo San Sebastijane. Jie sėdėjo valgomajame prie ilgo stalo su savo treneriais ir impresarijais. Visi jie buvo prancūzai ir belgai ir daug dėmesio skyrė maistui, tačiau tai nekliudė jiems linksmintis. Galustalėje sėdėjo dvi gražios prancūzaitės, tokios elegantiškos, sakytum iš Fobur Monmartro gatvės. Niekaip nesupratau, kieno katra. Visi jie kalbėjo žargonu ir laidė sąmojus apie jiems vieniems žinomus dalykus bei tokius sąmojus, kurių nekartodavo, kai merginos iš ano stalo galo sakydavo neišgirdusios. Kitą rytą, penktą valandą, turėjo prasidėti paskutinis lenktynių etapas – San Sebastijanas–Bilbao. Dviratininkai gėrė daug vyno ir buvo rudai nudegę. Į varžybas jie žiūrėdavo rimtai tik tada, kai lenktyniaudavo tarpusavy. Jie taip dažnai lenktyniaudavo tarpusavy, kad atrodydavo beveik tas pat, kas laimės. Ypač dar svetimoje šalyje. Pinigai savo ruožtu.

Dviratininkas, kuris dviem minutėm pirmavo prieš kitus, turėjo šunvočių, ir jam labai skaudėjo. Jis sėdėjo pusiaugula. Jo sprandas buvo tamsiai raudonas, o šviesūs plaukai išblukę nuo saulės. Kiti dviratininkai šaipėsi iš jo šunvočių. Jis pabeldė šakute į stalą.

– Klausykit, – tarė jis, – ryt mano nosis bus plote priplota prie vairo, ir tik malonus vėjelis glostys mano votis.

Viena mergina pažvelgė į jį per stalą, jis šyptelėjo ir išraudo. Ispanai, kalbėjo jie, nemoka važiuoti dviračiais.

Aš gėriau terasoje kavą kartu su vienu impresarijumi, didelės dviračių gamyklos atstovu. Jis sakė, jog lenktynės būtų buvusios labai gražios ir vertos pažiūrėti, jeigu Pamplonoje nebūtų iškritęs Botekija. Dulkių daug, tačiau Ispanijoje keliai geresni negu Prancūzijoje. Vienintelis tikras sportas pasaulyje – tai dviračių lenktynės, sakė jis. Ar aš sekęs kada nors *Tour de France?* Tik iš laikraščių? *Tour de France* – didžiausias sportinis įvykis. Organizuodamas dviračių lenktynes ir sekdamas paskui lenktynininkus, jis pažinęs Prancūziją. Labai mažai kas pažįsta Prancūziją. Visą pavasarį, visą vasarą ir visą rudenį jis praleidžiąs kelyje kartu su lenktyniaujančiais dviratininkais. Pažiūrėkite, kiek daug automobilių lydi dviratininkus iš miesto į miestą. Prancūzija turtinga šalis, ir kasmet ji darosi vis labiau *sportif.* Netrukus ji būsianti labiausiai *sportif* visame pasaulyje. Ir tai dėl dviračių lenktynių. Ir futbolo. Jis pažįstąs Prancūziją. *La France Sportive.* Jis žinąs, kas yra dviračių lenktynės. Mes išgėrėme konjako. Šiaip ar taip, nebloga sugrįžti į Paryžių. Paryžius tik vienas. Visame pasaulyje. Paryžius – sportiškiausias miestas visame pasaulyje. Ar aš žinąs *Chope de Nègre*? Kur nežinosi. Mes ten kada nors dar pasimatysim. Būtinai pasimatysim. Išgersim, kaip dabar, po taurelę konjako. Būtinai išgersim. Jie startuoją rytą, be ketvirčio šeštą. Ar aš atsikelsiąs išlydėti? Būtinai, pasistengsiu. Ar aš nenorėsiąs, kad mane pažadintų? Būsią labai įdomu. Aš paprašysiu durininko. Jis pats mielai mane pažadinsiąs. Ne, ne, nenoriu jūsų apsunkinti. Paprašysiu durininko. Mes atsisveikinome iki rytojaus.

Rytą, kai pabudau, dviratininkai ir juos lydintys automobiliai jau trys valandos buvo kelyje. Gulėdamas lovoje, išgėriau kavos ir perskaičiau laikraščius, paskui apsirengiau ir, nešinas maudymosi kostiumu, nuėjau į paplūdimį. Ankstų rytą buvo

gaivu, vėsu ir drėgna. Po medžiais vaikščiojo uniformuotos arba sodietiškais drabužiais auklės su vaikais. Ispanų vaikai labai gražūs. Po vienu medžiu sėdėjo keli batų valytojai ir šnekučiavo su kareiviu. Kareivis buvo be rankos. Buvo prasidėjęs potvynis, ir pūtė stiprokas vėjelis, ir į krantą ritosi didelės bangos.

Nusirengiau vienoje kabinoje, perėjau siaurą paplūdimio juostą ir įbridau į vandenį. Ėmiau plaukti, stengdamasis nepakliūti į bangą, tačiau kartais banga užgriūdavo mane. Išplaukęs į ramų vandenį, atsiguliau aukštielninkas. Plūduriuodamas mačiau tik dangų ir jaučiau, kaip vanduo supa mane. Apsiverčiau ir nuplaukiau atgal, ir didelė banga nunešė mane į krantą, tada apsisukau ir vėl nuplaukiau tolyn, stengdamasis laikytis tarp bangų, kad jos manęs neužlietų. Plaukdamas pavargau, apsigręžiau ir pasukau link plausto. Vanduo buvo sūrus ir šaltas. Atrodė, jog neįmanoma nuskęsti. Plaukiau lėtai ir ilgai, tartum nešamas srovės, paskui užlipau ant plausto ir atsisėdau apdžiūti ant lentų, jau įšilusių nuo saulės. Žiūrėjau į įlanką, senamiestį, kazino, medžius išilgai alėjos, į didelius viešbučius su baltais priebučiais ir auksinėmis pavadinimų raidėmis. Toli dešinėje, pačiose įlankos žiotyse, stūksojo žalia kalva su pilimi. Vanduo sūpavo plaustą. Kitoje pusėje sąsiaurio, už kurio buvo atvira jūra, taip pat kilo aukšta kalva. Pagalvojau, kad gerai būtų perplaukti skersai įlanką, bet pabijojau mėšlungio.

Aš sėdėjau saulės atokaitoje ir žiūrėjau į besimaudančius paplūdimyje. Jie atrodė labai maži. Paskui atsistojau ant krašto, plaustui pasvirus nuo mano svorio, kojų pirštais atsispyriau ir panėriau tiksliai ir giliai, paskui, keliamas vandens, išnirau, išsišnirpščiau sūrų vandenį ir lėtai, bet nesustodamas, nuplaukiau į krantą.

Apsirengęs ir užsimokėjęs už kabiną, grįžau į viešbutį. Dviratininkai buvo palikę skaitykloje keletą *L'Auto* numerių, aš juos

susirinkau ir išsinešęs atsisėdau saulėkaitoje į krėslą, ketindamas paskaityti ir prisivyti sportinį prancūzų gyvenimą. Man ten sėdint, iš viešbučio išėjo durininkas su mėlynu voku rankoje.

– Jums telegrama, pone.

Užkišęs pirštą atplėšiau ir perskaičiau. Telegrama buvo persiųsta iš Paryžiaus:

JEI GALI ATVAŽIUOK MADRIDĄ MONTANOS VIEŠBUTĮ TURIU BĖDOS BRETA

Padaviau durininkui arbatpinigių ir dar kartą perskaičiau telegramą. Šaligatviu žingsniavo laiškanešys. Jis užsuko į viešbutį. Buvo su dideliais ūsais ir atrodė kaip senas kareiva. Paskui išėjo iš viešbučio. Jam įkandin pasirodė durininkas.

– Jums dar viena telegrama, pone.

– Ačiū, – pasakiau aš.

Atplėšiau telegramą... Ji buvo persiųsta iš Pamplonos.

JEI GALI ATVAŽIUOK MADRIDĄ MONTANOS VIEŠBUTĮ TURIU BĖDOS BRETA

Durininkas tebestovėjo, matyt, laukdamas arbatpinigių.

– Kada išeina traukinys į Madridą?

– Išvažiavo rytą, devintą. Vienuoliktą išeina paprastas, o vakare, dešimtą, Pietų ekspresas.

– Užsakykit man vietą miegamajam vagone Pietų ekspresе. Pinigus duoti dabar?

– Kaip norite, – pasakė jis. – Galiu įtraukti į sąskaitą.

– Gerai.

Taigi poilsis San Sebastijane nuėjo šuniui ant uodegos. Man atrodo, aš neaiškiai nujaučiau, jog atsitiks kas nors panašaus. Pamačiau, kad durininkas tebestovi tarpduryje.

– Malonėkit atnešti telegramos blanką.

Kai atnešė, išsiėmiau automatinį plunksnakotį ir spausdintinėmis raidėmis užrašiau:

LEDI EŠLI MONTANOS VIEŠBUTIS MADRIDAS ATVAŽIUOJU RYTOJ PIETŲ EKSPRESU BUČIUOJU DŽEIKAS.

Na štai, lyg ir viskas. Taigi. Išleidi moterį su vienu, supažindini su kitu, netrukdai su juo pabėgti. Paskui važiuok jos pasiimti. Ir pasirašai telegramą „bučiuoju". Taigi nuėjau priešpiečių.

Naktį Pietų eksprese mažai miegojau. Rytą vagone restorane pavalgiau pusryčius ir žiūrėjau, kaip slenka pro šalį kalnuotas, pušynais apaugęs kraštas tarp Avilos ir Eskurialo. Pro langą mačiau rūmus, pilkus, ištįsusius ir šaltus prieš saulę, ir man buvo nusispjaut į juos. Paskui kitapus saulės nusvilinto plokščiakalnio, baltas ir kompaktiškas ant nedidelio skardžio, iškilo Madridas.

Norte – paskutinė Madrido stotis. Čia baigiasi linija. Toliau traukiniai nebeeina. Prie stoties buvo vežikų ir taksi, ir eilutė viešbučių agentų. Tartum provincijos mieste. Aš paėmiau taksi, ir mes ėmėme kilti į kalną, pro sodus, pro negyvenamus rūmus ir nebaigtą statyti bažnyčią ant uolėto skardžio, vis aukščiau ir aukščiau, kol pagaliau įvažiavome į karštą naujamiestį. Lygia gatvele pasiekėme pilną mašinų *Puerta del Sol* ir nuo ten pasukome į *Carrera San Jeronimo.* Nuo karščio krautuvių langai buvo užleisti tentais, o saulėtoje gatvės pusėje – visur uždaryti langinėmis. Taksi sustojo prie šaligatvio. Antrame aukšte pamačiau iškabą HOTEL MONTANA. Liftas neveikė, ir aš užlipau laiptais. Antrame aukšte buvo varinė lentelė: HOTEL MONTANA. Paskambinau, bet niekas neatidarė. Pa-

skambinau dar kartą, ir tarpduryje pasirodė apsiblaususi kambarinė.

– Ar čia gyvena ledi Ešli?

Ji abejingai pasižiūrėjo į mane.

– Ar čia gyvena tokia anglė?

Ji nusigręžė ir kažką pašaukė. Prie durų priėjo labai apkūni moteris. Jos plaukai buvo žilsvi, tirštai sutepti aliejumi ir suspausti bangomis. Buvo žemo ūgio ir valdinga.

– *Muy buenos**, – tariau aš. – Ar čia gyvena tokia anglė? Norėčiau su ja pasimatyt.

– *Muy buenos.* Taip, čia gyvena anglė. Jūs, be abejo, galėsite pasimatyti, jeigu tik ji panorės matytis su jumis.

– Ji norės.

– Kambarinė paklaus.

– Labai karšta.

– Vasarą Madride visada labai karšta.

– Užtat kaip šalta žiemą!

– Taip, žiemą labai šalta.

Ar aš pats norėsiąs apsistoti Montanos viešbutyje? Dėl šito kol kas nesu apsisprendęs, tačiau būčiau labai patenkintas, jeigu užneštų iš pirmo aukšto mano lagaminus, kad kas nepavogtų. Niekad niekas nebuvo pavogta Montanos viešbutyje. Kituose viešbučiuose – taip. Bet ne čia. Personalas čia atrenkamas labai kruopščiai. Malonu girdėti. Bet būtų dar maloniau, jeigu lagaminai būtų užnešti.

Kambarinė sugrįžo ir pasakė, kad anglė norėtų matyti anglą dabar, tuoj pat.

– Na štai, – tariau aš. – Matot. Taip, kaip sakiau.

* Laba diena (*isp.*).

– Teisybė.

Aš nusekiau paskui kambarinę ilgu tamsiu koridoriumi. Koridoriaus gale ji pabeldė į vienas duris.

– Taip! – atsiliepė Breta. – Čia tu, Džeikai?

– Taip, aš.

– Užeik.

Aš atidariau duris. Kambarinė uždarė jas man už nugaros. Breta gulėjo lovoje. Ji ką tik baigė šukuotis ir rankoje tebelaikė plaukų šepetį. Kambaryje buvo tokia netvarka, kokia būna pas tuos, kurie įpratę turėti tarnų.

– Mielasai! – tarė Breta.

Aš priėjau prie lovos ir apkabinau ją. Ji pabučiavo mane ir, jai bučiuojant, jaučiau, jog ji galvoja apie kažką kita. Ji virpėjo mano glėbyje. Buvo labai sulysusi.

– Mielasai! Tai buvo baisu.

– Papasakok.

– Nėra ko pasakot. Jis tik vakar išvažiavo. Vos įkalbėjau.

– Kodėl taip neilgai?

– Nežinau. Ne viską galima daryti, ką nori. Nors nemanau, kad būčiau jam pakenkusi...

– Gal net priešingai.

– Jam negalima gyvent su kuo pasitaiko. Aš tą iš karto supratau.

– Rimtai?

– Et, po velnių! – tarė ji. – Nebekalbėkim apie tai. Visiškai apie tai nebekalbėkim.

– Gerai.

– Nemaniau, kad jis manęs gėdysis. Supranti, jis iš pradžių gėdijosi manęs.

– Rimtai?

– Taip. Jį, matyt, dėl manęs išjuokė kavinėj. Jis norėjo, kad užsiauginčiau ilgus plaukus. Aš – su ilgais plaukais! Įsivaizduoji, kaip atrodyčiau?

– Keistuolis.

– Sakė, kad pasidaryčiau moteriškesnė. Atrodyčiau kaip baidyklė.

– O paskui?

– Paskui apsiprato. Neilgai manęs gėdijosi.

– Kokia ta tavo bėda?

– Aš nežinojau, ar priversiu jį išvažiuot, o pati išvažiuot ir palikt jį negalėjau, nes neturiu nė sū. Jisai man siūlė pinigų, ir nemažai. Sakiau, kad turiu iki kaklo. Suprato, kad meluoju. Bet negalėjau juk imt pinigų iš jo.

– Taip.

– Ak, nebekalbėkim apie tai. Bet buvo, tiesa, ir juokingų dalykų. Duok man cigaretę.

Aš uždegiau jai cigaretę.

– Jis išmoko angliškai Gibraltare. Dirbo padavėju.

– Taip.

– Galiausiai paprašė, kad tekėčiau už jo.

– Rimtai?

– Taip. O aš net už Maiko negaliu ištekėt.

– Gal jis manė, kad taps lordu Ešliu?

– Ne. Ne dėl to. Jis tikrai norėjo vest mane. Sakė: kad nepabėgčiau nuo jo. Norėjo, kad visada būčiau su juo. Bet prieš tai dar, žinoma, reikėjo pasidaryt moteriškesnei.

– Turėtum būt atsigavus.

– Taip, grįžau į vėžes. Užmiršau tą prakeiktą Koną.

– Puiku.

– Žinai, aš būčiau likus su juo, jei nebūčiau pamačius, kad jam tai kenkia. Mes gerai sutarėm.

– Tik ne dėl išvaizdos.

– Būtų pripratęs.

Ji užgesino cigaretę.

– Man trisdešimt ketveri. Nenoriu būti kaip tos paleistuvės, kur tvirkina vaikus.

– Suprantu.

– Nenoriu būt tokia. Žinai, man dabar taip gera. Taip ramu.

– Puiku.

Ji nusisuko. Pamaniau, jog ieško naujos cigaretės. Paskui pamačiau, kad ji verkia. Jaučiau, kaip ji verkia. Dreba ir verkia. Breta nepakėlė akių. Aš apkabinau ją.

– Nebekalbėkim apie tai. Nebekalbėkim apie tai, gerai?

– Breta, brangioji.

– Grįšiu pas Maiką.

Glausdamas ją prie savęs jaučiau, kaip ji verkia.

– Jis toks geras ir toks bjaurus. Jis man tinka.

Ji nepakėlė akių. Aš glosčiau jai plaukus. Jaučiau, kaip ji virpa.

– Aš nebūsiu kaip tos paleistuvės, – tarė ji. – Bet, ak, Džeikai, nebekalbėkim, niekad nebekalbėkim apie tai.

Mes išėjome iš Montanos viešbučio. Šeimininkė nepaėmė iš manęs pinigų. Sąskaita buvo jau apmokėta.

– Ak, taip. Tegu, – tarė Breta. – Dabar jau nebesvarbu.

Mes nuvažiavome taksi į *Palace* viešbutį, palikome lagaminus, paprašėme, kad užsakytų vietas miegamajame vagone Pietų ekspresе, ir užėjome į viešbučio barą išgerti kokteilio. Sėdėjome prie baro stalo ant aukštų taburečių ir laukėme, kol barmenas baigs plakti martinį didelėje nikeliuotoje plaktuvėje.

– Net keista, kaip elegantiška didelių viešbučių baruose, – tariau aš.

– Tik barmenai ir žokėjai moka būti tikrai mandagūs.

– Ir paprasčiausio viešbučio bare visada malonu.

– Keista.

– Visi barmenai puikūs žmonės.

– Žinai, – tarė Breta, – taip ir yra. Jam tik devyniolika. Ar ne nuostabu?

Mes susidaužėme taurelėmis, kurios stovėjo greta ant baro stalo. Jos buvo aprasojusios. Už lango su užtrauktomis portjeromis buvo Madrido vasaros karštis.

– Aš mėgstu martinį su alyvuoge, – tariau barmenui.

– Visai teisingai, pone. Prašom.

– Ačiū.

– Nesusipratau pirmas pasiteirauti.

Barmenas nuėjo palei baro stalą tolėliau, kad negirdėtų mūsų pokalbio. Breta, nepakėlusi taurelės, siurbtelėjo martinio. Paskui pakėlė taurelę. Nugėrusi gurkšnį, ji galėjo pakelti ją neišlaistydama.

– Skanu. Jaukus baras, tiesa?

– Visi barai jaukūs.

– Iš pradžių aš, žinai, nepatikėjau, jis gimęs tūkstantis devyni šimtai penktaisiais. Aš tada mokiausi pensione, Paryžiuj. Tik pagalvok!

– Ką man pagalvot?

– Nekvailiok. Verčiau pavaišintum damą.

– Prašom dar du martinius.

– Tokius kaip pirma, pone?

– Buvo labai skanūs, – Breta nusišypsojo jam.

– Dėkui, ponia.

– Na, į sveikatą, – tarė Breta.

– Į sveikatą!

– Žinai, – tęsė Breta, – jis iki manęs buvo turėjęs tik dvi moteris. Jam niekas nerūpėjo, tik bulių kovos.

– Jaunas, dar spės.

– Nežinau. Jis sako, kad dėl manęs pačios. Ne dėl to, kad fiesta, ar panašiai.

– Na, dėl tavęs pačios.

– Taip. Dėl manęs pačios.

– Aš maniau, tu daugiau apie tai nekalbėsi.

– Kad negaliu kitaip.

– Tu prarasi visa tai, jeigu išsipasakosi.

– Aš tik trupučiuką. Žinai, Džeikai, man dabar velniškai gera.

– Tikiu.

– Kad žinotum, kaip gera, kai nusprendi nebūt paleistuve.

– Taip.

– Tai mums atstoja Dievą.

– Kiti tiki Dievą, – pasakiau aš. – Labai daug kas.

– Man iš jo maža naudos.

– Išgersim dar po martinį?

Barmenas suplakė dar dvi porcijas ir įpylė į švarias taureles.

– Kur pietausim? – paklausiau Bretą.

Bare buvo vėsu. Už lango jautėsi karštis.

– Čia? – pasitikslino Breta.

– Viešbuty šlykštu. Jūs žinot Boteno restoraną? – paklausiau barmeną.

– Taip, pone. Užrašyti jums adresą?

– Ačiū.

Mes pietavome Boteno restorane, antrame aukšte. Tai vienas iš geriausių restoranų pasaulyje. Valgėme keptą paršiuką ir gėrėme *rioja alta*. Breta valgė nedaug. Ji visada mažai valgydavo. Aš prisikirtau labai sočiai ir išgėriau tris butelius *rioja alta*.

– Kaip jautiesi, Džeikai? – paklausė Breta. – Viešpatie, na ir valgai!

– Jaučiuosi puikiai. Deserto nori?

– Ką tu, ne.

Breta rūkė.

– Mėgsti pavalgyt, tiesa? – tarė ji.

– Taip, – atsakiau. – Aš daug ką mėgstu.

– Ką, pavyzdžiui?

– O, – atsakiau, – aš mėgstu daug ką. Ar deserto nenori?

– Jau klausei, – pasakė Breta.

– Taip, – tariau aš. – Klausiau. Išgerkim dar butelį *rioja alta.*

– Geras vynas.

– Tu mažai gėrei, – tariau aš.

– Gėriau. Tu nematei.

– Paimkim du butelius, – pasakiau aš.

Atnešė vyną. Įpyliau truputį į savo taurelę, tada pripildžiau Bretos, paskui baigiau pilti savąją. Mes susidaužėme.

– Į sveikatą! – tarė Breta.

Aš išgėriau ir vėl įsipyliau. Breta spustelėjo man ranką.

– Nepasigerk, Džeikai, – tarė ji. – Neverta.

– Ką tu žinai!

– Nepasigerk, – pakartojo ji. – Viskas bus gerai.

– Aš ir nesistengiu pasigert, – atsakiau. – Aš tik gurkšnoju vyną. Mėgstu gurkšnot vyną.

– Nepasigerk, – tarė ji. – Džeikai, nepasigerk.

– Nori pasivažinėt? – paklausiau aš. – Nori pervažiuot per miestą?

– Gerai, – atsakė Breta. – Aš dar nemačiau Madrido. Reikia pamatyt Madridą.

– Baigsiu gert šitą, – pasakiau aš.

Nulipę žemyn, per valgomąjį pirmajame aukšte išėjome į gatvę. Padavėjo paprašėm suieškoti taksi. Buvo karšta ir giedra. Gatvės gale buvo aikštelė, apaugusi medžiais ir žole; ten stovėjo taksi. Kai jis privažiavo prie mūsų, padavėjas stovėjo ant pakojos, viena ranka laikydamasis už durelių. Aš daviau jam arbatpinigių; pasakiau vairuotojui, kur važiuoti, įlipau ir atsisėdau šalia Bretos. Mašina trūktelėjo. Aš atsilošiau. Breta pasislinko prie manęs. Mudu sėdėjome susiglaudę. Aš apkabinau ją, ir ji patogiai atsirėmė į mane. Buvo labai karšta ir giedra, ir namai buvo skaudžiai balti. Mes pasukome į *Gran Via*.

– Ak Džeikai, – tarė Breta, – kokie laimingi mes būtume kartu.

Priekyje raitas policininkas reguliavo eismą. Jis pakėlė lazdelę. Automobilis staigiai sustojo, ir Breta prigludo prie manęs.

– Taip, – pasakiau aš. – Malonu apie tai pasvajoti.

Hemingway, Ernest

He-191 Fiesta (Saulė taipgi teka...) [romanas] / Ernest Hemingway; iš anglų kalbos vertė Povilas Gasiulis. – Vilnius: Žaltvykslė; [2006]. – 254 p.

ISBN 9986-06-150-4

Ernest Hemingway (1898–1961) – vienas talentingiausių XX a. ne tik Amerikos, bet ir pasaulio prozininkų. Jo ankstyvasis romanas „Fiesta" (1926) pagrįstai laikomas bene geriausiu „prarastosios kartos" kūriniu. Jis pasakoja apie jaunus žmones, manančius, jog „gyvenimas taip greitai bėga, o aš jo neišnaudoju", ieškančius savęs ir savo vietos po saule, kuri, kad ir kaip žmonijos istorijoje keistųsi gentys, kartos, laikai, papročiai ir vertybės, vis dar „taipgi teka..."

UDK 820(73)-3

ERNEST HEMINGWAY

Fiesta

(Saulė taipgi teka...)

Romanas

Redaktorė *Agnė Iešmantaitė*
Dailininkė *Deimantė Rybakovienė*

Leido ŽALTVYKSLĖ,
A. Vivulskio 7-208, LT-03221 Vilnius
el. p. leidykla@zaltvyksle.com

Spausdino UAB VILNIAUS SPAUDA,
Viršuliškių skg. 80, LT-05131 Vilnius.

Tiražas 1000 egz.

E. HEMINGWAY

KOLEKCIJA

